พระสุตตันตปิฎก

มหาปรินิพพานสูตรแปล

พระมหาสมปอง มุทิโต

สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก

วัดวิหารธรรม ต.โสมเยี่ยม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

eBook69

หลักสูตรบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก

สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

๑. **หลักสูตรพระไตรปิฎกเบื้องต้น ๑ เดือน** (เดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี)
อบรมให้ความรู้โครงสร้างและหลักธรรมในพระไตรปิฎก
ครบทั้ง ๓ ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก

๒. **หลักสูตรบาลีเบื้องต้น ๓ เดือน** (เปิด ๒๐ เม.ย.)
สอนบาลีไวยากรณ์เบื้องต้น ๒ เดือน
สอนแปลพระไตรปิฎกเบื้องต้น ๑ เดือน

๓. **หลักสูตรบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นนักศึกษา ๓ ปี** (เปิด ๒๐ เม.ย.)
สอนคัมภีร์กัจจายนะ คัมภีร์ปทรูปสิทธิ หรือ คัมภีร์พาลาวตาระ ๒ ปี
แปลพระไตรปิฎก ทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ๑ ปี

๔. **หลักสูตรบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก ชั้นอาจารย์ ๒ ปี** (เปิด ๒๐ เม.ย.)
สอนคัมภีร์อภิธานัปปทีปิกา วุตโตทัย และสุโพธาลังการะ ๑ ปี
แปลพระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกา และทำปทานุกรมพระไตรปิฎก ๑ ปี

คุณสมบัติผู้จะเข้าศึกษา

๑. ผู้หวังความเจริญงอกงามในพระพุทธศาสนา
๒. ผู้รักการศึกษาและปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก
๓. ผู้มุ่งมั่นบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์เพื่อพุทธบริษัท ๔

ผู้ศึกษาจบหลักสูตรที่ ๓ และ ๕

ได้รับประกาศนียบัตร พระไตรปิฎกภาษาไทย และอรรถกถา พร้อมทั้งตู้ ๑ ชุด

ติดต่อสอบถามและร่วมศึกษาทางออนไลน์

ถ่ายทอดสดทาง Facebook และ youtube บาลีใหญ่และพระไตรปิฎก
สแกน QR Code เข้าเป็นสมาชิกไลน์กลุ่ม พระไตรปิฎกนำทาง

คำนำ

มหาปรินิพพานสูตรแปล โดยสัททัตถนัย เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรเรียนพระไตรปิฎกชั้นปีที่ ๓ ซึ่งมีวิชาแปลทั้งพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก เพื่อใช้เป็นคู่มือประกอบในการเรียนพระไตรปิฎก

เนื้อหาของมหาปรินิพพานสูตร มีหลักธรรมสำคัญๆ แทรกอยู่เป็นระยะๆ ซึ่งล้วนแต่ควรศึกษาให้ลึกซึ้ง โดยค้นคว้าควบคู่กับคัมภีร์อรรถกถา มหาปรินิพพานสูตรจึงเป็นพระสูตรที่มีความสำคัญมากในแนวค้นถธุระและวิปัสสนาธุระ

การจัดหลักสูตรและระยะเวลาเรียนที่เหมาะสม จำทำให้อาจารย์สอนและผู้ศึกษา มีความขมักเขม้นเป็นพิเศษ ที่ยิ่งกว่านั้น เมื่อได้ศึกษาวิธีการแปล วิธีวินิจฉัยอรรถและพยัญชนะ วิธีวิเคราะห์สภาวธรรม เพื่อให้มีความเข้าใจตามพระพุทธประสงค์ จะสามารถพึ่งพาตนเอง ในการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกและคัมภีร์บาลีชั้นสูงต่อไปได้

หวังว่า ผู้ศึกษาจะได้รับประโยชน์อันควรแก่อัธยาศัย เพื่อดำรงตนให้มั่นคงในพระพุทธศาสนา และรักษาพระพุทธศาสนาไว้ในตนให้ดี ย่อมสามารถประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทั้งขวนขวายช่วยกันประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายสืบต่อไป

ขออนุโมทนา ในเจตนาอันดีงามและมั่นคงของอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาทุกท่าน สาธุ สาธุ สาธุ

พระมหาสมปอง มุทิโต

สารบัญ

๓. มหาปรินิพพานสุตฺต
ว่าด้วยการเสด็จดับขันธมหาปรินิพพาน

หัวข้อ	หน้า
อชาตสตฺตุวตฺถุ พระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนโค่นล้มแคว้นวัชชี	๑
วสฺสการพฺราหมโณ วัสสการพราหมณ์ทูลถามอุบาย	๒
ราชอปริหานิยธมฺมา ราชอปริหานิยธรรม ๗	๒
ภิกฺขุอปริหานิยธมฺมา ภิกขุอปริหานิยธรรม ๗	๗
สาริปุตฺตสีหนาโท พระสารีบุตรบันลือสีหนาท	๑๔
ทุสฺสีลอาทีนวา โทษของคนทุศีล ๕ ประการ	๑๗
สีลวนฺตอานิสํสา อานิสงส์ของคนมีศีล ๕ ประการ	๑๙
ปาฏลิปุตฺตนครมาปนํ การสร้างเมืองปาฏลีบุตร	๒๐
อริยสจฺจกถา เรื่องอริยสัจ ๔ ประการ	๒๕
อนาวตฺติธมฺมสมฺโพธิปรายณา ไม่หวนกลับและจะได้ตรัสรู้ธรรม	๒๖
ธมฺมาทาสธมฺมปริยายา หลักธรรมที่ชื่อว่าแว่นธรรม	๒๙
อมฺพปาลิคณิกา เรื่องนางอัมพปาลีคณิกา	๓๒
เวฬุวคามวสฺสูปคมนํ ทรงจำพรรษาในเวฬุวคาม	๓๕
นิมิตฺโตภาสกถา พระพุทธองค์ตรัสนิมิตโอภาส	๓๙
มารยาจนกถา มารกราบทูลให้ปรินิพพาน	๔๑
อายุสงฺขารโอสฺสชฺชนํ การปลงอายุสังขาล	๔๔
มหาภูมิจาลเหตุ เหตุทำให้แผ่นดินไหวครั้งใหญ่	๔๔
อฏฺ ปริสา ริษัท ๘	๔๗
อฏฺ อภิภายตนานิ อภิภายตนะ ๘ ประการ	๔๘
อฏฺ วิโมกฺขา วิโมกข์ ๘ ประการ	๕๐
มารกถา มารขอให้ปรินิพพา	๕๑
อานนฺทยาจนกถา พระอานนท์กราบทูลให้ทรงอยู่ต่อ	๕๔
อิทฺธิปาทานุภาวกถา ทรงแสดงอานุภาพของอิทธิบาท ๔ ประการ	๕๕
โพธิปกฺขิยกถา ทรงแสดงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ	๖๐
ปจฺฉิมวาจา ทรงโอวาทครั้งสุดท้าย	๖๑
นาคาปโลกิต การทอดพระเนตรกรุงเวสาลีอย่างช้าง	๖๓
จตุมหาปเทสกถา ข้ออ้างอิงสำคัญ ๔ ประการ	๖๔

หัวข้อ		หน้า
กมฺมารปุตฺตจุนฺทวตฺถุ	เรื่องนายจุนทกัมมารบุตร	๖๘
ปานียาหรณ	รับสั่งขอน้ำดื่ม	๗๑
ปุกฺกุสมลฺลปุตฺตวตฺถุ	เรื่องเจ้าปุกกุสะมัลลบุตร	๗๒
ยมกสาลา	เสด็จสู่ควงต้นสาละคู่	๘๑
อุปวาณตฺเถโร	พระอุปวาณะเถระ	๘๓
จตุสำเวชนียฏฺฐานานิ	สังเวชนียสถานสี่ตำบล	๘๔
อานนฺทปุจฺฉากถา	คำถามของพระอานนท์	๘๕
ถูปารหปุคฺคโล	บุคคลผู้ควรแก่สถูป	๘๗
อานนฺทอจฺฉริยธมฺโม	ความเป็นอัจฉริยะของพระอานนท์	๘๘
มหาสุทสฺสนสุตฺตเทสนา	ทรแสดงมหาสุทัสสนสูตร	๙๒
มลฺลานำ วนฺทนา	การถวายอภิวาทของเจ้ามัลละ	๙๒
สุภทฺทปริพฺพาชกวตฺถุ	เรื่องสุภัททะปริพาชก	๙๓
ตถาคตปจฺฉิมวาจา	พระปัจฉิมวาจาของพระตถาคต	๙๙
ปรินิพฺพุตกถา	เรื่องพุทธปรินิพพาน	๑๐๑
พุทฺธสรีรปูชา	การบูชาพระพุทธสรีระ	๑๐๕
มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ	เรื่องพระมหากัสสปะเถระ	๑๐๘
สรีรธาตุวิภาชนกถา	แจกพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า	๑๑๒
ธาตุถูปปูชา	การบูชาพระบรมสารีริกธาตุและสร้างสถูป	๑๑๕

๓. มหาปรินิพฺพานสุตฺต
ว่าด้วยการเสด็จดับขันธมหาปรินิพพาน
(ทีฆนิกาย มหาวรรค ๑๐/๑๓๑-๒๔๐)

อชาตสตฺตุวตฺถุ
พระเจ้าอชาตศัตรูวางแผนโค่นล้มแคว้นวัชชี

[๑๓๑] (**วจนํ**) คำ **เม** อันข้าพเจ้า **สุตํ** ได้สดับมาแล้ว **เอวํ** อย่างนี้. **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต** บนภูเขาชื่อว่าคิชฌกูฏ **ราชคเห** ใกล้กรุงราชคฤห์. **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **ราชา** พระราชา **มาคโธ** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **อภิยาตุกาโม โหติ** เป็นผู้ใคร่ปกครอง **วชฺชี** ซึ่งแค้ววัชชีทั้งหลาย. **โส** (**ราชา**) พระราชาพระองค์นั้น **อาห** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า "**หิ** ก็ **อหํ** เรา **อุจฺเฉจฺฉามิ** จักโค่นล้ม **วชฺชี** ซึ่งแค้ววัชชี ทั้งหลาย **เอวมหิทฺธิเก** ที่มีอิทธิมากอย่างนั้น **เอวมหานุภาเว** ที่มีอานุภาพมากอย่างนั้น, (**อหํ**) เรา **วชฺชี** ยังแคว้นวัชชีทั้งหลาย **วินาเสสฺสามิ** จักให้พินาส, **วชฺชี** ยังแคว้นวัชชีทั้งหลาย **อาปาเทสฺสามิ** จักให้ถึง **อนยพฺยสนํ** ซึ่งความย่อยยับ" ดังนี้.

[๑๓๒] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา** พระราชา **มาคโธ** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิ-ปุตฺโต** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **อามนฺเตสิ** รับสั่งแล้ว **วสฺสการํ พฺราหฺมณํ** กะพราหมณ์ชื่อวัสสการะ **มคธมหามตฺตํ** ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **อิติ** ว่า "**พฺราหฺมณ** ดูก่อนพราหมณ์ **ตฺวํ** ท่าน **เอหิ** จงมา, **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหรติ**) ประทับอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **ตฺวํ** ท่าน **อุปสงฺกม** จงเข้าไปเฝ้า **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **วนฺทาหิ** จงถวายบังคม **สิรสา** ด้วยเศียรเกล้า **ปาเท** ซึ่งพระบาททั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **วจเนน** ตามคำ **มม** ของเรา, **ปุจฺฉ** จงทูลถาม **อปฺปาพาธํ** ซึ่งความมีอาพาธน้อย **อปฺปาตงฺกํ** ซึ่งความมีโรคน้อย **ลหุฏฺฐานํ** ซึ่งความกระปรี้กระเปร่า **พลํ** ซึ่งความแข็งแรง **ผาสุวิหารํ** ซึ่งความอยู่ผาสุก **อิติ** ว่า '**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ราชา** พระราชา **มาคโธ** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **วนฺเทติ** ย่อมถวายบังคม **สิรสา** ด้วยเศียรเกล้า **ปาเท** ซึ่งพระบาททั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **ปุจฺฉติ** ย่อมทูลถาม **อปฺปาพาธํ** ซึ่งความมีอาพาธน้อย **อปฺปาตงฺกํ** ซึ่งความมีโรคน้อย **ลหุฏฺฐานํ** ซึ่งความกระปรี้กระเปร่า **พลํ** ซึ่งความแข็งแรง **ผาสุวิหารํ** ซึ่งความอยู่ผาสุก' ดังนี้. **จ** อนึ่ง **ตฺวํ** ท่าน **วเทหิ** จงกราบทูล **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า '**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ราชา** พระราชา **มาคโธ** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **อภิยาตุกาโม** (**โหติ**) เป็นผู้ใคร่ปกครอง **วชฺชี** ซึ่งแค้ววัชชีทั้งหลาย. **โส** (**ราชา**) พระราชาพระองค์นั้น **อาห** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า "**หิ** ก็ **อหํ** เรา **อุจฺเฉจฺฉามิ** จักโค่นล้ม **วชฺชี** ซึ่งแค้ววัชชี ทั้งหลาย **เอวมหิทฺธิเก** ที่มีอิทธิมากอย่างนั้น **เอวมหานุภาเว** ที่มีอานุภาพมากอย่างนั้น, **อหํ** เรา **วชฺชี** ยังแคว้นวัชชีทั้งหลาย **วินาเสสฺสามิ** จักให้พินาส, **วชฺชี** ยังแคว้นวัชชีทั้งหลาย **อาปาเทสฺสามิ** จักให้ถึง **อนยพฺยสนํ** ซึ่งความย่อยยับ' ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **พฺยากโรติ** จะทรงพยากรณ์ **เต** แก่พระองค์ **ยถา** โดยประการใด, **ตฺวํ** ท่าน **สาธุกํ อุคฺคเหตฺวา** จำให้ดีแล้ว **ตํ** (**พฺยากรณํ**) ซึ่งคำพยากรณ์นั้น **อาโรเจยฺยาหิ** พึงแจ้ง **มม** แก่เรา, **หิ** เพราะว่า **ตถาคตา** พระตถาคตทั้งหลาย **ภณนฺติ** ย่อมไม่ตรัส **วิตถํ** ซึ่งคำเท็จ" ดังนี้.

วสฺสการพฺราหมโณ

วัสสการพราหมณ์ทูลถามอุบาย

[๑๓๓] **วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ชื่อวัสสการะ **มคธมหามตฺโต** ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **ปฏิสฺสุตฺวา** ทูลรับสนองแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัส **รญฺโญ** ของพระราชา **มาคธสฺส** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺตสฺส** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุสฺส** พระนามว่าอชาตศัตรู **อิติ โข** ว่า "**โภ** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** พระเจ้าข้า" ดังนี้แล **โยเชตฺวา** เทียมแล้ว **ภทฺทานิ ภทฺทานิ ยานานิ** ซึ่งยานทั้งหลายคันงามๆ **อภิรุหิตฺวา** ขึ้นแล้ว **ภทฺทึ ภทฺทึ ยานึ** สู่ยานคันงามๆ **นิยฺยาสิ** ออกไปแล้ว **ราชคหมฺหา** จากกรุงราชคฤห์ **ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ ยาเนหิ** ด้วยยานทั้งหลายคันงามๆ, **คิชฺฌกูโฏ ปพฺพโต** ภูเขาชื่อคิชฌกูฏ (**ติฏฺฐติ**) ตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **ปายาสิ** ไปแล้ว **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น. **ภูมิ** ภาคพื้น **ยานสฺส** แห่งยาน (**โหติ**) มีอยู่ **ยาวติกา** เพียงใด, (**วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ**) พราหมณ์ชื่อว่าวัสสการะ **คนฺตฺวา** ไปแล้ว **ยาเนน** ด้วยยาน (**ตาวติกา**) เพียงนั้น **ปจฺโจโรหิตฺวา** ลงแล้ว **ยานา** จากยาน **ปตฺติโกว** (**หุตฺวา**) เป็นผู้เดินไปนั่นเทียว, **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหรติ**) ประทับอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **อุสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **สมฺโมทิ** สนทนาแล้ว **ภควตา สทฺธึ** กับด้วยพระผู้มีพระภาค. **กถํ** ยังถ้อยคำ **สมฺโมทนียํ** อันควรบันเทิงใจ **สารณียํ** อันควรระลึกถึงกัน **วีติสาเรตฺวา** ให้ล่วงไปแล้ว **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ชื่อว่าวัสสการะ **มคธมหามตฺโต** ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ราชา** พระราชา **มาคโธ** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **วนฺเทติ** ย่อมถวายบังคม **สิรสา** ด้วยเศียรเกล้า **ปาเท** ซึ่งพระบาททั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **ปุจฺฉติ** ย่อมทูลถาม **อปฺปาพาธํ** ซึ่งความมีอาพาธน้อย **อปฺปาตงฺกํ** ซึ่งความมีโรคน้อย **ลหุฏฺฐานํ** ซึ่งความกระปรี้กระเปร่า **พลํ** ซึ่งความแข็งแรง **ผาสุวิหารํ** ซึ่งความอยู่ผาสุก. **โภ โคตม** ข้าแต่พระโคดม ผู้เจริญ **ราชา** พระราชา **มาคโธ** ผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **เวเทหิปุตฺโต** ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อชาตสตฺตุ** พระนามว่าอชาตศัตรู **อภิยาตุกาโม โหติ** เป็นผู้ใคร่ปกครอง **วชฺชี** ซึ่งแคว้นวัชชีทั้งหลาย. **โส** (**ราชา**) พระราชาพระองค์นั้น **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**หิ** ก็ **อหํ** เรา **อุจฺเฉจฺฉามิ** จักโค่นล้ม **วชฺชี** ซึ่งแค้วัชชีทั้งหลาย **เอวมหิทฺธิเก** ที่มีอิทธิมากอย่างนั้น **เอวมหานุภาเว** ที่มีอานุภาพมากอย่างนั้น, **อหํ** เรา **วชฺชี** ยังแคว้นวัชชีทั้งหลาย **วินาเสสฺสามิ** จักให้พินาส, **วชฺชี** ยังแคว้นวัชชีทั้งหลาย **อาปาเทสฺสามิ** จักให้ถึง **อนยพฺยสนํ** ซึ่งความย่อยยับ" ดังนี้.

ราชอปริหานิยธมฺมา

ราชอปริหานิยธรรม ๗

[๑๓๔] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **จิโต โหติ** ย่อมเป็นผู้ยืนอยู่ **ปฏิจิโต** เบื้องพระปฤษฎางค์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **พีชยมาโน** ถวายการพัดอยู่ **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค.

(๑) **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทึ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนํ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่

อิติ ว่า ‘**วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **อภิณฺหํ สนฺนิปาตา** (**โหนฺติ**) เป็นผู้ประชุมกันเนืองนิตย์ **สนฺนิปาตพหุลา** เป็นผู้ประชุมมากครั้ง’ ” ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนํ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า ‘**วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **อภิณฺหํ สนฺนิปาตา** (**โหนฺติ**) ย่อมเป็นผู้ประชุมกันเนืองนิตย์ **สนฺนิปาตพหุลา** เป็นผู้ประชุมมากครั้ง’ ” ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า “**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **อภิณฺหํ สนฺนิปาตา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้ประชุมกันเนืองนิตย์ **สนฺนิปาตพหุลา** เป็นผู้ประชุมมากครั้ง, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๒) “**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนํ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่ **อิติ** ว่า ‘**วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สมคฺคา สนฺนิปตนฺติ** ย่อมประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน **สมคฺคา วุฏฺฐหนฺติ** ย่อมเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ **วชฺชิกรณียานิ** (**กิจฺจานิ**) ซึ่งกิจทั้งหลายอันเจ้าวัชชีควรกระทำ **สมคฺคา** โดยพร้อมเพรียงกัน’” ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนํ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า ‘**วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สมคฺคา สนฺนิปตนฺติ** ย่อมประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน **สมคฺคา วุฏฺฐหนฺติ** ย่อมเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ **วชฺชิกรณียานิ** (**กิจฺจานิ**) ซึ่งกิจทั้งหลายอันเจ้าวัชชีควรกระทำ **สมคฺคา** โดยพร้อมเพรียงกัน’ ” ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า “**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สมคฺคา สนฺนิปตนฺติ** ย่อมประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน **สมคฺคา วุฏฺฐหนฺติ** ย่อมเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ **วชฺชิกรณียานิ** (**กิจฺจานิ**) ซึ่งกิจทั้งหลายอันเจ้าวัชชีควรกระทำ **สมคฺคา** โดยพร้อมเพรียงกัน, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๓) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนํ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่ **อิติ** ว่า ‘**วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **น ปญฺญเปนฺติ** ย่อมไม่บัญญัติ **อปญฺญตฺตํ** ซึ่งธรรมเนียนที่ยังไม่ได้บัญญัติ **สมุจฺฉินฺทนฺติ** ย่อมถอนออก **ปญฺญตฺตํ** ซึ่งธรรมเนียนอันบัญญัติไว้แล้ว, **สมาทาย วตฺตนฺติ** ย่อมสมาทานประพฤติ **วชฺชิธมฺเม** ซึ่งวัชชีธรรมทั้งหลาย **โปราเณ** อันเก่าแก่ **ยถาปญฺญตฺเต** ตามที่บัญญัติไว้แล้ว’ ” ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนํ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า ‘**วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **น ปญฺญเปนฺติ** ย่อมไม่บัญญัติ **อปญฺญตฺตํ** ซึ่งธรรมเนียนที่ยังไม่ได้บัญญัติ **สมุจฺฉินฺทนฺติ** ย่อมถอนออก **ปญฺญตฺตํ** ซึ่งธรรมเนียนอันบัญญัติไว้แล้ว **สมาทาย วตฺตนฺติ** ย่อมสมาทานประพฤติ **วชฺชิธมฺเม** ซึ่งวัชชีธรรมทั้งหลาย **โปราเณ** อันเก่าแก่ **ยถาปญฺญตฺเต** ตามที่บัญญัติไว้แล้ว’ ” ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า “**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **น ปญฺญเปนฺติ** ย่อมไม่บัญญัติ **อปญฺญตฺตํ** ซึ่งธรรมเนียนที่ยังไม่ได้บัญญัติ **สมุจฺฉินฺทนฺติ** ย่อมถอนออก **ปญฺญตฺตํ** ซึ่งธรรมเนียนอันบัญญัติไว้แล้ว **สมาทาย วตฺตนฺติ** ย่อมสมาทานประพฤติ **วชฺชิธมฺเม** ซึ่งวัชชีธรรมทั้งหลาย **โปราเณ** อันเก่าแก่ **ยถาปญฺญตฺเต** ตามที่บัญญัติไว้แล้ว,

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุฏฺฐิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๔) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนํ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่ **อิติ** ว่า '**เย เต** (**วชฺชี**) เจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่าใด **วชฺชิมหลฺลกา** ผู้เจริญพระชนมายุของเจ้าวัชชี (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สกฺกโรนฺติ** ย่อมสักการะ **ครุๆ กโรนฺติ** ย่อมกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนนฺติ** ย่อมนับถือ **ปูเชนฺติ** ย่อมบูชา **เต** (**วชฺชี**) ซึ่งเจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่านั้น **จ** และ **มญฺญนฺติ** ย่อมสำคัญ **โสตพฺพํ** (**วจนํ**) ซึ่งถ้อยคำอันควรฟัง **เตสํ** (**วชฺชีนํ**) ของเจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่านั้น' " ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนํ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า '**เย เต วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่าใด **วชฺชิมหลฺลกา** ผู้เจริญพระชนมายุของเจ้าวัชชี (**โหนฺติ**) มีอยู่, (**วชฺชี**) เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สกฺกโรนฺติ** ย่อมสักการะ **ครุๆ กโรนฺติ** ย่อมกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนนฺติ** ย่อมนับถือ **ปูเชนฺติ** ย่อมบูชา **เต** (**วชฺชี**) ซึ่งเจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่านั้น **จ** และ **มญฺญนฺติ** ย่อมสำคัญ **โสตพฺพํ** (**วจนํ**) ซึ่งถ้อยคำอันควรฟัง **เตสํ** (**วชฺชีนํ**) ของเจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่านั้น' " ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **เย เต วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่าใด **วชฺชิมหลฺลกา** ผู้เจริญพระชนมายุของเจ้าวัชชี (**โหนฺติ**) มีอยู่, (**วชฺชี**) เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สกฺกโรนฺติ** ย่อมสักการะ **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ **ครุๆ** ซึ่งความเคารพ **มาเนนฺติ** ย่อมนับถือ **ปูเชนฺติ** ย่อมบูชา **เต** (**วชฺชี**) ซึ่งเจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่านั้น **จ** และ **มญฺญนฺติ** ย่อมสำคัญ **โสตพฺพํ** (**วจนํ**) ซึ่งถ้อยคำอันควรฟัง **เตสํ** (**วชฺชีนํ**) ของเจ้าวัชชีทั้งหลายเหล่านั้น, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุฏฺฐิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๕) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนํ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่ **อิติ** ว่า '**กุลิตฺถิโย** หญิงในตระกูลทั้งหลาย **กุลกุมารี** กุมารีในตระกูลทั้งหลาย **ยา ตา** เหล่าใด (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **ตา** (**อิตฺถิโย**) ยังหญิงทั้งหลายเหล่านั้น **วาเสนฺติ** ย่อมให้อยู่ร่วม **น โอกฺกสฺส ปสยฺห** โดยไม่ไม่ฉุดคร่าข่มขืน' " ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนํ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า '**กุลิตฺถิโย** หญิงในตระกูลทั้งหลาย **กุลกุมารี** กุมารีในตระกูลทั้งหลาย **ยา ตา** เหล่าใด (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **ตา** ยังหญิงทั้งหลายเหล่านั้น **วาเสนฺติ** ย่อมให้อยู่ร่วม **น โอกฺกสฺส ปสยฺห** โดยไม่ไม่ฉุดคร่าข่มขืน'" ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **กุลิตฺถิโย** หญิงในตระกูลทั้งหลาย **กุลกุมารี** กุมารีในตระกูลทั้งหลาย **ยา ตา** เหล่าใด (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **ตา** (**อิตฺถิโย**) ยังหญิงทั้งหลายเหล่านั้น **วาเสนฺติ** ย่อมให้อยู่ร่วม **น โอกฺกสฺส ปสยฺห** โดยไม่ไม่ฉุดคร่าข่มขืน, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุฏฺฐิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๖) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนํ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่ **อิติ** ว่า '**ยานิ ตานิ วชฺชิเจติยานิ** เจดีย์ในแคว้นวัชชีทั้งหลายเหล่าใด **อพฺภนฺตรานิ เจว** อันมีในภายในด้วยนั่นเทียว **พาหิรานิ จ** อันมีในภายนอกด้วย (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สกฺกโรนฺติ** ย่อมสักการะ

ครุ๎ กโรนฺติ ย่อมกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนนฺติ** ย่อมนับถือ **ปูเชนฺติ** ย่อมบูชา **ตานิ** (**เจติยานิ**) ซึ่งเจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น, **จ** อนึ่ง **โน ปริหาเปนฺติ** ย่อมไม่ละเลย **พลึ** ซึ่งการบูชา **ธมฺมิกำ** อันชอบธรรม **กตปุพฺพำ** อันเคยกระทำแล้วในกาลก่อน **ทินฺนปุพฺพำ** อันเคยให้แล้วในกาลก่อน **เตสำ** (**เจติยานำ**) แก่เจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น' " ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนำ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตำ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า '**ยานิ ตานิ วชฺชิเจติยานิ** เจดีย์ในแคว้นวัชชีทั้งหลายเหล่าใด **อพฺภนฺตรานิ เจว** อันมีในภายในด้วยนั่นเทียว **พาหิรานิ จ** อันมีในภายนอกด้วย (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สกฺกโรนฺติ** ย่อมสักการะ **ครุ๎ กโรนฺติ** ย่อมกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนนฺติ** ย่อมนับถือ **ปูเชนฺติ** ย่อมบูชา **ตานิ** (**เจติยานิ**) ซึ่งเจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น, **จ** อนึ่ง **โน ปริหาเปนฺติ** ย่อมไม่ละเลย **พลึ** ซึ่งการบูชา **ธมฺมิกำ** อันชอบธรรม **กตปุพฺพำ** อันเคยกระทำแล้วในกาลก่อน **ทินฺนปุพฺพำ** อันเคยให้แล้วในกาลก่อน **เตสำ** (**เจยานำ**) แก่เจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น' " ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวำ** ตราบใด **ยานิ ตานิ วชฺชิเจติยานิ** เจดีย์ในแคว้นวัชชีทั้งหลายเหล่าใด **อพฺภนฺตรานิ เจว** อันมีในภายในด้วยนั่นเทียว **พาหิรานิ จ** อันมีในภายนอกด้วย (**โหนฺติ**) มีอยู่, **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สกฺกริสฺสนฺติ** จักยังสักการะ **ครุ๎ กริสฺสนฺติ** จักยังกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนสฺสนฺติ** จักยังนับถือ **ปูเชสฺสนฺติ** จักยังบูชา **ตานิ** (**เจติยานิ**) ซึ่งเจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น, **จ** อนึ่ง **โน ปริหาเปสฺสนฺติ** จักยังไม่ละเลย **พลึ** ซึ่งการบูชา **ธมฺมิกำ** อันชอบธรรม **กตปุพฺพำ** อันเคยกระทำแล้วในกาลก่อน **ทินฺนปุพฺพำ** อันเคยให้แล้วในกาลก่อน **เตสำ** (**เจยานำ**) แก่เจดีย์ทั้งหลายเหล่านั้น, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**ตาวกีวำ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนำ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๗) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**วจนำ**) คำ **เต** อันเธอ **สุตำ** ได้ยินแล้ว **กินฺติ** หรือไม่ **อิติ** ว่า '**รกฺขาวรณคุตฺติ** การอารักขาปกป้องคุ้มครอง **ธมฺมิกา** อันประกอบด้วยธรรม **วชฺชีนำ** อันเจ้าวัชชีทั้งหลาย **สุสำวิหิตา** ทรงกระทำด้วยความตั้งใจดีงาม **อรหนฺเตสุ** ในพระอรหันต์ทั้งหลาย (**อากงฺขมาเนน** ด้วยความหวัง **อิติ** ว่า) "**กินฺติ** อย่างไรหนอ **อรหนฺโต** พระอรหันต์ทั้งหลาย **อนาคตา** ผู้ยังไม่มา **อาคจฺเฉยฺยุ๎** จะพึงมา **วิชิตำ** สู่แว่นแคว้น **จ** ด้วย, **อรหนฺโต** พระอรหันต์ทั้งหลาย **อาคตา** ผู้มาแล้ว **ผาสุ วิหเรยฺยุ๎** จะพึงอยู่ผาสุก **วิชิเต** ในแว่นแคว้น **จ** ด้วย' ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว) **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**วจนำ**) คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตำ** ได้ฟังแล้ว **อิติ** ว่า '**รกฺขาวรณคุตฺติ** การอารักขาปกป้องคุ้มครอง **ธมฺมิกา** อันประกอบด้วยธรรม **วชฺชีนำ** อันเจ้าวัชชีทั้งหลาย **สุสำวิหิตา** ทรงกระทำด้วยความตั้งใจดีงาม **อรหนฺเตสุ** ในพระอรหันต์ทั้งหลาย (**อิติ**) ว่า "**กินฺติ** อย่างไรหนอ **อรหนฺโต** พระอรหันต์ทั้งหลาย **อนาคตา** ผู้ยังไม่มา **อาคจฺเฉยฺยุ๎** จะพึงมา **วิชิตำ** สู่แว่นแคว้น **จ** ด้วย, **อรหนฺโต** พระอรหันต์ทั้งหลาย **อาคตา** ผู้มาแล้ว **ผาสุ วิหเรยฺยุ๎** จะพึงอยู่ผาสุก **วิชิเต** ในแว่นแคว้น **จ** ด้วย' " ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ยาวกีวำ** ตราบใด **รกฺขาวรณคุตฺติ** การอารักขาปกป้องคุ้มครอง **ธมฺมิกา** อันประกอบด้วยธรรม **วชฺชีนำ** อันเจ้าวัชชีทั้งหลาย **สุสำวิหิตา** ทรงกระทำด้วยความตั้งใจดีงาม **อรหนฺเตสุ** ในพระอรหันต์ทั้งหลาย (**อากงฺขมาเนน** ด้วยความหวัง **อิติ** ว่า) "**กินฺติ** อย่างไรหนอ **อรหนฺโต** พระอรหันต์ทั้งหลาย **อนาคตา** ผู้ยังไม่มา **อาคจฺเฉยฺยุ๎** จะพึงมา **วิชิตำ** สู่แว่นแคว้น **จ** ด้วย, **อรหนฺโต** พระอรหันต์ทั้งหลาย **อาคตา** ผู้มาแล้ว

ผาสุ วิหเรยฺยุ จะพึงอยู่ผาสุก **วิชิเต** ในแว่นแคว้น **จ** ด้วย, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี' ดังนี้" ด้วยนี้.

[๑๓๕] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **วสฺสการํ พฺราหฺมณํ** กะพราหมณ์ชื่อวัสสการะ **มคธมหามตฺตํ** ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **อิติ** ว่า "**พฺราหฺมณ** ดูก่อนพราหมณ์ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **สารนฺทเท เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อสารันททะ **อิธ เวสาลิยํ** ในกรุงเวสาลีนี้. **ตตฺร** ในสมัยนั้น **อหํ** เรา **เทเสสึ** ได้แสดงแล้ว **อิเม สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งธรรมทั้งหลายชื่ออปริหานิยะ ๗ ประการเหล่านี้ **วชฺชีนํ** แก่เจ้าวัชชีทั้งหลาย. **พฺราหฺมณ** ดูก่อนพราหมณ์ **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายชื่ออปริหานิยะ ๗ ประการเหล่านี้ **ฐสฺสนฺติ** จักยังตั้งอยู่ **วชฺชีสุ** ในเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **จ** และ **วชฺชี** เจ้าวัชชีทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในธรรมทั้งหลายชื่ออปริหานิยะ ๗ ประการเหล่านี้, **พฺราหฺมณ** ดูก่อนพราหมณ์ (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี" ดังนี้.

(**วจเน** เมื่อพระดำรัส **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค) **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ชื่อวัสสการะ **มคธมหามตฺโต** ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**โภ โคตม** ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **วชฺชีนํ** ของเจ้าวัชชีทั้งหลาย **สมนฺนาคตานํ** ผู้ประกอบแล้ว **เอเกนปิ อปริหานิเยน ธมฺเมน** ด้วยอปริหานิยธรรมแม้อย่างหนึ่ง **เอกํ** อย่างเดียว, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน ภวิสฺสติ** จักไม่มี. **ปน** ก็ **โก วาโท** จะกล่าวอะไร **สตฺตหิ อปริหานิเยหิ ธมฺเมหิ** ด้วยธรรมทั้งหลายชื่ออปริหานิยะทั้ง ๗ อย่าง. **โภ โคตม** ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ **วชฺชี** แคว้นวัชชีทั้งหลาย **รญฺญา มาคเธน อชาตสตฺตุนา เวเทหิปุตฺเตน** อันพระราชาผู้ทรงเป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู ผู้ทรงเป็นพระโอรสของพระนางเวเทหิ **อกรณียาว** ไม่ควรกระทำ(สงคราม)เทียว. **ยทิทํ** (**กรณํ**) การกระทำใด **ยุทฺธสฺส** ซึ่งการยุทธ (**อกรณียํ**) อันไม่ควรกระทำ **อญฺญตฺร** เว้น **อุปลาปนาย** จากการปรองดอง **อญฺญตฺร** เว้น **มิตฺเภทา** จากการยุแยกให้แตกกัน, **โภ โคตม** ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ **จ** ก็ **หนฺท** เอาเถิด **อิทานิ** ในกาลนี้ **มยํ** ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย **คจฺฉาม** จะลาไป, **มยํ** ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย **พหุกิจฺจา** มีธุระมาก **พหุกรณียา** มีกิจอันควรกระทำมาก" ดังนี้. (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า "**พฺราหฺมณ** ดูก่อนพราหมณ์ **อิทานิ** ในกาลนี้ **ตฺวํ** ท่าน **มญฺญสิ** ย่อมรู้ **กาลํ** ซึ่งกาลอันควร **ยสฺส** แก่กิจใด" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้น **วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ชื่อวัสสการะ **มคธมหามตฺโต** ผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **อภินนฺทิตฺวา** ยินดียิ่งแล้ว **ภาสิตํ** ซึ่งพระภาษิต **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อนุโมทิตฺวา** เบิกบานใจแล้ว **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว.

ภิกฺขุอปริหานิยธมฺมา

ภิกขุอปริหานิยธรรม ๗

[๑๓๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **วสฺสกาเร พฺราหฺมเณ มคธมหามตฺเต** เมื่อพราหมณ์ชื่อวัสสการะผู้เป็นมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ **อจิรปกฺกนฺเต** หลีกไปยังไม่นาน **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **คจฺฉ** จงไป, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **ยาวติกา** ประมาณเพียงใด **อุปนิสฺสาย** เข้าอาศัยแล้ว **ราชคหํ** ซึ่งกรุงราชคฤห์ **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่, **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **สนฺนิปาเตหิ** จงประชุมพร้อมกัน **อุปฏฺฐานสาลายํ** ในศาลาหอฉัน" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัส **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **ยาวติกา** ประมาณเพียงใด **อุปนิสฺสาย** เข้าอาศัยแล้ว **ราชคหํ** ซึ่งกรุงราชคฤห์ **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่, **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **สนฺนิปาเตตฺวา** ให้ประชุมพร้อมกันแล้ว **อุปฏฺฐานสาลายํ** ในศาลาหอฉัน, **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหรติ**) ประทับอยู่ **เยน ฯเปฯ** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน ฯเปฯ** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **อฏฺฐาสิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ฐิโต โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภิกฺขุสงฺโฆ** หมู่แห่งภิกษุ **สนฺนิปติโต** ประชุมพร้อมกันแล้ว, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **มญฺญติ** ย่อมทรงทราบ **กาลํ** ซึ่งกาลอันควร **ยสฺส** แก่กิจใด" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุฏฺฐาย** เสด็จลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ, **อุปฏฺฐานสาลา** ศาลาหอฉัน (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน ฯเปฯ** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน ฯเปฯ** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **นิสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **อาสเน** บนอาสนะ **ปญฺญตฺเต** อันบุคคลปูลาดไว้แล้ว. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิสชฺช โข** ประทับนั่งแล้วแล **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**อหํ**) เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งอปริหานิยธรรม (อันไม่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม)ทั้งหลาย ๗ ประการ **โว** แก่เธอทั้งหลาย, (**ตุมฺเห**) เธอทั้งหลาย **สุณาถ** จงฟัง, **มนสิกโรถ** จงกระทำไว้ในใจ **สาธุกํ** ให้ดี, (**อหํ**) เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **เต** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปจฺจสฺโสสุํ** ทูลรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัสนี่ **อิติ** ว่า ...

(๑) "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อภิณฺหํ สนฺนิปาตา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้ประชุมพร้อมกันเนืองนิตย์ **สนฺนิปาตพหุลา** เป็นผู้ประชุมพร้อมกันมากครั้ง, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๒) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ** จักประชุมพร้อมกัน **สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ** จักเลิกประชุมพร้อมกัน **กริสฺสนฺติ** จักกระทำ **สมคฺคา สงฺฆกรณียานิ** ซึ่งกิจอันสงฆ์ควรกระทำพร้อมกัน, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย,

ปริหานิ ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๓) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักไม่บัญญัติ **อปญฺญตฺตํ** ซึ่ง(ธรรมอันเรา)ไม่ได้บัญญัติไว้ **น สมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ** จักไม่ยกเลิก **อปญฺญตฺตํ** ซึ่ง(ธรรมอันเรา)บัญญัติไว้แล้ว **สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ** จักสมาทานปฏิบัติ **สิกฺขาปเทสุ** ในสิกขาบททั้งหลาย **สมคฺคา** พร้อมกัน, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๔) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **เย เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่าใด **เถรา** ผู้เป็นเถระ **รตฺตญฺญู** ผู้รู้ราตรีนาน **จิรปพฺพชิตา** ผู้บวชนาน **สงฺฆปิตโร** ผู้เป็นสังฆบิดร **สงฺฆปริณายกา** ผู้เป็นสังฆปริณายก (**โหนฺติ**) มีอยู่, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สกฺกริสฺสนฺติ** จักสักการะ **ครุกริสฺสนฺติ** จักกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนสฺสนฺติ** จักนอบน้อม **ปูเชสฺสนฺติ** จักบูชา **เต** (**ภิกฺขู**) ซึ่งภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น, **จ** อนึ่ง **มญฺญิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **โสตพฺพํ** (**โอวาทํ**) ซึ่งโอวาทอันควรรับฟัง **เตสํ** (**ภิกฺขูนํ**) ของภิกษุทั้งหลาย(ผู้เป็นเถระเป็นต้น)เหล่านั้น. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๕) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น คจฺฉิสฺสนฺติ** จักไม่ถึง **วสํ** ซึ่งอำนาจ **ตณฺหาย** แห่งตัณหา **อุปฺปนฺนาย** อันเกิดขึ้นแล้ว **โปโปนิกาย** อันนำไปสู่ภพอีก, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๖) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สาเปกฺขา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มุ่งไป **อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ** ในเสนาสนะอันอยู่ในป่า, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๗) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อุปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักเข้าไปตั้งไว้ **สตึ** ซึ่งสติ **ปจฺจตฺตญฺเญว** อันเป็นไปในภายในนั่นเทียว **อิติ** ว่า '**กินฺติ** อย่างไรหนอ **สพฺรหฺมจารี** เพื่อพรหมจรรย์ **เปสลา** ผู้มีศีลดีงาม **อนาคตา** ผู้ยังไม่มา **อาคจฺเฉยฺยุ** พึงมา **จ** ด้วย, **สพฺรหฺมจารี** เพื่อพรหมจรรย์ **เปสลา** ผู้มีศีลดีงาม **อาคตา** ผู้มาแล้ว **ผาสุวิหเรยฺยุ** พึงอยู่ผาสุก **จ** ด้วย' ดังนี้, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา** อปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **จสฺสนฺติ** จักตั้งอยู่ **ภิกฺขูสุ** ในภิกษุทั้งหลาย **จ** ด้วย, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **จ** ด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

[๑๓๗] **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**อหํ**) เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการ **อปเรปิ** แม้อื่นอีก **โว** แก่เธอทั้งหลาย, (**ตุมฺเห**) เธอทั้งหลาย

สุณาถ จงฟัง, **มนสิกโรถ** จงกระทำไว้ในใจ **สาธุกं** ให้ดี, (**อหं**) เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **เต** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปจฺจสฺโสสุ๋** ตอบรับแล้ว (**วจนं**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวं** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตं** (**วจนं**) ซึ่งพระดำรัสนี่ **อิติ** ว่า ...

(๑) "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น กมฺมารามา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นผู้ยินดีในการงาน **น กมฺมรตา** ไม่เป็นผู้ชอบในการงาน **น อนุยุตฺตา** ไม่เป็นผู้ประกอบเนืองๆ **กมฺมารามตं** ซึ่งความยินดีในการงาน, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวं**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนं** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๒) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น ภสฺสารามา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นผู้ยินดีในการพูดคุย **น ภสฺสรตา** ไม่เป็นผู้ชอบในการพูดคุย **น อนุยุตฺตา** ไม่เป็นผู้ประกอบเนืองๆ **ภสฺสารามตं** ซึ่งความยินดีในการพูดคุย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวं**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนं** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๓) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น นิทฺทารามา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นผู้ยินดีในการนอน **น นิทฺทารตา** ไม่เป็นผู้ชอบในการนอน **น อนุยุตฺตา** ไม่เป็นผู้ประกอบเนืองๆ **นิทฺทารามตं** ซึ่งความยินดีในการนอน, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวं**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนं** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๔) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น สงฺคณิการามา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นผู้ยินดีในการคลุกคลี **น สงฺคณิกรตา** ไม่เป็นผู้ชอบในการคลุกคลี **น อนุยุตฺตา** ไม่เป็นผู้ประกอบเนืองๆ **สงฺคณิการามตं** ซึ่งความยินดีในการคลุกคลี, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวं**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนं** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๕) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น ปาปิจฺฉา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นผู้ปรารถนาชั่ว **น คตา** ไม่เป็นผู้ถึง **วสं** ซึ่งอำนาจ **ปาปิกานं อิจฺฉานं** แห่งความปรารถนาอันชั่ว, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวं**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนं** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๖) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น ปาปมิตฺตา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นผู้มีมิตรชั่ว **น ปาปสหายกา** ไม่เป็นผู้มีสหายชั่ว **น ปาปสมฺปวงฺกา** ไม่เป็นผู้มีเพื่อนชั่ว, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวं**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนं** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๗) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวं** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น อาปชฺชิสฺสนฺติ** จักไม่ถึง **อนฺตราโวสานं** ซึ่งการหยุดในระหว่าง **โอรมตฺตเกน วิเสสาธิคเมน** เพราะบรรลุคุณวิเศษชั้น

ต่ำ, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา** อปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **ฐสฺสนฺติ** จักตั้งอยู่ **ภิกฺขูสุ** ในภิกษุทั้งหลาย **จ** ด้วย, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **จ** ด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

[๑๓๘] **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**อหํ**) เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการ **อปเรปิ** แม้อื่นอีก **โว** แก่เธอทั้งหลาย, ...

(๑) "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สทฺธา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีศรัทธา ... ฯลฯ ...

(๒) ... ฯลฯ ... **หิริมนา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีความละอายใจ ... ฯลฯ ...
(๓) ... ฯลฯ ... **โอตฺตปฺปี ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีความเกรงกลัวบาป ... ฯลฯ ...
(๔) ... ฯลฯ ... **พหุสฺสุตา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีการศึกษามาก ... ฯลฯ ...
(๕) ... ฯลฯ ... **อารทฺธวีริยา ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีความเพียรอันปรารภแล้ว ... ฯลฯ ...
(๖) ... ฯลฯ ... **อุปฏฺฐิตสฺสตี ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีสติอันตั้งมั่นแล้ว ... ฯลฯ ...
(๗) ... ฯลฯ ... **ปญฺญวนฺโต ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีปัญญา,

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา** อปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **ฐสฺสนฺติ** จักตั้งอยู่ **ภิกฺขูสุ** ในภิกษุทั้งหลาย **จ** ด้วย, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **จ** ด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

[๑๓๙] **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**อหํ**) เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการ **อปเรปิ** แม้อื่นอีก **โว** แก่เธอทั้งหลาย, (**ตุมฺเห**) เธอทั้งหลาย **สุณาถ** จงฟัง, **มนสิกโรถ** จงกระทำไว้ในใจ **สาธุกํ** ให้ดี, (**อหํ**) เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **เต** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปจฺจสฺโสสุํ** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัสนี่ **อิติ** ว่า ...

(๑) "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สติสมฺโพชฺฌงฺคํ** ยังสติสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...

(๒) ... ฯลฯ ... **ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ** ยังธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๓) ... ฯลฯ ... **วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ** ยังสติสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๔) ... ฯลฯ ... **ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ** ยังปิติสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...

(๕) ... ฯลฯ ... **ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌํ** ยังปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๖) ... ฯลฯ ... **สมาธิสมฺโพชฺฌํ** ยังสมาธิสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ. .
(๗) ... ฯลฯ ... **อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌํ** ยังอุเบกขาสัมโพชฌงค์ **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ,

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา** อปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **ฐสฺสนฺติ** จักตั้งอยู่ **ภิกฺขูสุ** ในภิกษุทั้งหลาย **จ** ด้วย, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **จ** ด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

[๑๔๐] **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**อหํ**) เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการ **อปเรปิ** แม้อื่นอีก **โว** แก่เธอทั้งหลาย, (**ตุมฺเห**) เธอทั้งหลาย **สุณาถ** จงฟัง, **มนสิกโรถ** จงกระทำไว้ในใจ **สาธุกํ** ให้ดี, (**อหํ**) เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **เต** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปจฺจสฺโสสุํ** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัสนี่ **อิติ** ว่า ...

(๑) "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อนิจฺจสญฺญํ** ยังอนิจจสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...

(๒) ... ฯลฯ ... **อนตฺตสญฺญํ** ยังอนัตตสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๓) ... ฯลฯ ... **อสุภสญฺญํ** ยังอสุภสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๔) ... ฯลฯ ... **อาทีนวสญฺญํ** ยังอาทีนวสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๕) ... ฯลฯ ... **ปหานสญฺญํ** ยังปหานสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ ...
(๖) ... ฯลฯ ... **วิราคสญฺญํ** ยังวิราคสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ ... ฯลฯ. .
(๗) ... ฯลฯ ... **นิโรธสญฺญํ** ยังนิโรธสัญญา **ภาเวสฺสนฺติ** จักให้เจริญ,

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา** อปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **ฐสฺสนฺติ** จักตั้งอยู่ **ภิกฺขูสุ** ในภิกษุทั้งหลาย **จ** ด้วย, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๗ ประการเหล่านี้ **จ** ด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

[๑๔๑] **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**อหํ**) เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **ฉ อปริหานิเย ธมฺเม** ซึ่งอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๖ ประการ **โว** แก่เธอทั้งหลาย, (**ตุมฺเห**) เธอทั้งหลาย **สุณาถ** จงฟัง, **มนสิกโรถ** จงกระทำไว้ในใจ **สาธุกํ** ให้ดี, (**อหํ**) เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **เต** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปจฺจสฺโสสุํ** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า

“**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น” ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัสนี้ **อิติ** ว่า ... .

(๑) “**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **เมตฺตํ กายกมฺมํ** ยังเมตตากายกรรม **ปจฺจุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ** จักให้ตั้งมั่น **สพฺรหฺมจารีสุ** ในเพื่อพรหมจรรย์ทั้งหลาย **อาวิ เจว** ในที่แจ้งด้วยนั่นเทียว **รโห จ** ในที่ลับด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๒) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **เมตฺตํ วจีกมฺมํ** ยังเมตตาวจีกรรม **ปจฺจุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ** จักให้ตั้งมั่น ... ฯลฯ ...

(๓) ... ฯลฯ ... **เมตฺตํ มโนกมฺมํ** ยังเมตตามโนกรรม **ปจฺจุปฏฺฐาเปสฺสนฺติ** จักให้ตั้งมั่น **สพฺรหฺมจารีสุ** ในเพื่อพรหมจรรย์ทั้งหลาย **อาวิ เจว** ในที่แจ้งด้วยนั่นเทียว **รโห จ** ในที่ลับด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๔) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **เย เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่าใด **ลาภา** ผู้มีลาภ **ธมฺมิกา** อันประกอบด้วยธรรม **ธมฺมลทฺธา** อันได้โดยธรรม **อนฺตมโน** โดยที่สุด **ปตฺต-ปริยาปนฺนมตฺตมฺปิ** แม้ซึ่งวัตถุสักว่ารับมาด้วยบาตร, **อปฺปฏิวิภตฺตโภคี ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้บริโภคซึ่งภัตรโดยไม่แยกกัน **ตถารูเปหิ ลาเภหิ** ด้วยลาภทั้งหลายเช่นนั้น, **สาธารณโภคี** เป็นผู้บริโภคร่วมกัน **สีลวนฺเตหิ สพฺรหฺมจารีหิ** กับด้วยเพื่อพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๕) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ยานิ กานิ สีลานิ** ศีลทั้งหลายข้อใดข้อหนึ่ง **อขณฺฑานิ** (**ภวิสฺสนฺติ**) จักเป็นศีลไม่ขาด **อจฺฉิทฺทานิ** ไม่ทะลุ **อสพลานิ** ไม่ด่าง **อกมฺมาสานิ** ไม่พร้อย **ภุชิสฺสานิ** อันหมดจด **วิญฺญูปสตฺถานิ** อันผู้รู้สรรเสริญ **อปรามฏฺฐานิ** อันไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำ **สมาธิสํวตฺตนิกานิ** อันเป็นไปเพื่อสมาธิ, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สีลสามญฺญคตา** ผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันด้วยศีล **ตถารูเปสุ สีเลสุ** ในศีลทั้งหลายเช่นนั้น **วิหริสฺสนฺติ** จักอยู่ **สพฺรหฺมจารีหิ** กับด้วยเพื่อนพรหมจรรย์ **อาวิ เจว** ในที่แจ้งด้วยนั่นเทียว **รโห จ** ในที่ลับด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

(๖) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ยาวกีวํ** ตราบใด **ยา อยํ ทิฏฺฐิ อริยา** อริยทิฏฐิใด **นิยฺยานิกา** อันเป็นเครื่องนำออก **นิยฺยาติ** ย่อมนำออก, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **ทิฏฺฐิสามญฺญคตา** ผู้ถึงความเป็นผู้เสมอกันด้วยทิฏฐิ **ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา** ด้วยทิฏฐิเช่นนั้น **ทุกฺขกฺขยาย** เพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์ **สมฺมา** โดยชอบ **ตกฺกรสฺส** (**ปุคฺคลสฺส**) แก่บุคคลผู้กระทำอย่างนั้น **วิหริสฺสนฺติ** จักอยู่ **สพฺรหฺมจารีหิ** กับด้วยเพื่อนพรหมจรรย์ **อาวิ เจว** ในที่แจ้งด้วยนั่นเทียว **รโห จ** ในที่ลับด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ยาวกีวํ** ตราบใด **อิเม ฉ อปริหานิยา ธมฺมา** อปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๖ ประการเหล่านี้ **ฐสฺสนฺติ** จักตั้งอยู่ **ภิกฺขูสุ** ในภิกษุทั้งหลาย **จ** ด้วย, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ** จักใส่ใจ **อิเมสุ ฉสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ** ในอปริหานิยธรรมทั้งหลาย ๖ ประการเหล่านี้ **จ** ด้วย, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (**ตาวกีวํ**) ตราบนั้น **วุทฺธิเยว** ความเจริญเท่านั้น **ปาฏิกงฺขา** (**โหติ**) ย่อมเป็นความหวัง **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย, **ปริหานิ** ความเสื่อม **โน** (**ภวิสฺสติ**) จักไม่มี.

[๑๔๒] **สุทฺ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต** บนเขาชื่อคิชฌกูฏ **ตตฺร ราชคเห** ใกล้เมืองราชคฤห์นั้น **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถํ** ซึ่งธรรมีกถา **เอตเทว พหุลํ** เป็นอันมากนี่นั่นเทียว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**อิติ สีลํ** ศีลเป็นอย่างนี้, **อิติ สมาธิ** สมาธิเป็นอย่างนี้, **อิติ ปญฺญา** ปัญญาเป็นอย่างนี้. **สีลปริภาวิโต สมาธิ** สมาธิอันอันศีลอบรม **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงส์มาก. **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา** ปัญญาอันอันสมาธิอบรม **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺสา** มีอานิสงส์มาก. **ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ** จิตอันอันปัญญาอบรม **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **สมฺมเทว** ด้วยดีนั่นเทียว **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชชาสวะ" ดังนี้.

[๑๔๓] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **ยถาภิรนฺตํ** ตามความพอพระทัย **ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์ **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา, **อมฺพลฏฺฐิกา** อัมพลัฏฐิกาวัน (**ติฏฺฐติ**) ตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อมฺพลฏฺฐิกา** อัมพลัฏฐิกาวัน (**ติฏฺฐติ**) ตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ** (**ฐานํ**) สู่ที่นั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่.

สุทฺ ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **ราชาคารเก** ณ พระตำหนักหลวง **ตตฺร อมฺพลฏฺฐิกายํ** ในอัมพลัฏฐิกาวันนั้น. **สุทฺ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **ราชาคารเก** ณ พระตำหนักหลวง **ตตฺราปิ อมฺพลฏฺฐิกายํ** ในอัมพลัฏฐิกาวันแม้นั้น **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถํ** ซึ่งธรรมีกถา **เอตเทว พหุลํ** เป็นอันมากนี่นั่นเทียว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**อิติ สีลํ** ศีลเป็นอย่างนี้, **อิติ สมาธิ** สมาธิเป็นอย่างนี้, **อิติ ปญฺญา** ปัญญาเป็นอย่างนี้. **สีลปริภาวิโต สมาธิ** สมาธิอันอบรมด้วยศีล **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงส์มาก. **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา** ปัญญาอันอบรมด้วยสมาธิ **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺสา** มีอานิสงส์มาก. **ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ** จิตอันอบรมด้วยปัญญา **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **สมฺมเทว** ด้วยดีนั่นเทียว **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชชาสวะ" ดังนี้.

[๑๔๔] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **ยถาภิรนฺตํ** ตามความพอพระทัย **อมฺพลฏฺฐิกายํ** ในอัมพลัฏฐิกาวัน **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา, **นาฬนฺทา** เมืองนาลันทา (**ติฏฺฐติ**) ตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ

ภควโต ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **นาฬนฺทา** เมืองนาลันทา (**ติฏฺฐติ**) ตั้งอยู่ **เยน** (**จาเนน**) ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ** (**จานํ**) สู่ที่นั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่. **สุทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **ปาวาริกมฺพวเน** ณ ปาวาริกัมพวัน **ตตฺร นาฬนฺทายํ** ใกล้เมืองนาลันทานั้น.

สาริปุตฺตสีหนาโท

พระสารีบุตรบันลือสีหนาท

[๑๔๕] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหรติ**) ประทับอยู่ **เยน** (**จาเนน**) ณ ที่ใด, **อายสฺมา สาริปุตฺโต** พระสารีบุตรผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน** (**จาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **อายสฺมา สาริปุตฺโต** พระสารีบุตรผู้มีอายุ **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **ปสนฺโน** เลื่อมใสแล้ว **ภควติ** ในพระพุทธเจ้า **เอวํ** อย่างนี้, **ยทิทํ** (**ญาณํ**) ญาณใด (**วตฺตติ**) ย่อมเป็นไป **โพธิยํ** ในการตรัสรู้, **สมโณ วา** สมณะหรือ **พฺราหฺมโณ วา** หรือว่าพราหมณ์ **ภิยฺโยภิญฺญตโร** ผู้ยิ่งกว่า **ภควตา** กว่าพระผู้มีพระภาค (**ตสฺมึ ญาเณ**) ในญาณนั้น **น จ อหุ** ไม่มีแล้วด้วย **น จ ภวิสฺสติ** จักไม่มีด้วย **น จ เอตรหิ วิชฺชติ** ไม่มีอยู่ในบัดนี้ด้วย" ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว) **อิติ** ว่า "**สาริปุตฺต** ดูก่อนสารีบุตร **อยํ อาสภี วาจา** วาจาอันองอาจนี้ **เต** อันเธอ **ภาสิตา** กล่าวแล้ว **อุฬารา โข** หลายประการแล, **สีหนาโท** เสียงสีหนาท (**เต**) อันเธอ **คหิโต** ถือเอาแล้ว **เอกโส** โดยส่วนเดียว **นทิโต** บรรลือแล้ว **อิติ** ว่า '**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **ปสนฺโน** เลื่อมใสแล้ว **ภควติ** ในพระพุทธเจ้า **เอวํ** อย่างนี้, **ยทิทํ** (**ญาณํ**) ญาณใด (**วตฺตติ**) ย่อมเป็นไป **โพธิยํ** ในการตรัสรู้, **สมโณ วา** สมณะหรือ **พฺราหฺมโณ วา** หรือว่าพราหมณ์ **ภิยฺโยภิญฺญตโร** ผู้ยิ่งกว่า **ภควตา** กว่าพระผู้มีพระภาค (**ตสฺมึ ญาเณ**) ในญาณนั้น **น จ อหุ** ไม่มีแล้วด้วย **น จ ภวิสฺสติ** จักไม่มีด้วย **น จ เอตรหิ วิชฺชติ** ไม่มีอยู่ในบัดนี้ด้วย' ดังนี้.

"**สาริปุตฺต** ดูก่อนสารีบุตร **เย เต อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา** พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใด **อเหสุ** ได้มีแล้ว **อตีตํ อทฺธานํ** ในกาลอันเป็นอดีต, **สพฺเพ ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายทั้งปวง **เต** อันเธอ **ปริจฺจ** กำหนดรู้แล้ว **เจโต** ซึ่งใจ **วิทิตา** รู้แล้ว **เจตโส** ด้วยใจ **กึ** หรือ **อิติ** ว่า '**อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้น **เอวํสีลา อเหสุ** เป็นผู้มีศีลแล้วอย่างนี้, **อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้น **เอวํธมฺมา อเหสุ** ได้เป็นผู้มีธรรมธรรมอย่างนี้แล้ว **เอวํปญฺญา** มีปัญญาอย่างนี้ **เอวํวิหารี** มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างนี้ **เอวํวิมุตฺตา** มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้' ดังนี้. (**อายสฺมา สาริปุตฺโต** พระสารีบุตรผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **หิ** ก็ **เอตํ** (**เจโตปริยญาณํ**) ญาณอันกำหนดรู้ด้วยใจนั่น **โน** (**โหติ**) ย่อมไม่มี" ดังนี้.

"**สาริปุตฺต** ดูก่อนสารีบุตร **เย เต อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา** พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใด **อเหสุ** ได้มีแล้ว **อนาคตํ อทฺธานํ** ในกาลอันเป็นอนาคต, **สพฺเพ เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **เต** อันเธอ **ปริจฺจ** กำหนดรู้แล้ว **เจโต** ซึ่งใจ **วิทิตา** รู้แล้ว **เจตโส** ด้วยใจ

กึ หรือ **อิติ** ว่า ‘**อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้น **เอวํสีลา อเหสุ** เป็นผู้มีศีลแล้วอย่างนี้, **อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้น **เอวํธมฺมา** แล้วธรรมอย่างนี้ **เอวํปญฺญา** มีปัญญาอย่างนี้ **เอวํวิหารี** มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างนี้ **เอวํวิมุตฺตา** มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้’ ดังนี้. (**อายสฺมา สาริปุตฺโต** พระสารีบุตรผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า) “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **หิ** ก็ **เอตํ** (**เจโตปริยญาณํ**) ญาณอันกำหนดรู้ด้วยใจนั่น **โน** (**โหติ**) ย่อมไม่มี” ดังนี้.

“**สาริปุตฺต** ดูก่อนสารีบุตร **ปน** ก็ **อหํ** เรา **อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ** เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า **เอตรหิ** ในบัดนี้ **เต** อันเธอ **ปริจฺจ** กำหนดรู้แล้ว **เจโต** ซึ่งใจ **วิทิตา** รู้แล้ว **เจตโส** ด้วยใจ **กึ** หรือ **อิติ** ว่า ‘**อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **เอวํสีโล ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีมีศีลอย่างนี้, **อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **เอวํธมฺโม ภวิสฺสนฺติ** จักเป็นผู้มีธรรมอย่างนี้ **เอวํปญฺโญ** มีปัญญาอย่างนี้ **เอวํวิหารี** มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างนี้ **เอวํวิมุตฺโต** มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้’ ดังนี้. (**อายสฺมา สาริปุตฺโต** พระสารีบุตรผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า) “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **หิ** ก็ **เอตํ** (**เจโตปริยญาณํ**) ญาณอันกำหนดรู้ด้วยใจนั่น **โน** (**โหติ**) ย่อมไม่มี” ดังนี้.

“**สาริปุตฺต** ดูก่อนพระสารีบุตร **หิ** ก็ **เจโตปริยญาณํ** ญาณอันกำหนดรู้ด้วยใจ **สมฺมาสมฺพุทฺเธสุ** ในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย **อรหนฺเตสุ** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **เอตฺถ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ** ในอดีต อนาคต และปัจจุบันทั้งหลายเหล่านั้น **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **เต** แก่เธอ, **สาริปุตฺต** ดูก่อนพระสารีบุตร **อถ** (**ภาเว**) เมื่อความเป็นอย่างนั้น (**สนฺเต**) มีอยู่, **กิญฺจรหิ** เพราะเหตุไร **อยํ อาสภี วาจา** วาจาอันองอาจนี้ **เต** อันเธอ **ภาสิตา** กล่าวแล้ว **อุฬารา** หลายประการ, **สีหนาโท** เสียงสีหนาท (**เต**) อันเธอ **คหิโต** ถือเอาแล้ว **นทิโต** บรรลือแล้ว **เอกโส** โดยส่วนเดียว **อิติ** ว่า ‘**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **ปสนฺโน** เลื่อมใสแล้ว **ภควติ** ในพระพุทธเจ้า **เอวํ** อย่างนี้, **ยทิทํ** (**ญาณํ**) ญาณใด (**วตฺตติ**) ย่อมเป็นไป **โพธิยํ** ในการตรัสรู้, **สมโณ วา** สมณะหรือ **พฺราหฺมโณ วา** หรือว่าพราหมณ์ **ภิยฺโยภิญฺญตโร** ผู้ยิ่งกว่า **ภควตา** กว่าพระผู้มีพระภาค (**ตสฺมึ ญาเณ**) ในญาณนั้น **น จ อหุ** ไม่มีแล้วด้วย **น จ ภวิสฺสติ** จักไม่มีด้วย **น จ เอตรหิ วิชฺชติ** ไม่มีอยู่ในบัดนี้ด้วย’ ดังนี้.

[๑๔๖] (**อายสฺมา สาริปุตฺโต** พระสารีบุตรผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า) “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เจโตปริยญาณํ** ญาณอันกำหนดรู้ด้วยใจ **อรหนฺเตสุ สมฺมาสมฺพุทฺเธสุ** ในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ทรงเป็นพระอรหันต์ **เอตฺถ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ** ในอดีตอนาคต และปัจจุบันเหล่านั้น **น อตฺถิ** ย่อมไม่มี **เม โข** แก่ข้าพระองค์แล, **อปิจ** แม้กระนั้น **ธมฺมนฺวโย** การอนุมานเอาตามธรรม **เม** อันข้าพระองค์ **วิทิโต** รู้แล้ว, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เสยฺยถาปิ** เปรียบเหมือน **ปจฺจนฺติมํ นครํ** เมืองอันอยู่ปลายแดน **รญฺโญ** ของพระราชา **ทฬฺหุทฺธาปํ** (**อสฺส**) มีรากฐานมั่นคง **ทฬฺหปาการโตรณํ** มีป้อมกำแพงและค่ายแข็งแรง **เอกทฺวารํ** มีประตูเดียว, **โทวาริโก** นายประตู **ตตฺร** ในเมืองนั้น **ปณฺฑิโต อสฺส** เป็นผู้ฉลาด **วิยตฺโต** หลักแหลม **เมธาวี** มีปัญญา **นิวาเรตา** สามารถห้าม **อญฺญาตานํ** (**ชนานํ**) ซึ่งชนทั้งหลายผู้ไม่รู้จัก **ญาตานํ** (**ชนานํ**) ยังชนทั้งหลายผู้รู้จัก **ปเวเสตา** ให้เข้าไปแล้ว, **โส** (**โทวาริโก**) นายประตูนั้น **อนุกฺกมมาโน** เดินสำรวจอยู่ **อนุปริยายปถํ** ซึ่งหนทางไปตามลำดับ **สมนฺตา** โดยรอบ **ตสฺส นครสฺส** แห่งนครนั้น **น ปสฺเสยฺย** ไม่พึงเห็น **ปาการสนฺธึ วา** ซึ่งรอยต่อแห่งกำแพงหรือ **ปาการวิวรํ วา** หรือซึ่งรอยแยกแห่งกำแพง **อนฺตมโส** โดยที่สุด **พิฬารนิกฺขมนมตฺตมฺปิ** แม้ประมาณเท่าการออกไปได้แห่งแมว. (**วิชานนํ**) ความรู้ **อสฺส** พึงมี **ตสฺส** (**โทวาทิกสฺส**) แก่

นายประตูนั้น **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า “**เย โข เกจิ โอฬาริกา ปาณา** สัตว์ทั้งหลายขนาดใหญ่ทุกชนิดแล **ปวิสนฺติ** ย่อมเข้าไป **อิมํ นครํ** สู่นครนี้ **วา** บ้าง, **นิกฺขมนฺติ** ย่อมออกไป **วา** บ้าง, **สพฺเพ เต** (**ปาณา**) สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **ปวิสนฺติ วา** ย่อมเข้าไปบ้าง **นิกฺขมนฺติ วา** ย่อมออกไปบ้าง **อิมินาว ทฺวาเรน** โดยประตูนี้นั่นเทียว” ดังนี้ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ธมฺมนฺวโย** การอนุมานเอาตามธรรม **เม** อันข้าพระองค์ **วิทิโต** รู้แล้ว **เอวเมว โข** ฉันนั้นนั่นเทียวแล **อิติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา** พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย **เย เต** เหล่าใด **อเหสุ** ได้มีแล้ว **อตีตมทฺธานํ** ในอดีตกาล **สพฺเพ เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **ปหาย** ทรงละแล้ว **ปญฺจ นีวรเณ** ซึ่งนิวรณ์ทั้งหลายห้า **อุปกฺกิเลเส** อันเป็นเครื่องเศร้าหมอง **เจตโส** แห่งใจ **ทุพฺพลีกรเณ** อันเป็นเครื่องทอนกำลัง **ปญฺญาย** แห่งปัญญา **สุปติฏฺฐิตจิตฺตา** ทรงมีพระทัยตั้งมั่นดีแล้ว **จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ** ในสติปัฏฐานทั้งหลายสี่ประการ **สตฺตโพชฺฌงฺเค** ยังโพชฌงค์ทั้งหลายเจ็ด **ภาเวตฺวา**ให้เจริญแล้ว **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **อภิสมฺพุชฺฌึสุ** ตรัสรู้ยิ่งแล้ว **อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาน. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อรหนฺโต สมฺมาสพุทฺธา** พระอรหันตสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย **เย เต อปิ** แม้เหล่าใด **ภวิสฺสนฺติ** จักมี **อนาคตมทฺธานํ** ในกาลอันเป็นอนาคต **สพฺเพ เต ภควนฺโต** พระผู้มีพระภาคทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **ปหาย** ทรงละแล้ว **ปญฺจ นีวรเณ** ซึ่งนิวรณ์ทั้งหลายห้าประการ **อุปกฺกิเลเส** อันเป็นเครื่องเศร้าหมอง **เจตโส** แห่งใจ **ทุพฺพลีกรเณ** อันเป็นเครื่องทอนกำลัง **ปญฺญาย** แห่งปัญญา **สุปติฏฺฐิตจิตฺตา** ทรงมีพระทัยอันตั้งมั่นดีแล้ว **จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ** ในสติปัฏฐานทั้งหลายสี่ประการ **สตฺต โพชฺฌงฺเค** ยังโพชฌงค์ทั้งหลายเจ็ด **ภาเวตฺวา** ให้เจริญแล้ว **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **อภิสมฺพุชฺฌิสฺสนฺติ** จักตรัสรู้ยิ่งแล้ว **อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งอนุตรสัมมาสัมโพธิญาน **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **อรหํ** ผู้ทรงเป็นพระอรหันต์ **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ **เอตรหิ** ในการบัดนี้ **ปหาย**ทรงละแล้ว **ปญฺจ นีวรเณ** ซึ่งนิวรณ์ทั้งหลายห้า **อุปกฺกิเลเส** อันเป็นเครื่องเศร้าหมอง **เจตโส** แห่งใจ **ทุพฺพลีกรเณ** อันเป็นเครื่องทอนกำลัง **ปญฺญาย** แห่งปัญญา **สุปติฏฺฐิตจิตฺโต** ทรงมีพระทัยอันตั้งมั่นดีแล้ว **จตูสุ สติปฏฺฐาเนสุ** ในสติปัฏฐานทั้งหลายสี่ประการ **สตฺต โพชฺฌงฺเค** ยังโพชฌงค์ทั้งหลายเจ็ด **ภาเวตฺวา** ให้เจริญแล้ว **ยถาภูตํ** ตามความเป็นจริง **อภิสมฺพุทฺโธ** (**โหติ**) ย่อมเป็นผู้ตรัสรู้แล้ว **อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งอนุตรสัมโพธิญานอันยอดเยี่ยม”’ดังนี้ ดังนี้.

[๑๔๗] **สุทฺ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **ปาวาริกมฺพวเน** ในปาวาริกัมพวัน **นาฬนฺทายํ** ในเขตเมืองนาฬันทา **ตตฺรปิ** แม้นั้น **กโรติ** ย่อมกระทำ **ธมฺมึ กถํ** ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม **เอตเทว พหุลํ** เป็นอันมากนั้นนั่นเทียว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า **“อิติ สีลํ** ศีลเป็นอย่างนี้ **อิติ สมาธิ** สมาธิ เป็นอย่างนี้ **อิติ ปญฺญา** ปัญญาเป็นอย่างนี้ **สีลปริภาวิโต สมาธิ** สมาธิอันอันศีลอบรมดีแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** ย่อมมีอานิสงส์มาก. **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา** ปัญญาอันอันสมาธิอบรมดีแล้ว **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺสา** ย่อมมีอานิสงส์มาก. **จิตฺตํ** จิต **ปญฺญาปริภาวิตํ** อันอันปัญญาอบรมแล้ว **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **สมฺมเทว** โดยชอบนั่นเทียว **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชาสวะ” ดังนี้.

ทุสฺสีลอาทีนวา

โทษของคนทุศีล ๕ ประการ

[๑๔๘] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **ยถาภิรนฺตํ** ตามความอภิรมณ์ **นาฬนฺทายํ** ในเมืองนลันทา **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา, **ปาฏลิคาโม** ปาฏลิคาม (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฯาเนน**) ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน** (**ฯาเนน**) ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปาฏลิคาโม** ปาฏลิคาม (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฯาเนน**) ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จเข้าไปแล้ว **ตํ** (**ฯานํ**) สู่ที่นั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่. **ปาฏลิคามิกา อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย ชาวปาฏลิคาม **อสฺโสสุ โข** ได้สดับแล้วแล **อิติ** ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนุปฺปตฺโต** เสด็จมาโดยลำดับแล้ว **ปาฏลิคามํ** สู่ปาฏลิคาม" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหรติ** ประทับอยู่) **เยน** (**ฯาเนน**) ณ ที่ใด, **ปาฏลิคามิกา อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายชาวปาฏลิคาม **อุปสงฺกมึสุ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน** (**ฯาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทึสุ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ปาฏลิคามิกา อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายชาวปาฏลิคาม **เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข** ผู้นั่งแล้ว ณ ที่สมควรแล **อโวจุ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสตุ** โปรดทรงรับ **อาวสถาคารํ** ซึ่งอาคารเป็นที่ประทับ **โน** ของข้าพระองค์ทั้งหลาย" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสสิ** ทรงรับแล้ว **ตุณฺหีภาเวน** โดยความเป็นผู้นิ่ง. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปาฏลิคามิกา อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายชาวปาฏลิคาม **วิทิตฺวา** รู้แล้ว **อธิวาสนํ** ซึ่งการรับ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อุฏฺฐาย อาสนา** ลุกขึ้นแล้วจากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งประทักษิณ **อาวสถาคารํ** อาคารเป็นที่ประทับ **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด **อุปสงฺกมึสุ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฯาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **สนฺถริตฺวา** ปูลาดแล้ว **สพฺพสนฺถรึ** ซึ่งเครื่องราชทั้งปวง **อาวสถาคารํ** ในอาคารเป็นที่ประทับ **ปญฺญเปตฺวา** ปูแล้ว **อาสนานิ** ซึ่งอาสนะทั้งหลาย **อุทกมณิกํ** ยังหม้อแห่งน้ำ **ปติฏฺฐาเปตฺวา** ให้ตั้งไว้แล้ว **อาโรเปตฺวา** ให้ยกขึ้นแล้ว **เตลปทีปึ** ซึ่งแสงแห่งน้ำมัน **ภควา** พระผู้มีพระภาค **(วิหรติ)** ประทับอยู่ **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย **อุปสงฺกมึสุ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฯาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ** ได้ยืนอยู่แล้ว ณ ที่สมควร. **ปาฏลิคามิกา อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายชาวปาฏลิคาม **จิตา โข** ผู้ยืนแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจุ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อาวสถาคารํ** อาคารเป็นที่ประทับ **สพฺพสนฺถริสนฺถตํ** อันบุคคลปูลาดแล้วด้วยเครื่องลาดทั้งปวง **อาสนานิ** อาสนะทั้งหลาย **(อมฺเหหิ)ปญฺญตฺตานิ** อันข้าพระองค์ทั้งหลายปูลาดไว้แล้ว **อุทกมณิโก** หม้อแห่งน้ำ **ปติฏฺฐาปิโต** อันบุคคลให้เต็มแล้ว **เตลปทีโป** แสงแห่งน้ำมัน **(อมฺเหหิ)**

อาโรปิโต อันข้าพระองค์ทั้งหลายยกขึ้นแล้ว **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **มญฺญติ** ย่อมรู้ **กาลํ** ซึ่งกาลอันควร **ยสฺส (กาลสฺส)** แก่กาลใด" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **สายนฺหสมยํ** ในเวลาเย็น **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิวาเสตฺวา** ทรงนุ่งแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตรและจีวร **อาวสถาคารํ** อาคารเป็นที่ประทับ **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **เตน อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **ปกฺขาเลตฺวา** ให้ล้างแล้ว **ปาเท** ซึ่งเท้าทั้งหลาย **ปวิสิตฺวา** เสด็จเข้าไปแล้ว **อาวสถาคารํ** สู่อาคารเป็นที่ประทับ **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **มชฺฌิมํ ถมฺภํ** ซึ่งเสาต้นกลาง **นิสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **ปุรตฺถาภิมุโข** ผู้ผินพระพักตร์ในทิศตะวันออก. **ภิกฺขุสงฺโฆปิ โข** แม้หมู่แห่งภิกษุแล **ปกฺขาเลตฺวา** ให้ล้างแล้ว **ปาเท** ซึ่งเท้าทั้งหลาย **อาวสถาคารํ ปวิสิตฺวา** เข้าไปแล้ว **อาวสถาคารํ** สู่อาคารเป็นที่ประทับ **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **ปจฺฉิมํ ภิตฺตึ** ซึ่งฝาด้านหลัง **นิสีทิ** นั่งแล้ว **ปุรตฺถาภิมุโข ภควนฺตเมว ปุรกฺขตฺวา** กระทำซึ่งพระผู้มีพระภาคนั่นเทียวไว้ในเบื้องหน้าแล้ว. **ปาฏลิ-คามิกาปิ โข อุปาสกา** แม้อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย ชาวปาฏลิคามแล **ปกฺขาเลตฺวา** ให้ล้างแล้ว **ปาเท** ซึ่งเท้าทั้งหลาย **ปวิสิตฺวา** เสด็จเข้าไปแล้ว **อาวสถาคารํ** สู่อาคารเป็นที่ประทับ **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **ภิตฺตึ** ซึ่งฝา **ปุรตฺถิมํ** อันมีในทิศตะวันออก **นิสีทึสุ** นั่งแล้ว **ปจฺฉิมาภิมุขา ภควนฺตเมว ปุรกฺขตฺวา** กระทำซึ่งพระผู้มีพระภาคนั่นเทียวไว้ในเบื้องหน้าแล้ว ผู้บ่ายหน้าไปทิศตะวันตก.

[๑๔๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ปาฏลิคามิเก อุปาสเก** กะอุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย ชาวปาฏลิคาม **อิติ** ว่า

(๑) "**คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปญฺจ อิเม อาทีนวา** โทษทั้งหลาย ๕ ประการเหล่านี้ **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล **ทุสฺสีลสฺส** ของบุคคลผู้ทุศีล **(โหนฺติ** มีอยู่). **กตเม ปญฺจ** ๕ประการอะไรบ้าง, **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **(ปุคฺคโล)** บุคคล **ทุสฺสีโล (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ทุศีล **สีลวิปนฺโน** ผู้มีศีลวิบัติ **อิธ (โลเก)** ในโลกนี้ **นิคจฺฉติ** ย่อมถึง **มหตึ โภคชานึ** ซึ่งความเสื่อมแห่งโภคะกองใหญ่ **ปมาทาธิกรณํ** เพราะความประมาทเป็นที่ตั้ง. **อยํ** นี้ **อาทีนโว (โหติ)** ย่อมเป็นโทษ **ปฐโม** ประการที่ ๑ **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล **ทุสฺสีลสฺส** ของบุคคลผู้ทุศีล.

(๒) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จปรํ** อีกประการหนึ่ง **ปาปโก กิตฺติสทฺโท** กิตติศัพท์อันชั่ว **ทุสฺสีลสฺส** ของบุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปนฺนสฺส** ผู้มีศีลวิบัติ **อพฺภุคฺคจฺฉติ** ย่อมฟุ้งขจรไป. **อยํ** นี้ **อาทีนโว (โหติ)** ย่อมเป็นโทษ **ทุติโย** ประการที่ ๒ **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล **ทุสฺสีลสฺส** ของบุคคลผู้ทุศีล.

(๓) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จปรํ** อีกประการหนึ่ง **ทุสฺสีโล (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปนฺโน (โหติ)** ย่อมเป็นผู้มีศีลวิบัติ **ปริสํ อุปสงฺกมติ** ย่อมเข้าไปสู่บริษัท **ยญฺญเทว** ใดนั่นเทียว **อวิสารโท** เป็นผู้ไม่แกล้วกล้า **มงฺกุภูโต** เป็นผู้เก้อเขิน **อุปสงฺกมติ** ย่อมเข้าไป **ยทิ ขตฺติยปริสํ** สู่ขัตติยบริษัทบ้าง **ยทิ พฺราหฺมณปริสํ** สู่พราหมณบริษัทบ้าง **ยทิ คหปติปริสํ** สู่คหบดีบริษัทบ้าง **ยทิ สมณปริสํ** สู่สมณะบริษัทบ้าง. **อยํ** นี้ **อาทีนโว (โหติ)** ย่อมเป็นโทษ **ตติโย** ประการที่สาม **ทุสฺสีลสฺส ปุคฺคลสฺส** ของบุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล.

(๔) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จปรํ** อีกประการหนึ่ง **(ปุคฺคโล)** บุคคล **ทุสฺสีโล (โหติ)** ย่อมเป็นบุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปนฺโน** ผู้มีศีลวิบัติ **สมฺมุฬฺโห (โหติ)** เป็นผู้หลง **กโรติ** ย่อมกระทำ **กาลํ** ซึ่งกาละ. **อยํ** นี้ **อาทีนโว (โหติ)** ย่อมเป็นโทษ **จตุตฺโถ** ประการที่สี่ **ทุสฺสีลสฺส ปุคฺคลสฺส** ของ

บุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล.

(๕) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จปรํ** อีกประการหนึ่ง **(ปุคฺคโล)** บุคคล **ทุสฺสีโล (โหติ)** ย่อมเป็นบุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปนฺโน** ผู้มีศีลวิบัติ **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **เภทา** เพราะการแตก **กายสฺส** แห่งกาย **อุปปชฺชติ** ย่อมเข้าถึง **อปายํ** ซึ่งอบาย **ทุคฺคตึ** ซึ่งทุคติ **วินิปาตํ** ซึ่งวินิบาต **นิรยํ** ซึ่งนรก. **อยํ** นี้ **อาทีนโว (โหติ)** ย่อมเป็นโทษ **ปญฺจโม** ประการที่ห้า **ทุสฺสีลสฺส ปุคฺคลสฺส** ของบุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล.

คหปตโย ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **คหปตโย อาทีนวา** โทษทั้งหลาย **ปญฺจ** ห้า **อิเม โข** เหล่านี้แล **ทุสฺสีลสฺส ปุคฺคลสฺส** แห่งบุคคลผู้ทุศีล **สีลวิปตฺติยา** เพราะความวิบัติแห่งศีล **(โหนฺติ)** ย่อมมี.

สีลวนฺตอานิสํสา

อานิสงส์ของคนมีศีล ๕ ประการ

[๑๕๐] **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **อานิสํสา** อานิสงส์ทั้งหลาย **สีลวโต (ปุคฺคลสฺส)** ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล **ปญฺจ อิเม (โหนฺติ)** ย่อมมี ๕ ประการเหล่านี้. **กตเม ปญฺจ** ๕ ประการอะไรบ้าง.

(๑) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **สีลวา (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล **อิธ (โลเก)** ในโลกนี้ **อธิคจฺฉติ** ย่อมได้ **มหนฺตํ โภคกฺขนฺธํ** ซึ่งกองแห่งโภคะอันใหญ่ **อปฺปมาทา-ธิกรณํ** อันมีความไม่ประมาทเป็นที่ตั้ง. **อยํ** นี้ **ปจฺโม อานิสโส (โหติ)** ย่อมเป็นอานิสงส์ข้อที่ ๑ **สีลวโต (ปุคฺคลสฺส)** ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล.

(๒) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จ อปรํ** ก็อีกประการหนึ่ง **กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท** ชื่อเสียงอันดีงาม **สีลวโต (ปุคฺคลสฺส)** บุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปนฺนสฺส** ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล **อพฺภุคฺคจฺฉติ** ย่อมฟุ้งไป. **อยํ** นี้ **ทุติโย อานิสโส (โหติ)** ย่อมเป็นอานิสงส์ข้อที่ ๒ **สีลวโต (ปุคฺคลสฺส)** ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล.

(๓) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จ อปรํ** ก็อีกประการหนึ่ง **สีลวา (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล **อุปสงฺกมติ** ย่อมเข้าไป **ยญฺญเทว ปริสํ** สู่บริษัทใดนั่นเทียว. **วิสารโท** เป็นผู้แกล้วกล้า **อมงฺกุภูโต** เป็นผู้ไม่เก้อเขิน **อุปสงฺกมติ** ย่อมเข้าไป **ยทิ ขตฺติยปริสํ** สู่ขัตติยบริษัทบ้าง, **ยทิ พฺราหฺมณปริสํ** สู่พราหมณบริษัทบ้าง, **ยทิ คหปติปริสํ** สู่คหบดีบริษัทบ้าง, **ยทิ สมณปริสํ** สู่สมณ-บริษัทบ้าง. **อยํ** นี้ **ตติโย อานิสโส (โหติ)** ย่อมเป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ **สีลวโต (ปุคฺคลสฺส)** ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล.

(๔) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จ อปรํ** ก็อีกประการหนึ่ง **สีลวา (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล **อสมฺมุฬฺโห** เป็นผู้ไม่หลง **กโรติ** ย่อมกระทำ **กาลํ** ซึ่งกาละ. **อยํ** นี้ **จตุตฺโถ อานิสโส (โหติ)** ย่อมเป็นอานิสงส์ข้อที่ ๔ **สีลวโต (ปุคฺคลสฺส)** ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล.

(๕) **คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **ปุน จ อปรํ** ก็อีกประการหนึ่ง **สีลวา (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปนฺโน** ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล **ปรํ** ในเบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **เภทา** เพราะการแตกทำลาย **กายสฺส** แห่งร่างกาย **อุปปชฺชติ** ย่อมเข้าถึง **สุคตึ สคฺคํ โลกํ** ซึ่งสุคติโลกสวรรค์. **อยํ** นี้ **ตติโย**

อานิสโส (**โหติ**) ย่อมเป็นอานิสงส์ข้อที่ ๓ **สีลวโต** (**ปุคฺคลสฺส**) ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล.

คหปตโย ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **อานิสํสา** อานิสงส์ทั้งหลาย **สีลวโต** (**ปุคฺคลสฺส**) ของบุคคลผู้มีศีล **สีลสมฺปทาย** เพราะความถึงพร้อมด้วยสีล **ปญฺจ อิเม** (**โหนฺติ**) ย่อมมี ๕ ประการเหล่านี้.

[๑๕๑] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปาสเก** ยังอุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย **ปาฏลิคามิเก** ชาวปาฏลิคาม **สนฺทสฺเสตฺวา** ทรงให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปตฺวา** ทรงให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชตฺวา** ทรงให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํเสตฺวา** ทรงให้เบิกบานร่าเริงแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยพระวาจาอันประกอบด้วยธรรม **พหุเทว รตฺตึ** ตลอดราตรีเป็นส่วนมากนั่นเทียว **อุยฺโยเชสิ** ทรงส่งกลับแล้ว **วจเน** ด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า “**คหปตโย** ดูก่อนคหบดีทั้งหลาย **รตฺติ** ราตรี **อภิกฺกนฺตา โข** อันล่วงเลยไปแล้วแล **อิทานิ** ในกาลนี้ **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **มญฺญถ** จงรู้ **กาลํ** ซึ่งกาลอันสมควร **ยสฺส (กิจฺจสฺส)** แก่กิจใด” ดังนี้. **อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย **ปาฏลิคามิกา** ชาวปาฏลิคาม **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้” ดังนี้แล **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งการประทักษิณ **ปกฺกมึสุ** หลีกไปแล้ว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปาสเกสุ** ครั้นเมื่ออุบาสกและอุบาสิกา **ปาฏลิ-คามิเกสุ** ชาวปาฏลิคามทั้งหลาย **อจิรปกฺกนฺเตสุ** หลีกไปแล้วไม่นาน **ปาวิสิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **สุญฺญาคารํ** สู่เรือนว่าง.

ปาฏลิปุตฺตนครมาปนํ

การสร้างเมืองปาฏลีบุตร

[๑๕๒] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** สมัยนั้นแล **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **มาเปนฺติ** ย่อมให้สร้าง **นครํ** ซึ่งพระนคร **ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้านปาฏลิคาม **ปฏิพาหาย** เพื่อปกป้อง **วชฺชีนํ** ซึ่งแคว้นวัชชีทั้งหลาย.

เตน สมเยน ในสมัยนั้น **เทวตาโย** เทวดาทั้งหลาย **สมฺพหุลา** จำนวนมาก **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้านปาฏลิคาม **สหสฺเสว** หนึ่งพันนั่นเทียว. **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **มเหสกฺขา** ผู้มีศักดิ์ใหญ่ **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด **จิตฺตานิ** จิตทั้งหลาย **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย **รญฺญํ** ของพระราชา **มเหสกฺขานํ** ผู้มีศักดิ์ใหญ่ **นมนฺติ** ย่อมน้อมไป **มาเปตุํ** เพื่อให้สร้าง **นิเวศนานิ** ซึ่งนิเวศน์ทั้งหลาย **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น. **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **มชฺฌิมา** มีศักดิ์ปานกลาง **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด **จิตฺตานิ** จิตทั้งหลาย **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย **รญฺญํ** ของพระราชา **มชฺฌิมานํ** ผู้มีศักดิ์ปานกลาง **นมนฺติ** ย่อมน้อมไป **มาเปตุํ** เพื่อให้สร้าง **นิเวศนานิ** ซึ่งนิเวศน์ทั้งหลาย **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น. **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **นีจา** ผู้มีศักดิ์ต่ำ **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด **จิตฺตานิ** จิตทั้งหลาย **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย **รญฺญํ** ของพระราชา **นีจานํ** ผู้มีศักดิ์ต่ำ **นมนฺติ** ย่อมน้อมไป **มาเปตุํ** เพื่อให้สร้าง **นิเวสนานิ** ซึ่งนิเวศน์ทั้งหลาย **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อทฺทสา โข** ทรงทอดพระเนตร

แล้วแล **ตา เทวตาโย** ซึ่งเทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **ปริคฺคณฺหนฺติโย** ผู้จับจอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้าน **ปาฏลิคามสหสฺเสว** พันแห่งนั่นเทียว **จกฺขุนา** ด้วยพระจักษุ **ทิพฺเพน** อันเป็นทิพ **วิสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **อติกฺกนฺตมานุสเกน** อันล่วงจักษุของมนุษย์.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปจฺจูสสมยํ** ในเวลาสิ้นสุด **รตฺติยา** แห่งราตรี **ปจฺจุฏฺฐาย** ทรงลุกขึ้นแล้ว **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เก (ชนา) นุ โข** ชนทั้งหลายเหล่าไหนหนอแล **มาเปนฺติ** ย่อมให้สร้าง **นครํ** ซึ่งนคร **ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้านปาฏลิคาม" ดังนี้. (**อายสฺมา อานนฺโท** อานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **มคธมหามตฺตา** มหาอมมาตแห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **มาเปนฺติ** ย่อมให้สร้าง **นครํ** ซึ่งพระนคร **ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้านปาฏลิคาม **ปฏิพาหาย** เพื่อปกป้อง **วชฺชีนํ** ซึ่งชานวัชชีทั้งหลาย" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **มนฺเตตฺวา** ปรึกษากันแล้ว **สทฺธึ** กับ **เทเวหิ ตาวตึเสหิ** ด้วยเทวดาชั้นดาวดึงห์ **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **มาเปนฺติ** ย่อมให้สร้าง **นครํ** ซึ่งพระนคร **ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้านปาฏลิคาม **ปฏิพาหาย** เพื่อปกป้อง **วชฺชีนํ** ซึ่งชาววัชชีทั้งหลาย. **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด, **เอวเมว โข** ฉันนั้นนั่นแล **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อหํ** เรา **อทฺทสํ** ได้เห็นแล้ว **เทวตาโย** ซึ่งเทวดาทั้งหลาย **สมฺพหุลา** จำนวนมาก **ปริคฺคณฺหนฺติโย** ผู้จับจอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **อิธ ปาฏลิคาเม** ในหมู่บ้านปาฏลิคามนี้ **สหสฺเสว** พันแห่งนั่นเทียว **จกฺขุนา** ด้วยพระจักขุ **ทิพฺเพน** อันเป็นทิพย์ **วิสุทฺเธน** อันบริสุทธิ์ **อติกฺกนฺตมานุสเกน** อันล่วงจักษุของมนุษย์. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **มเหสกฺขา** ผู้มีศักดิ์ใหญ่ **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด **จิตฺตานิ** จิตทั้งหลาย **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย **รญฺญํ** ของพระราชา **มเหสกฺขานํ** ผู้มีศักดิ์ใหญ่ **นมนฺติ** ย่อมน้อมไป **มาเปตุํ** เพื่อให้สร้าง **นิเวศน์นานิ** ซึ่งนิเวศน์ทั้งหลาย **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น. **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **มชฺฌิมา** มีศักดิ์ปานกลาง **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด **จิตฺตานิ** จิตทั้งหลาย **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย **รญฺญํ** ของพระราชา **มชฺฌิมานํ** ผู้มีศักดิ์ปานกลาง **นมนฺติ** ย่อมน้อมไป **มาเปตุํ** เพื่อให้สร้าง **นิเวสนานิ** ซึ่งนิเวศน์ทั้งหลาย **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น. **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **นีจา** ผู้มีศักดิ์ต่ำ **ปริคฺคณฺหนฺติ** ย่อมครอบครอง **วตฺถูนิ** ซึ่งพื้นที่ทั้งหลาย **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด **จิตฺตานิ** จิตทั้งหลาย **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย **รญฺญํ** ของพระราชา **นีจานํ** ผู้มีศักดิ์ต่ำ **นมนฺติ** ย่อมน้อมไป **มาเปตุํ** เพื่อให้สร้าง **นิเวศน์นานิ** ซึ่งนิเวศน์ทั้งหลาย **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อริยํ อายตนํ** ดินแดนเส้นทางอันติดต่อกันอันเป็นของอริยะ **โหติ** มีอยู่ **ยาวตา** ตราบใด **วณิปฺปโถ** ถนนสายการค้า **โหติ** มีอยู่ **ยาวตา** ตราบใด **อิทํ** ตราบนั้น **ปาฏลิปุตฺตํ** เมืองปาฏะลีบุตรนี้ **อคฺคนครํ ภวิสฺสติ** จักเป็นนครชั้นเยี่ยม **ปุฏเภทนํ** อันเป็นเมืองค้าขาย **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตโย อนฺตรายา** อันตรายทั้งหลายสามอย่าง **อคฺคิโต วา** จากไฟหรือ **อุทกโต วา** จากน้ำหรือ **มิถุเภทา วา** หรือว่าจากการแตกสามัคคี **ภวิสฺสนฺติ** จักมี **ปาฏลิปุตฺตสฺส โข** แก่เมืองปาฏลิบุตรแล" ดังนี้.

[๑๕๓] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ย่อมประทับอยู่ **เยน จาเนน** ณ ที่ใด **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนีธะและวัสสการะ **อุปสงฺกมึสุ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน จาเนน** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **สมฺโมทึสุ** สนทนาแล้ว **ภควตา สทฺธึ** กับด้วยพระผู้มีพระภาค **กถึ** ยังถ้อยคำ **สมฺโมทนียึ** อันเป็นเครื่องบันเทิงใจ **สารณียึ** อันเป็นเครื่องระลึกถึงกัน **วีติสาเรตฺวา** อันให้ล่วงไปแล้ว **อฏฺฐึสุ** ได้ยืนอยู่แล้ว **เอกมนฺตึ** ณ ที่สมควร **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนีธะและวัสสการะ **จิตา โข** ผู้ยืนอยู่แล้วแล **เอกมนฺตึ** ณ ที่สมควร **อโวจุ๋ง** ได้กราบทูลแล้ว **เอต วจนึ** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตึ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภวึ โคตโม** พระโคดมผู้เจริญ **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆนา** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ **อธิวาเสตุ** โปรดจงรับ **ภตฺตึ** ซึ่งภัตร **โน** ของข้าพระองค์ทั้งหลาย **อชฺชตนาย** เพื่อฉันที่ในวันนี้" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสสิ** ทรงรับแล้ว **ตุณฺหีภาเวน** โดยความเป็นผู้นิ่ง.

อถ โข ครั้งนั้นแล **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **วิทิตฺวา** รับทราบแล้ว **อธิวาสนึ** ซึ่งการรับ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **สโก อาวสโถ** ที่อันเป็นที่อยู่ของตน **ติฏฺฐติ** ย่อมตั้งอยู่ **เยน จาเนน** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมึสุ** เข้าไปแล้ว **เตน จาเนน** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **ปุคฺคลึ** ยังบุคคล **ปฏิยาทาเปตฺวา** ให้จัดแจงแล้ว **ขาทนียึ** ซึ่งวัตถุอันควรเคี้ยว **โภชนียึ** ซึ่งวัตถุอันควรฉัน **ปณีตึ** อันประณีต **สเก อาวสเถ** ในที่อยู่อันเป็นของตน **ปุคฺคลึ** ยังบุคคล **อาโรจาเปสุ๋** ให้กราบทูลแล้ว **กาลึ** ซึ่งการอันสมควร **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**โภ โคตม** ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ **กาโล** กาล **สมฺปตฺโต** ถึงพร้อมแล้ว **ภตฺตึ** ซึ่งภัตร **นิฏฺฐิตึ** สำเร็จแล้ว" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปุพฺพณฺหสมยึ** ในเวลาเช้า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิวาเสตฺวา** นุ่งแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรึ** ซึ่งบาตรและจีวร, **อาวสโถ** ที่อยู่ **มคธมหามตฺตานึ** ของมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการานึ** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการา **ติฏฺฐติ** ย่อมตั้งอยู่ **เยน จาเนน** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน จาเนน** ณ ที่นั้น **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **นิสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **อาสเน** บนอาสนะ **ปญฺญตฺเต** อันบุคคลปูลาดไว้แล้ว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **ภิกฺขุสฺฆึ** ยังหมู่แห่งภิกษุ **พุทฺธปฺปมุขึ** ผู้มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข **สนฺตปฺเปสุ๋** ให้อิ่มหนำแล้ว **สมฺปวาเรสุ๋** ให้ห้ามแล้ว **ขาทนียเน** ด้วยวัตถุอันควรเคี้ยว **โภชนียเน** ด้วยวัตถุอันควรฉัน **ปณีเตน** อันประณีต **สหตฺถา** ด้วยมือของตน.

อถ โข ครั้งนั้นแล **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **ภควนฺตึ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ภุตฺตาวึ** ผู้เสวยเสร็จแล้ว **โอนีตปตฺตปาณึ** ผู้ทรงมีพระหัตย์อันถอนออกจากบาตแล้ว **คเหตฺวา** ถือเอาแล้ว **นีจึ อาสนึ** ซึ่งอาสนะอันต่ำ **อญฺญตรึ** แห่งใดแห่งหนึ่ง **นิสีทึสุ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตึ** ณ ที่สมควร. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนุโมทิ** ทรงอนุโมทนาแล้ว **อิมาหิ คาถาหิ** ด้วยคาถาทั้งหลายเหล่านี้ **มคธมหามตฺเต** กะมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธ-วสฺสการ** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **นิสินฺเน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตึ** ณ ที่สมควร **อิติ** ว่า

> "(**โย ปุคฺคโล**) บุคคลใด **ปณฺฑิตชาติโย** ยังบุคคลผู้มีชาติเป็นบัณฑิตทั้งหลาย **กปฺเปติ** ย่อมให้สำเร็จ **วาสึ** ซึ่งการอยู่ **ยสฺมึ ปเทเส** ในประเทศใด. **สีลวนฺเต** ยังบุคคลผู้มีศีลทั้งหลาย **สญฺญเต** ผู้สำรวม **พฺรหฺมจารโย** ผู้ประพฤติซึ่งพรหมจรรย์ **โภเชตฺวา** ให้ฉันแล้ว **อตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น.

“ยา เทวตา เทวดาทั้งหลายเหล่าใด **อาสุ** ได้มีแล้ว **ตตฺถ ปเทเส** ในประเทศนั้น **ปุคฺคโล** บุคคล **อาทิเส** พึงอุทิศ **ทกฺขิณํ** ซึ่งทักษิณาทาน **ตาสํ เทวตานํ** แก่เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น. **ตา เทวตา** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **ปูชิตา** ผู้อันเขาบูชาแล้ว **ปูชยนฺติ** ย่อมบูชา **มานิตา** ผู้อันเขานอบน้อม **มานยนฺติ** ย่อมนอบน้อม **นํ ปุคฺคลํ** ซึ่งบุคคลนั้น.

“**ตโต** เพราะเหตุนั้น **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **อนุกมฺปนฺติ** ย่อมอนุเคราะห์ **นํ ปุคฺคลํ** ซึ่งบุคคลนั้น **อิว** เหมือน **มาตา** มารดา **อนุกมฺปนฺติ** ย่อมอนุเคราะห์ **ปุตฺตํ** ซึ่งบุตร **โอรสํ** ผู้เกิดจากอก. **โปโส** บุคคล **เทวตานุกมฺปิโต** ผู้อันเทวดาทั้งหลายอนุเคราะห์แล้ว **ปสฺสติ** ย่อมประสบ **ภทฺรานิ** ซึ่งความเจริญ **สทา** ในกาลทุกเมื่อ” ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนุโมทิตฺวา** ครั้นอนุโมทนาแล้ว **มคธมหามตฺเต** กะมหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสกาเร** ชื่อว่าสุนิธะและวัสสการะ **อิมาหิ คาถาหิ** ด้วยคาถาทั้งหลายเหล่านี้ **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปกฺกามิ** เสด็จหลีกไปแล้ว.

[๑๕๔] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **มคธมหามตฺตา** มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธทั้งหลาย **สุนิธวสฺสการา** ชื่อว่าสุนีธะและวัสสการะ **อนุพนฺธา โหนฺติ** ย่อมติดตาม **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต** ข้างหลังๆ **(จินฺตเนน)** ด้วยความคิด **อิติ** ว่า “**อชฺช** ในวันนี้ **สมโณ โคตโม** พระสมณโคดม **นิกฺขมิสฺสติ** จักเสด็จออกไป **เยน ทฺวาเรน** โดยประตูใด, **ตํ (ทฺวารํ)** ประตูนั้น **โคตมทฺวารํ นาม ภวิสฺสติ** จักมีชื่อว่าประตูโคตม. **(ภควา)** พระผู้มีพระภาค **ตริสฺสติ** จักเสด็จข้าม **คงฺคํ นทึ** ซึ่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา **เยน ติตฺเถน** โดยท่าน้ำใด **ตํ ติตฺถํ** ท่าน้ำนั้น **โคตมติตฺถํ นาม ภวิสฺสติ** จักเป็นท่าน้ำชื่อว่าโคตมติตถะ” ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิกฺขมิ** เสด็จออกไปแล้ว **เยน ทฺวาเรน** โดยประตูใด, **ตํ (ทฺวารํ)** ประตูนั้น **โคตมทฺวารํ นาม อโหสิ** ได้มีชื่อว่าประตูโคตม. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **คงฺคา นที** แม่น้ำชื่อคงคา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **คงฺคา นที** แม่น้ำชื่อคงคา **ปูรา โหติ** ย่อมเต็มเปี่ยม **สมติตฺติกา** อันมีฝั่งเสมอ **กากเปยฺยา** อันกาจิ๊กกินได้. **มนุสฺสา** มนุษย์ทั้งหลาย **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **ปริเยสนฺติ** ย่อมแสวงหา **นาวํ** ซึ่งเรือ **(มนุสฺสา)** มนุษย์ทั้งหลาย **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **ปริเยสนฺติ** ย่อมแสวงหา **อุฬุมฺปํ** ซึ่งแพ **(มนุสฺสา)** มนุษย์ทั้งหลาย **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **พนฺธนฺติ** ย่อมผูก **กุลฺลํ** ซึ่งทุ่น **(มนุสฺสา)** มนุษย์ทั้งหลาย **คนฺตุกามา** ผู้ใคร่เพื่ออันไป **ปารํ** สู่ฝั่งนู้น **อปารา** จากฝั่งนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **พลวา ปุริโส** บุรุษผู้มีกำลัง **ปสาเรยฺย** สามารถเหยียดออก **พาหํ** ซึ่งแขน **สมิญฺชิตํ** อันคู้อยู่ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **สมิญฺเชยฺย** สามารถคู้เข้า **พาหํ** ซึ่งแขน **ปสาริตํ** อันเหยียดอยู่ **เสยฺยถาปิ นาม** ชื่อแม้ฉันใด. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนฺตรหิโต** ทรงอันตรธานไปแล้ว **โอริมตีเร** ที่ฝั่งใน **คงฺคาย นทิยา** แห่งแม่น้ำคงคา **ปจฺจุฏฺฐาสิ** ปรากฏขึ้นแล้ว **ปาริมตีเร** ที่ฝั่งนอก **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อทฺทสา โข** ทรงทอดพระเนตรเห็นแล้วแล **เต มนุสฺเส** ซึ่งมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **ปริเยสนฺเต** ผู้แสวงหาอยู่ **นาวํ** ซึ่งเรือ **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **ปริเยสนฺเต** ผู้แสวงหาอยู่ **อุฬุมฺปํ** ซึ่งแพ **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **พนฺธนฺเต** ผู้ผูกอยู่ **กุลฺลํ** ซึ่งทุ่น **คนฺตุกาเม** ผู้ใคร่เพื่อจะไป **ปารํ** สู่ฝั่นนู้น **อปารา** จากฝั่งนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาคเจ้า **วิทิตฺวา** ทรงทราบแล้ว **เอตํ อตฺถํ** ซึ่งเนื้อความ

นั่น **อุทาเนสิ** ทรงเปร่งแล้ว **อิมํ อุทานํ** ซึ่งอุทานนี้ **ตายํ เวลายํ** ในเวลานั้น **อิติ** ว่า

"**เย (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่าใด **กตฺวาน** กระทำแล้ว **เสตุ๎** ซึ่งสะพาน **วิสชฺช** สละแล้ว **ปลฺลลานิ** ซึ่งตมทั้งหลาย **ตรนฺติ** ย่อมข้ามไป **อณฺณวํ สรํ** ซึ่งสระอันมีห้วงน้ำใหญ่, (**เต) ชนา** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **เมธาวิโน** ผู้มีปัญญา **ติณฺณา** ข้ามแล้ว. **หิ** แต่ว่า **ชโน** ชนคนหนึ่ง **พนฺธติ** ผูกอยู่ **กุลฺลํ** ซึ่งทุ่น" ดังนี้.

ปฐมภาณวาโร

ภาณวารที่ ๑ จบ

อริยสจฺจกถา

เรื่องอริยสัจ ๔ ประการ

[๑๕๕] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้งงมีอายุ **อิติ** ว่า "**(มยํ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **โกฏิคาโม** หมู่บ้านโกฏิคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฯเปฯ)** ณ ที่ใด, **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จะเสด็จเข้าไป **เตน (ฯเปฯ)** ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **โกฏิคาโม** หมู่บ้านโกฏิคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฯเปฯ)** ณ ที่ใด **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ (โกฏิคามํ)** สู่หมู่บ้านโกฏิคามนั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่. **สุทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ**ประทับอยู่ **ตตฺร โกฏิคาเม** ที่หมู่บ้านโกฏิคามนั้น. **ตตฺร โข** ณ ที่นั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า

"**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **จตุนฺนํ อริยสจฺจานํ** ซึ่งอริยสัจทั้งหลาย ๔ ประการ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่รอนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **อิทํ ทีฆมทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนานนี้ **เอวํ** อย่างนี้. **จตุนฺนํ (อริยสจฺจานํ)** ซึ่งอริยสัจทั้งหลาย ๔ ประการ **กตเมสํ** อะไรบ้าง.

(๑) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **ทุกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส** ซึ่งทุกขอริยสัจ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่รอนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **อิทํ ทีฆมทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนานนี้ **เอวํ** อย่างนี้.

(๒) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **ทุกฺขสมุทยสฺส อริยสจฺจสฺส** ซึ่งทุกขสมุทยอริยสัจ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่รอนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **อิทํ ทีฆมทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนานนี้ **เอวํ** อย่างนี้.

(๓) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **ทุกฺขนิโรธสฺส อริยสจฺจสฺส** ซึ่งทุกขนิโรธอริยสัจ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่รอนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **อิทํ ทีฆมทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนานนี้ **เอวํ** อย่างนี้.

(๔) **ภิกฺขเว** ก่อนภิกษุทั้งหลาย **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส** ซึ่งทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ **เอวํ** อย่างนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่รอนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **อิทํ ทีฆมทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนานนี้ **เอวํ** อย่างนี้.

(๑) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตํ อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** คือทุกขอริยสัจนั้น **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **อนุพุทฺธํ** รู้แจ้งแล้ว **ปฏิวิทฺธํ** แทงตลอดแล้ว,

(๒) **(อิทํ) ทุกฺขสมุทยํ อริยสจฺจํ** คือทุกขสมุทยอริสัจนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ**

อันเธอทั้งหลายด้วย **อนุพุทฺธํ** รู้แจ้งแล้ว **ปฏิวิทฺธ์**แทงตลอดแล้ว.

(๓) **(อิทำ) ทุกฺขนิโรธ์ อริยสจฺจ์** คือทุกขนิโรธอริยสัจนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **อนุพุทฺธ์** อันเรารู้แจ้งแล้ว **ปฏิวิทฺธ์** อันเราแทงตลอดแล้ว

(๔) (**อิทำ**) **ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจ์** คือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **อนุพุทฺธ์** รู้แจ้งแล้ว **ปฏิวิทฺธ์** แทงตลอดแล้ว.

ภวตณฺหา ความอยากในภพ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย อันเรา **อุจฺฉินฺนา** ถอนแล้ว, **ภวเนตฺติ** ตัณหาอันนำไปสู่ภพใหม่ **มมญฺเจว** ของเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** ของนเธอทั้งหลายด้วย **ขีณา** สิ้นไปแล้ว, **อิทานิ** ในกาลนั้น **ปุนพฺภโว** การเกิดใหม่อีก **นตฺถิ** ย่อมไม่มี" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **อิทำ (วจนำ)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **สุคโต** พระสุคต **วตฺวาน** ครั้นตรัสแล้ว **สตฺถา** พระศาสดา **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี่ **อถาปรำ** อื่นอีก **อิติ** ว่า

> "**อทสฺสนา** เพราะการไม่เห็น **จตุนฺนำ อริยสจฺจานำ** ซึ่งอริยสัจทั้งหลายสี่ **ยถาภูตำ** ตามความเป็นจริง. **มยา จ** อันเราด้วย **โว จ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สำสิตำ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **ตาสุ ตาสฺเวว ชาติสุ** ในชาติทั้งหลายเหล่านั้นนั่นเทียว **ทีฆมทฺธานำ** ตลอดกาลอันยาวนาน. **ตานิ เอตานิ (อริสจฺจานิ)** อริยสัจทั้งหลายเหล่านี้ **(มยา จ)** อันเราด้วย **(โว จ)** อันเธอทั้งหลายด้วย **ทิฏฺฐานิ** เห็นแล้ว **ภวเนตฺติ** ตัณหาอันนำไปสู่ภพ **(เม)** อันเรา **สมูหตา** ถอนแล้ว. **มูลำ** ราก **ทุกฺขสฺส** แห่งทุกข์ **(เม)** อันเรา **อุจฺฉินฺนำ** ถอนแล้ว **อิทานิ** ในกาลนี้ **ปุนพฺภโว** การเกิดในภพใหม่ **(เม)** ของเรา **นตฺถิ** ย่อมไม่มี" ดังนี้.

ตตฺรปิ (สมเย) ในสมัยนั้นแล **สุทำ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **โกฏิคาเม** ในหมู่บ้านโกฏิคาม **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถำ** ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันประกอบด้วยธรรม **เอตำ เอว พหุลำ** หลายประการนี่นั่นเทียว **ภิกฺขูนำ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**สีลำ** ศีล **อิติ** เป็นอย่างนี้, **สมาธิ** สมาธิ **อิติ** เป็นอย่างนี้, **ปญฺญา** ปัญญา **อิติ** เป็นอย่างนี้. **สมาธิ สีลปริภาวิโต** สมาธิอันอันศีลอบรมแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงส์มาก. **ปญฺญา สมาธิ-ปริภาวิตา** ปัญญาอันอันสมาธิอบรมแล้ว **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสำสา** มีอานิสงส์มาก. **จิตฺตำ ปญฺญาปริภาวิตำ** จิตอันอันปัญญาอบรมแล้ว **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **เสยฺยถิทำ** ได้แก่ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชชาสวะ **สมฺมเทว** โดยชอบนั่นเทียว" ดังนี้.

อนาวตฺติธมฺมสมฺโพธิปรายณา

ไม่หวนกลับและจะได้ตรัสรู้ธรรม

[๑๕๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **ยถาภิรนฺตำ** ตามอัธยาศัย **โกฏิคาเม** ในหมู่บ้านโกฏิคาม **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**มยำ**) เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา, **นาติกา** หมู่บ้านนาติกะ (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, (**มยำ**) เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จะเสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น"ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติโห** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **นาติกา** หมู่บ้านนาติกะคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ (นาติกํ)** สู่นาติกะคามนั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่. **สุทฺทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **คิญฺชกาวสเถ** ในที่พักอันสร้างด้วยอิฐ **นาติเก ตตฺรปิ** ในนาติกะคามแม้นั้น.

อถโข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค อ(**วิหรติ**) ประทับอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (จาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** อภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาคเจ้า **อิติ** ว่า

"**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภิกขุ** ภิกษุ **สาฑฺโห นาม** ชื่อว่าสาฬหะ **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **นาติเก** ในนาติกะคาม, **คติ** การไป **ตสฺส สาฑฺหสฺส** ของภิกษุชื่อสาฬหะนั้น **กา (โหติ)** เป็นอย่างไร, **อภิสมฺปราโย** ภพหน้า **โก (โหติ)** เป็นอย่างไร.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภิกฺขุณี** ภิกษุณี **นนฺทา นาม** ชื่อว่านันทา **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **นาติเก** ในนาติกะคาม **คติ** การไป **ตสฺสา นนฺทาย** ของนางภิกษุณีชื่อนันทานั้น **กา (โหติ)** เป็นอย่างไร **อภิสมฺปราโย** ภพหน้า **โก (โหติ)** เป็นอย่างไร.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **สุทตฺโต นาม** ชื่อสุทัตตะ **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **กาลงฺกโต** ผู้กระทำแล้วซึ่งกาละ **นาติเก** ในนาติกะคาม **คติ** การไป **ตสฺส สุทตฺตสฺส** ของอุบาสกชื่อสุทัตตะนั้น **กา (โหติ)** เป็นอย่างไร **อภิสมฺปราโย** ภพหน้า **โก (โหติ)** เป็นอย่างไร.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสิกา** อุปาสิกา **สุชาตา นาม** ชื่อว่าสุชาดา **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **นาติเก** ในนาติกะคาม **คติ** การไป **ตสฺสา สุชาตาย** ของอุบาสิกาชื่อสุชาดานั้น **กา (โหติ)** เป็นอย่างไร **อภิสมฺปราโย** ภพหน้า **โก (โหติ)** เป็นอย่างไร.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **กุกกุโฏ นาม** ชื่อว่ากุกกุฏะ **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **นาติเก** ในนาติกะคาม **คติ** การไป **ตสฺส กุกกุฏสฺส** ของอุบาสกชื่อกุกกุฏะนั้น **กา (โหติ)** เป็นอย่างไร **อภิสมฺปราโย** ภพหน้า **โก (โหติ)** เป็นอย่างไร.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **กาฬิมฺโพ นาม** ชื่อกาฬิมภะ ..ฯเปฯ.. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **นิกโฏ นาม** ชื่อนิกฏะ ...

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **กฏิสฺสโห นาม** ชื่อกฏิสหะ ...
ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **ตุฏฺโฐ นาม** ชื่อตุฏฐะ ...
ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **สนฺตุฏฺโฐ นาม** ชื่อสันตุฏฐะ ...
ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **ภทฺโท นาม** ชื่อภัททะ ...

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อุปาสโก** อุบาสก **สุภทฺโท นาม** ชื่อสุภัททะ **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **นาติเก** ในนาติกะคาม **คติ** การไป **ตสฺส สุภทฺทสฺส** ของอุบาสกชื่อสุภัททะนั้น **กา** (**โหติ**) เป็นอย่างไร, **อภิสมฺปราโย** ภพหน้า **โก** (**โหติ**) เป็นอย่างไร.

[๑๕๗] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สาฑฺโห ภิกฺขุ** ภิกษุชื่อว่าสาฬหะ **สจฺฉิกตฺวา** กระทำให้แจ้งแล้ว **เจโตวิมุตฺตึ** ซึ่งเจโตวิมุตติ **ปญฺญาวิมุตฺตึ** ซึ่งปัญญา

วิมุตติ **อนาสวำ** ซึ่งความไม่มีแห่งอาสวะ **ขยา** เพราะความสิ้นไป **อาสวานำ** แห่งอาสวะทั้งหลาย **อภิญฺญา** ด้วยปัญญาอันยิ่ง **สยำ** เอง **ทิฏฺเฐว ธมฺเม** ในธรรมอันเห็นแล้วนั่นเทียว **อุปสมฺปชฺช** เข้าถึงพร้อมแล้ว **วิหาสิ** อยู่แล้ว.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **นนฺทา ภิกฺขุนี** ภิกษุณีชื่อว่านันทา **โอปปาติกา** เป็นโอปปาติกะ **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลาย **ปญฺจนฺนำ โอรมฺภาคิยานำ** อันเป็นส่วนเบื้องต่ำห้าประการ **ปรินิพฺพายินี (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ปรินิพพาน **ตตฺถ (ภวเน)** ในภพนั้น **อนาวตฺติธมฺมา** ผู้ไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา **ตสฺมา โลกา** จากโลกนั้น.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **สุทตฺโต อุปาสโก** อุบาสกชื่อสุทัตตะ **สกทาคามี** เป็นพระสกทาคามี **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **ติณฺณำ สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลายสาม **ราคโทสโมหานำ ตนุตฺตา** เพราะความที่แห่งราคะโทสะและโมหะทั้งหลายเป็นสภาพเบาบาง **อาคนฺตฺวา** มาแล้ว **อิมำ โลกำ** สู่โลกนี้ **สกิเทว** คราวเดียวนั่นเทียว **กริสฺสติ** จักกระทำ **อนฺตำ** ซึ่งที่สุด **ทุกฺขสฺส** แห่งทุกข์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **สุชาตา อุปาสิกา** อุบาสิกาชื่อสุชาดา **โสตาปนฺนา** เป็นพระโสดาบัน **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **ติณฺณำ สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลายสามประการ **อวินิปาตธมฺมา** ผู้ไม่ตกไปเป็นธรรมดา **นิยตา** แน่แท้ **สมฺโพธิปรายณา** มีความตรัสรู้ในเบื้องหน้า.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **กุกฺกุโฏ อุปาสโก** อุบาสกชื่อว่ากุกกุฏะ **โอปปาติโก** เป็นโอปปาติกะ **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **ปญฺจนฺนำ โอรมฺภาคิยานำ สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลายอันเป็นส่วนเบื้องต่ำห้าประการ **ปรินิพฺพายี** เป็นผู้ปรินิพพานแล้ว **ตตฺถ (ภเว)** ในภพนั้น **อนาวตฺติธมฺโม** ผู้ไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา **ตสฺมา โลกา** จากโลกนั้น. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **กาฬิมฺโพ อุปาสโก** อุบาสกชื่อกาฬิมพะ ..ฯเปฯ.. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **นิกโฏ อุปาสโก** อุบาสกชื่อนิกฏะ ... **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **กฏิสฺสโห อุปาสโก** อุบาสกชื่อกฏิสสห ...**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตุฏฺโฐ อุปาสโก** อุบาสกชื่อตุฏฐะ ... **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สนฺตุฏฺโฐ อุปาสโก** อุบาสกชื่อสันตุฏฐะ ... **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ภทฺโท อุปาสโก** อุบาสกชื่อภัทท ... **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สุภทฺโท อุปาสโก** อุบาสกชื่อสุภัททะ **โอปปาติโก** เป็นโอปปาติกะ **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลาย **ปญฺจนฺนำ โอรมฺภาคิยานำ** อันเป็นส่วนเบื้องต่ำห้าประการ **ปรินิพฺพายี** ผู้ปรินิพพานแล้ว **อนาวตฺติธมฺโม** ผู้ไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา **ตสฺมา โลกา** จากโลกนั้น.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย **นาติเก** ในหมู่บ้านนาติกะคาม **ปโรปญฺญาสำ** ห้าสิบกว่าคน **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลำ** ซึ่งกาละ **โอปปาติกา** เป็นโอปปาติกะ **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลาย **ปญฺจนฺนำ โอรมฺภาคิยานำ** อันเป็นส่วนเบื้องต่ำห้าประการ **ปรินิพฺพายิโน** ผู้ปรินิพพานแล้ว **ตตฺถ (ภเว)** ในภพนั้น **อนาวตฺติธมฺมา** ผู้ไม่หวนกลับมาเป็นธรรมดา **ตสฺมา โลกา** จากโลกนั้น.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **นาติเก อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายในนาติกะคาม **นวุติ** เก้าสิบ **สาธิกา** อันเป็นไปกับด้วยจำนวนเกิน **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลำ** ซึ่งกาละ **สกทาคามิโน** เป็นพระสกทาคามี **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **ติณฺณำ สโยชนานำ** แห่งสังโยชทั้งหลายสามประการ **ราคโทสโมหานำ ตนุตฺตา** เพราะความที่แห่งราคะโทสะและโมหะทั้งหลายเป็นสภาพเบาบาง **อาคนฺตฺวา** มาแล้ว **อิมำ โลกำ** สู่โลกนี้ **สกิเทว** คราวเดียวนั่นเทียว **กริสฺสติ** จักกระทำ **อนฺตำ** ซึ่งที่สุด **ทุกฺขสฺส** แห่งทุกข์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อุปาสกา** อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย **นาติเก** ในนาติกะคาม **ปญฺจสตานิ** มีร้อยแห่งห้าทั้งหลาย **สาติเรกานิ** อันเป็นไปกับด้วยจำนวนเกินหนึ่ง **กโต** ผู้กระทำแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาละ **โสตาปนฺนา** เป็นพระโสดาบัน **ปริกฺขยา** เพราะความเสื่อมรอบ **ติณฺณํ สโยชนานํ** แห่งสังโยชทั้งหลายสามประการ **อวินิปาตธมฺมา** ผู้ไม่ตกไปเป็นธรรมดา **สมฺโพธิปรายณา** มีความตรัสรู้ในเบื้องหน้า **นิยตา** แน่นอน.

ธมฺมาทาสธมฺมปริยายา

หลักธรรมที่ชื่อว่าแว่นธรรม

[๑๕๘] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **มนุสฺสภูโต (ชนฺตา)** ผู้เกิดเป็นมนุษย์ **กาลงฺกเรยฺย** พึงกระทำซึ่งกาละ. **ยํ (กาลํ)** ซึ่งกาละใด **เอตํ (กาลํ)** การทำกาละนั่น **อนจฺฉริยํ โข** ไม่น่าอัศจรรย์แล. **ปน** ก็ **ตสฺมึ (ชนฺตุสมึ) เอว** ครั้นเมื่อผู้เกิดนั้นนั่นเทียว **กาลงฺกเต** ผู้กระทำแล้วซึ่งกาละ **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **อุปสงฺกมิตฺวา** เข้าไปเฝ้าแล้ว **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **ปุจฺฉิสฺสถ** จักถาม **เอตมตฺถํ** ซึ่งเนื้อความนั่น. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **วิเหสา** การเบียดเบียน **เหสา** การรบกวน **(ภวิสฺสติ)** จักมี **ตถาคตสฺส** แก่ตถาคต. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะเหตุนั่น **อหํ** เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **ธมฺมปริยายํ** ซึ่งธรรมบรรยาย **ธมฺมาทาสํ นาม** อันชื่อว่าแว่นธรรม **อิห (กาเล)** ในกาลนี้ **อริยสาวโก** พระอริยสาวก **สมนฺนาคโต** ผู้ประกอบแล้ว **เยน (ธมฺมาทาเสน)** ด้วยแว่นธรรมใด **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **พฺยากเรยฺย** สามารถพยากรณ์ **อตฺตานํ** ซึ่งตน **อตฺตนาว** ด้วยตนเทียว **อิติ** ว่า **'(อหํ)** เรา **ขีณนิรโยมฺหิ** เป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว **ขีณติรจฺฉานโยนิ** เป็นผู้มีกำเนิดเดรัจฉานสิ้นแล้ว **ขีณเปตฺติวิสโย** เป็นผู้มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว **ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต** เป็นผู้มีอบายทุกคติและวินิบาตสิ้นแล้ว. **(อหํ)** เรา **โสตาปนฺโน อสฺมิ** ย่อมเป็นพระโสดาบัน **อวินิปาตธมฺโม** เป็นผู้มีธรรมอันไม่ตกตำ **นิยโต** เป็นผู้เที่ยง **สมฺโพธิปรายโณ** เป็นผู้มีสัมโพธิเป็นไปในเบื้องหน้า' ดังนี้.

[๑๕๙] **ภควา** พระผู้มีพระภาคเจ้า **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ธมฺมปริยาโย** ธรรมบรรยาย **โส ธมฺมาทาโส** ชื่อแว่นธรรมนั้น **กตโม** เป็นไฉน **อริยสาวโก** พระอริย-สาวก **สมนฺนาคโต** ผู้ประกอบแล้ว **เยน (ธมฺมาทาเสน)** ด้วยแว่นส่องธรรมใด **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **พฺยากเรยฺย** สามารถพยากรณ์ **อตฺตานํ** ซึ่งตน **อตฺตนาว** ด้วยตนนั่นเทียว **อิติ** ว่า **'(อหํ)** เรา **ขีณนิรโยมฺหิ** ย่อมเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว **ขีณติรจฺฉานโยนิ** มีกำเนิดดิรัจฉานสิ้นแล้ว **ขีณเปตฺติวิสโย** มีเปตติวิสัยสิ้นแล้ว **ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต** ผู้มีอบายทุคติและวินิบาตสิ้นแล้ว (**อหํ**) เรา **โสตาปนฺโน หมสฺมิ** เป็นพระโสดาบัน **อวินิปาตธมฺโม** ผู้ไม่ตกตำเป็นธรรมดา **นิยโต** ผู้แน่นอน **สมฺโพธิปรายโณ** เป็นผู้จะตรัสรู้สัมโพธิญาณในวันข้างหน้า' ดังนี้

"**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อริยสาวโก** พระอริยสาวก **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **สมนฺนาคโต โหติ** ย่อมเป็นผู้ประกอบแล้ว **อเวจฺจปฺปสาเทน** ด้วยความเลื่อมใสอันแนบแน่น **พุทฺเธ** ในพระพุทธเจ้า **อิติ** ว่า **'อิติปิ** แม้เพราะเหตุนี้ **โส ภควา** พระผู้มีพระภาคนั้น **อรหํ** ทรงเป็นผู้ไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ **สุคโต** ผู้เสด็จไปด้วยดี **โลกวิทู** ผู้รู้แจ้งโลก **อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ** ผู้เป็นสารถีฝึกบุรุษอย่างยอดเยี่ยม **สตฺถา** เป็นพระศาสดา **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย **พุทฺโธ** เป็นพระพุทธเจ้า **ภควา** เป็นพระผู้มีพระภาค' ดังนี้.

(อริยสาวโก) พระอริยสาวก **สมนฺนาคโต** ผู้ประกอบแล้ว **อเวจฺจปฺปสาเทน** ด้วยความเลื่อมใสอันแนบแน่น **ธมฺเม** ในพระธรรม **อิติ** ว่า 'ธมฺโม พระธรรม **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **สฺวากฺขาโต** ตรัสไว้ดีแล้ว **สนฺทิฏฺฐิโก** อันเห็นด้วยตนเอง **อกาลิโก** อันไม่ประกอบด้วยกาล **เอหิปสฺสิโก** อันควรเรียกให้มาดู **โอปเนยฺยิโก** อันควรน้อมเข้ามา **วิญฺญูหิ** อันอันผู้รู้ทั้งหลาย **เวทิตพฺโพ** พึงรู้ **ปจฺจตฺตํ** เฉพาะตน' ดังนี้ **โหติ** มีอยู่.

(อริยสาวโก) พระอริยสาวก **สมนฺนาคโต โหติ** ย่อมเป็นผู้ประกอบแล้ว **อเวจฺจปฺปสาเทน** ด้วยความเลื่อมใสอันแนบแน่น **สงฺเฆ** ในพระสงฆ์ **อิติ** ว่า **'สาวกสงฺโฆ** พระสงฆ์สาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **สุปฺปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติดีแล้ว **สาวกสงฺโฆ** พระสงฆ์สาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อุชุปฺปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติตรงแล้ว **สาวกสงฺโฆ** พระสงฆ์สาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ญายปฺปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติเพื่อรู้ด้วยปัญญาแล้ว **สาวกสงฺโฆ** พระสงฆ์สาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **สามีจิปฺปฏิปนฺโน** เป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **สาวกสงฺโฆ** พระสงฆ์สาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ยทิทํ** ได้แก่ **ปุริสยุคานิ** คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย **จตฺตาริ** สี่ **ปุริสปุคฺคลา** บุรุษทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปด, **เอโส** นั่น **สาวกสงฺโฆ** คือพระสงฆ์สาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อาหุเนยฺโย** ผู้ควรแก่สักการ **ปาหุเนยฺโย** ผู้ควรแก่การต้อนรับ **ทกฺขิเณยฺโย** ผู้ควรแก่ทักษิณาทาน **อญฺชลิกรณีโย** ผู้ควรแก่การกระทำซึ่งอัญชลี **ปุญฺญกฺเขตฺตํ** เป็นเนื้อนาบุญ **อนุตฺตรํ** อันยอดเยี่ยม **โลกสฺส** ของชาวโลก' ดังนี้ **โหติ** มีอยู่.

(อริยสาวโก) พระอริยสาวก **สมนฺนาคโต** ผู้ประกอบแล้ว **สีเลหิ** ด้วยศีลทั้งหลาย **อริยกนฺเตหิ** อันอันพระอริยชอบใจแล้ว **อขณฺเฑหิ** อันไม่ขาด **อจฺฉิทฺเทหิ** อันไม่ทะลุ **อสพเลหิ** อันไม่ด่าง **อกมฺมาเสหิ** อันไม่พร้อย **ภุชิสฺเสหิ** อันเป็นไท(อันไม่ถูกครอบงำ) **วิญฺญูปสตฺเถหิ** อันวิญญูชนสรรเสริญ **อปรามฏฺเฐหิ** อันไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำ **สมาธิสํวตฺตนิเกหิ** อันเป็นไปเพื่อสมาธิ **โหติ** มีอยู่.

"อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อยํ โข** นี้แล **ธมฺมปริยาโย** คือธรรมบรรยาย **โส ธมฺมาทาโส** ชื่อแว่นธรรมนั้น **อริยสาวโก** พระอริยสาวก **สมนฺนาคโต** ผู้ประกอบแล้ว **เยน (ธมฺมปริยาเยน)** ด้วยธรรมบรรยายชื่อแว่นธรรมใด **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **พฺยากเรยฺย** สามารถพยากรณ์ **อตฺตานํ** ซึ่งตน **อตฺตนาว** ด้วยตนนั่นเทียว **อิติ** ว่า '(**อหํ**) เรา **ขีณนิรโย** ย่อมเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว **ขีณติรจฺฉานโยนิ** มีกำเนิดดิรัจฉานสิ้นแล้ว **ขีณเปตฺติวิสโย** มีเปตติวิสัยสิ้นแล้ว **ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต** ผู้มีอบายทุคติและวินิบาตสิ้นแล้ว **อมฺหิ** ย่อมเป็น, (**อหํ**) เรา **โสตาปนฺโน** เป็นพระโสดาบัน **อวินิปาตธมฺโม** ผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา **นิยโต** ผู้แน่นอน **สมฺโพธิปรายโณ** เป็นผู้จะตรัสรู้สัมโพธิญาณในวันข้างหน้า **อสฺมิ** ย่อมเป็น' ดังนี้.

สุทํ ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **คิญฺชกาวสเถ** ในที่อยู่อันก่อด้วยอิฐ **ตตฺรปิ นาติเก** ในหมู่บ้านนาติกะแม้นั้น **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถํ** ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันประกอบด้วยธรรม **เอตํเอว พหุลํ** หลายประการนั่นเทียว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า **"สีลํ** ศีล **อิติ** เป็นอย่างนี้ **สมาธิ** สมาธิ **อิติ** เป็นอย่างนี้, **ปญฺญา** ปัญญา **อิติ** เป็นอย่างนี้, **สมาธิ** สมาธิ **สีลปริภาวิโต** อันอันศีลอบรมแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงส์มาก. **ปญฺญา** ปัญญา **สมาธิปริภาวิตา** อันอันสมาธิอบรมแล้ว **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺสา** มีอานิสงส์มาก. **จิตฺตํ** จิต **ปญฺญาปริภาวิตํ** อันอันปัญญาอบรมแล้ว **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชชาสวะ **สมฺมเทว** โดยชอบนั่นเทียว" ดังนี้.

[๑๖๐] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **ยถาภิรนฺตํ** ตาม

ความพอพระพระทัย **นาติเก** ในนาติกะคาม **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(มยํ)อายาม** เราทั้งหลายจงมา **เวสาลึ** กรุงเวสี (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณที่ใด, **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน (จาเนน)** ณที่นั้น" ดังนี้, **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เวสาลี** กรุงเวสาลี (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จเข้าไปแล้ว **ตํ (เวสาลึ)** สู่กรุงเวสาลีนั้น **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ** กับด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่. **สุทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **อมฺพปาลิวเน** ในอัมพปาลีวัน **ตตฺร เวสาลิยํ** ในกรุงเวสาลีนั้น. **ตตฺร โข** นั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สโต** ผู้มีสติ **สมฺปชาโน** ผู้มีสัมปชัญญะ **วิหเรยฺยฺย** พึงอยู่ **อยํ** นี้ **อนุสาสนี** คำพร่ำสอน **อมฺหากํ** ของเรา **โว** แก่เธอทั้งหลาย. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สโต โหติ** ย่อมเป็นผู้มีสติ **กถํ** เป็นอย่างไร. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยนี้ **กายานุปสฺสี** ผู้พิจาระนาเห็นกาย **กาเย** ในกาย **วิหรติ** ย่อมอยู่, (**ภิกฺขุ** ภิกษุ) **อาตาปี** ผู้มีความเพียรกล้า **สมฺปชาโน** ผู้มีสัมปชัญญะ **สติมา** ผู้มีสติ **วิเนยฺย** สามารถกำจัด **อภิชฺฌาโทมนสฺสํ** ซึ่งอภิชาและโทมนัส **โลเก** ในโลก. **เวทนานุปสฺสี** ผู้พิจารณาเห็นซึ่งเวทนา **เวทนาสุ** ในเวทนาทั้งหลาย ..ฯเปฯ.. **จิตฺตานุปสฺสี** ผู้พิจารณาเห็นซึ่งจิต **จิตฺเต** ในจิต ..ฯเปฯ.. **ธมฺมานุปสฺสี** ผู้มีความพิจารณาเห็นซึ่งธรรม **ธมฺเมสุ** ในธรรมทั้งหลาย **วิหรติ** ย่อมอยู่ , (**ภิกฺขุ**) ภิกษุ **อาตาปี** ผู้มีความเพียรกล้า **สมฺปชาโน** ผู้มีสัมปชัญญะ **สติมา** ผู้มีสติ **วิเนยฺย** สามารถกำจัด **อภิชฺฌาโทมนสฺสํ** ซึ่งอภิชาและโทมนัส (ความชอบและความชัง) **โลเก** ในโลก. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สโต โหติ** ย่อมเป็นผู้มีสติ **เอวํ โข** อย่างนี้แล.

"**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สมฺปชาโนโหติ** ย่อมเป็นผู้มีสัมปชัญญะ **กถํ** เป็นอย่างไร. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยนี้ **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อภิกฺกนฺเต** ในการก้าวไป **ปฏิกฺกนฺเต** ในการถอยกลับ **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อาโลกิเต** ในการแลดู **วิโลกิเต** ในการเหลียวดู **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **สมิญฺชิเต** ในการคู้เข้า **ปสาริเต** ในการเยียดออก **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารเณ** ในการครองซึ่งสังฆาฏิ บาตร และจีวร **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อสิเต** ในเวลาฉัน **ปีเต** ในเวลาดื่ม **ขายิเต** ในเวลาเคี้ยว **สายิเต** ในเวลาลิ้ม **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **อุจฺจารปสฺสาวกมฺเม** ในกาลอุจจาระและปัสสาวะ **สมฺปชานการี โหติ** ย่อมเป็นผู้มีปกติกระทำซึ่งความรู้สึกตัว **คเต** ในการไป **ฐิเต** ในการยืน **นิสินฺเน** ในการนั่ง **สุตฺเต** ในการหลับ **ชาคริเต** ในการตื่น **ภาสิเต** ในการพูด **ตุณฺหีภาเว** ในความนิ่ง.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สมฺปชาโนโหติ** ย่อมเป็นผู้มีสัมปชัญญ **เอวํ โข** อย่างนี้แล. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **สโต** ผู้มีสติ **สมฺปชาโน** ผู้มีสัมปชัญญ **วิหเรยฺย** สามารถอยู่. **อยํ** นี้ **อนุสาสนี โหติ** ย่อมเป็นคำพร่ำสอน **อมฺหากํ** ของเรา **โว** แก่เธอทั้งหลาย" ดังนี้.

อมฺพปาลิคณิกา

เรื่องนางอัมพปาลีคณิกา

[๑๖๑] **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **อสฺโสสิ โข** ได้ฟังแล้วแล **อิติ** ว่า **"กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนุปฺปตฺโต** เสด็จถึงแล้ว **เวสาลึ** ซึ่งเมืองเวสาลี **วิหรติ** ประทับอยู่ **อมฺพวเน** ในสวนมะม่วง **มยฺหํ** ของเรา **เวสาลิยํ** ในเขตเมืองเวสาลี" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **โยชาเปตฺวา** ให้เทียมแล้ว **ยานานิ** ซึ่งยานทั้งหลาย **ภทฺทานิ ภทฺทานิ** คันงามๆ **อภิรุหิตฺวา** ขึ้นแล้ว **ภทฺทํ ภทฺทํ ยานํ** สู่ยานคันงามๆ **นิยฺยาสิ** ออกไปแล้ว **เวสาลิยา** จากเมืองเวสาลี **ยาเนหิ** ด้วยยานทั้งหลาย **ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ** คันงามๆ. **สโก อาราโม** สวนอันเป็นของตน (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **ปายาสิ** เข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น. **ภูมิ** ภาคพื้น **(โหติ)** มีอยู่ **ยาวติกา** เพียงใด **ยานสฺส** แก่ยาน **คนฺตฺวา** ไปแล้ว **ยาเนน** ด้วยยาน **(ตาวติกา)** เพียงนั้น **ปจฺโจโรหิตฺวา** ลงแล้ว **ยานา** จากยาน **ปตฺติกาว** เดินไปนั่นเทียว, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ย่อมประทับอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อมฺพปาลึ คณิกํ** ยังนางคณิกาชื่ออัมพปาลี **นิสินฺนํ โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **สนฺทสฺเสสิ** ทรงให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปสิ** ทรงให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชสิ** ทรงให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํเสสิ** ทรงให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **ภควตา สนฺทสฺสิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้เห็นชัดแล้ว **(ภควตา)สมาทปิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **(ภควตา) สมุตฺเตชิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **(ภควตา) สมฺปหํสิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันประกอบด้วยธรรม **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสตุ** จงทรงรับ **ภตฺตํ** ซึ่งภัตร **เม** ของหม่อมฉัน **สฺวาตนาย** เพื่อฉันท์ในวันพรุ่งนี้ **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสสิ** ทรงรับแล้ว **ตุณฺหีภาเวน** โดยความเป็นผู้นิ่ง.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **วิทิตฺวา** รับทราบแล้ว **อธิวาสนํ** ซึ่งการรับ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งการเวียนขวา **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว. **เวสาลิกา ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงเวสาลี **อสฺโสสุ โข** ได้ทรงสดับแล้วแล **อิติ** ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนุปฺปตฺโต** ผู้เสด็จถึงแล้วโดยลำดับ **เวสาลึ** ซึ่งเมืองเวสาลี **วิหรติ** ย่อมประทับอยู่ **อมฺพปาลิวเน** ในสวนมะม่วง **เวสาลิยํ** ในเขตเมืองเวสาลี" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **โยชาเปตฺวา** ให้เทียมแล้ว **ยานานิ** ซึ่งยานทั้งหลาย **ภทฺทานิ ภทฺทานิ** คันงามๆ **อภิรุหิตฺวา** เสด็จขึ้นแล้ว **ภทฺทํ ภทฺทํ ยานํ** สู่ยานคันงามๆ **นิยฺยึสุ** เสด็จออกไปแล้ว **เวสาลิยา** จากเมืองเวสาลี **ยาเนหิ** ด้วยยานทั้งหลาย **ภทฺเทหิ ภทฺเทหิ** คันงามๆ. **ตตฺร (ลิจฺฉวีสุ)** ในบรรดาเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **เอกจฺเจ ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายพวกหนึ่ง **นีลา โหนฺติ** ย่อมมีสีเขียว **นีลวณฺณา** ย่อมมีผิวพรรณสีเขียว **นีลวตฺถา** ย่อมมีเมื้ออผ้าสีเขียว

นีลาลงฺการา ย่อมมีเครื่องประดับสีเขียว. **เอกจฺเจ ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายพวกหนึ่ง **ปีตา โหนฺติ** ย่อมมีสีเหลือง **ปีตวณฺณา** มีผิวพรรณสีเหลือง **ปีตวตฺถา** มีเสื่อผ้าสีเหลือง **ปีตาลงฺการา**มีเครื่องประดับสีเหลือง. **เอกจฺเจ ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายพวกหนึ่ง **โลหิตา โหนฺติ** ย่อมมีสีแดง **โลหิตวณฺณา** มีผิวพรรณสีแดง **โลหิตวตฺถา** มีเสื่อผ้าสีแดง **โลหิตาลงฺการา** มีเครื่องประดับสีแดง. **เอกจฺเจ ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายพวกหนึ่ง **โอทาตา โหนฺติ** ย่อมมีสีขาว **โอทาตวณฺณา** มีผิวพรรณสีขาว **โอทาตวตฺถา** มีเสื่อผ้าสีขาว **โอทาตาลงฺการา** มีเครื่องประดับสีขาว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **ปฏิวฏฺเฏสิ** ให้กระทบแล้ว **อกฺขํ** ซึ่งเพลา **ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ทหรานํ ทหรานํ** ผู้ยังหนุ่มๆ **อกฺเขน** ด้วยเพลา **(อตฺตโน** ของตน) **จกฺกํ** ซึ่งล้อ **(ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ทหรานํ ทหรานํ** ผู้ยังหนุ่มๆ) **จกฺเกน** ด้วยล้อ **(อตฺตโน** ของตน) **ยุคํ** ซึ่งแอก (**ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ทหรานํ ทหรานํ** ผู้ยังหนุ่มๆ) **ยุเคน** ด้วยแอก **(อตฺตโน** ของตน).

อถ โข ครั้งนั้นแล **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **อโวจุ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **อมฺพปาลึ คณิกํ** กะนางคณิกาชื่ออัมพปาลี **อิติ** ว่า "**เช อมฺพปาลิ** แน่ะแม่อัมพปาลี **กึ** เพราะเหตุอะไร **(ตฺวํ)** เธอ **ปฏิวฏฺเฏสิ** ย่อมให้กระทบ **อกฺขํ** ซึ่งเพลา **ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ทหรานํ ทหรานํ** ผู้ยังหนุ่มๆ **อกฺเขน** ด้วยเพลา **(อตฺตโน** ของตน) **จกฺกํ** ซึ่งล้อ **(ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ทหรานํ ทหรานํ** ผู้ยังหนุ่มๆ) **จกฺเกน** ด้วยล้อ **(อตฺตโน** ของตน) **ยุคํ** ซึ่งแอก **(ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ทหรานํ ทหรานํ** ผู้ยังหนุ่มๆ) **ยุเคน** ด้วยแอก **(อตฺตโน** ของตน)" ดังนี้. **(อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า) **"อยฺยปุตฺตา** ข้าแต่พระลูกเจ้าทั้งหลาย **ปน** ก็ **ตถา หิ** เพราะว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **เม** อันหม่อมฉัน **นิมนฺติโต** นิมนต์ให้รับแล้ว **ภตฺตํ** ซึ่งภัตร **สฺวาตนาย** เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ" ดังนี้. **ลิจฺฉวีนํ** ของเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**เช อมฺพปาลิ** แน่ะแม่อัมพปาลี **(ตฺวํ)** เธอ **เทหิ** จงให้ **เอตํ ภตฺตํ** ซึ่งภัตรนั้น **สตสหสฺเสนา** ด้วยทรัพย์หนึ่งแสน" ดังนี้. **(อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า) **"อยฺยปุตฺตา** ข้าแต่พระลูกเจ้าทั้งหลาย **สเจปิ** แม้หากว่า **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **ทสฺสถ** จะให้ **เวสาลึ** เมืองเวสาลี **สาหารํ** อันเป็นไปกับด้วยแว่นแคว้น **เม** แก่หม่อนฉันไซร้ **อหํ** หม่อมฉัน **น ทสฺสามี** จักไม่ถวาย **ตํ ภตฺตํ** ซึ่งภัตรนั้น **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **องฺคุลึ** ยังองค์คุลี **โผเฏสุ** ให้กระทบกันแล้ว **วจเนน** พร้อมด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า "**โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **มยํ** เราทั้งหลาย **อมฺพกาย ชิตา อมฺห** ได้เป็นผู้อันนางอัมพกาชนะแล้ว **วต** หนอ. **โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **มยํ** เราทั้งหลาย **อมฺพกาย ชิตา อมฺห** ได้เป็นผู้อันอัมพกาชนะแล้ว **วต** หนอ" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลิวนํ** สวนมะม่วงของนางอัมพปาลี (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **ปายึสุ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน**) ณ ที่นั้น. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อทฺทสา โข** ได้ทอดพระเนตรเห็นแล้วแล **เต ลิจฺฉวี** ซึ่งเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **อาคจฺฉนฺเต** ผู้มาอยู่ **ทูรโตว** แต่ไกลนั่นเทียว. **ทิสฺวาน** ครั้นทอดพระเนตรเห็นแล้ว **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **เทวา** เทวดาทั้งหลาย **ตาวตึสา** ชั้นดาวดึง **เยสํ ภิกฺขูนํ** อันภิกษุทั้งหลายเหล่าใด **อทิฏฺฐปุพฺพา** ไม่เคยเห็นแล้ว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **โอโลเกถ** จงดู **ลิจฺฉวิปริสํ** ซึ่งบริษัทของเจ้าลิจฉวี; **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **อปโลเกถ** จงดู **ลิจฺฉวิปริสํ** ซึ่งบริษัทของเจ้าลิจฉวี; **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

(ตุมฺเห) เธอทั้งหลาย **อุปสหรถ** จงเปรียบเทียบ **ลิจฺฉวิปริสำ** ซึ่งบริษัทของเจ้าลิจฉวี; **ตาวตึสสทิสา** ผู้เช่นกับเทวดาชั้นดาวดึงห์" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภูมิ** ภาคพื้น **(โหติ)** มีอยู่ **ยาวติกา** เพียงใด **ยานสฺส** แก่ยาน, **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **คนฺตฺวา** เสด็จไปแล้ว **ยาเนน** ด้วยยาน **(ตาวติกา)** เพียงนั้น **ปจฺโจโรหิตฺวา** เสด็จลงแล้ว **ยานา** จากยาน **ปตฺติกาว** ทรงเสด็จดำเนินไปแล้ว, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ย่อมประทับอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิสุ** เสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตำ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทึสุ** ประทับนั่งแล้ว **เอกมนฺตำ** ณที่สมควร. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **เต ลิจฺฉวี** ยังเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **นิสินฺเน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตำ** ณ ที่สมควร **สนฺทสฺเสสิ** ทรงให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปสิ** ทรงให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชสิ** ทรงให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหำเสสิ** ทรงให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เต ลิจฺฉวี** ยังเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **ภควตา สนฺทสฺสิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้เห็นชัดแล้ว **(ภควตา) สมาทปิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **(ภควตา) สมุตฺเตชิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **(ภควตา) สมฺปหำสิตา** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันประกอบด้วยธรรม **อโวจุำ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตำ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสตุ** โปรดจงทรงรับ **ภตฺตำ** ซึ่งภัตร **โน** ของพวกข้าพระองค์ทั้งหลาย **สฺวาตนาย** เพื่อฉันท์ในวันพรุ่งนี้ **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ ได้กล่าวแล้ว**ได้ตรัสแล้ว **เอตำ** ซึ่งคำนี้ **เต ลิจฺฉวี** กะเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **อิติ** ว่า **"ลิจฺฉวี** ดูก่อนเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย **ภตฺต** ภัตร **อมฺพปาลิยา คณิกาย** ของนางคณิกาชื่ออัมพปาลี **เม** อันเรา **อธิวุตฺถำ โข** รับแล้วแล **สฺวาตนาย** เพื่อฉันท์ในวันพรุ่งนี้" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเหล่านั้น **องฺคุลึ** ยังองค์คุลี **โผเฏสุำ** ให้กระทบกันแล้ว **วจเนน** พร้อมด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า **"โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **มยำ** เราทั้งหลาย **อมฺพกาย ชิตา อมฺห** ย่อมเป็นผู้อันนางอัมพกาชนะแล้ว **วต** หนอ **โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **มยำ** เราทั้งหลาย **อมฺพกาย ชิตา อมฺห** ย่อมเป็นผู้อันอัมพกาชนะแล้ว **วต** หนอ" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เต ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวี **นิโรธา** เพราะความดับไปเหล่านั้น **อภินนฺทิตฺวา** พอพระทัยแล้ว **ภาสิตำ** ซึ่งพระภาษิต **ภควโต** พระผู้มีพระภาค **อนุโมทิตฺวา** ชื่นชมแล้ว **อุฏฺฐาย** เสด็จลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตำ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณำ** ซึ่งการเวียนขวา **ปกฺกมึสุ** หลีกไปแล้ว.

[๑๖๒] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อจฺจเยน** เมื่อกาลล่วงไป **ตสฺสา รตฺติยา** แห่งราตรีนั้น **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **ปฏิยาทาเปตฺวา** ให้เตรียมแล้ว **ขาทนียำ** ซึ่งวัตถุอันควรขบเคี้ยว **โภชนียำ** ซึ่งวัตถุอันควรฉัน **ปณีตำ** อันประณีต **สเก อาราเม** ในสวนอันเป็นของตน **อาโรจาเปสิ** ให้กราบทูลแล้ว **กาลำ** ซึ่งกาลอันสมควร **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **กาโล** กาล (**สมฺปตฺโต**) ถึงแล้ว, **ภตฺตำ** ภัตร **นิฏฺฐิตำ** เสร็จแล้ว" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปุพฺพณฺหสมยำ** ในเวลาเช้า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิวาเสตฺวา** ทรงนุ่งแล้ว

อาทาย ทรงถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตรและจีวร **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ, **นิเวสนํ** นิเวศน์ **อมฺพปาลิยา คณิกาย** ของนางคณิกาชื่ออัมพปาลี (**ติฏฺฐติ**) ตั้งอยู่ **เยน** (**ฯาเนน**) ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน** (**ฯาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **นิสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **อาสเน** บนอาสนะ **ปญฺญตฺเต** อันบุคคลปูลาดไว้แล้ว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ** ยังหมู่แห่งภิกษุอันมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน **สนฺตปฺเปสิ** ให้อิ่มหนำแล้ว **สมฺปวาเรสิ** ให้ห้ามแล้ว **ขาทนีเยน** ด้วยวัตถุอันควรขบเคี้ยว **โภชนีเยน** ด้วยวัตถุอันควรฉัน **ปณีเตน** อันประณีต **สหตฺถา** ด้วยมือของตน. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี, **ภควนฺตํ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ภุตฺตาวึ** เสวยเสร็จแล้ว **โอนีตปตฺตปาณึ** มีพระหัตถ์อันถอนออกจากบาตรแล้ว, **คเหตฺวา** ถือเอาแล้ว **อญฺญตรํ นีจํ อาสนํ** ซึ่งอาสนะอันต่ำแห่งหนึ่ง **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **อมฺพปาลี คณิกา** นางคณิกาชื่ออัมพปาลี **นิสินฺนา โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อหํ** หม่อมฉัน **ทมฺมิ** ย่อมถวาย **อิมํ อารามํ** ซึ่งสวนนี้ **พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส** แด่หมู่แห่งภิกษุผู้มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธาน" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **ปฏิคฺคเหสิ** ทรงรับแล้ว **อารามํ** ซึ่งสวน. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อมฺพปาลึ คณิกึ** ยังนางคณิกาชื่ออัมพปาลี **สนฺทสฺเสตฺวา** ให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปตฺวา** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชตฺวา** ให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํเสตฺวา** ให้เบิกบานร่าเริงแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยถ้อยคำอันมีธรรม **อุฏฺฐาย** เสด็จลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปกฺกามิ** เสด็จหลีกไปแล้ว. **สุทํ** ทราบว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **อมฺพปาลิวเน** ณ อัมพปาลีวัน **ตตฺรปิ เวสาลิยํ** ในเมืองเวสาลีแม้นั้น **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถึ** ซึ่งถ้อยคำอันมีธรรม **เอตเทว พหุลํ** หลายอย่างนั่นเทียว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**อิติ สีลํ** ศีลเป็นอย่างนี้, **อิติ สมาธิ** สมาธิเป็นอย่างนี้, **อิติ ปญฺญา** ปัญญาเป็นอย่างนี้. **สีลปริภาวิโต สมาธิ** สมาธิอันศีลอบรมแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสโส** มีอานิสงส์มาก. **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา** ปัญญาอันอันสมาธิอบรมแล้ว **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺสา** มีอานิสงส์มาก. **ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ** จิตอันอันปัญญาอบรมแล้ว **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **สมฺมเทว** ด้วยดีนั่นเทียว **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชชาสวะ" ดังนี้.

เวฬุวคามวสฺสูปคมนํ

ทรงจำพรรษาในเวฬุวคาม

[๑๖๓] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่แล้ว **อมฺพปาลิวเน** ในอัมพปาลีวัน **ยถาภิรนฺตํ** ตามพระประสงค์ **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อายาม** จงมาเถิด, **เวฬุวคามโก** หมู่บ้านชื่อเวฬุวคาม (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฯาเนน**) ณ ที่ใด, (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน** (**ฯาเนน**) ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เวฬุวคามโก** หมู่บ้านชื่อเวฬุวคาม (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฯาเนน**) ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ** (**เวฬุวคามกํ**) สู่หมู่บ้าน

ชื่อเวฬุวคามนั้น. **สุทฺ** ทราบว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **ตตฺร เวฬุวคามโก** ที่หมู่บ้านชื่อเวฬุวคามนั้น. **ตตฺร โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **เอถ** จงมาเถิด, **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **อุเปถ** จงเข้าจำ **วสฺสํ** ซึ่งพรรษา **สมนฺตา** โดยรอบ **เวสาลึ** แห่งกรุงเวสาลี **ยถามิตฺตํ** ตามที่มีเพื่อน **ยถาสนฺทิฏฺฐํ** ตามคนที่เคยรู้จักกันย **ยถาสมฺภตฺตํ** ตามที่มีคนเคยคบหากัน. **ปน** ส่วน **อหํ** เรา **อุปคจฺฉามิ** จะเข้าจำ **วสฺสํ** ซึ่งพรรษา **อิเธว เวฬุวคามเก** ที่หมู่บ้านเวฬุวคามนี้นั่นเทียว" ดังนี้. **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว (**วจนํ**) ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล **อุปคจฺฉึสุ** เข้าจำแล้ว **วสฺสํ** ซึ่งพรรษา **สมนฺตา** โดยรอบ **เวสาลึ** แห่งกรุงเวสาลี **ยถามิตฺตํ** ตามที่มีเพื่อน **ยถาสนฺทิฏฺฐํ** ตามคนที่เคยรู้จักกันย **ยถาสมฺภตฺตํ** ตามที่มีคนเคยคบหากัน. **ปน** ส่วน **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปคจฺฉิ** เข้าจำแล้ว **วสฺสํ** ซึ่งพรรษา **ตตฺเถว เวฬุวคามเก** ที่หมู่บ้านเวฬุวคามนั้นนั่นเทียว.

[๑๖๔] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ขโร อาพาโธ** การประชวรอย่างหนัก **อุปฺปชฺชิ** เกิดขึ้นแล้ว **ภควโต** แก่พระผู้มีพระภาค **วสฺสูปคตสฺส** ผู้จำพรรษาแล้ว, **พาฬฺหา เวทนา** ทุกขเวทนาสาหัส **มารณนฺติกา** อันเจียนจะปรินิพพาน **วตฺตนฺติ** ย่อมเป็นไป. **สุทฺ** ทราบว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **สโต** ทรงมีสติ **สมฺปชาโน** มีความรู้สึกตัว **อวิหญฺญมาโน** ไม่หวาดหวั่น **อธิวาเสสิ** ทรงอดกลั้น **ตา** (**เวทนา**) ซึ่งเวทนานั้น. **อถ โข** ครั้งนั้นแล (**จินฺตนํ**) ความดำรินี่ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ภควโต** แก่พระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**โย อหํ** เราใด **อนามนฺเตตฺวา** ไม่ได้บอกแก้ **อุปฏฺฐาเก** ซึ่งผู้อุปัฏฐากทั้งหลาย **อนปโลเกตฺวา** ไม่ลาแล้ว **ภิกฺขุสงฺฆํ** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ **ปรินิพฺพาเยยฺยํ** พึงปรินิพพาน, **เอตํ** (**อนามนฺตนํ**) การได้บอกนั่น **น ปติรูปํ** (**โหติ**) ย่อมไม่สมควร **เม โข** แก่เราแล. **ยํนูน** ถ้าอย่างนั้น **อหํ** เรา **ตํ อาพาธํ** ยังอาพาธนั้น **ปฏิปณาเมตฺวา** ให้บรรเทา **วีริเยน** ด้วยความเพียร **อธิฏฺฐาย** ดำรงไว้แล้ว **ชีวิตสงฺขารํ** ซึ่งชีวิตและสังขาร **วิหเรยฺยํ** พึงอยู่" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ตํ อาพาธํ** ยังอาพาธนั้น **ปฏิปณาเมตฺวา** ให้บรรเทา **วีริเยน** ด้วยความเพียร **อธิฏฺฐาย** ดำรงไว้แล้ว **ชีวิตสงฺขารํ** ซึ่งชีวิตและสังขาร **วิหาสิ** อยู่แล้ว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **โส อาพาโธ** อาพาธนั้น **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ปสฺสมฺภิ** สงบลงแล้ว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วุฏฺฐิโต** ผู้ทรงหายแล้ว **คิลานา** จากอาการประชวร **อจิรวุฏฺฐิโต** ผู้ทรงหายแล้วไม่นาน **เคลญฺญา** จากความเป็นผู้ป่วย **นิกฺขมฺม** เสด็จออกไปแล้ว **วิหารา** จากวิหาร **นิสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **อาสเน** บนอาสนะ **ปญฺญตฺเต** อันภิกษุปูลาดไว้แล้ว **วิหารปจฺฉายายํ** ในร่มเงาแห่งวิหาร.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**วิหรติ**) ประทับอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ผาสุ** ความผาสุก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เม** อันข้าพระองค์ **ทิฏฺโฐ** เห็นแล้ว; **ขมนียํ** ความอดกลั้น **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เม** อันข้าพระองค์ **ทิฏฺฐํ** เห็นแล้ว, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อปิจ** แม้แต่ **กาโย** ร่างกาย **เม** ของข้าพระองค์ **มธุรกชาโต วิย** เกิดอ่อนเปลี้ยเหมือนคนเมา. **ทิสาปิ** แม้ทิศทั้งหลาย **น ปกฺขายนฺติ** ย่อมไม่ปรากฏ **เม** แก่ข้าพระองค์; **ธมฺมาปิ** แม้ธรรมทั้งหลาย **น ปฏิภนฺติ** ย่อมไม่ปรากฏ **มํ** แก่ข้าพระองค์ **เคลญฺเญน** เพราะอาการป่วย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **ภนฺเต**

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อปิจ** แต่ **อสฺสาสมตฺตา** ความเบาใจ **กาจิเทว** หน่อยหนึ่งนั่นเทียว **อโหสิ** ได้มีแล้ว **เม** แก่ข้าพระองค์ **อิติ** ว่า "**ภควา** พระผู้มีพระภาค **น ปรินิพฺพายสฺสติ** จักยังไม่ปรินิพพาน **ตาว** ก่อน, **ยาว** เพียงใด **ภควา** พระผู้มีพระภาค **น อารพฺภ** ไม่ได้ปรารภ **ภิกฺขุสงฺฆ์** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ **อุทาหรติ** ย่อมนำมาซึ่งสุภาษิต **กิญฺจิเทว** สักหน่อยหนึ่งนั่นเทียว' ดังนี้" ดังนี้.

[๑๖๕] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **ภิกฺขุสงฺโฆ** หมู่แห่งภิกษุ **ปจฺจาสีสติ** จะหวังเฉพาะ **กึ** ซึ่งอะไร **มยิ** ในเรา. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ธมฺโม** ธรรม **มยา** อันเรา **เทสิโต** แสดงแล้ว **กริตฺวา** กระทำแล้ว **อนนฺตรํ** อันไม่มีใน **อพาหิรํ** อันไม่มีในนอก. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อาจริยมุฏฺ** กำมือของอาจารย์ **ธมฺเมสุ** ในธรรมทั้งหลาย **ตถาคตสฺส** แห่งตถาคต **นตฺถิ** ย่อมไม่มี. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(จินฺตนํ)เอวํ** ความคิดอย่างนี้ **อสฺส** พึงมี **ยสฺส มม** แก่เราใด **นูน** แน่แท้ **อิติ** ว่า **'อหํ** เรา **ปริหริสฺสามิ** จักปกครอง **ภิกฺขุสงฺฆ์** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ" ดังนี้ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อิติ** ว่า **'ภิกฺขุสงฺโฆ** หมู่แห่งภิกษุ **อุเทสิโก (โหตุ)** จงเป็นผู้ภักดี **มม** ต่อเรา" ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **โส อหํ** เรา นั้น **อารพฺภ** ปราภพแล้ว **ภิกฺขุสงฺฆ์** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ **อุทาหเรยฺย** พึงยกขึ้นแสดง **กิญฺจิเทว ธมฺมํ** ซึ่งธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั่นเทียว **นูน** แน่แท้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(จินฺตนํ) เอวํ** ความคิดอย่างนี้ **น โหติ** ย่อมไม่มี **ตถาคตสฺส โข** แก่พระตถาคตแล **อิติ** ว่า **'อหํ** เรา **ปริหริสฺสามิ** จักปกครอง **ภิกฺขุสงฺฆ์** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ" ดังนี้ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อิติ** ว่า **'ภิกฺขุสงฺโฆ** หมู่แห่งภิกษุ **อุเทสิโก (โหตุ)** จงเป็นผู้ภักดี **มม** ต่อเรา" ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตถาคโต** พระตถาคต **อารพฺภ** ปราภพแล้ว **ภิกฺขุสงฺฆ์** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ **อุทาหริสฺสติ** จักยกขึ้นแสดง **สกึ กิญฺจิเทว ธมฺมํ** ซึ่งธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งสักครั้งหนึ่งนั่นเทียว. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **เอตรหิ** ในบัดนี้ **อหํ โข** เราแล **ชิณฺโณ (โหมิ)** ย่อมเป็นผู้แก่ **วุฑฺโ** เป็นผู้เฒ่า **มหลฺลโก** เป็นผู้สูงวัย **อทฺธคโต** เป็นผู้ล่วงกาล **วโยอนุปฺปตฺโต** เป็นผู้ถึงแล้วตามลำดับแห่งวัย. **วโย** วัย **เม** ของเรา **อาสีติโก** อันครบ ๘๐ พรรษา **วตฺตติ** ย่อมเป็นไป. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ชชฺชรสกฏูปํ** เกวียนอันชำรุด **ยาเปติ** (อันเขา)ย่อมให้เป็นไป **เวรมิสฺสเกน** ด้วยเครื่องดามคือไม้ไผ่ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **กาโย** กาย **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ยาเปติ** ย่อมเป็นไป **มญฺเญ** เหมือนกับ **เวรมิสฺสเกน** ด้วยเครื่องดามคือไม้ไผ่ **เอวเมว โข** ฉันนั้นนั่นแล. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ยสฺมึ สมเย** ในสมัยใด **ตถาคโต** พระตถาคต **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **เจโตสมาธึ** ซึ่งเจโตสมาธิ **อนิมิตฺตํ** อันไม่มีนิมิต **อมนสิการา** เพราะไม่กระทำไว้ ในใจ **สพฺพนิมิตฺตานํ** ซึ่งนิมิตทั้งหลายทั้งปวง **นิโรธา** เพราะความดับไป **เวทนานํ** แห่งเวทนาทั้งหลาย **เอกจฺจานํ** บางอย่าง **วิหรติ** ย่อมอยู่.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมึ สมเย** ในสมัยนั้น **กาโย** กาย **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ผาสุตโร โหติ** ย่อมเป็นกายอันผาสุข. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น **อิหสาสเน** ในพระศาสนานี้ **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **อตฺตทีปา** มีตนเป็นเกาะ **อตฺตสรณา** มีตนเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรณา** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **ธมฺมทีปา** มีธรรมเป็นเกาะ **ธมฺมสรณา** มีธรรมเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรณา** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **วิหรถ** จงอยู่. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อตฺตทีโป** มีตนเป็นเกาะ **อตฺตสรโณ** มีตนเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรโณ** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **ธมฺมทีโป** มีธรรมเป็นเกาะ **ธมฺมสรโณ** มีธรรมเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรโณ** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **วิหรติ** ย่อมอยู่ **กถํ** อย่างไร. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในธรรมวินัยนี้ **กายานุปสฺสี** ผู้มีปกติพิจารนาเห็นซึ่งกาย **กาเย** ในกาย **วิหรติ** ย่อมอยู่ **อาตาปี** ผู้มีความเพียรกล้า **สมฺปชาโน** ผู้มีสัมปชัญญ **สติมา** ผู้มีสติ **วิเนยฺย** สามารถกำจัด **อภิชฺฌาโทมนสฺสํ** ซึ่งอภิชาและโทมนัส (ความชอบและความชัง) **โลเก** ในโลก

เวทนาสุ ในเวทนาทั้งหลาย **ธมฺมานุปสฺสี** ผู้มีความพิจารณาเห็นซึ่งธรรม **ธมฺเมสุ** ในธรรมทั้งหลาย **วิหรติ** ย่อมอยู่. **อาตาปี** ผู้มีความเพียรกล้า **สมฺปชาโน** ผู้มีสัมปชัญญะ **สติมา** ผู้มีสติ **วิเนยฺย** สามารถกำจัด **อภิชฺฌาโทมนสฺสํ** ซึ่งอภิชาและโทมนัส **โลเก** ในโลก. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อตฺตทีโป** มีตนเป็นเกาะ **อตฺตสรโณ** มีตนเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรโณ** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **ธมฺมทีโป** มีธรรมเป็นเกาะ **ธมฺมสรโณ** มีธรรมเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรโณ** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **วิหรติ** ย่อมอยู่ **เอวํ โข** อย่างนี้แล.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **หิ** ก็ **เย เกจิ (ภิกฺขู)** ภิกษุทั้งหมดทั้งหลาย **เอตรหิ** ในกาลนี้ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **มม** ของเรา **อตฺตทีปา** มีตนเป็นเกาะ **อตฺตสรณา** มีตนเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรณา** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **ธมฺมทีปา** มีธรรมเป็นเกาะ **ธมฺมสรณา** มีธรรมเป็นที่พึ่ง **อนญฺญสรณา** ไม่มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่ง **วิหริสฺสนฺติ** จักอยู่. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **หิ** ก็ **เย เกจิ (ภิกฺขู)** ภิกษุทั้งหมดทั้งหลาย **สิกฺขากามา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ภวิสฺสนฺติ** จักมี **ตมตคฺเค** ในความเป็นผู้เลิศกว่า **เม** ของเรา" ดังนี้

ทุติยภาณวาโร

ภาณวารที่ ๒ จบ

นิมิตฺโตภาสกถา

พระพุทธองค์ตรัสนิมิตโอภาส

[๑๖๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปุพฺพณฺหสมยํ** ในเวลาเช้า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิวาเสตฺวา** นุ่งแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตรและจีวร **ปาวิสิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เวสาลึ** สู่เมืองเวสาลี **ปิณฺฑาย** เพื่อบิณฑบาต. **จริตฺวา** เที่ยวไปแล้ว **ปิณฺฑาย** เพื่อบิณฑบาต **เวสาลิยา** ในกรุงเวสาลี **ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต** เมื่อเสด็จกลับจากบิณฑบาตแล้ว **ปจฺฉาภตฺตํ** ในการภายหลังแห่งภัตร **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ตฺวํ)** เธอ **คณฺหาหิ** จงถือเอา **นิสีทนํ** ซึ่งผ้านิสีทนะ **ปาวาลํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อจาปาละ **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น, **วิหารายฯ** เพื่อประทับ **ทิวา** ในเวลากลางวัน" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **(วจนํ)** ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล **อาทาย** ถือเอาแล้ว **นิสีทนํ** ซึ่งผ้านิสีทนะ **อนุพนฺธิ** ติดตามไปแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต** ข้างหลังๆ. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปาวาลํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อจาปาละ **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **นิสีทิ** ประทับนั่ง **อาสเน** บนอาสน **ปญฺญตฺเต** อันพระอานนท์ปูลาดแล้ว. **อายสฺมาปิ โข อานนฺโท** แม้พระอานนท์ผู้มีอายุแล **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร.

[๑๖๗] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ**ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **นิสินฺนํ โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เวสาลี** เมืองเวสาลี **รมณียา (โหติ)** ย่อมเป็นเมืองอันน่ารื่นรมย์, **อุเทนํ เจติยํ** เจดีย์ชื่ออุเทนะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **โคตมกํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อโคตมกะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **สตฺตมฺพํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อสัตตัมพะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **พหุปุตฺตกํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อพหุปุตตะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **สารนฺททํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อสารันททะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **ปาวาลํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อปาวาละ **รมณียํ** อันรื่นรมย์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลายสี่ประการ **ยสฺส กสฺสจิ** อันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** สั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว, **โส ปุคฺคโล** บุคคลนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรง **กปฺปํ วา** ตลอดหนึ่งกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปอันเหลือ.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลายสี่ **ตถาคตสฺส โข** อันตถาคตแล **ภาวิตา** เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** สั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **โส ตถาคโต** ตถาคตนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรง **กปฺปํ วา** ตลอดหนึ่งกัปล์หรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปอันเหลือ" ดังนี้. **โอฬาริเก นิมิตฺเต** เมื่อนิมิตหลายอย่าง **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **กยิรมาเน** ทรงกระทำอยู่ **โอฬาริเก โอภาเส** เมื่อโอภาสหลายอย่าง (**ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค) **กยิรมาเนน** ทรงกระทำอยู่ **เอวมฺปิ โข** แม้อย่างนี้แล **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **น อสกฺขิ** ไม่ได้อาจแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่ออันแทงตลอด;

(อายสฺมา อานนฺโท) พระอานนท์ผู้มีอายุ **มาเรน ปริยุฏฺฐิตจิตฺโต** ผู้มีจิตอันมารครอบงำแล้ว **ยถา ตํ** แน่แท้ **น ยาจิ** ไม่กราบทูลขอแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อเกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์ซึ่งชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนี้.

ทุติยมฺปิ โข แม้ครั้งที่สองแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค ..ฯเปฯ..

ตติยมฺปิ โข แม้ครั้งที่สามแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เวสาลี** เมืองเวสาลี **รมณียา (โหติ)** ย่อมเป็นเมืองอันน่ารื่นรมย์, **อุเทนํ เจติยํ** เจดีย์ชื่ออุเทนะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **โคตมกํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อโคตมกะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **สตฺตมฺพ เจติยํ** เจดีย์ชื่อสัตตัมพะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **พหุปุตฺตํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อพหุปุตตะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **สารนฺททำ เจติยํ** เจดีย์ชื่อสารันททะ **รมณียํ** อันรื่นรมย์, **ปาวาลำ เจติยำ** เจดีย์ชื่อปาวาละ **รมณียำ** อันรื่นรมย์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลายสี่ประการ **ยสฺส กสฺสจิ** อันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจญานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** สั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา** อันปรารพดีแล้ว **โส ปุคฺคโล** บุคคลนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรง **กปฺปํ วา** ตลอดหนึ่งกัป หรือ **กปฺปาวเสสำ วา** หรือว่าตลอดกัปอันเหลือ. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลายสี่ประการ **ตถาคตสฺส โข** อันตถาคตแล **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจญานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** สั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา** อันปรารพดีแล้ว **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **โส ตถาคโต** ตถาคตนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรง **กปฺปํ วา** ตลอดหนึ่งกัปล์หรือ **กปฺปาวเสสำ วา** หรือว่าตลอดกัปอันเหลือ" ดังนี้. **โอฬาริเก นิมิตฺเต** เมื่อนิมิตหลายอย่าง **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **กยิรมาเน** ทรงกระทำอยู่ **โอฬาริเก โอภาเส** เมื่อโอภาสหลายอย่าง **(ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค) **กยิรมาเนน** ทรงกระทำอยู่ **เอวมฺปิ โข** แม้อย่างนี้แล **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **น อสกฺขิ** ไม่ได้อาจแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่ออันแทงตลอด; **(อายสฺมา อานนฺโท)** พระอานนท์ผู้มีอายุ **มาเรน ปริยุฏฺฐิตจิตฺโต** ผู้มีจิตอันมารครอบงำแล้ว **ยถา ตำ** แน่แท้ **น ยาจิ** ไม่กราบทูลขอแล้ว **ภควนฺตำ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปำ** ตลอดกัป **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปำ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อเกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์ซึ่งชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานำ** แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนี้.

อถโข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวำ** เธอ **คจฺฉ** จงไป **อิทานิ** ในกาลนี้ **(ตฺวำ)** เธอ **มญฺญสี** ย่อมสำคัญ **กาลำ** ซึ่งกาลอันสมควร **ยสฺส (กิจฺจสฺส)** แก่กิจใด" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ**

อย่างนี้” ดังนี้แล. **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งการเวียนขวา **นิสีทิ** นั่งแล้ว **อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล** ในควงแห่งต้นไม้แห่งหนึ่ง **อวิทูเร** อันไม่ไกล.

มารยาจนกถา

มารกราบทูลให้ปรินิพพาน

[๑๖๘] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อายสฺมนฺเต อานนฺเท** เมื่อพระอานนท์ผู้มีอายุ **อจิรปกฺกนฺเต** หลีกไปแล้วไม่นาน **ภควา** พระผู้มีพระภาค **(วิหรติ)** ย่อมประทับอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณที่ใด **มาโร ปาปิมา** มารผู้มีใจบาป, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อฏฺฐาสิ** ได้ยืนอยู่แล้ว **เอกมนฺตํ** ณที่สมควร. **มาโร ปาปิมา** มารผู้ใจบาป **ฐิโต โข** ผู้ยืนอยู่แล้วแล **เอกมนฺตํ** ณที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ปรินิพฺพานกาโล (โหติ)** ย่อมเป็นเวลาแห่งกาลปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **(เอสา)วาจา** พระวาจานี่ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ภาสิตา โข** ตรัสแล้วแล **อิติ** ว่า ‘**ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **เม** ของเรา **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นพระสาวก **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติแล้วอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจาริโน** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกํ** กะอาจารย์ **สกํ** ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักทรงจำ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานึ กริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสสฺสติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหาริย์ **ยาว** ตราบใด, **อหำ** เรา **ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** ตราบนั้น’ ดังนี้

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **เอตรหิ โข** ในกาลนี้แล **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สาวกา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นสาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติแล้วอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจาริโน** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกำ** กะอาจารย์ **สกำ** ของตน **อาจิกฺขนฺติ** ย่อมบอก **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ปญฺญเปนฺติ** ย่อมบัญญัติ **ปฏฺฐเปนฺติ** ย่อมทรงจำ **วิวรนฺติ** ย่อมเปิดเผย **วิภชนฺติ** ย่อมจำแนก **อุตฺตานีกโรนฺติ** ย่อมกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตำ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหาริย์.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ปรินิพฺพาน-กาโล** เวลาแห่งกาลปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**สมฺปตฺโต**) ถึงพร้อมแล้ว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (**เอสา**)**วาจา** พระวาจานี่ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ภาสิตา โข** ตรัสแล้วแล **อิติ** ว่า '**ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ภิกฺขุนิโย** ภิกษุณีทั้งหลาย **เม** ของเรา **น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นพระสาวิกา **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกํ** กะอาจารย์ **สกํ** ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักทรงจำ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานี กริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสสฺสติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหาริย์ **ยาว** ตราบใด **อหำ** เรา **ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** ตราบนั้น' ดังนี้

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **เอตรหิ โข** ในกาลนี้แล **ภิกฺขุนิโย** ภิกษุณีทั้งหลาย **สาวิกา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นสาวิกา **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกำ** กะอาจารย์ **สกำ** ของตน **อาจิกฺขนฺติ** ย่อมบอก **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ปญฺญเปนฺติ** ย่อมบัญญัติ **ปฏฺฐเปนฺติ** ย่อมทรงจำ **วิวรนฺติ** ย่อมเปิดเผย **วิภชนฺติ** ย่อมจำแนก **อุตฺตานี กโรนฺติ** ย่อมกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตำ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหาริย์.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ปรินิพฺพานกาโล** เวลาแห่งกาลปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**สัมปตฺโต**) ถึงพร้อมแล้ว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (**เอสา**) **วาจา** พระวาจานี่ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ภาสิตา โข** ตรัสแล้วแล **อิติ** ว่า '**ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **อุปาสกา** อุบาสกทั้งหลาย **เม** ของเรา **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นพระสาวก **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติแล้วอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจาริโน** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกำ** กะอาจารย์ **สกำ** ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักทรงจำ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานี กริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตำ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสสฺสติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหาริย์ **ยาว** ตราบใด **อหำ** เรา **ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** ตราบนั้น' ดังนี้

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **เอตรหิ โข** ในกาลนี้แล **อุปาสกา** อุบาสกทั้งหลาย **สาวกา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นสาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ

วิสารทา ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติแล้วอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจาริโน** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกํ** กะอาจารย์ **สกํ** ของตน **อาจิกฺขนฺติ** ย่อมบอก **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ปญฺญเปนฺติ** ย่อมบัญญัติ **ปฏฺฐเปนฺติ** ย่อมทรงจำ **วิวรนฺติ** ย่อมเปิดเผย **วิภชนฺติ** ย่อมจำแนก **อุตฺตานึ กโรนฺติ** ย่อมกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทึ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนํ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยํ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหารย์.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ปรินิพฺพาน-กาโล** เวลาแห่งกาลปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**สมฺปตฺโต**) ถึงพร้อมแล้ว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (**เอสา**) **วาจา** พระวาจานี่ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ภาสิตา โข** ตรัสแล้วแล **อิติ** ว่า '**ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **อุปาสิกา อุบาสก**ทั้งหลาย **เม** ของเรา **น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นพระสาวิกา **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติแล้วอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกํ** กะอาจารย์ **สกํ** ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักทรงจำ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานึ กริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทึ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนํ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสสฺสติ** จักแสดง **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยํ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหารย์ **ยาว** ตราบใด, **อหํ** เรา **ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** ตราบนั้น' ดังนี้

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **เอตรหิ โข** ในกาลนี้แล **อุปาสิกา อุบาสก** ทั้งหลาย **สาวิกา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นสาวิกา **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้มีการศึกษามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติแล้วอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **อาจริยกํ** กะอาจารย์ **สกํ** ของตน **อาจิกฺขนฺติ** ย่อมบอก **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ปญฺญเปนฺติ** ย่อมบัญญัติ **ปฏฺฐเปนฺติ** ย่อมทรงจำ **วิวรนฺติ** ย่อมเปิดเผย **วิภชนฺติ** ย่อมจำแนก **อุตฺตานึ กโรนฺติ** ย่อมกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มไว้ดีแล้ว **ปรปฺปวาทึ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนํ** อันเกิดขึ้นแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดทนโดยธรรม **เทเสนฺติ** ย่อมแสดง **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยํ** อันเป็นไปกับด้วยปฏิหารย์.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ปรินิพฺพาน-กาโล** เวลาแห่งกาลปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**สมฺปตฺโต**) ถึงพร้อมแล้ว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (**เอสา**) **วาจา** พระวาจานั่น **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ภาสิตา โข** ตรัสแล้วแล **อิติ** ว่า '**ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ยาว** ตราบใด **อิทํ พฺรหฺมจริยํ** พระศาสนานี้ **น อิทฺธํ เจว ภวิสฺสนฺติ** จักไม้เจริญดั้วยนั่นเทียว **ผีตญฺจ** ไม้แผ่หลายด้วย **วิตฺถาริกํ** ไม้กว่างขวาง

พาหุชญฺญ ไม้เป็นที่รู้จักของชนหมู่มาก **ปุถุภูตๆ** ยังไม้เป็นปึกแผ่น **ยาว** เพียงใด, **อิทๆ พฺรหฺมจริยๆ** พระศาสนานี้ **เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตๆ** อันอันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายยังไม้ได้รู้จักด้วยดี, **อหๆ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม้ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **เอตรหิ โข** ในบัดนี้แล **พฺรหฺมจริยๆ** พระศาสนา **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิทฺธๆ เจว** เจริญแล้วด้วยนั่นเทียว **ผีตญฺจ** ไม้แผ่หลายด้วย **วิตฺถาริกๆ** กว่างขวาง **พาหุชญฺญๆ** เป็นที่รู้จักของชนหมู่มาก **ปุถุภูตๆ** เป็นปึกแผ่นแล้ว **ยาว** เพียงใด **อิทๆ พฺรหฺมจริยๆ** พระศาสนานี้ **เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตๆ** อันอันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายรู้จักด้วยดีแล้ว **อหๆ** เรา **ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** เวลานี้ **ปรินิพฺพานกาโล (โหติ)** ย่อมเป็นเวลาแห่งกาลปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**สมฺปตฺโต**) ถึงพร้อมแล้ว" ดังนี้.

วจเน เมื่อคำ **มาเรน** อันมาร **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว **เอวๆ** อย่างนี้, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตๆ** พระดำรัสนี้ **มารๆ ปาปิมนฺตๆ** กะมารผู้มีบาป **อิติ** ว่า **"ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ตฺวๆ** ท่าน **อปฺโปสฺสุกฺโก โหหิ** จงเป็นผู้ไม้ดิ้นลนขนขวายแถิด **ปรินิพฺพานๆ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ภวิสฺสติ** จักไม่มี **น จิรๆ** ตลอดกาลไม่นาน **อจฺจเยน** ในการล่วงไป **ติณฺณๆ มาสานๆ** แห่งเดือนทั้งหลายสาม **อิโต (มาสโต)** จากเดือนนี้ **ตถาคโต** พระตถาคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน" ดังนี้.

อายุสงฺขารโอสฺสชฺชนๆ

การปลงอายุสังขาล

[๑๖๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาคเจ้า **สโต** ทรงมีสติ **สมฺปชาโน** ทรงมีพระสัมปชัญญ **โอสฺสชิ** ทรงปลงแล้ว **อายุสงฺขารๆ** ซึ่งอายุสังขาล **ปาวาเล เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อปาวาล, **จ** ก็ **อายุสงฺขาเร** เมื่อพระอายุสังขาร **ภควตา** ของพระผู้มีพระภาค **โอสฺสฏฺเ** ทรงปลงแล้ว **มหาภูมิจาโล** การหวั่นไหวแห่งแผ่นดินใหญ่ **ภึสนโก** อันน่าสพึงกลัว **สโลมหโส** อันเป็นไปกับด้วยความขนลุกชูชัน **อโหสิ** ได้มีแล้ว **เทวทุนฺทุภิโย** กองทิพย์ทั้งหลาย **จ** ด้วย **ผลึสุ** บรรลือกึกก้องแล้ว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิทิตฺวา** ทรงทราบแล้ว **เอตมตฺถๆ** ซึ่งเนื้อความนี่ **อุทาเนสิ** ทรงเปล่งแล้ว **อิมๆ อุทานๆ** ซึ่งคำอุทานนี้ **ตายๆ เวลายๆ** ในเวลานั้น **อิติ** ว่า

> "**มุนิ** พระมุนี **อวสฺสชิ** ทรงปลงแล้ว (**กมฺมๆ**) ซึ่งกรรม **ตุลๆ จ** อันชั่งได้ด้วย **อตุลๆ จ** อันชั่งไม้ได้ด้วย **สมฺภวๆ** อันเป็นเหตุเกิด **ภวสงฺขารๆ** อันเป็นเครื่องปรุงแต่งในภพ **อชฺฌตฺตรโต** ผู้ทรงยินดีแล้วในภายในตน **สมาหิโต** ผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว **อภินฺทิ** ทรงทำลายแล้ว **อตฺตสมฺภวๆ** ซึ่งกิเลสอันมีในตน **อิว** เพียงดัง **กวจๆ** ซึ่งเสื้อเกาะ" ดังนี้.

มหาภูมิจาลเหตุ

เหตุทำให้แผ่นดินไหวครั้งใหญ่

[๑๗๐] **อถ โข** ครั้งนั้น **เอตๆ (จินฺตนๆ)** ความคิดนี่ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **อายสฺมโต อานนฺทสฺส** แก่พระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อจฺฉริยๆ วต** ความน่าอัศจรรย์หนอ **อพฺภุตๆ วต** ไม่เคยมี

ปรากฏหนอ **โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อยํ ภูมิจาโล** การหวั่นไหวของแผ่นดินนี้ **มหา วต** ใหญ่หลวงหนอ **อยํ ภูมิจาโล** ความหวั่นไหวของแผ่นดินใหญ่นี้ **สุมหา วต** ใหญ่หลวงจริงหนอ **ภึสนโก** น่าสะพรึงกลัว **สโลมหโส** ขนพองสยองเกล้า **จ** อนึ่ง **เทวทุนฺทุภิโย** กลองทิพย์ทั้งหลาย **ผลึสุ** บรรลือกึกก้องแล้ว. **โก นุ โข** อะไรหนอแล **เหตุ** เป็นเหตุ **โก ปจฺจโย** อะไรเป็นปัจจัย **มหโต ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดินใหญ่ **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **(วิหรติ)** ย่อมประทับอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺฉริยํ** น่าอัศจรรย์, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อพฺภุตํ** ไม่เคยปรากฏแล้ว, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อยํ ภูมิจาโล** การหวั่นไหวแห่งแผ่นดินนี้ **มหา วต** ใหญ่หลวงหนอ, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อยํ ภูมิจาโล** การหวั่นไหวแห่งแผ่นดินนี้ **สุมหา วต** ใหญ่หลวงจริงๆ หนอ **ภึสนโก** อันน่ากลัว **สโลมหโส** อันเป็นไปกับด้วยขนลุกขนพอง, **จ** อนึ่ง **เทวทุนฺทุภิโย** กลองทิพย์ทั้งหลาย **ผลึสุ** บันลือกึกก้องแล้ว. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โก นุ โข** อะไรหนอแล **เหตุ** เป็นเหตุ **โก ปจฺจโย** อะไรเป็นปัจจัย **มหโต ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดินใหญ่ **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ" ดังนี้

[๑๗๑] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เหตู** เหตุทั้งหลาย **อฏฺ** แปดประการ **ปจฺจยา** ปัจจัยทั้งหลาย **อฏฺ** แปดประการ **อิเม โข** เหล่านี้แล **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่. **อฏฺ เหตู** เหตุทั้งหลายแปดประการ **กตเม** เป็นอย่างไร,

(๑) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อยํ มหาปถวี** แผ่นดินใหญ่นี้ **ปติฏฺิตา** ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว **อุทเก** บนน้ำ, **อุทกํ** น้ำ **ปติฏฺิตํ** ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว **วาเต** บนลม, **วาโต** ลม **อากาสฏฺโ** ตั้งอยู่บนอากาศ. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **มหาวาตา** ลมใหญ่ทั้งหลาย **วายนฺติ** ย่อมพัดไป **ยํ (สมยํ)** สมัยใด **โส สมโย** สมัยนั้น **โหติ โข** ย่อมมีอยู่แล. **มหาวาตา** ลมใหญ่ทั้งหลาย **วายนฺตา** เมื่อพัด **อุทกํ** ยังน้ำ **กมฺเปนฺติ** ย่อมให้กระเพื่อม, **อุทกํ** น้ำ **กมฺปิตํ** ไหวแล้ว **ปถวี** ยังแผ่นดิน **กมฺเปติ** ย่อมให้หวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **ปฐโม** ที่หนึ่ง **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **ปฐโม** ที่หนึ่ง **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๒) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **สมโณ วา** สมณะหรือ **พฺราหฺมโณ วา** หรือว่าพราหมณ์ **อิทฺธิมา** ผู้มีฤทธิ์ **เจโตวสิปฺปตฺโต** ผู้ถึงซึ่งความชำนาญแห่งเจโตกสิณ **เทโว วา** หรือว่าเทวดา **มหิทฺธิโก** ผู้มีฤทธิ์มาก **มหานุภาโว** ผู้มีอานุภาพมาก **โหติ** มีอยู่ **ปริตฺตา** เล็กน้อย **ปถวีสญฺญา** ความสำคัญหมายว่าเป็นแผ่นดิน **ตสฺส (ชนสมูหสฺส)** อันหมู่ชนนั้น **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **อาโปสญฺญา** ความสำคัญว่าเป็นน้ำ **อปฺปมาณา (โหติ)** ย่อมเป็นสัญญาอันกำหนดประมาณไม่ได้ **ตสฺส (สมณสฺส)** ของสมณะนั้น **ภาวิตา โหติ** ย่อมเป็นสัญญาให้เจริญแล้ว. **โส (สมโณ)** สมณะนั้น **อิมํ ปถวึ** ยังแผ่นดิน **กมฺเปติ** ย่อมให้กระเพื่อม **สงฺกมฺเปติ** ย่อมให้สะเทือน **สมฺปกมฺเปติ** ย่อมให้เลื่อนลั่น **สมฺปเวเธติ** ย่อมให้หวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **ทุติโย** ที่สอง **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **ทุติโย** ที่สอง **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๓) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **ยทา** ในการใด **โพธิสตฺโต** พระโพธิสัตว์ **จวิตฺวา** เคลื่อนแล้ว **ตุสิตกายา** จากสวรรค์ชั้นดุสิต **สโต** ทรงมี **สติ สมฺปชาโน** ทรงมีสัมปชัญญะ **โอกฺกมติ** ย่อมหยั่งลง **มาตุกุจฺฉึ** สู่ครรภ์แห่งพระมารดา **ตทา** ในการนั้น **อยํ ปถวี** แผ่นดินนี้ **กมฺปติ** ย่อมกระเพื่อม **สงฺกมฺปติ** ย่อมสะเทือน **สมฺปกมฺปติ** ย่อมเลื่อนลั่น **สมฺปเวธติ** ย่อมหวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **ตติโย** ที่สาม **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **ตติโย** ที่สาม **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๔) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **ยทา** ในการใด **โพธิสตฺโต** พระโพธิสัตว์ **สโต** ทรงมีสติ **สมฺปชาโน** ทรงมีสัมปชัญญะ **นิกฺขมติ** ย่อมเสด็จออก **มาตุกุจฺฉิสฺมา** จากครรภ์ของพระมารดา **ตทา** ในการนั้น **อยํ ปถวี** แผ่นดินนี้ **กมฺปติ** ย่อมกระเพื่อม **สงฺกมฺปติ** ย่อมสะเทือน **สมฺปกมฺปติ** ย่อมเลื่อนลั่น **สมฺปเวธติ** ย่อมหวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **จตุตฺโถ** ที่สี่ **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **จตุตฺโถ** ที่สี่ **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๕) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **ยทา** ในการใด **ตถาคโต** ตถาคต **อภิสมฺพุชฺฌติ** ย่อมตรัสรู้ **สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งสัมมาสัมโพธิญาน **อนุตฺตรํ** อันยอดเยี่ยม, **ตทา** ในการนั้น **อยํ ปถวี** แผ่นดินนี้ **กมฺปติ** ย่อมกระเพื่อม **สงฺกมฺปติ** ย่อมสะเทือน **สมฺปกมฺปติ** ย่อมเลื่อนลั่น **สมฺปเวธติ** ย่อมหวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **ปญฺจโม** ที่ห้า **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **ปญฺจโม** ที่ห้า **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๖) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **ยทา** ในการใด **ตถาคโต** ตถาคต **อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ** ยังพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม **ปวตฺเตติ** ย่อมให้เป็นไป, **ตทา** ในการนั้น **อยํ ปถวี** แผ่นดินนี้ **กมฺปติ** ย่อมกระเพื่อม **สงฺกมฺปติ** ย่อมสะเทือน **สมฺปกมฺปติ** ย่อมเลื่อนลั่น **สมฺปเวธติ** ย่อมหวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **ฉฏฺโฐ** ที่หก **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **ฉฏฺโฐ** ที่หก **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๗) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **ยทา** ในการใด **ตถาคโต** ตถาคต **สโต** ทรงมีสติ **สมฺปชาโน** ทรงมีสัมปชัญญะ **โอสฺสชฺชติ** ย่อมปลงลง **อายุสงฺขารํ** ซึ่งอายุสังขาร, **ตทา** ในการนั้น **อยํ ปถวี** แผ่นดินนี้ **กมฺปติ** ย่อมกระเพื่อม **สงฺกมฺปติ** ย่อมสะเทือน **สมฺปกมฺปติ** ย่อมเลื่อนลั่น **สมฺปเวธติ** ย่อมหวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **สตฺตโม** ที่เจ็ด **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **สตฺตโม** ที่เจ็ด **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

(๘) **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปุน อปรํ** อีกประการหนึ่ง **ยทา** ในการใด **ตถาคโต** ตถาคต **ปรินิพฺพายติ** ย่อมปรินิพพาน **อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา** ด้วยนิพพานธาตุอันไม่มีขันธ์และกิเลสเหลือ, **ตทา** ในการนั้น **อยํ ปถวี** แผ่นดินนี้ **กมฺปติ** ย่อมกระเพื่อม **สงฺกมฺปติ** ย่อมสะเทือน **สมฺปกมฺปติ** ย่อมเลื่อนลั่น **สมฺปเวธติ** ย่อมหวั่นไหว. **อยํ** นี้ **เหตุ** เป็นเหตุ **อฏฺฐโม** ที่แปด **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **อฏฺฐโม** ที่แปด **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **เหตู** เหตุทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปดประการ **ปจฺจยา** ปัจจัยทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปด **อิเม โข** เหล่านี้แล **(วตฺตติ)** ย่อมเป็นไป **ปาตุภาวาย** เพื่อความมีปรากฏ **ภูมิจาลสฺส** แห่งการหวั่นไหวของแผ่นดิน **มหโต** ครั้งใหญ่.

อฏฺฐ ปริสา
บริษัท ๘

[๑๗๒] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปริสา** บริษัททั้งหลาย **อฏฺฐ** แปด **อิมา โข** เหล่านี้แล **(โหนฺติ)** มีอยู่. **อฏฺฐ ปริสา** บริษัททั้งหลายแปด **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **กตมา** อะไรบ้าง **อฏฺฐ ปริสา** บริษัททั้งหลายแปด **อิติ** คือ **ขตฺติยปริสา** บริษัทคือกษัตริย์ **พฺราหฺมณปริสา** บริษัทคือพราหมณ์ **คหปติปริสา** บริษัทคือคหบดี **สมณปริสา** บริษัทคือสมณะ **จาตุมหาราชิกปริสา** บริษัทคือจาตุมหาราชิกา **ตาวตึสปริสา** บริษัทคือเทพเจ้าชั้นดาวดึงห์ **มารปริสา** บริษัทคือมาร **พฺรหฺมปริสา** บริษัทคือพรหม.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **อหํ** เรา **อภิชานามิ โข** ย่อมรู้ยิ่งแล้วแล **ขตฺติยปริสํ** ซึ่งบริษัทคือกษัตรย์ **อเนกสตํ** หลายร้อย **อุปสงฺกมิตา** เพราะเข้ามาเฝ้า. **สากจฺฉา** การสนทนากัน **มยา** อันเรา **สมาปชฺชิตปุพฺพา** เคยเข้าไปพบหาแล้ว **ตตฺรปิ (ขตฺติยปริสายํ)** ในบริษัทคือกษัตรย์แม้นั้น **สนฺนิสินฺน-ปุพฺพํ เจว** ตลอดกาลอันเคยนั่งพูดกันในกาลก่อนด้วยนั่นเทียว **สลฺลปิตปุพฺพญฺจ** ตลอดกาลอันเคยเจรจากันด้วย **ตตฺถ (ขตฺติเยสุ)** ในกษัตรย์ทั้งหลายเหล่านั้น **วณฺโณ** ผิวพรรณ **เตสํ (ขตฺติยานํ)** ของกษัตรย์ทั้งหลายเหล่านั้น **โหติ** ย่อมเป็น **ยาทิสโก** เช่นใด **วณฺโณ** ผิวพรรณ **มยฺหํ** ของเรา **โหติ** ย่อมเป็น **ตาทิสโก** เช่นนั้น. **สโร** เสียง **เตสํ (ขตฺติยานํ)** ของกษัตรย์ทั้งหลายเหล่านั้น **โหติ** ย่อมเป็น **ยาทิสโก** เช่นใด **สโร** เสียง **มยฺหํ** ของเรา **โหติ** ย่อมเป็น **ตาทิสโก** เช่นนั้น. **อหํ** เรา **ขตฺติเย** ยังกษัตรย์ทั้งหลาย **สนฺทสฺเสมิ** ให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปมิ** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชมิ** ให้อาจหาญแล้ว **สมฺปหํเสมิ** ให้ร่าเริงแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม. **(ขตฺติยา)** กษัตริย์ทั้งหลาย **น ชานนฺติ** ย่อมไม่รู้จัก **มํ** ซึ่งเรา **ภาสมานญฺจ** ผู้พูดอยู่ด้วย **อิติ** ว่า **‘อยํ (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้นี้ **ภาสติ** กล่าวอยู่ **โก นุ โข** เป็นใครหนอแล **เทโว วา** เป็นเทวดาหรือ **มนุสฺโส วา** หรือว่าเป็นมนุษย์’ ดังนี้.

อหํ เรา **(ขตฺติเย)** ยังกษัตรย์ทั้งหลาย **สนฺทสฺเสมิ** ให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปมิ** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชมิ** ให้อาจหาญแล้ว **สมฺปหํเสมิ** ให้ร่าเริงแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม **อนฺตรธายามิ** ย่อมหายไป. **(ขตฺติยา)** กษัตรย์ทั้งหลาย **น ชานนฺติ** ย่อมไม่รู้จัก **มํ** ซึ่งเรา **อนฺตรหิตญฺจ** ผู้หายไปแล้วด้วย **อิติ** ว่า **‘อยํ (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้นี้ **อนฺตรหิโต** ผู้หายไปแล้ว **โก นุ โข** เป็นใครหนอแล **เทโว วา** เป็นเทวดาหรือ **มนุสฺโส วา** หรือว่าเป็นมนุษย์’ ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **อหํ** เรา **อภิชานามิ โข** ย่อมรู้ยิ่งแล **ขตฺติยปริสํ** ซึ่งบริษัทคือกษัตรย์ **อเนกสตํ** หลายร้อย **อุปสงฺกมิตา** เพราะเข้ามาเฝ้า ... **คหปติปริสํ** ซึ่งบริษัทคือคหบดี... **สมณปริสํ** ซึ่งบริษัทคือสมนะ. ... **จาตุมหาราชิกปริสํ** ซึ่งบริษัทคือเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา (ท่าวมหาราชทั้งสี่)... **ตาวตึสปริสํ** ซึ่งบริษัทคือเทวดาชั้นดาวดึงห์... **มารปริสํ** ซึ่งบริษัทคือมาร... **พรหฺมปริสํ** ซึ่งบริษัทคือพรหม **อุปสงฺกมิตา** เพราะเข้าไปเฝ้าแล้ว.

สากจฺฉา การสนทนากัน **มยา** อันเรา **สมาปชฺชิตปุพฺพา** เคยเข้าไปพบหาแล้ว **ตตฺรปิ (ขตฺติยปริสายํ)** ในบริษัทคือกษัตรย์แม้นั้น **สนฺนิสินฺนปุพฺพํ เจว** ตลอดกาลอันเคยนั่งพูดกันในกาลก่อนด้วยนั่นเทียว **สลฺลปิตปุพฺพญฺจ** ตลอดกาลอันเคยเจรจากันด้วย **ตตฺถ (ปริสายํ)** ในบริษัทนั้น **วณฺโณ** ผิวพรรณ **เตสํ (พฺรหฺมานํ)** ของพรหมทั้งหลายเหล่านั้น **โหติ** ย่อมเป็น **ยาทิสโก** เช่นใด **วณฺโณ** ผิวพรรณ **มยฺหํ** ของเรา **โหติ** ย่อมเป็น **ตาทิสโก** เช่นนั้น. **สโร** เสียง **เตสํ (พฺรหฺมานํ)**

ของพรหมทั้งหลายเหล่านั้น **โหติ** ย่อมเป็น **ยาทิสโก** เช่นใด **สโร** เสียง **มยฺหํ** ของเรา **โหติ** ย่อมเป็น **ตาทิสโก** เช่นนั้น. **อหํ** เรา **(พฺรหฺมานํ)** ยังพรหมทั้งหลาย **สนฺทสฺเสมิ** ย่อมให้เห็นชัด **สมาทเปมิ** ย่อมให้สมาทานปฏิบัติ **สมุตฺเตเชมิ** ย่อมให้อาจหาญ **สมฺปหํเสมิ** ย่อมให้ร่าเริง **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม.

(**ขตฺติยา**) กษัตรย์ทั้งหลาย **น ชานนฺติ** ย่อมไม่รู้จัก **มํ** ซึ่งเรา **ภาสมานญฺจ** ผู้พูดอยู่ด้วย **อิติ** ว่า **อยํ (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้นี้ **ภาสติ** กล่าวอยู่ **โก นุ โข** เป็นใครหนอแล **เทโว วา** เป็นเทวดาหรือ **มนุสฺโส วา** หรือว่าเป็นมนุษย์'ดังนี้? **อหํ** เรา **(ขตฺติเย)** ยังกษัตรย์ทั้งหลาย **สนฺทสฺเสมิ** ให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปมิ** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชมิ** ให้อาจหาญแล้ว **สมฺปหํเสมิ** ให้ร่าเริงแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม.

(**พฺรหฺมาโน**) พรหมทั้งหลาย **น ชานนฺติ** ย่อมไม่รู้จัก **มํ** ซึ่งเรา **ภาสมานญฺจ** ผู้กล่าวอยู่ด้วย **อิติ** ว่า '**อยํ (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้นี้ **ภาสติ** กล่าวอยู่ **โก นุ โข** เป็นใครหนอแล **เทโว วา** เป็นเทวดาหรือ **มนุสฺโส วา** หรือว่าเป็นมนุษย์' ดังนี้. **อหํ** เรา (**พฺรหฺมาโน**) ยังพรหมทั้งหลาย **สนฺทสฺเสมิ** ให้เห็นชัดแล้ว **สมาทเปมิ** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชมิ** ให้อาจหาญแล้ว **สมฺปหํเสมิ** ให้ร่าเริงแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาอันประกอบด้วยธรรม **อนฺตรธายามิ** ย่อมหายไป. (**พฺรหฺมาโน**) พรหมทั้งหลาย **น ชานนฺติ** ย่อมไม่รู้จัก **มํ** ซึ่งเรา **อนฺตรหิตญฺจ** ผู้หายไปแล้วด้วย **อิติ** ว่า '**อยํ (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้นี้ **อนฺตรหิโต** ผู้หายไปแล้ว **โก นุ โข** เป็นใครหนอแล **เทโว วา** เป็นเทวดาหรือ **มนุสฺโส วา** หรือว่าเป็นมนุษย์' ดังนี้. "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปริสา** บริษัททั้งหลาย **อฏฺฐ** แปด **อิมา โข** เหล่านี้แล (**โหนฺติ**) มีอยู่.

อฏฺฐ อภิภายตนานิ

อภิภายตนะ ๘ ประการ

[๑๗๓] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อภิภายตนานิ** อภิภายตนะทั้งหลาย **อฏฺฐ โข อิมานิ** แปดประการเหล่านี้แล. **อภิภายตนานิ** อภิภายตนะทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปดประการ **กตมานิ** อะไรบ้าง.

(๑) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **รูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในรูป **อชฺฌตฺตํ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **ปริตฺตานิ** อันมีเล็กน้อย **สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ** อันมีผิวพรรณดีและผิวพรรณทราม. **เอวํสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า '(**อหํ**) เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น'ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทํ ปฐมํ อภิภายตนํ** นี้เป็นอภิภายตนประการที่หนึ่ง.

(๒) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **รูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในรูป **อชฺฌตฺตํ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **อปฺปมาณานิ** อันใหญ่ **สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ** อันมีผิวพรรณดีและผิวพรรณทราม. **เอวํสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า '**(อหํ)** เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **ทุติยํ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่สอง.

(๓) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **ปริตฺตานิ** อันมีเล็กน้อย **สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ** อันมีผิวพรรณดีและผิวพรรณทราม. **เอวำสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า '(**อหำ**) เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำ

แล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **ตติยำ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่สาม.

(๔) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **อปฺปมาณานิ** อันใหญ่ **สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ** อันมีผิวพรรณดีและผิวพรรณทราม. **เอวำสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า '(**อหำ**) เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **จตุตฺถำ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่สี่.

(๕) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **นีลานิ** อันเขียว **นีลวณฺณานิ** อันมีสีเขียว **นีลนิทสฺสนานิ** อันเห็นว่าเป็นสีเขียว **นีลนิภาสานิ** อันมีแสงสีเขียว. **อุมาปุปฺผำ** ดอกกันนิกา **นีลำ** อันเขียว **นีลวณฺณำ** อันมีสีเขียว **นีลนิทสฺสนำ** อันเห็นว่ามีสีเขียว **นีลนิภาสำ** อันมีแสงสีเขียว **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถาปิ นาม** ชื่อแม้ฉันใด.

วา ปน ก็หรือว่า **ตำ วตฺถำ** ยังผ้านั้น **พาราณเสยฺยกำ** อันเป็นผ้าของชาวพาราณสี **อุภโตภาค-วิมฏฺฐำ** มีเนื้อละเอียดทั้งสองด้าน **นีลำ** อันเขียว **นีลวณฺณำ** อันมีสีเขียว **นีลนิทสฺสนำ** อันเห็นว่ามีสีเขียว **นีลนิภาสำ** อันมีแสงสีเขียว **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถา** ฉันใด. **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว "**เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **นีลานิ** อันเขียว **นีลวณฺณานิ** อันมีสีเขียว **นีลนิทสฺสนานิ** อันเห็นว่าเป็นสีเขียว **นีลนิภาสานิ** อันมีแสงสีเขียว **โหนฺติ** มีอยู่. **เอวำสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า '**อหำ** เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **ปญฺจมำ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่ห้า.

(๖) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **ปีตานิ** อันเหลือง **ปีตวณฺณานิ** อันมีสีเหลือง **ปีตนิทสฺสนานิ** อันเห็นว่าเป็นสีเหลือง **ปีตนิภาสานิ** อันมีแสงสีเหลือง **กณิการปุปฺผำ** ดอกกันนิกา **ปีตำ** อันเหลือง **ปีตวณฺณำ** อันมีสีเหลือง **ปีตนิทสฺสนำ** อันเห็นว่ามีสีเหลือง **ปีตนิภาสำ** อันมีแสงสีเหลือง **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถาปิ นาม** ชื่อแม้ฉันใด.

วา ปน ก็หรือว่า **ตำ วตฺถำ** ยังผ้านั้น **พาราณเสยฺยกำ** อันเป็นผ้าของชาวพาราณสี **อุภโตภาค-วิมฏฺฐำ** มีเนื้อละเอียดทั้งสองด้าน **ปีตำ** อันเหลือง **ปีตวณฺณำ** อันมีสีเหลือง **ปีตนิทสฺสนำ** อันเห็นว่ามีสีเหลือง **ปีตนิภาสำ** อันมีแสงสีเหลือง **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถา** ฉันใด. **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว "**เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **ปีตานิ** อันเหลือง **ปีตวณฺณานิ** อันมีสีเหลือง **ปีตวณฺณานิ** อันเห็นว่าเป็นสีเหลือง **ปีตนิภาสานิ** อันมีแสงสีเหลือง **โหนฺติ** มีอยู่. **เอวำสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า '**อหำ** เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **ฉฏฺฐำ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่หก.

(๗) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **โลหิตกานิ** อันแดง **โลหิตกวณฺณานิ** อันมีสีแดง **โลหิตกนิทสฺสนานิ** อันเห็นเป็นสีแดง **โลหิตกนิภาสานิ** อันมีแสงสีแดง **พนฺธุชีวกปุปฺผำ** ดอกชบา

โลหิตกำ อันแดง **โลหิตกวณฺณำ** อันมีสีแดง **โลหิตกนิทสฺสนำ** อันเห็นว่าเป็นสีแดง **โลหิตกนิภาสำ** อันมีแสงสีแดง **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถาปิ นาม** ชื่อแม้ฉันใด.

วา ปน ก็หรือว่า **ตำ วตฺถำ** ยังผ้านั้น **พาราณเสยฺยกำ** อันเป็นผ้าของชาวพาราณสี **อุภโตภาค-วิมฏฺฐำ** อันมีเนื้อละเอียดทั้งสองด้าน **โลหิตกำ** อันแดง **โลหิตกวณฺณำ** อันมีสีแดง **โลหิตกนิทสฺสนำ** อันเห็นเป็นสีแดง **โลหิตกนิภาสำ** อันมีแสงสีแดง **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถา** ฉันใด. **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **โลหิตกานิ** อันแดง **โลหิตกวณฺณานิ** อันมีสีแดง **โลหิตกนิทสฺสนานิ** อันเห็นเป็นสีแดง **โลหิตกนิภาสานิ** อันมีแสงสีแดง **โหนฺติ** มีอยู่. **เอวำสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า **'อหำ** เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **สตฺตมำ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่เจ็ด.

(๘) **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **โอทาตานิ** อันขาว **โอทาตวณฺณานิ** อันมีสีขาว **โอทาตนิทสฺสนานิ** อันเห็นว่าเป็นสีขาว **โอทาตนิภาสานิ** อันมีแสงสีขาว. **โอสธิตารกา** ดาวประกายพรึก **โอทาตา** อันขาว **โอทาตวณฺณา** อันมีสีขาว **โอทาตนิทสฺสนา** อันเห็นว่าเป็นสีขาว **โอทาตนิภาสา** อันมีแสงสีขาว **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถาปิ นาม** ชื่อแม้ฉันใด.

วา ปน ก็หรือว่า **ตำ วตฺถำ** ยังผ้านั้น **พาราณเสยฺยกำ** อันเป็นผ้าของชาวพาราณสี **อุภโตภาค-วิมฏฺฐำ** มีเนื้อละเอียดทั้งสองด้าน **โอทาตา** อันขาว **โอทาตวณฺณา** อันมีสีขาว **โอทาตนิทสฺสนา** อันเห็นว่าเป็นสีขาว **โอทาตนิภาสา** อันมีแสงสีขาว **โหติ** ย่อมเป็น **เสยฺยถา** ฉันใด. **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว **เอโก (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้หนึ่ง **อรูปสญฺญี** ผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ในภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ในภายนอก **โอทาตานิ** อันขาว **โอทาตวณฺณานิ** อันมีสีขาว **โอทาต-นิทสฺสนานิ** อันเห็นว่าเป็นสีขาว **โอทาตนิภาสานิ** อันมีแสงสีขาว **โหนฺติ** มีอยู่. **เอวำสญฺญี** ผู้มีสัญญาอย่างนี้ **อิติ** ว่า **'อหำ** เรา **อภิภุยฺย** ครอบงำแล้ว **ตานิ (รูปานิ)** ซึ่งรูปทั้งหลายเหล่านั้น **ชานามิ** ย่อมรู้ **ปสฺสามิ** ย่อมเห็น' ดังนี้ **โหติ** ย่อมมี. **อิทำ** นี้ **อฏฺฐ อภิภายตนำ** เป็นอภิภายตนะประการที่แปด.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อฏฺฐ อภิภายตนานิ** อภิภายตนะประการที่แปด **อิมานิ โข** เหล่านี้แล **(โหนฺติ)** มีอยู่.

อฏฺฐ วิโมกฺขา

วิโมกข์ ๘ ประการ

[๑๗๔] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **วิโมกฺขา** วิโมกข์ทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปดประการ **อิเม โข** เหล่านี้แล. **(วิโมกฺขา)** วิโมกทั้งหายแปดประการ **กตเม** อะไรบ้าง, **อฏฺฐ วิโมกฺขา** วิโมกข์ทั้งหายแปดประการ **อิติ** คือ ...

(๑) **รูปี (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้มีรูป **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย. **อยำ** นี้ **ปฐโม วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่หนึ่ง.

(๒) **อรูปสญฺญี (ปุคฺคโล)** บุคคลผู้มีสัญญาในอรูป **อชฺฌตฺตำ** ภายใน **ปสฺสติ** ย่อมเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย **พหิทฺธา** ภายนอก. **อยำ** นี้ **ทุติโย วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่สอง.

(๓) **(ปุคฺคโล)** บุคคล **อธิมุตฺโต โหติ** เป็นผู้น้อมใจ **สุภนฺเตว อิติ** ว่างามดังนี้นั่นเทียว **อยํ** นี้ **วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ **ตติโย** ที่สาม.

(๔) **(ปุคฺคโล)** บุคคล **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **อากาสานญฺจายตนํ** ซึ่งอากาสานัญจายตนฌาน **อิติ** ว่า **'อากาโส** อากาศ **อนนฺโต** อันไม่มีที่สุด' ดังนี้ **วิหรติ** ย่อมอยู่ **สมติกฺกมฺม** เพราะก้าวล่วง **รูปสญฺญานํ** แห่งรูปสัญญาทั้งหลาย **อตฺถงฺคมา** เพราะความดับไป **ปฏิฆสญฺญานํ** แห่งปฏิฆสัญญาทั้งหลาย **อมนสิการา** เพราะการไม่ได้กระทำไว้ในใจ **นานตฺตสญฺญานํ** ซึ่งนานัตตสัญญาทั้งหลาย **สพฺพโส** โดยประการทั้งปวง. **อยํ** นี้ **จตุตฺโถ วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่สี่.

(๕) **(ปุคฺคโล)** บุคคล **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **วิญฺญาณญฺจายตนํ** ซึ่งวิญญาณัญจายตนฌาน **(วตฺเถน)** โดยการกำหนด. **วิญฺาน** วิญญาณ **อนนฺตํ** ไม่มีที่สุด' ดังนี้ **สมติกฺกมฺม** เพราะการก้าวล่วง **อากาสานญฺจายตนํ** ซึ่งอากาสานัญจายตนฌาน **สพฺพโส** โดยประการทั้งปวง. **อยํ** นี้ **ปญฺจโม วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่ห้า.

(๖) **(ปุคฺคโล)** บุคคล **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **อากิญฺจญฺญายตนํ** ซึ่งอากิญจัญญายตนฌาน **(วตฺเถน)** โดยการกำหนดว่า **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **กิญฺจิ** อะไรๆ ดังนี้ **สมติกฺกมฺม** เพราะก้าวล่วง **วิญฺญาณญฺจายตนํ** ซึ่งวิญญานัญจายตนฌาน **สพฺพโส** โดยประการทั้งปวง **วิหรติ** ย่อมอยู่. **อยํ** นี้ **ฉฏฺโ วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่หก.

(๗) **(ปุคฺคโล)** บุคคล **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ** ซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน **สมติกฺกมฺม** เพราะก้าวล่วง **อากิญฺจญฺญายตนนฺ** ซึ่งอากิญจัญญายตนฌาน **สพฺพโส** โดยประการทั้งปวง **วิหรติ** ย่อมอยู่. **อยํ** นี้ **สตฺตโม วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่เจ็ด.

(๘) **(ปุคฺคโล)** บุคคล **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **สญฺญาเวทยิตนิโรธํ** ซึ่งสัญญาเวทยิตนิโรธ **สมติกฺกมฺม** เพราะก้าวล่วง **เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ** ซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน **สพฺพโส** โดยประการทั้งปวง **วิหรติ** ย่อมอยู่. **อยํ** นี้ **อฏฺโม วิโมกฺโข (โหติ)** ย่อมเป็นวิโมกข์ที่แปด.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อฏฺ วิโมกฺขา** วิโมกข์ทั้งหลายแปดประการ **อิเม โข** เหล่านี้แล **(โหนฺติ)** มีอยู่.

มารกถา

มารขอให้ปรินิพพาน

[๑๗๕] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อหํ** เรา **วิหรามิ** ย่อมประทับอยู่ **ตีเร** ใกล้ฝั่ง **นชฺชา เนรญฺชราย** แห่งแม่น้ำชื่อเนรัญชรา **อิทํ อุรุเวลายํ** ในตำบลอุรุเวลานี้ **ปฐมาภิสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้แล้วในปฐมการ **อชปาลนิคฺโรเธ** ณ ควงแห่งต้นอชปาลนิโครธ. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อหํ** เรา **(วิหรามิ)** ย่อมประทับอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **มาโร ปาปิมา** มารผู้มีบาป **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **อฏฺาสิ** ได้ยืนอยู่แล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **มาโร ปาปิมา** มารผู้มีบาป **ิโต โข** ผู้ยืนอยู่แล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **มํ** กะเรา (**อิติ**) ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในบัดนี้ **ปรินิพฺพานกาโล** กาลแห่งการปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค

(สมฺปตฺโต) มาถึงแล้ว' ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(วจเน)** เมื่อคำ **(มาเรน)** อันมาร **วุตฺเต** กล่าวแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **อหํ** เรา **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **มารํ ปาปิมนฺตํ** กะมารผู้มีบาป **อิติ** ว่า ...

(๑) **"ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นสาวก **เม** ของเรา **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้ได้ฟังมามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควร **อนุธมฺมจาริโน** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สกํ อาจริยกำ** กะอาจารย์ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักกล่าว **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักกำหนด **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานีกริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มดีแล้ว **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้น **สหธมฺเมน** ด้วยความอดกลั้น **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปาฏิหาริย์ **ยาว** เพียงใด, **อหำ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น.

(๒) **ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ภิกฺขุนิโย** ภิกษุณีทั้งหลาย **น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ** จักไม่เป็นสาวิกา **เม** ของเรา **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับคำแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้ได้ฟังมามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควร **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สกำ อาจริยกำ** กะพระอาจารย์ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักตั้งไว้ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานีกริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตำ** อันข่มดีแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดกลั้น **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้น **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปาฏิหาริย์ **ยาว** เพียงใด, **อหำ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น.

(๓) **ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **อุปาสกา** อุบาสกทั้งหลาย **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักจักไม่เป็นสาวก **เม** ของเรา **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับการแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้ได้ฟังมามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควร **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สกำ อาจริยกำ** กะพระอาจารย์ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักตั้งไว้ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานีกริสฺสนฺติ** จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตำ** อันข่มดีแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดกลั้น **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้น **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปาฏิหาริย์ **ยาว** เพียงใด, **อหำ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น.

(๔) **ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **อุปาสิกา** อุบาสิกาทั้งหลาย **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักจักไม่เป็นสาวิกา **เม** ของเรา **วิยตฺตา** ผู้ฉลาด **วินีตา** ผู้ได้รับคำแนะนำ **วิสารทา** ผู้แกล้วกล้า **พหุสฺสุตา** ผู้ได้ฟังมามาก **ธมฺมธรา** ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควร **อนุธมฺมจารินิโย** ผู้ประพฤติคล้อยตามธรรม **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สกำ อาจริยกำ** กะพระอาจารย์ของตน **อาจิกฺขิสฺสนฺติ** จักบอก **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ปญฺญเปสฺสนฺติ** จักบัญญัติ **ปฏฺฐเปสฺสนฺติ** จักตั้งไว้ **วิวริสฺสนฺติ** จักเปิดเผย **วิภชิสฺสนฺติ** จักจำแนก **อุตฺตานีกริสฺสนฺติ**

จักกระทำให้เข้าใจง่าย **นิคฺคเหตฺวา** ข่มแล้ว **สุนิคฺคหิตํ** อันข่มดีแล้ว **สหธมฺเมน** ด้วยความอดกลั้น **ปรปฺปวาทำ** ซึ่งคำโต้แย้งของบุคคลอื่น **อุปฺปนฺนำ** อันเกิดขึ้น **เทเสสฺสนฺติ** จักแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **สปฺปาฏิหาริยำ** อันเป็นไปกับด้วยปาฏิหาริย์ **ยาว** เพียงใด, **อหำ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น.

ปาปิม ดูก่อนมารผู้มีบาป **อิทำ พฺรหฺมจริยำ** พรหมจรรย์นี้ **เม** ของเรา **น อิทฺธญฺเจว ภวิสฺสติ** จักไม่สมบูรณ์นั่นเทียวด้วย **ผีตญฺจ** อันแพร่หลาย **วิตฺถาริกำ** อันกว้างขวาง **พาหุชญฺญำ** อันรู้จักโดยมาก **ปุถุภูตำ** อันมั่นคงดี **ยาว** เพียงใด **เทวมนุสฺเสหิ** อัน อันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย **สุปฺปกาสิต** ประกาศดีแล้ว **ยาว** เพียงใด, **อหำ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น' ดังนี้.

[๑๗๖] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทานิ เอว โข** ในกาลนี้นั่นเทียวแล **อชฺช** ในวันนี้ **อหำ** เรา **(วิหรติ)** ย่อมประทับอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด **มาโร ปาปิมา** มารผู้มีบาป **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น **ปาวาเล เจติเย** ที่ปาวาลเจดีย์. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **อฏฺฐาสิ** ได้ยืนอยู่แล้ว **เอกมนฺตำ** ณ ที่สมควร. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **มาโร ปาปิมา** มารผู้มีบาป **จิโต โข** ผู้ยืนอยู่แล้วแล **เอกมนฺตำ** ณที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี้ **มำ** กะเรา **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในการนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **ปรินิพฺพานกาโล** กาลแห่งการปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **(สมฺปตฺโต)** มาถึงแล้ว. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **เอสา วาจา** พระวาจานี้ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ภาสิตา โข** ตรัสแล้วแล **อิติ** ว่า ...

ปาปิม ดูก่อนมารผู้มีบาป **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักยังไม่เป็นสาวก **เม** ของเรา **ยาว** เพียงใด, ..ฯเปฯ.. **ภิกฺขุนิโย** ภิกษุณีทั้งหลาย **น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ** จักยังไม่เป็นสาวิกา **เม** ของเรา **ยาว** เพียงใด ...ฯเปฯ... **อุปาสกา** อุบาสกทั้งหลาย **น สาวกา ภวิสฺสนฺติ** จักยังไม่เป็นสาวก **เม** ของเรา **ยาว** เพียงใด ...ฯเปฯ... **อุปาสิกา** อุบาสิกาทั้งหลาย **น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ** จักยังไม่เป็นสาวก **เม** ของเรา **ยาว** เพียงใด ...ฯเปฯ

อิทำ พฺรหฺมจริยำ พระศาสนานี้ **เม** ของเรา **น อิทฺธญฺเจว ภวิสฺสติ** จักยังไม่สมบูรณ์นั่นเทียวด้วย **ผีตญฺจ** อันแผ่หลายด้วย **วิตฺถาริกำ** อันกว้างขวางด้วย **พาหุชญฺญำ** อันรู้กันโดยมาก **ปุถุภูตำ** อันเป็นปึกแผ่น **ยาว** เพียงใด, **เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตำ** อันอันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศดีแล้ว **ยาว** เพียงใด, **อหำ** เรา **น ปรินิพฺพายิสฺสามิ** จักไม่ปรินิพพาน **ตาว** เพียงนั้น" ดังนี้. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ส่วน **เอตรหิ โข** ในกาลนี้แล **พฺรหฺมจริยำ** พระศาสนา **อิทฺธญฺเจว** จักสมบูรณ์นั่นเทียวด้วย **ผีตญฺจ** อันแผ่หลายด้วย **วิตฺถาริกำ** อันกว้างขวางด้วย **พาหุชญฺญำ** อันรู้กันโดยมาก **ปุถุภูตำ** อันเป็นปึกแผ่น **เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตำ** อันอันเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศดีแล้ว **ยาว** เพียงใด. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** บัดนี้ **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพาตุ** ขอจงปรินิพพาน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** บัดนี้ **ปรินิพฺพานกาโล** กาลแห่งการปรินิพพาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **(สมฺปตฺโต)** มาถึงแล้ว' ดังนี้.

[๑๗๗] **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(วจเน)** ครั้นเมื่อคำ (**มาเรน** อันมาร) **วุตฺเต** กล่าวแล้ว **เอวำ** อย่างนี้ **อหำ** เรา **อโวจำ** ได้ตรัสแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี่ **มารำ ปาปิมนฺตำ** กะมารผู้มีบาป **อิติ**

ว่า “**ปาปิม** ดูก่อนมารผู้มีบาป **ตฺวํ** ท่าน **อปฺโปสฺสุกฺโก โหหิ** จงเป็นผู้มีความขนขวายน้อย **นจิรํ** อีกไม่นาน **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ภวิสฺสติ** จักมี. **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **ติณฺณํ มาสานํ** แห่งเดือนทั้งหลายสาม **อิโต (มาสโต)** จากเดือนนี้ **ตถาคโต** พระตถาคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน’ ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทาเนว โข** ในกาลนี้นั่นเทียวแล **อชฺช** ในวันนี้ **อายุสงฺขาโร** อายุสังขาร **ตถาคเตน** อันเราตถาคต **สเตน** ผู้มีสติ **สมฺปชาเนน** ผู้มีสัมปชัญญะ **โอสฺสฏฺโ** ปลงแล้ว **จาปาเล เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อปาวาล” ดังนี้.

อานนฺทยาจนกถา

พระอานนท์กราบทูลให้ทรงอยู่ต่อ

[๑๗๘] **วจเน** ครั้นเมื่อพระดำรัส **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อความเกื้อกูลของชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่ออนุเคราะห์ของชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า “**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทานิ** ในการนี้ **อลํ** อย่าเลย **มา ยาจิ** อย่าวิงวอน **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทานิ** ในกาลนี้ **อกาโล** กาลอันไม่ใช่กาล **ยาจนาย** เพื่อการอ้อนวอน **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต” ดังนี้.

ทุติยมฺปิ โข แม้ครั้งที่สองแล **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ ...ฯเปฯ...

ตติยมฺปิ โข แม้ครั้งที่สามแล **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อความเกื้อกูลของชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่ออนุเคราะห์ของชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **สทฺทหสิ** ย่อมเชื่อ **โพธึ** ปัญญาเครื่องตรัสรู้ **ตถาคตสฺส** ของตถาคต หรือ”ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้” ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อถ (ภาเว)** เมื่อความเป็นอย่างนั้น **(สนฺเต)** มีอยู่, **กิญฺจรหิ** เพราะเหตุใด **ตฺวํ** เธอ **อภินิปฺปีเฬสี** ย่อมบีบครั้น **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต **ยาวตติยกํ** ถึงสามครั้ง ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (วจนํ)** คำนี้ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ฟังแล้ว **สมฺมุขา** เฉพาะพระพักตร์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ปฏิคฺคหิตํ** รับไว้แล้ว **สมฺมุขา** เฉพาะพระพักตร์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ **ยสฺส กสฺสจิ** อันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจยาน **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** อบรมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว, **โส (ปุคฺคโล)**

บุคคลนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปอันเหลือ.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ **ตถาคตสฺส โข** อันตถาคตแล **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจยาน **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** อบรมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **โส (ตถาคโต)** ตถาคตนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปอันเหลือดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **สทฺทหสิ** ย่อมเชื่อหรือ" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะฉะนั้น **เอตํ (การณํ)** เรื่องนั่น **ทุกฺกฏํ** ไม่ควร **ตุยฺหํ เอว** ของเธอนั่นเทียว, **เอตํ (การณํ)** เรื่องนั่น **อปรทฺธํ** เป็นความผิดพลาด **ตุยฺหํ เอว** ของเธอนั่นเทียว, **ตฺวํ** เธอ **น อสกฺขิ** ไม่ได้อาจแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่อรู้แจ้ง **นิมิตฺเต** เมื่อนิมิต **โอฬาริเก** อันชัดแจ้ง **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่, **โอภาเส** เมื่อโอภาส **โอฬาริเก** อันชัดแจ้ง **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่, **ตฺวํ** เธอ **น อสกฺขิ** ไม่สามารถแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่อรู้แจ้ง, **ตฺวํ** เธอ **น ยาจิ** ไม่อ้อนวอนแล้ว **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อความเกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์ซึ่งชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สเจ** ถ้าว่า **ตฺวํ** เธอ **ยาเจยฺยาสิ** พึงอ้อนวอน **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคตไซร้, **ตถาคโต** ตถาคต **ปฏิกฺขิเปยฺย** พึงห้าม **เต** แก่เธอ **เทฺวว วาจา** วาจาสองครั้งนั่นเทียว, **อถ** เมื่อเป็นเช่นนั้น **ตถาคโต** ตถาคต **อธิวาเสยฺย** สามารถรับ **ตติยกํ** ในครั้งที่สาม.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น **อิห** ในเวลานี้ **เอตํ (การณํ)** เหตุนั่น **ทุกฺกฏํ** เป็นความบกพร่อง **ตุยฺหํเอว** ของเธอนั่นเทียว **เอตํ (การณํ)** เหตุนั่น **อปรทฺธํ** เป็นความผิดพลาด **ตุยฺหํ เอว** ของเธอนั่นเทียว" ดังนี้.

อิทฺธิปาทานุภาวกถา

ทรงแสดงอานุภาพของอิทธิบาท ๔ ประการ

[๑๗๙] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต** บนภูเขาคิชฌกูฏ **อิธ ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตตฺราปิ โข** ในสมัยนั้นแล **อหํ** เรา **อามนฺเตสึ** ตรัสแล้ว **ตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์นั้น **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ราชคหํ** กรุงราชคฤห์ **รมณียํ** น่ารื่นรมย์ **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **คิชฺฌกูโฏ ปพฺพโต** ภูเขาชื่อคิชฌกูฏ **รมณีโย** น่ารื่นรมย์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลายสี่ประการ **ยสฺส กสฺสจิ (ปุคฺคลสฺส)** อันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นหยุดยานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** สั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา**

ปรารภด้วยดีแล้ว. **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **อากงฺขมาโน** หวังอยู่ **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลายสี่ประการ **ตถาคตสฺส โข** อันตถาคตแล **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นหยุดยานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** สั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภด้วยดีแล้ว. **โส ตถาคโต** ตถาคตนั้น **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ" ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **นิมิตฺเต** เมื่อนิมิต **โอฬาริเก** อันชัดแล้ว **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **โอภาเส** เมื่อการกล่าวโอภาส **โอฬาริเก** อันชัดแล้ว **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **เอวมฺปิ โข** แม้ฉันนั้นแล, **ตฺวํ** เธอ **น อสกฺขิ** ไม่อาจแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่อแทงตลอด, **(ตฺวํ)** เธอ **น ยาจิ** ไม่ขอแล้ว **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** จงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** จงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์แก่ชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **สเจ** ถ้าว่า **ตฺวํ** เธอ **ยาเจยฺยาสิ** พึงทูลขอ **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคตไซร, **เทฺว วาจา** วาจาทั้งหลายสองครั้ง **เต** อันเธอ **ภาสิตา** กล่าวแล้ว **ตถาคโต** ตถาคต **ปฏิกฺขิเปยฺย** พึงตรัสเตือน, **อถ** เมื่อเป็นเช่นนั้น **ตถาคโต** ตถาคต **อธิวาเสยฺย** สามารถรับ **ตติยกํ (วาจํ)** ซึ่งวาจาครั้งที่สาม. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น **อิห (กาเล)** ในกาลนี้ **เอตํ (กรณํ)** การกระทำนั้น **ทุกฺกฏํ (โหติ)** เป็นความบกพร่อง **ตุยฺหํ เอว** ของเธอนั่นเทียว, **เอตํ (กรณํ)** การกระทำนั้น **อปรทฺธํ** เป็นความผิดพลาด **ตุยฺหํ เอว** ของเธอนั่นเทียว.

[๑๘๐] **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **โคตมนิโครเธ** ที่ต้นไทรชื่อโคตมะ **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **โจรปปาเต** ที่ทิ้งเหวทิ้งโจร **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **สตฺตปณฺณิคุหายํ** ที่ถ้าชื่อสัตตบัน **เวภารปสฺเส** ที่ด้านข้างแห่งเวภารบรรพต **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **กาฬสิลายํ** ที่กาฬะสิลา **อิสิคิลิปสฺเส** ที่ด้านข้างแห่งภูเขาอิสิคิลิ **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **สปฺปโสณฺฑิกปพฺภาเร** ที่เงื้อมแห่งภูเขาสัปปโสณฑิกะ **สีตวเน** ในสีตวัน **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **ตโปทาราเม** ในตะโปทาราม **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **กลนฺทกนิวาเป** ใกล้สระน้ำชื่อว่ากลันทกะ **เวฬุวเน** ในเวฬุวัน **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **ชีวกมฺพวเน** ในชีวกัมพวัน **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ อิสิ** ประทับอยู่ **ชีวกมฺพวเน** ในชีวกัมพวัน **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ.. **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **มทฺทกุจฺฉิสฺมึ มิคทาเย** ในเขตอภัยทานชื่อมัททะกุจฉิ **ตตฺเถว ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์นั้นนั่นเทียว ..ฯเปฯ..

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตตฺราปิ โข** ในที่ทั้งปวงนั้นแล **อหํ** เรา **อามนฺเตสึ** ตรัสแล้ว **ตํ** กะเธอ

อิติ ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ราชคหำ** กรุงราชคฤห์ **รมณียำ** น่ารื่นรมย์, **คิชฺฌกูโฏ ปพฺพโต** ภูเขาชื่อคิชฌกูฏ **รมณีโย** น่ารื่นรมย์, **โคตมนิโคฺรธ** ต้นไทรชื่อโคตมะ **รมณีโย** น่ารื่นรมย์, **โจรปปาโต** เหวที่ทิ้งโจร **รมณีโย** น่ารื่นรมย์, **สตฺตปณฺณิคุหา** ถ้ำชื่อสัตตะบัน **เวภารปสฺเส** ข้างเวภารบรรพต **รมณียา** น่ารื่นรมย์, **กาฬสิลา** กาฬะศิลา **อิสิคิลิปสฺเส** ข้างภูเขาชื่อว่าอิสิคิลิ **รมณียา** น่ารื่นรมย์. **สปฺปโสณฺฑิกปพฺภาโร** เงื้อมแห่งภูเขาสัปปโสณฑิกะ **สีตวเน** ในสีตะวัน **รมณีโย** น่ารื่นรมย์, **ตโปทาราโม** ตะโปธาราม **รมณีโย** น่ารื่นรมย์, **กลนฺทกนิวาโป** สระน้ำชื่อกลันทกะ **เวฬุวเน** ในเวฬุวัน **รมณีโย** น่ารื่นรมย์, **ชีวกมฺพวนำ** ชีวกัมพวัน **รมณียำ** น่ารื่นรมย์, **มิคทาโย** เขตอภัยทราน **มทฺทกุจฺฉิสฺมึ** ในอุทยานชื่อมัททกุจฉิ **รมณีโย** น่ารื่นรมย์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ **ยสฺส กสฺสจิ ปุคฺคลสฺส** อันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** กระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** กระทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** กระทำให้เป็นที่ตั้ง **อนุฏฺิตา** กระทำให้ตั้งมั่น **ปริจิตา** อันสั่งสมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว ..ฯเปฯ.. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตถาคโต** ตถาคต **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **ติฏฺเฉยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปำ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสำ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ” ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **นิมิตฺเต** เมื่อนิมิต **โอฬาริเก** อันมาก **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **โอภาเส** เมื่อการกล่าวโอภาส **โอฬาริเก** อันมาก **ตถาคเต** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **เอวมฺปิ โข** แม้อย่างนี้แล, **ตฺวำ** เธอ **น อสกฺขิ** ไม่ได้แล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่ออันแทงตลอด, **ตฺวำ** เธอ **น ยาจิ** ไม่ทูลขอแล้ว **ตถาคตำ** ซึ่งตถาคต **อิติ** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปำ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงอยู่ **กปฺปำ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์แก่ชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทว-มนุสฺสานำ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **สเจ** ถ้าว่า **ตฺวำ** เธอ **ยาเจยฺยาสิ** พึงทูลขอ **ตถาคตำ** ซึ่งตถาคตไซร้ **เทฺวว วาจา** วาจาทั้งหลายสองครั้ง **เต** อันเธอ **ภาสิตา** กล่าวแล้ว **ตถาคโต** ตถาคต **ปฏิกฺขิเปยฺย** พึงห้าม, **อถ** เมื่อเป็นอย่างนั้น **ตถาคโต** ตถาคต **อธิวาเสยฺย** พึงรับ **ตติยกำ (วาจำ)** ซึ่งวาจาครั้งที่สาม. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น **อิห กาเล** ในกาลนี้ **เอตำ ทุกฺกฏำ** การกระทำไม่ดีนั่น **(โหติ** ย่อมมี) **ตุยฺหำ** แก่เธอ **เอตำ อปรทฺธำ** ความผิดพลาดนั่น **ตุยฺหำ เอว** แก่เธอนั่นเทียว.

[๑๘๑] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอกำ สมยำ** ในสมัยหนึ่ง **อหำ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **อุเทเน เจติเย** ที่อุเทนเจดีย์ **เวสาลิยำ** ในเมืองเวสาลี **อิเธว** นี้นั่นเทียว. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตตฺราปิ โข** ในสมัยนั้นแล **อหำ** เรา **อามนฺเตสึ** ได้ตรัสแล้ว **ตำ** กะเธอ **อิติ** ว่า **‘อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เวสาลี** เมืองเวสาลี **รมณียา** น่ารื่นรมย์ **อุเทนำ เจติยำ** อุเทนเจดีย์ **รมณียำ** น่ารื่นรมย์. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ประการ **ยสฺส (ปุคฺคลสฺส) กสฺสจิ** อันอันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** อันกระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** ทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺิตา** กระทำให้ตั้งมั้นแล้ว **ปริจิตา** อบรมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว. **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **อากงฺขมาโน** หวังอยู่ **ติฏฺเฉยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปำ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสำ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ประการ **ตถาคตสฺส โข** อันตถาคตแล **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** อันกระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** ทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** อบรมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **โส ตถาคโต** พระตถาคตนั้น **อากงฺขมาโน** หวังอยู่ **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ' ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **นิมิตฺเต** เมื่อนิมิต **โอหาริเก** อันชัดแจ้ง **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **โอภาเส** เมื่อโอภาส **โอหาริเก** อันชัดแจ้ง **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **เอวมฺปิ โข** แม้อย่างนั้นแล **(ตฺวํ)** เธอ **น อสกฺขิ** ไม่ได้อาจแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่อการรู้แจ้ง, **(ตฺวํ)** เธอ **น ยาจิ** ไม่อ้อนวอนแล้ว **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์แก่ชาวโลก **อตฺถาย**เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **สเจ** ถ้าว่า **ตฺวํ** เธอ **ยาเจยฺยาสิ** พึงอ้อนวอน **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **ตถาคโต** ตถาคต **ปฏิกฺขิเปยฺย** พึงตรัสเตือน (ทักท้วง) **เทฺวว วาจา** ด้วยวาจาทั้งหลายสองครั้ง **เต** แก่เธอ, **อถ ภาเว** ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น **สนฺเต** มีอยู่, **ตถาคโต** ตถาคต **อธิวาเสยฺย** สามารถรับ **ตติยกํ** ในการขอครั้งที่สาม **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพื่อเหตุนั้น **อิห (กาเล)** ในกาลนี้ **เอตํ ทุกฺกฏํ** ความบกพร่องนั้น **โหติ** มีอยู่ **ตุยฺหํ เอว** แก่เธอนั่นเทียว, **เอตํ อปรทฺธํ** ความผิดพลาดนั้น **โหติ** มีอยู่ **ตุยฺหํ เอว** แก่เธอนั่นเทียว" ดังนี้.

[๑๘๒] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **โคตมเก เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อว่าโคตมะ **อิเธว เวสาลิยํ** ในเมืองเวสาลีนี้นั่นเทียว... **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **สตฺตมฺเพ เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อสัตตัมพะ **อิเธว เวสาลิยํ** ในเมืองเวสาลีนี้นั่นเทียว... **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **พหุปุตฺเต เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อว่าพหุปุตตะ **อิเธว เวสาลิยํ** ในเมืองเวสาลีนี้นั่นเทียว... **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **สารนฺทเท เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อว่าสารันททะ **อิเธว เวสาลิยํ** ในเมืองเวสาลีนี้นั่นเทียว...

'อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อิธ เอว โข** ในกาลนี้นั่นเทียวแล **อหํ** เรา **อามนฺเตสึ** ได้ตรัสแล้ว **ตํ** กะเธอ **ปาวาเล เจติเย** ที่เจดีย์ชื่อว่าปาวาละ **อชฺช** ในวันนี้ **อิติ** ว่า **'อานนฺท** ดูก่อนอานท์ **เวสาลี** เมืองเวสาลี **รมณียา** น่ารื่นรมย์, **อุเทนํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อว่าอุเทนะ **รมณียํ** น่ารื่นรมย์, **โคตมกํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อว่าโคตมกะ **รมณียํ** น่ารื่นรมย์ **สตฺตมฺพํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อว่าสัตตัมพะ **รมณียํ** น่ารื่นรมย์, **พหุปุตฺตกํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อว่าพหุปุตตะ **รมณียํ** น่ารื่นรมย์, **สารนฺทกํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อว่าสารันททะ (**สารํ** แปลว่ากวาง) **รมณียํ** น่ารื่นรมย์, **ปาวาลํ เจติยํ** เจดีย์ชื่อว่าปาวาละ **รมณียํ** น่ารื่นรมย์.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ประการ **ยสฺส (ปุคฺคลสฺส) กสฺสจิ** อันอันบุคคลทั้งปวง **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** อันกระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** ทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** อบรมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว, **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **อากงฺขมาโน** หวังอยู่ **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิทฺธิปาทา**

อิทธิบาททั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ประการ **ตถาคตสฺส โข** อันตถาคตแล **ภาวิตา** ให้เจริญแล้ว **พหุลีกตา** อันกระทำให้มากแล้ว **ยานีกตา** ทำให้เป็นดุจยานแล้ว **วตฺถุกตา** ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว **อนุฏฺฐิตา** กระทำให้ตั้งมั่นแล้ว **ปริจิตา** อบลมแล้ว **สุสมารทฺธา** ปรารภดีแล้ว. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **โส ตถาคโต** พระตถาคตนั้น **อากงฺขมาโน** หวังอยู่ **ติฏฺเฐยฺย** สามารถดำรงอยู่ **กปฺปํ วา** ตลอดกัปหรือ **กปฺปาวเสสํ วา** หรือว่าตลอดกัปที่เหลือ' ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **นิมิตฺเต** เมื่อนิมิต **โอภาริเก** อันชัดแจ้ง **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่, **โอภาเส** เมื่อโอภาส **โอภาริเก** อันชัดแจ้ง **ตถาคเตน** อันตถาคต **กยิรมาเน** กระทำอยู่ **เอวมฺปิ โข** แม้อย่างนั้นแล. **(ตฺวํ)** เธอ **น อสกฺขิ** ไม่ได้อาจแล้ว **ปฏิวิชฺฌิตุ** เพื่อการรู้แจ้ง, **(ตฺวํ)** เธอ **น ยาจิ** ไม่อ้อนวอนแล้ว **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต **อิติ** ว่า **'ตถาคโต** ตถาคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป, **สุคโต** พระสุคต **ติฏฺฐตุ** ขอจงดำรงอยู่ **กปฺปํ** ตลอดกัป **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์แก่ชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย' ดังนี้.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **สเจ** ถ้าว่า **ตฺวํ** เธอ **ยาเจยฺยาสิ** พึงอ้อนวอน **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต, **ตถาคโต** ตถาคต **ปฏิกฺขิเปยฺย** พึงตรัสเตือน (ทักท้วง) **เทฺวว วาจา** ด้วยวาจาทั้งหลายสองครั้ง **เต** แก่เธอ, **อถ ภาเว** ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น **สนฺเต** มีอยู่, **ตถาคโต** ตถาคต **อธิวาเสยฺย** สามารถรับ **ตติยกํ** ในการขอครั้งที่สาม, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพื่อเหตุนั้น **อิห (กาเล)** ในกาลนี้ **เอตํ ทุกฺกฏํ** ความบกพร่องนั้น **โหติ** มีอยู่ **ตุยฺหํ เอว** แก่เธอนั่นเทียว, **เอตํ อปรทฺธํ** ความผิดพราดนั้น **โหติ** มีอยู่ **ตุยฺหํ เอว** แก่เธอนั่นเทียว.

[๑๘๓] **ภควา** พระผู้มีพระภาค (**อาห**) ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอตํ** (**วจนํ**) คำพูดนี่ **มยา** อันเรา **อกฺขาตํ** บอกแล้ว **ปฏิกจฺเจว** ในกาลก่อนนั่นเทียว **นนุ** มิใช่หรือ **อิติ** ว่า **'นานาภาโว** ความพลัดพราก **วินาภาโว** ความทอดทิ้ง **อญฺญถาภาโว** ความแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น **ปิเยหิ** จากของอันน่ารักทั้งหลาย **มนาเปหิ** จากของอันน่าพอใจทั้งหลาย **สพฺเพเหว** ทั้งปวงนั่นเทียว (**ภวิสฺสติ**) จักมี. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตํ** (**ตสฺมา**) เพราะเหตุนั้น (**ปุคฺคเลน**) อันบุคคล **ลพฺภา** พึงได้ **กุโต** ซึ่งอะไร **เอตฺถ** (**สงฺขาเร**) ในสังขารนี้. **ยํ ตํ** สิ่งใด **ชาตํ** เกิดขึ้นแล้ว **ภูตํ** มีแล้ว **สงฺขตํ** อันปัจจัยปรุงแต่งแล้ว **ปโลกธมฺมํ** มีความแตกสลายเป็นธรรมดา, (**ปตฺถนํ**) ความปรารถนา (**อิติ**) ว่า **'ตํ วต** สิ่งนั้นหนอ **มา ปลุชฺชิ** อย่าแตกสลายไปเลย' ดังนี้, **เอตํ ฐานํ** ฐานะนั่น **น วิชฺชติ** ย่อมไม่มี. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **ยํ โข เอตํ** (**ฐานํ**) ฐานะใดแล **ตถาคเตน** อันตถาคต **จตฺตํ** สละแล้ว **วนฺตํ** คลายแล้ว **มุตฺตํ** พ้นแล้ว **ปหีนํ** ละแล้ว **ปฏินิสฺสฏฺฐํ** ปล่อยวางแล้ว, **อายุสงฺขาโร** อายุสังขาร **ตถาคเตน** อันตถาคต **โอสฺสฏฺโฐ** ปลงแล้ว, **วาจา** วาจา **ตถาคเตน** อันตถาคต **ภาสิตา** ตรัสแล้ว **เอกํเสน** โดยแน่นอน **อิติ** ว่า "**น จิรํ** ในกาลไม่นาน **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ภวิสฺสติ** จักมี **ตถาคตสฺส** แก่ตถาคต, **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **ติณฺณํ มาสานํ** แห่งเดือนทั้งหลาย ๓ **อิโต** (**มาสโต**) จากเดือนนี้ **ตถาคโต** ตถาคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน' ดังนี้.

จ อนึ่ง **ตถาคโต** ตถาคต **ปจฺจาวมิสฺสติ** จักคืน **ตํ** (**วจนํ**) คำพูดนั้น **ปน** อีก **ชีวิตเหตุ** เพราะเหตุแห่งชีวิต, **เอตํ ฐานํ** ฐานะนั่น **น วิชฺชติ** ย่อมไม่มี. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**มยํ**) เราทั้งหลาย **อายาม** จงมาเถิด, **มหาวนํ** ป่ามหาวัน **กูฏาคารสาลา** (**จ**) และกูฏาคารศาลา (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่

เยน (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, (**มยำ**) เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนั้น" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **มหาวนำ** ป่ามหาวัน **กูฏาคารสาลา** กูฏาคารศาลา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **สทฺธึ** กับ **อายสฺมตา อานนฺเทน** ด้วยพระอานนท์ผู้มีอายุ **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวำ** เธอ **คจฺฉ** จงไป **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อุปนิสฺสาย** เข้าไปอาศัยแล้ว **เวสาลึ** ซึ่งเมืองเวสาลี **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่ **ยาวติกา** ประมาณเพียงใด, **ตฺวำ** เธอ **เต สพฺเพ (ภิกฺขู)** ยังภิกษุทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น **สนฺนิปาเตหิ** จงให้ประชุมกัน **อุปฏฺฐานสาลายำ** ณ ศาลาอันเป็นที่อุปฐาก" ดังนี้.

อายสฺมา อานนฺโท พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนี้" ดังนี้แล. **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **ยาวติกา** มีประมาณเพียงใด **อุปนิสฺสาย** เข้าไปอาศัยแล้ว **เวสาลึ** ซึ่งเมืองเวสาลี **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่, **เต สพฺเพ (ภิกฺขู)** ยังภิกษุทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น **สนฺนิปาเตตฺวา** ให้ประชุมกันแล้ว **อุปฏฺฐานสาลายำ** ในศาลาอันเป็นที่อุปฐาก, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **(วิหรติ)** ประทับอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตำ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **อฏฺฐาสิ** ยืนอยู่แล้ว **เอกมนฺตำ** ณ ที่สมควร.

อายสฺมา อานนฺโท พระอานนท์ผู้มีอายุ **จิโต โข** ผู้ยืนอยู่แล้วแล **เอกมนฺตำ** ณ ที่สมควร **อโวจ** กราบทูลแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตำ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภิกฺขุสงฺโฆ** หมู่แห่งภิกษุ **สนฺนิปติโต** ประชุมกันแล้ว, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** บัดนี้ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **มญฺญติ** ย่อมทรงทราบ **กาลำ** ซึ่งกาลอันสมควร **ยสฺส (กิจฺจสฺส)** แก่กิจใด" ดังนี้.

โพธิปกฺขิยกถา

ทรงแสดงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

[๑๘๔] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อุปฏฺฐานสาลา** ศาลาอันเป็นเรือนอุปัฏฐาก **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **นิสีทิ** ประทับแล้ว **ปญฺญตฺเต อาสเน** บนอาสนะอันเขาปูลาดไว้แล้ว. **ภควา** พระผู้มีพรภาค **นิสชฺช โข** ผู้ประทับนั่งแล้วแล **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า **"ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น **อิห (สาสเน)** ในพระศาสนานี้ **เย เต ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเหล่าใด **มยา** อันเรา **เทสิตา** ทรงแสดงแล้ว **อภิญฺญา** เพื่อความรู้ยิ่ง **โว** อันเธอทั้งหลาย **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สาธุกำ** ให้ดี **อาเสวิตพฺพา** พึงเสพ **ภาเวตพฺพา** พึงเจริญ **พหุลีกาตพฺพา** พึงกระทำให้มาก **เต (ธมฺมา)** ซึ่งธรรมทั้งหลายเหล่านั้น, **อิทำ พฺรหฺมจริยำ** พระศาสนานี้ **อสฺส จิรฏฺฐิติกำ** พึงเป็นศาสนาอันตั้งมั่นตลอดกาลนาน **อทฺธนิยำ** ตลอดกาลอันยาวนาน **ยถา** โดยประการใด, **ตำ (พฺรหฺมจริยำ)** พระศาสนานั้น **อสฺส (จิรฏฺฐติกำ)** พึงเป็นศาสนาอันตั้งมั่นตลอดกาลนาน **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์ซึ่งชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย**

เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จ** ก็ **เต ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น **มยา** อันเรา **เทสิตา** ทรงแสดงแล้ว **อภิญฺญา** เพื่อความรู้ยิ่ง **โว** เธอทั้งหลาย **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สาธุกํ** ให้ดี **อาเสวิตพฺพา** พึงเสพ **ภาเวตพฺพา** พึงเจริญ **พหุลีกาตพฺพา** พึงกระทำให้มาก **เย (ธมฺมา)** ซึ่งธรรมทั้งหลายเหล่าใด. **อิทํ พฺรหฺมจริยํ** พระศาสนานี้ **อสฺส จิรฏฺฐิติกํ** พึงเป็นศาสนาอันตั้งมั่นตลอดกาลนาน **อทฺธนิยํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **ยถา** โดยประการใด, **ตํ (พฺรหฺมจริยํ)** พระศาสนานั้น **อสฺส (จิรฏฺฐติกํ)** พึงเป็นศาสนาอันตั้งมั่นตลอดกาลนาน **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชน-สุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์ซึ่งชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย **กตเม** เป็นไฉน. **เสยฺยถิทํ** คือ **จตฺตาโร สติปฏฺฐานา** สติปัฏฐานทั้งหลาย ๔ ประการ **จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา** สัมมัปปธานทั้งหลาย ๔ ประการ **จตฺตาโร อิทฺธิปาทา** อิทธิบาททั้งหลาย ๔ ประการ **ปญฺจ อินฺทฺริยานิ** อินทรีย์ทั้งหลาย ๕ ประการ **ปญฺจ พลานิ** พละทั้งหลาย ๕ ประการ **สตฺต โพชฺฌงฺคา** โพฌงค์ทั้งหลาย ๗ ประการ **อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค** อริยมรรคทั้งหลายอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **เต ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเหล่านั้น **มยา** อันเรา **เทสิตา** ทรงแสดงแล้ว **อภิญฺญา** เพื่อความรู้ยิ่ง **อิเม โข** เหล่านี้แล, **โว** เธอทั้งหลาย **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สาธุกํ** ให้ดี **อาเสวิตพฺพา** พึงเสพ **ภาเวตพฺพา** พึงเจริญ **พหุลีกาตพฺพา** พึงกระทำให้มาก **เย (ธมฺมา)** ซึ่งธรรมทั้งหลายเหล่าใด, **อิทํ พฺรหฺมจริยํ** พระศาสนานี้ **อสฺส จิรฏฺฐิติกํ** พึงเป็นศาสนาอันตั้งมั่นตลอดกาลนาน **อทฺธนิยํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **ยถา** โดยประกาใด, **ตํ (พฺรหฺมจริยํ)** พระศาสนานั้น **อสฺส (จิรฏฺฐติกํ)** พึงเป็นศาสนาอันตั้งมั่นตลอดกาลนาน **พหุชนหิตาย** เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนจำนวนมาก **พหุชนสุขาย** เพื่อความสุขของชนจำนวนมาก **โลกานุกมฺปาย** เพื่อความอนุเคราะห์ซึ่งชาวโลก **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์ **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **สุขาย** เพื่อความสุข **เทวมนุสฺสานํ** ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนี้.

ปจฺฉิมวาจา

ทรงโอวาทครั้งสุดท้าย

[๑๘๕] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **หนฺททานิ** เชิญเถิดในเวลานี้ **(อหํ)** เรา **อามนฺตยามิ** ย่อมเตือน **โว** ซึ่งเธอทั้งหลาย, **สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **วยธมฺมา** มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา, **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **(สมณธมฺมํ)** ยังสมณะธรรม **สมฺปาเทถ** จงให้ถึงพร้อม **อปฺปมาเทน** ด้วยความไม่ประมาท. **นจิรํ** อีกไม่นาน **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ภวิสฺสติ** จักมี **ตถาคตสฺส** แก่ตถาคต. **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **ติณฺณํ มาสานํ** แห่งเดือนทั้งหลายสาม **อิโต (มาสโต)** จากเดือนนี้ **ตถาคโต** ตถาคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **อิทํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้, **สุคโต** พระสุคต **วตฺวาน** ตรัสแล้ว **อิทํ (วจนํ)** ซึ่งคาถานี้. **อถ** ครั้งนั้น **สตฺถา** พระศาสดา **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **ปรํ** อื่น (**อิติ**) ว่า.

"วโย วัย **มยฺหํ** ของเรา **ปริปกฺโก** แก่หง่อมแล้ว **ชีวิตํ** ชีวิต **มม**

ของเรา **ปริตฺตํ** เหลือน้อยแล้ว. **(อหํ)** เรา **ปหาย** ละแล้ว **โว** ซึ่งเธอทั้งหลาย **คมิสฺสามิ** จักไป, **สรณํ** ที่พึ่ง **อตฺตโน** ของตน **เม** อันเรา **กตํ** กระทำแล้ว. **"ภิกฺขโว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **อปฺปมตฺตา โหถ** จงเป็นผู้ไม่ประมาท **สติมนฺโต** เป็นผู้มีสติ **สุสีลา** เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ **สุสมาหิตสงฺกปฺปา** เป็นผู้มีความดำริอันมั่นคงดีแล้ว, **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **อนุรกฺขถ** จงตามรักษา **สจิตฺตํ** ซึ่งจิตของตน. **โย (ปุคฺคโล)** บุคคลใด **อปฺปมตฺโต** ผู้ไม่ประมาทแล้ว **วิหสฺสติ** จักอยู่ **อิมสฺมึ ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยนี้. **(โส ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **(อปฺปมตฺโต)** เป็นผู้ไม่ประมาท **ปหาย** ละแล้ว **ชาติสํสารํ** ซึ่งชาติสงสาร **กริสฺสติ** จักกระทำ **อนฺตํ** ซึ่งที่สุด **ทุกฺขสฺส** แห่งทุกข์" ดังนี้.

ตติโย ภาณวาโร

ภาณวารที่ ๓ จบ

นาคาปโลกิต

การทอดพระเนตรกรุงเวสาลีอย่างช้าง

[๑๘๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปุพฺพณฺหสมยํ** ในเวลาเช้า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิวาเสตฺวา** ทรงนุ่งแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตรและจีวร **ปาวิสิ** ได้เข้าไปแล้ว **เวสาลึ** สู่กรุงเวสาลี **ปิณฺฑาย** เพื่อบิณฑบาต. **จริตฺวา** เที่ยวไปแล้ว **ปิณฺฑาย** เพื่อบิณฑบาต **เวสาลิยํ** ในเมืองเวสาลี **ปิณฺฑปาตปฺปฏิกฺกนฺโต** ผู้เสด็จกลับแล้วจากบิณฑบาต **ปจฺฉาภตฺตํ** ในการภายหลังแห่งภัตร **อปโลเกตฺวา** ลาแล้ว **เวสาลึ** ซึ่งกรุงเวสาลี **นาคาปโลกิตํ** อันดุจการมองของช้าง **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ทสฺสนํ** การมองเห็น **เวสาลิยา** ซึ่งเมืองเวสาลี **อิทํ** ครั้งนี้ **ปจฺฉิมกํ** เป็นครั้งสุดท้าย **ภวิสฺสติ** จักมี **ตถาคตสฺส** แก่ตถาคต. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา, **ภณฺฑคาโม** หมู่บ้านภัณฑคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **(วจนํ)** ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภณฺฑคาโม** หมู่บ้านภัณฑคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ (ภณฺฑคามํ)** สู่หมู่บ้านภัณฑคามนั้น **สุทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยภิกษุสงฆ์ **มหตา** หมู่ใหญ่. **สุทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **ตตฺร ภณฺฑคาเม** ในหมู่บ้านภัณฑคามนั้น. **ตตฺร โข** ในที่นั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิทํ (สงฺสารึ)** สังสารนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่ร่อนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **ทีฆํ อทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **เอวํ** อย่างนี้ **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **ธมฺมานํ** แห่งธรรมทั้งหลาย **จตุนฺนํ** สี่ประการ. **จตุนฺนํ** สี่ประการ **กตเมสํ** อะไรบ้าง ?

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิทํ (สงฺสารึ)** สังสารนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่ร่อนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **ทีฆํ อทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **เอวํ** อย่างนี้ **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **อริยสฺส สีลสฺส** ซึ่งศีลอันเป็นอริยะ,

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิทํ (สงฺสารึ)** สังสารนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่ร่อนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **ทีฆํ อทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **เอวํ** อย่างนี้ **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **อริยสฺส สมาธิสฺส** ซึ่งสมาธิอันเป็นอริยะ.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิทํ (สงฺสารึ)** สังสารนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ** อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่ร่อนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **ทีฆํ อทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **เอวํ** อย่างนี้ **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **อริยาย ปญฺญาย** ซึ่งปัญญาอันเป็นอริยะ.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิทํ (สงฺสารึ)** สังสารนี้ **มมญฺเจว** อันเราด้วยนั่นเทียว **ตุมฺหากญฺจ**

อันเธอทั้งหลายด้วย **สนฺธาวิตํ** เร่ร่อนไปแล้ว **สํสริตํ** ท่องเที่ยวไปแล้ว **ทีฆํ อทฺธานํ** ตลอดกาลอันยาวนาน **เอวํ** อย่างนี้ **อนนุโพธา** เพราะการไม่รู้แจ้ง **อปฺปฏิเวธา** เพราะการไม่แทงตลอด **อริยาย วิมุตฺติยา** ซึ่งความหลุดพ้นอันเป็นอริยะ.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อริยํ สีลํ** ศีลอันเป็นอริยะ **ตํ อิทํ** นั้น **(เม)** อันเรา **อนุพุทฺธํ** ตรัสรู้แล้ว **ปฏิวิทฺธํ** แทงตลอดแล้ว, **อริโย สมาธิ** สมาธิอันเป็นอริยะ **(เม)** อันเรา **อนุพุทฺโธ** ตรัสรู้แล้ว **ปฏิวิทฺโธ** รู้แจ้งแทงตลอดแล้ว, **อริยา ปญฺญา** ปัญญาอันเป็นอริยะ **(เม)** อันเรา **อนุพุทฺธา** ตรัสรู้แล้ว **ปฏิวิทฺธา** รู้แจ้งแทงตลอดแล้ว, **อริยา วิมุตฺติ** วิมุติอันเป็นอริยะ **(เม)** อันเรา **อนุพุทฺธา** ตรัสรู้แล้ว **ปฏิวิทฺธา** รู้แจ้งแทงตลอดแล้ว, **ภวตณฺหา** ความอยากในภพ **(เม)** อันเรา **อุจฺฉินฺนา** ถอนแล้ว, **ภวเนตฺติ** ตัณหาอันนำไปสู่ภพ **(เม)** ของเรา **ขีณา** สิ้นแล้ว, **อิทานิ** ในกาลนี้ **ปุนพฺภโว** การเกิดในภพอีก **นตฺถิ** ย่อมไม่มี" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **อิทํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้, **สุคโต** พระสุคต **วตฺวาน** ครั้นตรัสแล้ว **อิทํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้, **สตฺถา** พระศาสดา **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งพระดำรัสนี้ **อถาปรํ** อื่นอีก (**อิติ**) ว่า

"**อิเม ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ **โคตเมน** อันพระโคดม **ยสสฺสินา** ผู้มีชื่อเสียง **อนุพุทฺธา** ตรัสรู้แล้ว, **(อิเม ธมฺมา** ธรรมทั้งหลายเหล่านี้) **อิติ** คือ **(อนุตฺตรํ) สีลํ จ** ศีลอันยอดเยี่ยมด้วย **(อนุตฺตโร) สมาธิ จ** สมาธิอันยอดเยี่ยมด้วย **(อนุตฺตรา) ปญฺญา จ** ปัญญาอันยอดเยี่ยมด้วย **อนุตฺตรา วิมุตฺติ จ** วิมุตติด้วยอันยอดเยี่ยม. **พุทฺโธ** พระพุทธเจ้า **อกฺขาสิ** ตรัสแล้ว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อภิญฺญาย** ด้วยความรู้ยิ่ง. **สตฺถา** พระศาสดา **จกฺขุมา** ผู้ทรงมีพระจักษุ **อนฺตกโร** ผู้กระทำซึ่งที่สุด **ทุกฺขสฺส** แห่งทุกข์ **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อิติ** ด้วยประการฉะนี้" ดังนี้.

สุทํ ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรนฺโต** ประทับอยู่ **ตตฺราปิ ภณฺฑคาเม** ในภัณฑคามแม้นั้น **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถํ** ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันประกอบด้วยธรรม **พหุลํ** หลายประการ **เอตเทว** นี่นั่นเทียว **ภิกฺขูนํ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**สีลํ** ศีล **อิติ** เป็นอย่างนี้, **สมาธิ** สมาธิ **อิติ** เป็นอย่างนี้, **ปญฺญา** ปัญญา **อิติ** เป็นอย่างนี้. **สีลปริภาวิโต สมาธิ** สมาธิอันอันศีลอบรมแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงส์มาก. **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา** ปัญญาอันอันสมาธิอบรมแล้ว **มหปฺผลา โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺสา** มีอานิสงส์มาก. **ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ** จิตอันอันปัญญาอบรมแล้ว **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทํ** คือ **กามาสวา** จากกามาสวะ **ภวาสวา** จากภวาสวะ **อวิชฺชาสวา** จากอวิชชาสวะ **สมฺมเทว** โดยชอบนั่นเทียว" ดังนี้.

จตุมหาปเทสกถา

ข้ออ้างอิงสำคัญ ๔ ประการ

[๑๘๗] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับแล้ว **ยถาภิรนฺตํ** ตามพอพระทัย **ภณฺฑคาเม** ในหมู่บ้านภัณฑคาม **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **"(มยํ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมาเถิด **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **หตฺถิคาโม** หมู่บ้านหัตถีคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฉาเนน)** ณ ที่ใด, **อมฺพคาโม** หมู่บ้านอัมพคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฉาเนน)** ณ ที่ใด, **ชมฺพุคาโม** หมู่บ้านชัมพุคาม **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฉาเนน)** ณ ที่ใด, **โภคนครํ** เมืองโภคนคร **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฉาเนน)** ณ ที่ใด, **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป

เตน (จาเนน) ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โภคนครํ** โภคนคร **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตํ (โภคนครํ)** สู่โภคนครนั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่. **สุทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **อานนฺเท เจติเย** ที่เจดีย์ชื่ออานันท **ตตฺร โภคนคเร** ในโภคนครนั้น. **ตตฺร โข (จาเนน)** ณ ที่นั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า **"ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(อหํ)** เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **มหาปเทเส** ซึ่งมหาประเทสทั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ประการ **อิเม** เหล่านี้ **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **สุณาถ** จงฟัง **ตํ (มหาปเทสํ)** ซึ่งมหาประเทสนั้น **มนสิกโรถ** จงกระทำในใจ **สาธุกํ** ให้ดี **อหํ** เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ปจฺจสฺโสสุ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

[๑๘๘] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ วจนํ** พระดำรัสนี้ **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **วเทยฺย** ควรกล่าว **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า '**อาวุโส** ดูก่อนท่านผู้มีอายุ **เอตํ (ภาสิตํ)** คำนั่น **เม** อันข้าพเจ้า **สุตํ** ได้สดับแล้ว **สมฺมุขา** เฉพาะพระพักต์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เม** อันข้าพเจ้า **ปฏิคฺคหิตํ** รับเอาแล้ว **สมฺมุขา** ต่อพระพักต์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อยํ** นี้ **ธมฺโม** คือพระธรรม **อยํ** นี้ **วินโย** เป็นพระวินัย **อิทํ** นี้ **สตฺถุสาสนํ** เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา' ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภาสิตํ** คำกล่าว **ตสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **เนว อภินนฺทิตพฺพํ** ไม่ควรชื่นชมแล้วนั่นเทียว **นปฺปฏิกฺโกสิตพฺพํ** ไม่ควรคัดค้าน. **ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **อนภินนฺทิตฺวา** ไม่ชื่นชมแล้ว **อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา** ไม่คัดค้าน **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สาธุกํ** ให้ดี **โอสาเรตพฺพานิ** พึงตรวจสอบ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺเสตพฺพานิ** พึงเทียบเคียง **วินเย** ในพระวินัย. **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺเสตพฺพานิ** พึงเทียบเคียง **วินเย** ในพระวินัยไซร้ **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **น โอสรนฺติ** ย่อมตรวจสอบไม่ได้ **สุตฺเต** ในพระสูตร **เจว** ด้วยนั่นเทียว **น สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงไม่ได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย **นิฏฺฐํ** คำสันนิษฐาน (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพํ** ควรรู้ **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ **อิติ** ว่า '**อิทํ วจนํ** คำนี้ (**วจนํ โหติ**) ย่อมเป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **น วจนํ (โหติ)** ย่อมไม่เป็นพระดำรัส **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **เจว** ด้วยนั่นเทียว; **อิทํ (วจนํ)** คำนี้ **ทุคฺคหิตํ (วจนํ โหติ)** ย่อมเป็นคำอันภิกษุเรียนมาไม่ดีแล้ว **อิมสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนี้ **จ** ด้วย' ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิติหิ** เพราะเหตุนั้น **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **ฉฑฺเฑยฺยาถ** ควรทิ้ง **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่. **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺสิยมานานิ** เทียบเคียงอยู่ **วินเย** ในพระวินัยไซร้ **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **โอสรนฺติ** ย่อมตรวจสอบลง **สุตฺเต** ในพระสูตร **เจว** ด้วยนั่นเทียว **สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย **นิฏฺฐํ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพํ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทำ**

วจนำ คำนี้ (**วจนำ โหติ**) ย่อมเป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **จ** ด้วย; **อิทำ (วจนำ)** คำนี้ **สุคฺคหิต (โหติ)** ย่อมเป็นการเรียนมาดี **อิมสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนั้น' ดังนี้. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **ธาเรยฺยาถ** จงจำไว้ **อิทำ ปจฺฉิมำ มหาปเทสำ** ซึ่งมหาประเทศประการที่หนึ่งนี้.

"**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปน** ก็ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **วเทยฺย** ควรกล่าว **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า '**สงฺโฆ** พระสงฆ์ **สเถโร** ผู้เป็นไปกับด้วยพระเถระ **สปาโมกฺโข** ผู้เป็นไปกับด้วยประมุกข์ **วิหรติ** ย่อมอยู่ **อาวาเส** ในอาวาส **อมุกสฺมึ นาม** ชื่อนู้น. (**วจนำ**) คำ **เม** อันเรา **สุตำ** ได้ฟังแล้ว **สมฺมุขา** ต่อหน้า **ปฏิคฺคหิตำ** เรียนเอาแล้ว **สมฺมุขา** ต่อหน้า **ตสฺส สงฺฆสฺส** แห่งสงฆ์นั้น **อยำ** นี้ **ธมฺโม** เป็นพระธรรม **อยำ** นี้ **วินโย** เป็นพระวินัย **อิทำ** นี้ **สตฺถุสาสนำ** เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา'ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภาสิตำ** คำ **ตสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนั้น **(ตุมฺเหหิ)** อันเธอทั้งหลาย **เนว อภินนฺทิตพฺพำ** ไม่พึงยอมรับนั่นเทียว **นปฺปฏิกฺโกสิตพฺพำ** ไม่พึงคัดค้าน **ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **อนภินนฺทิตฺวา** ไม่เห็นชอบแล้ว **อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา** ไม่คัดค้านแล้ว **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สาธุกำ** ให้ดี **โอสาเรตพฺพานิ** พึงตรวจสอบ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺเสตพฺพานิ** พึงเทียบเคียง (พึงให้เห็นเสมอกัน) **วินเย** ในพระวินัย. **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพฺยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **(ตุมฺเหหิ)** อันเธอทั้งหลาย **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺสิยมานานิ** เทียบเคียงอยู่ **วินเย** ในพระวินัย ไซร้, **(ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **น โอสรนฺติ** ย่อมสรุปลงไม่ได้ **สุตฺเต** ในพระสูตร **เจว** ด้วยนั้นเทียว **น สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงไม่ได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย, **นิฏฺฐำ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพำ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทำ วจนำ** คำนี้ (**น วจนำ โหติ**) ย่อมไม่เป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **เจว** ด้วยนั้นเทียว; **อิทำ (วจนำ)** คำนี้ **ทุคฺคหิตำ (วจนำ โหติ)** ย่อมเป็นคำอันเรียนมาไม่ดีแล้ว **ตสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนั้น **จ** ด้วย' ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิติหิ** เพราะเหตุนั้น **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **ฉฑฺเฑยฺยาถ** ควรทิ้ง **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี่, **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺสิยมานานิ** เทียบเคียงอยู่ **วินเย** ในพระวินัยไซร้ **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **โอสรนฺติ** ย่อมตรวจสอบลง **สุตฺเต** ในพระสูตร **เจว** ด้วยนั่นเทียว **สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย **นิฏฺฐำ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพำ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทำ วจนำ** คำนี้ (**วจนำ โหติ**) ย่อมเป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **เจว** ด้วยนั่นเทียว; **อิทำ (วจนำ)** คำนี้ **สุคฺคหิต (โหติ)** ย่อมเป็นการเรียนมาดี **ตสฺส สงฺฆสฺส ภิกฺขุโน** แห่งสงฆ์นั้น **จ** ด้วย'ดังนี้. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **ธาเรยฺยาถ** ควรจำไว้ **อิทำ มหาปเทสำ** ซึ่งมหาประเทศนี้ **ทุติยำ** ประการที่สอง.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปน** ก็ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **วเทยฺย** ควรกล่าว **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า '**ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **เถรา** ผู้เป็นเถระ **สมฺพหุลา** จำนวนมาก **พหุสฺสุตา** ผู้ศึกษามามาก **อาคตาคมา** ผู้เรียนจบคำภรีย์ **ธมฺมธรา** ผู้ทรงธรรม **วินยธรา** ผู้ทรงวินัย **มาติกาธรา** ผู้ทรงมาติกา **วิหรติ** ย่อมอยู่ **อาวาเส** ในอาวาส **อมุกสฺมึ นาม** ชื่อนู้น. (**วจนำ**) คำ **เม** อันเรา **สุตำ**

ได้ฟังแล้ว **สมฺมุขา** ต่อหน้า **ปฏิคฺคหิตํ** เรียนเอาแล้ว **สมฺมุขา** ต่อหน้า **เตสํ เถรานํ** ของพระเถระทั้งหลายเหล่านั้น **อยํ** นี้ **ธมฺโม** เป็นพระธรรม **อยํ** นี้ **วินโย** เป็นพระวินัย **อิทํ** นี้ **สตฺถุสาสนํ** เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา' ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภาสิตํ** ภาสิต **ตสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **เนว อภินนฺทิตพฺพํ** ไม่พึงยอมรับนั่นเทียว ... (**ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ**) บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **น สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงไม่ได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย, **นิฏฺฐํ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพํ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทํ วจนํ** คำนี้ **(วจนํ โหติ)** ย่อมเป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **เจว** ด้วยนั้นเทียว; **อิทํ (วจนํ)** คำนี้ **ทุคฺคหิตํ (วจนํ โหติ)** ย่อมเป็นคำอันเรียนมาไม่ดีแล้ว **เตสํ เถรานํ** ของพระเถระทั้งหลายเหล่านั้น **จ** ด้วย'ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิติหิ** เพราะเหตุนั้น **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **ฉฑฺเฑยฺยาถ** ควรทิ้ง **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้, **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย **นิฏฺฐํ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพํ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทำ วจนำ** คำนี้ (**วจนำ โหติ**) ย่อมเป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **จ** ด้วย; **อิทำ (วจนำ)** คำนี้ **สุคฺคหิต (โหติ)** ย่อมเป็นคำการเรียนมาดีแล้ว **เตสำ เถรานำ** ของพระเถระทั้งหลายเหล่านั้นจ ด้วย' ดังนี้. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **ธาเรยฺยาถ** ควรจำไว้ **อิทำ มหาปเทสำ** ซึ่งมหาประเทศนี้ **ตติยำ** ประการที่สาม.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปน** ก็ **ภิกฺขุ** ภิกษุ **อิธ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้ **วเทยฺย** ควรกล่าว **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า "**เอโก เถโร ภิกฺขุ** ภิกษุผู้เป็นเถระรูปหนึ่ง **พหุสฺสุโต** ผู้ศึกษามามาก **อาคตาคโม** ผู้เรียนจบคำภรีย์ **ธมฺมธรา** ผู้ทรงธรรม **วินยธรา** ผู้ทรงวินัย **มาติกาธรา** ผู้ทรงมาติกา **วิหรติ** ย่อมอยู่ **อาวาเส** ในอาวาส **อมุกสฺมึ นาม** ชื่อนู้น. (**วจนำ**) คำ **เม** อันเรา **สุตำ** ได้ฟังแล้ว **สมฺมุขา** ต่อหน้า **ปฏิคฺคหิตำ** เรียนเอาแล้ว **สมฺมุขา** ต่อหน้า **เตสำ เถรสส** แห่งพระเถระนั้น. **อยำ** นี้ **ธมฺโม** เป็นพระธรรม **อยำ** นี้ **วินโย** เป็นพระวินัย **อิทำ** นี้ **สตฺถุสาสนำ** เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา' ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภาสิตำ** คำ **ตสฺส ภิกฺขุโน** ของภิกษุนั้น (**ตยา**) อันเธอ **เนว อภินนฺทิตพฺพำ** ไม่พึงยอมรับนั่นเทียว **นปฺปฏิกฺโกสิตพฺพำ** ไม่พึงคัดค้าน **ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านี้ (**ตยา**) อันเธอ **อนภินนฺทิตฺวา** ไม่เห็นชอบแล้ว **อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา** ไม่คัดค้านแล้ว **อุคฺคเหตฺวา** เรียนเอาแล้ว **สาธุกำ** ให้ดี **โอสาริตพฺพานิ** พึงตรวจสอบ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺเสตพฺพานิ** พึงเทียบเคียง (พึงให้เห็นเสมอกัน) **วินเย** ในพระวินัย, **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพฺยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น (**ตยา**) อันเธอ **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺสิยมานานิ** เทียบเคียงอยู่ **วินเย** ในพระวินัย ไซร้ (**ตานิ ปทพฺยญฺชนานิ**) บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **น โอสรนฺติ** ย่อมสรุปลงไม่ได้ **สุตฺเต** ในพระสูตร **เจว** ด้วยนั้นเทียว **น สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงไม่ได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย **นิฏฺฐำ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตยา**) อันเธ **คนฺตพฺพำ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทำ วจนำ** คำนี้ (**น วจนำ โหติ**) ย่อมไม้เป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **เจว** ด้วยนั้นเทียว; **อิทำ (วจนำ)** คำนี้ **ทุคฺคหิตำ (วจนำ โหติ)** ย่อมเป็นคำอันเรียนมาไม่ดีแล้ว **ตสฺส เถรสฺส** ของพระเถระนั้น **จ** ด้วย' ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อิติหิ** เพราะเหตุนั้น **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **ฉฑฺเฑยฺยาถ** ควรทิ้ง

เอตๆ (วจนๆ) ซึ่งคำนี่, **เจ** ถ้าว่า **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **โอสาริยมานานิ** ตรวจสอบอยู่ **สุตฺเต** ในพระสูตร **สนฺทสฺสิยมานานิ** เทียบเคียงอยู่ **วินเย** ในพระวินัย ไซร้ **ตานิ (ปทพยญฺชนานิ)** บทและพยัญชนะทั้งหลายเหล่านั้น **โอสรนฺติ** ย่อมตรวจสอบลง **สุตฺเต** ในพระสูตร **เจว** ด้วยนั่นเทียว **สนฺทิสฺสนฺติ** ย่อมเทียบเคียงได้ **วินเย** ในพระวินัย **จ** ด้วย **นิฏฺฐๆ** คำสันนิษฐาน **เอตฺถ (ภาสิเต)** ในคำนี้ (**ตุมฺเหหิ**) อันเธอทั้งหลาย **คนฺตพฺพๆ** ควรรู้ **อิติ** ว่า '**อิทๆ วจนๆ** คำนี้ (**วจนๆ โหติ**) ย่อมเป็นคำ **ตสฺส ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคนั้น **อทฺธา** แน่แท้ **เจว** ด้วยนั่นเทียว; **อิทๆ (วจนๆ)** คำนี้ **สุคฺคหิตๆ (โหติ)** ย่อมเป็นการเรียนมาดี **ตสฺส เถรสฺส** ของพระเถระนั้น **จ** ด้วย' ดังนี้. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **ธาเรยฺยาถ** ควรจำไว้ **มหาปเทสๆ** ซึ่งมหาประเทศ **จตุตฺถๆ** ประการที่สี่ **อิทๆ** นี้"ดังนี้.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **ธาเรยฺยาถ** ควรจำไว้ **มหาปเทเส** ซึ่งมหาประเทศทั้งหลาย **จตฺตาโร** ประการที่สี่ **อิทๆ โข** เหล่านี้แล" ดังนี้. **สุทๆ** ทราบว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรโต** ขณะประทับ **อานนฺเท เจติเย** ณ เจดีชื่ออานันทเจดีย์ **ตตฺรปิ โภคนคเร** ในโภคนครแม้นั้น **กโรติ** ย่อมทรงกระทำ **ธมฺมึ กถๆ** ซึ่งถ้อยคำอันประกอบด้วยธรรม **พหุๆ** หลายประการ **เอตๆ เอว** นี่นั่นเทียว **ภิกฺขูนๆ** แก่ภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**สีลๆ** ศีล **อิติ** เป็นอย่างนี้ , **สมาธิ** สมาธิ **อิติ** เป็นอย่างนี้, **ปญฺญา** ปัญญา **อิติ** เป็นอย่างนี้. **สมาธิ** สมาธิ **สีลปริภาวิโต** อันอันศีลอบรมแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงส์มาก **ปญฺญา** ปัญญา **สมาธิปริภาวิตา** อันอันสมาธิอบรมแล้ว **มหปฺผโล โหติ** ย่อมมีผลมาก **มหานิสฺโส** มีอานิสงมาก **จิตฺตๆ** จิต **ปญฺญาปริภาวิตๆ** อันอันปัญญาอบรมแล้ว **วิมุจฺจติ** ย่อมหลุดพ้น **อาสเวหิ** จากอาสวะทั้งหลาย **เสยฺยถิทๆ** คือ **กามาสวา** จากอาสวะคือกาม **ภวาสวา** จากอาสวะคือภว **อวิชฺชาสวา** จากอาสวะคืออวิชชา **สมฺมเทว** โดยชอบนั่นเทียว" ดังนี้.

กมฺมารปุตฺตจุนฺทวตฺถุ

เรื่องนายจุนทกัมมารบุตร

[๑๘๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหริตฺวา** ประทับอยู่ **ยถาภิรนฺตๆ** ตามความพอพระทัย **โภคนคเร** ในโภคะนคร **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตๆอานนฺทๆ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"(มยๆ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา **อานนฺท** ดู่ก่อนอานนท์ **ปาวา** กรุงปาวา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด **(มยๆ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน (ฯาเนน)** ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวๆ** อย่างนี้" ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปาวา** กรุงปาวา **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อวสริ** เสด็จไปแล้ว **ตๆ (ปาวๆ)** สู่เมืองปาวานั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่ภิกษุ หมู่ใหญ่. **สุทๆ** ทราบมาว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **อมฺพวเน** ในป่ามะม่วง **จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส** ของจุนทะกัมมารบุตร **ตตฺร ปาวายๆ** ในกรุงปาวานั้น. **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทกัมมารบุตร **อสฺโสสิ โข** ได้สดับแล้วแล **อิติ** ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อนุปฺปตฺโต** เสด็จมาถึงแล้วโดยลำดับ **ปาวๆ** สู่กรุงปาวา **วิหรติ** ประทับอยู่ **อมฺพวเน** ในป่ามะม่วง **มยฺหๆ** ของเรา **ปาวายๆ** ในกรุงปาวา" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด, **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทะกัมมารบุตร **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฯาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา**

ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ** ยังนายจุนทกัมมารบุตร **นิสินฺนํ โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **สนฺทสฺเสสิ** ให้เห็นแล้ว **สมาทเปสิ** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชสิ** ให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํเสสิ** ให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยพระวาจา อันประกอบด้วยธรรม. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทะกัมมารบุตร **ภควตา สนฺทสฺสิโต** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้เห็นชัดแล้ว **ภควตา สมาทปิโต** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **ภควตา สมุตฺเตชิโต** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **ภควตา สมฺปหํสิโต** ผู้อันพระผู้มีพระภาคทรงให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยพระวาจาอันประกอบด้วยธรรม **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสตุ** โปรดทรงรับ **ภตฺตํ** ซึ่งภัตร **เม** ของข้าพระองค์ **สฺวาตนาย** เพื่อบริโภคในวันพรุ่งนี้ **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อธิวาเสสิ** ทรงรับแล้ว **ตุณฺหีภาเวน** โดยความเป็นผู้นิ่ง.

อถ โข ครั้งนั้นแล **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทกัมมารบุตร **วิทิตฺวา** ทราบแล้ว **อธิวาสนํ** ซึ่งการรับ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งการประทักษิณ **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **ตสฺสา รตฺติยา** แห่งราตรีนั้น **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทกัมมารบุตร **ปฏิยาทาเปตฺวา** ให้ตระเตรียมแล้ว **(วตฺถุ)** ซึ่งวัตถุ **ขาทนียํ** อันควรขบเคี้ยว **โภชนียํ** อันควรฉัน **สูกรมทฺทวํ** ซึ่งสูกรมัททวะ **ปหูตญฺจ** อันเพียงพอด้วย **ปณีตํ** อันประณีต **สเก นิเวสเน** ในนิเวศน์อันเป็นของตน **อาโรจาเปสิ** ให้ไปกราบทูลแล้ว **กาลํ** ซึ่งกาลอันควร **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **กาโล** กาล **(สมฺปตฺโต)** ถึงพร้อมแล้ว, **ภตฺตํ** ภัตร **นิฏฺฐิตํ** สำเร็จแล้ว" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปุพฺพณฺหสมยํ** ในเวลาเช้า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิวาเสตฺวา** นุ่งแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตรและจีวร **นิเวศน์นํ** นิเวศน์ **จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส** ของนายจุนทกัมมารบุตร **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **นิสีทิ** นั่งแล้ว **ปญฺญตฺเต อาสเน** บนอาสนะ อันบุคคลปูลาดไว้แล้ว. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิสชฺช โข** ผู้ประทับนั่งแล้วแล **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ** กะนายจุนทกัมมารบุตร **อิติ** ว่า **"จุนฺท** ดูก่อนจุนทะ **ยํ สูกรมทฺทวํ** สูกรมัททวะใด **เต** อันเธอ **ปฏิยตฺตํ** เตรียมไว้แล้ว, **(ตฺวํ)** เธอ **ปริวิส** จงอังคาส **มํ** ซึ่งเรา **เตน สูกรมทฺทเวน** ด้วยสูกรมัททวะนั้น. **ปน** ส่วน **ขาทนียํ** วัตถุอันควรขบเคี้ยว **โภชนียํ** วัตถุอันควรฉัน **ยํ (อญฺญํ)** อื่นใด **เต** อันเธอ **ปฏิยตฺตํ** เตรียมไว้แล้ว, **(ตฺวํ)** เธอ **ปริวิส** จงอังคาส **ภิกฺขุสงฺฆสฺส** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ **เตน (ขาทนียเยน จ โภชนียเยน)** ด้วยวัตถุควรขบเคี้ยวและวัตถุอันควรฉันนั้น" ดังนี้. **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทกัมมารบุตร **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล. **ยํ สูกรมทฺทวํ** สูกรมัททวะใด **(จุนเทน)** อันนายจุนท **ปฏิยตฺตํ** เตรียมไว้แล้ว **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ปริวิสิ** ได้อังคาสแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **เตน สูกรมทฺทเวน** ด้วยสูกรมัททวะนั้น. **ปน** ส่วน **ขาทนียํ** วัตถุอันควรขบเคี้ยว **โภชนียํ** วัตถุอันควรฉัน

ยं อญฺญं อื่นใด **จุนฺเทน** อันนายจุนทะ **ปฏิยตฺตํ** เตรียมไว้แล้ว **(จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต)** นายจุนทะกัมมารบุตร **ปริวิสิ** ได้อังคาสแล้ว **ภิกฺขุสงฺฆํ** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ **เตน (ขาทนีเยน จ โภชนีเยน)** ด้วยวัตถุควรขบเคี้ยวและวัตถุอันควรฉันนั้น **(อตฺตนา)** ด้วยตน.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ** กะนายจุนทกัมมารบุตร **อิติ** ว่า **"จุนฺท** ดูก่อนจุนทะ **ยํ** สูกรมทฺทวํ สูกรมัททวะใด **เต** อันเธอ **อวสิฏฺฐํ** เหลือไว้แล้ว **ตฺวํ** เธอ **นิขณาหิ** จงขุดฝัง **ตํ สูกรมทฺทวํ** ซึ่งสูกรมัททวะนั้น **โสพฺเภ** ในหลุม. **จุนฺท** ดูก่อนจุนทะ **ปริภุตฺตํ** การบริโภค **ตํ (สูกรมทฺทวํ)** อาหารชื่อสุกรมัททวะนั้น **ปริณามํ** การย่อย **สมฺมา** โดยง่าย **ยสฺส (ปุคฺคลสฺส)** แก่บุคคลใด **คจฺเฉยฺย** พึงถึง **อญฺญตฺร** เว้น **ตถาคตสฺสา** จากตถาคต, **อหํ** เรา **น ปสฺสามิ** ย่อมไม่เห็น **ตํ (ปุคฺคลํ)** ซึ่งบุคคลนั้น **สเทวเก โลเก** อันเป็นไปพร้อมด้วยเทวโลก **สมารเก สพฺรหฺมเก** อันเป็นไปพร้อมด้วยพรหมโลก **ปชาย** ในหมู่สัตว์ **สสฺสมณพฺราหฺมณิยา** ผู้เป็นไปพร้อมสมณะพราหมณ์ **สเทวมนุสฺสาย** ผู้เป็นไปพร้อมเทวดาและมนุษย์" ดังนี้. **จุนฺโท กมฺมารปุตฺโต** นายจุนทะกัมมารบุตร **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล, **ยํ สูกรมทฺทวํ** สูกรมัททวะใด **อวสิฏฺฐํ** อันเหลือแล้ว **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตฺวํ** อันเธอ **นิขณิตฺวา** ฝังแล้ว **ตํ (สูกรมทฺทวํ)** ซึ่งสูกรมัททวะนั้น **โสพฺเภ** ในหลุม, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ประทับอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **จุนฺทํ กมฺมารปุตฺตํ** ยังนายจุนทะกัมมารบุตร **นิสินฺนํ โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **สนฺทสฺเสสิ** ให้เห็นแล้ว **สมาทเปสิ** ให้สมาทานปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชสิ** ให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํเสสิ** ให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยพระวาจาอันประกอบด้วยธรรม **อุฏฺฐายา** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว.

[๑๙๐] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อาพาโธ** อาการปรวน **ขโร** อันกล้า **อุปฺปชฺชิ** เกิดขึ้นแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **ภุตฺตาวิสฺส** ผู้เสวยแล้ว **ภตฺตํ** ซึ่งภัตร **จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส** ของนายจุนทกัมมารบุตร **เวทนา** เวทนาทั้งหลาย **ปพาฬฺหา** อันหนัก **โลหิตปกฺขนฺทิกา** อันมีการถ่ายเป็นเลือด **มารณนฺติกา** อันจวนเจียนจะปรินิพพาน **วตฺตนฺติ** ย่อมเป็นไป. **สุทํ** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **สโต** ผู้ทรงมีสติ **สมฺปชาโน** ทรงมีสัมปชัญญะ **อธิวาเสสิ** ทรงอดกลั้นแล้ว **อวิหญฺญมาโน** ทรงไม่หวั่นไหวอยู่ **ตา (เวทนา)** ซึ่งเวทนาทั้งหลายเหล่านั้น. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"(มยํ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมาเถิด, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **กุสินารา** เมืองกุสินารา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า "**(วจนํ)** คำ **เม** อันข้าพระองค์ **สุตํ** ได้ยินแล้ว **อิติ** ว่า

> '(**ภควา**) พระผู้มีพระภาค **ธีโร** ผู้มีปัญญา **ภุญฺชิตฺวา** เสวยแล้ว **ภตฺตํ** ซึ่งภัตร **จุนฺทสฺส กมฺมารสฺสา** ของนายจุนทะ **สมฺผุสี** ทรงสัมผัสแล้ว **อาพาธํ** ซึ่งการประชวร **ปพาฬฺหํ** อันหนัก **มารณนฺติกํ** อันใกล้จะปรินิพพาน, **จ** อนึ่ง **พฺยาธิปฺปพาฬฺโห** อาการประชวนอันหนัก **อุทปาทิ** ได้เกิดขึ้นแล้ว **สตฺถุโน** แก่พระศาสดา **ภุตฺตสฺส** ผู้เสวยแล้ว

สูกรมทฺทเวน ซึ่งภัตรชื่อว่าสุกรมัททวะ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิเรจมาโน** ผู้ถ่ายหนักอยู่ **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว ว่า **อหำ** เรา **คจฺฉามิ** จักไป **กุสินารำ นครำ** สู่นครกุสินารา' ดังนี้

ปานียาหรณ
รับสั่งขอน้ำดื่ม

[๑๙๑] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อญฺญตรำ รุกฺขมูลำ** ควงแห่งต้นไม้ต้นหนึ่ง **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด **ภควา** พระผู้มีพระภาค **โอกฺกมฺม** ก้าวลงแล้ว **มคฺคา** จากหนทาง **อุปสงฺกมิ** เข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิงฺฆ** เชิญเถิด, **ตฺวำ** เธอ **ปญฺญเปหิ** จงปู **สงฺฆาฏึ** ซึ่งผ้าสังฆาฏิ **จตุคฺคุณำ** ให้มีสี่ชั้น **เม** แก่เรา, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(อหำ)** เรา **กิลนฺโต อสฺมิ** เป็นผู้เหนื่อยแล้ว **(อหำ)** เรา **นิสีทิสฺสามิ** จักนั่ง" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **(วจนำ)** ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนี้" ดังนี้แล. **ปญฺญเปสิ** ปูแล้ว **สงฺฆาฏึ** ซึ่งผ้าสังฆาฏิ **จตุคฺคุณำ** อันมีสี่ชั้น. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** ประทับนั่งแล้ว **อาสเน** บนอาสน **ปญฺญตฺเต** อันพระอานนท์ปูไว้แล้ว. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **นิสชฺช โข** ครั้นประทับนั่งแล้วแล **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิงฺฆ** เชิญ **ตฺวำ** เธอ **อาหร** จงนำมา **ปานียำ** ซึ่งน้ำอันควรดื่ม **เม** แก่เรา, **(อหำ)** เรา **ปิปาสิโต อสฺมิ** ย่อมเป็นผู้ปรารถนาเพื่อดื่ม **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(อหำ)** เรา **ปิวิสฺสามิ** จักดื่ม" ดังนี้. **(วจเน)** ครั้นเมื่อพระดำรัส **(ภควตา)** อันพระผู้มีพระภาค **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวำ** อย่างนี้, **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตำ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **อติกฺกนฺตานิ** ล่วงหน้าไปแล้ว **ตำ อุทกำ** น้ำนั้น **จกฺกจฺฉินฺนำ** อันล้อตัดแล้ว **ปริตฺตำ** อันน้อย **ลุฬิตำ** อันมีเปลือกตม **อาวิลำ** อันขุ่น **สนฺทติ** ย่อมไหลไป. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **กกุธา นที** แม่น้ำนี้ชื่อกกุธา **อยำ** นี้ **(โหติ)** มีอยู่ **อวิทูเร** ในที่ไม่ไกล **อจฺโฉทกา** เป็นน้ำอันใส **สาโตทกา** เป็นน้ำอันจืด **สีโตทกา** เป็นน้ำเย็น **เสโตทกา** เป็นน้ำปราศจากเปลือกตม **สุปฺปติตฺถา** มีท่าลงง่าย **รมณียา** น่ารื่นรมย์. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปิวิสฺสติ** จักได้ดื่ม **ปานียำ** ซึ่งน้ำดื่ม **จ** ด้วย **กริสฺสติ** จักได้กระทำ **คตฺตานิ** ซึ่งพระวรกายทั้งหลาย **สีตี** ให้ชุ่มเย็น **จ** ด้วย **เอตฺถ (กกุธายำ นทิยำ)** ที่แม่น้ำชื่อกกุธานั่น" ดังนี้.

ทุติยมฺปิ โข แม้ครั้งที่สองแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิงฺฆ** เชิญ **ตฺวำ** เธอ **อาหร** จงนำมา **ปานียำ** ซึ่งน้ำดื่ม **เม** แก่เรา **(อหำ)** เรา **ปิปาสิโต อสฺมิ** ย่อมเป็นผู้ปรารถนาเพื่อดื่ม **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**อหำ**) เรา **ปิวิสฺสามิ** จักดื่ม" ดังนี้. **ทุติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สองแล **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตำ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **อติกฺกนฺตานิ** ล่วงหน้าไปแล้ว **ตำ อุทกำ** น้ำนั้น **จกฺกจฺฉินฺนำ** อันล้อตัดแล้ว **ปริตฺตำ** อันน้อย **ลุฬิตำ** อันมีเปลือกตม **อาวิลำ** อันขุ่น **สนฺทติ** ย่อมไหลไป. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **กกุธา นที** แม่น้ำชื่อกกุธา **อยำ** นี้ **(โหติ)** มีอยู่ **อวิทูเร** ในที่ไม่ไกล **อจฺโฉทกา** เป็นน้ำอันใส **สาโตทกา** เป็นน้ำอันจืด **สีโตทกา** เป็นน้ำเย็น **เสโตทกา** เป็นน้ำปราศจากเปลือกตม **สุปฺปติตฺถา** มีท่าลงง่าย **รมณียา** น่ารื่นรมย์. **ภควา** พระผู้มีพระภาค

ปิวิสฺสติ จักได้ดื่ม **ปานียं** ซึ่งน้ำดื่ม **จ** ด้วย **กริสฺสติ** จักได้กระทำ **คตฺตานิ** ซึ่งพระวรกายทั้งหลาย **สีตี** ให้ชุ่มเย็น **จ** ด้วย **เอตฺถ (กกุธายं นทิยं)** ที่แม่น้ำชื่อกกุธานั้น" ดังนี้.

ตติยมฺปิ โข แม้ครั้งที่สาม **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตं อานนฺทं** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิงฺฆ** เชิญ **ตฺวं** เธอ **อาหร** จงนำมา **ปานียं** ซึ่งน้ำดื่ม **เม** แก่เรา **(อหं)** เรา **ปิปาสิโต อสฺมิ** ย่อมเป็นผู้ปรารถนาเพื่อดื่ม, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(อหं)** เรา **ปิวิสฺสามี** จักดื่ม" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **(วจนं)** ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวं** อย่างนี้" ดังนี้แล **คเหตฺวา** ถือเอาแล้ว **ปตฺตं** ซึ่งบาตร **สา นทิกา** แม่น้ำนั้น **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **สา นทิกา** แม่น้ำนั้น **จกฺกจฺฉินฺนา** อันอันล้อเกวียนผ่านไปแล้ว **ปริตฺตา** อันน้อย **ลุฬิตา** อันมีเปลือกตม **อาวิลา** อันขุ่น **สนฺทมานา** ไหลไปอยู่ **อายสฺมนฺเต อานนฺเท** เมื่อพระอานนท์ผู้มีอายุ **อุปสงฺกมนฺเต** เข้าไปอยู่ **(สา นทิกา)** แม่น้ำนั้น **อจฺฉา** เป็นแม่น้ำอันสะอาด **วิปฺปสนฺนา** อันใส **อนาวิลา** อันไม่ขุ่น **สนฺทิตฺถ** ไหลไปแล้ว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เอตं (จิตฺตนं)** ความคิดนี่ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **อายสฺมโต อานนฺทสฺส** แก่พระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อจฺฉริยं** ความน่าอัศจรรย์ **(โหติ)** ย่อมมี **วต** หนอ **อพฺภุตं** ความไม่เคยมีปรากฏ (**โหติ**) ย่อมมี **วต** หนอ **มหิทฺธิกตา** ความเป็นแห่งผู้มีฤทธิ์มาก **มหานุภาวตา** ความเป็นแห่งผู้มีอานุภาพมาก **ตถาคตสฺส** ของตถาคต **(อโหสิ)** ได้มีแล้ว. **หิ** ก็ **อยं สา นทิกา** แม่น้ำนี้ **จกฺกจฺฉินฺนา** อันอันล้อเกวียนผ่านไปแล้ว **ปริตฺตา** อันน้อย **ลุฬิตา** อันมีเปลือกตม **อาวิลา** อันขุ่น **สนฺทมานา** ไหลไปอยู่ **มยิ** เมื่อเรา **อุปสงฺกมนฺเต** เข้าไปอยู่, **(สา นทิกา)** แม่น้ำนั้น **อจฺฉา** เป็นอันสะอาด **วิปฺปสนฺนา** อันใส **อนาวิลา** อันไม่ขุ่น **สนฺทติ** ย่อมไหลไป" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **(วิหรติ)** ประทับอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด **(อายสฺมา อานนฺโท)** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปานียं** ซึ่งน้ำดื่ม **ปตฺเตน** ด้วยบาตร **อุปสงฺกมิ** เข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตं (วจนं)** ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตं** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺฉริยं** ความน่าอัศจรรย์ **(โหติ)** ย่อมมี **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อพฺภุตं** ความไม่เคยมีปรากฏ **(โหติ)** ย่อมมี **มหิทฺธิกตา** ความเป็นแห่งผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก **มหานุภาวตา** ความเป็นแห่งผู้มีอานุภาพมาก **ตถาคตสฺส** แก่ตถาคต **(อโหสิ)** ได้มีแล้ว. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** ในกาลนี้ **สา นทิกา** แม่น้ำนั้น **จกฺกจฺฉินฺนา** อันอันล้อเกวียนผ่านไปแล้ว **ปริตฺตา** อันน้อย **ลุฬิตา** อันมีเปลือกตม **อาวิลา** อันขุ่น **สนฺทมานา** ไหลไปอยู่ **มยิ** เมื่อข้าพระองค์ **อุปสงฺกมนฺเต** เข้าไปอยู่ **อจฺฉา** เป็นน้ำอันใส **วิปฺปสนฺนา** เป็นน้ำอันหมดจด **อนาวิลา** เป็นน้ำอันไม่ขุ่น **สนฺทิตฺถ** ไหลไปแล้ว. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปิวตุ** โปรดทรงดื่ม **ปานียं** ซึ่งน้ำอันควรดื่ม, **สุคโต** พระสุคต **ปิวตุ** โปรดทรงดื่ม **ปานียं** ซึ่งน้ำอันควรดื่ม" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้น **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อปายิ** ได้ทรงดื่มแล้ว **ปานียं** ซึ่งน้ำอันควรดื่ม.

ปุกฺกุสมลฺลปุตฺตวตฺถุ

เรื่องเจ้าปุกกุสะมัลลบุตร

[๑๙๒] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** นายปุกกุสะมัลละบุตร **สาวโก** ผู้เป็นสาวก **อาฬารสฺส กาลามสฺส** ของอาฬารดาบสกาลามโคตร **อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺปนฺโน โหติ** ย่อมเป็นผู้ดำเนินไปสู่หนทางอันไกล **กุสินารายา** จากกรุงกุสินารา **ปาวं** สู่กรุงปาวา, **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** เจ้าปุกกุสะมัลละบุตร **อทฺทสา โข** ได้เห็นแล้วแล **ภควนฺตं** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสินฺนं**

ผู้ประทับนั่งแล้ว **รุกฺขมูเล** ที่ควงแห่งต้นไม้ **อญฺญตรสฺมึ** ต้นใดตนหนึ่ง. **ทิสฺวา** ครั้นเห็นแล้ว **ภควา** พระผู้มีพระภาค **(วิหรติ)** ประทับอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณที่สมควร. **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** นายปุกกุสะมัลละบุตร **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺฉริยํ** ความอัศจรรย์ **(โหติ)** ย่อมมี **วต** หนอ **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อพฺภุตํ** ความไม่เคยมีปรากฏ **(โหติ)** ย่อมมี, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปพฺพชิตา** บรรพชิตทั้งหลาย **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่ **วิหาเรน** โดยธรรมเป็นเครื่องอยู่ **สนฺเตน** ความสงบ **(โหติ)** ย่อมมี **วต** หนอ.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภูตปุพฺพํ** เคยมีมาแล้ว (เรื่องมีอยู่ว่า) **อาฬาโร กาลาโม** อาฬารดาบสกาลามโคตร **อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺปนฺโน** ผู้ดำเนินไปแล้วสู่หนทางอันไกล **โอกฺกมฺม** ก้าวลงแล้ว **มคฺคา** จากหนทาง **นิสีทิ** นั่งแล้ว **ทิวาวิหารํ** พักผ่อนในเวลากลางวัน **รุกฺขมูเล** ที่ควงแห่งต้นไม้ **อญฺญตรสฺมึ** ต้นใดต้นหนึ่ง **อวิทูเร** ในที่ไม่ไกล. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อถ โข** ครั้งนั้นแล **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **นิสฺสาย นิสฺสาย** อาศัยแล้วๆ **อาฬารํ กาลามํ** ซึ่งอาฬารดาบสกาลามโคตร **อติกฺกมึสุ** ล่วงหน้าไปแล้ว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อญฺญตโร ปุริโส** บุรุษคนใดคนหนึ่ง **อาคจฺฉนฺโต** ผู้มาอยู่ **ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต** ข้างหลังๆ **ตสฺส สกฏสตฺถสฺส** แห่งหมู่แห่งเกวียนนั้น **อาฬาโร กาลาโม** อาฬารดาบส กาลามโคตร **(วสติ)** ย่อมอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **อาฬารํ กาลามํ** กะอาฬารดาบสกาลามโคตร **อิติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **(ตฺวํ)** ท่าน **อทฺทส** ได้เห็นแล้ว **สกฏสตานิ** ซึ่งร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **อติกฺกนฺตานิ** อันล่วงหน้าไปแล้ว **อปิ** บ้างมั้ย’ ดังนี้. **อาฬาโร กาลาโม** อาฬารดาบสกาลามโคตร **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **‘อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **น โข อทฺทสํ** ไม่ได้เห็นแล้วแล’ ดังนี้.

ปุริโส บุรุษ **ปุจฺฉิ** ถามแล้ว **อิติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ปน** ก็ (ตฺวํ) ท่าน **อสฺโสสิ** ได้ยินแล้ว **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **กึ** อะไร’ ดังนี้. **อาฬาโร กาลาโม** อาฬารดาบสกาลามโคตร **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **‘อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **น โข อทฺทสึ** ไม่ได้ยินแล้วแล **สทฺทํ** ซึ่งเสียง’ ดังนี้.

ปุริโส บุรุษ **ปุจฺฉิ** ถามแล้ว **อิติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ปน** ก็ **(ตฺวํ)** ท่าน **สุตฺโต อโหสิ** ได้เป็นผู้หลับอยู่ **กึ** หรือไม่’ ดังนี้. **อาฬาโรกาลาโม** อาฬารดาบสกาลามโคตร **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **“อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **น โขสุตฺโต อโหสิ** ไม่ได้เป็นผู้หลับแล้วแล’ ดังนี้.

ปุริโส บุรุษ **ปุจฺฉิ** ถามแล้ว **อิติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ปน** ก็ (ตฺวํ) ท่าน **สญฺญี อโหสิ** ได้เป็นผู้รู้สึกตัวอยู่แล้ง **กึ** อยู่หรือ’ ดังนี้. **อาฬาโร กาลาโม** อาฬารดาบสกาลามโคตร **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **‘อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **เอวํ** อย่างนี้’ ดังนี้.

ปุริโส บุรุษ **ปุจฺฉิ** ถามแล้ว **อิติ** ว่า **‘ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **โส ตฺวํ** ท่านนั้น **สญฺญี สมาโน** เป็นผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** เป็นผู้ตื่นอยู่หรือ **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **นิสฺสาย นิสฺสาย** อาศัยแล้วๆ **อติกฺกนฺตานิ** ล่วงหน้าไปแล้ว **ปน** ก็ **(ตฺวํ)** ท่าน **เนว อทฺทส** ไม่เห็นแล้วนั่นเทียวหรือ **(ตฺวํ)** ท่าน **น อสฺโสสิ** ไม่ได้ยินแล้ว **สทฺทํ** ซึ่งเสียง; **ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

สงฺฆาฏิ ผ้าทาบ **เต** ของท่าน **โอกิณฺณา** เปรอะเปื้อนแล้ว **รเชน** ด้วยธุลี **อปิสุ** บ้างไหม" ดังนี้. **อาฬาโร กาลาโม** อาฬารดาบสกาลามโคตร **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **เอวํ** อย่างนี้' ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอตํ (จินฺตนํ)** ความคิดนั่น **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส ปุริสสฺส** แก่บุรุษนั้น **อิติ** ว่า **'โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อจฺฉริยํ** ความน่าอัศจรรย์ **โหติ** ย่อมมี **วต** หนอ, **โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อพฺภุตํ** ไม่เคยมีปรากฏ **โหติ** ย่อมมี **วต** หนอ **โภ** ท่านผู้เจริญ **ปพฺพชิตา** บรรพชิตทั้งหลาย **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่ **วิหาเรน** ด้วยวิหารธรรม (ด้วยธรรมอันเป็นเครื่องอยู่) **สนฺเตน** อันสงบ **โหติ** ย่อมมี **วต** หนอ.

ยตฺร หิ นาม ชื่อเพราะเหตุใด **(อาราโร กาลาโม)** อาฬารดาบสกาลามโคตร **สญฺญี สมาโน** เป็นผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** ผู้ตื่นอยู่ **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้วหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **อติกฺกนฺตานิ** ล่วงหน้าไปแล้ว, **(โส อาราโร กาลาโม)** อาฬารดาบสกาลามโคตรนั้น **เนว ทกฺขติ** ย่อมไม่เห็นนั่นเทียว, **ปน** และ **น โสสฺสตี** ย่อมไม่ได้ยิน **สทฺทํ** ซึ่งเสียง' ดังนี้. **(โส ปุริโส)** บุรุษนั้น **ปเวเทตฺวา** ประกาศแล้ว **ปสาทํ** ซึ่งความเลื่อมใส **ฬารํ** อันโอฬาร (อันมาก) **อาฬาเร กาลาเม** ในท่านอาฬารดาบสกาลามโคตร **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว" ดังนี้.

[๑๙๓] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปุจฺฉิ** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า **"ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **ตฺวํ** เธอ **มญฺญสิ** จะเข้าใจ **ตํ(การณํ)** เรื่องนั้น **กึ** ว่าอย่างไร **กตมํ นุ โข** อย่างไหนหนอแล **ทุกฺกรตรํ วา** เป็นกรรมอันกระทำได้ยากกว่าหรือ **ทุรภิสมฺภวตรํ วา** หรือว่าเป็นกรรมอันทำให้เกิดยาก **โย(ปุคฺคโล)** บุคคลใด **สญฺญี สมาโน** *(สมาโน=โหติ)* เป็นผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** ผู้ตื่นอยู่ **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจมตฺตานิ** อันมีห้าเป็นประมาณ **นิสฺสาย** อาศัยแล้ว **อติกฺกนฺตานิ** ล่วงหน้าไปแล้ว **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **เนว ปสฺเส** ไม่สามารถเห็นนั่นเทียว **น สุเณยฺย** ไม่สามารถได้ยิน **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **ปน** ด้วย **โย (ปุคฺคโล)** บุคคลใด **วา** หรือ **วา** หรือว่า **สญฺญี สมาโน** เป็นผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** ผู้ตื่นอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **วสฺสนฺเต** ตกอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **คพฺคพายนฺเต** คำรามกึกก้องอยู่ **วิชฺชุลฺลตาสุ** เมื่อสายแห่งฟ้าทั้งหลาย **นิจฺฉรนฺตีสุ** แลบออกอยู่ **อสนิยา** เมื่อสายฟ้า **ผลนฺติยา** ผ่าอยู่. **(โส ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **เนว ปสฺเสยฺย** ไม่สามารถเห็นนั่นเทียว **น สุเณยฺยยฺย** ไม่สามารถได้ยิน **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **ปน** ด้วย" ดังนี้.

โส ปุกฺกุโส ปุกกุสนั้น **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ปญฺจ วา** ห้าหรือ **สกฏสตานิ วา** หรือว่าร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **ฉ** หก **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **สตฺต วา** เจ็ดหรือ **สกฏสตานิ วา** หรือว่าร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปด **สกฏสตานิ** ร้อยแห่งเกวียนทั้งหลาย **นว วา** เก้าหรือ **สกฏสหสฺสํ วา** พันแห่งเกวียนทั้งหลายหรือ **สกฏสตสหสฺสํ วา** หรือว่าแสนแห่งเกวียนทั้งหลาย **กริสฺสนฺติ** จักกระทำ **กิญฺหิ** ซึ่งอะไรได้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โย(ปุคฺคโล)** บุคคลใด **สญฺญี สมาโน** ผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** ผู้ตื่นอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **วสฺสนฺเต** ตกอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **คพฺคพายนฺเต** คำรามกึกก้องอยู่ **วิชฺชุลฺลตาสุ** เมื่อสายแห่งฟ้าทั้งหลาย **นิจฺฉรนฺตีสุ** แลบออกอยู่ **อสนิยา** เมื่อสายฟ้า **ผลนฺติยา** ผ่าอยู่ **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **เนว ปสฺเสยฺย** ไม่สามารถเห็นนั่นเทียว **น สุเณยฺย** ไม่สามารถได้ยิน **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **ปน** ด้วย **เอตํ เอว (กมฺมํ)** กรรมนั่นนั่นเทียว **ทุกฺกรตรํ เจว** กระทำได้ยากกว่าด้วยนั่นเทียว **ทุรภิสมฺภวตรญฺจ** เกิดขึ้นได้ยากกว่าด้วย" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **เอกํ สมยํ** ในสมัยหนึ่ง **อหํ** เรา **วิหรามิ** อาศัยอยู่ **ภุสาคาเร** ที่โรงแห่งครกกระเดื่อง **อิท อาตุมายํ** ในเมืองอาตุมานี้.

ปน ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **เทเว** เมื่อฝน **วสฺสนฺเต** ตกอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **คหฺคหายนฺเต** คำรามกึกก้องอยู่ **วิชฺชุลฺลตาสุ** เมื่อสายแห่งฟ้าทั้งหลาย **นิจฺฉรนฺตีสุ** แลบออกอยู่ **อสนิยา** เมื่อสายฟ้า **ผลนฺติยา** ผ่าอยู่ **เทฺว กสฺสกา ภาตโร** ชาวนาทั้งหลายผู้เป็นพี่น้องกันสองคน **โหนฺติ** มีอยู่ **อวิทูเร** ในที่ไม่ใกล **ภุสาคารสฺส** แห่งโรงแห่งครกกระเดื่อง **พลิพทฺทา** โคพลิพัททะทั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ตัว **หตา จ** อันฟ้าผ่าแล้วด้วย.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **มหาชนกาโย** หมู่แห่งมหาชน **นิกฺขมิตฺวา** ออกไปแล้ว **อาตุมาย** จากเมืองอาตุมา **เต ทฺเว กสฺสกา ภาตโร** ชาวนาทั้งหลายผู้เป็นพี่น้องกันสองคนเหล่านั้น **จ** ด้วย **พลิพทฺทา** โคพลิพัททะทั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่ตัว **หตา จ** อันฟ้าผ่าแล้วด้วย **วสนฺติ** ย่อมอยู่ **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (ฯาเนน)** ณ ที่นั้น. **ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **อหํ** เรา **นิกฺขมิตฺวา** ออกไปแล้ว **ภุสาคารา** จากโรงแห่งครกกระเดื่อง **จงฺกมามิ** จงกรมอยู่ **อพฺโภกาเส** ที่กลางแจ้ง **ภุสาคารทฺวาเร** ใกล้ประตูแห่งโรงครกกระเดื่อง.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุส **อญฺญตโร ปุริโส** บุรุษผู้ใดผู้หนึ่ง. **มหาชนกายา** จากหมู่แห่งมหาชน **ตมฺหา มหาชนกายา** จากหมู่แห่งมหาชนนั้น **นิกฺขมิตฺวา** ออกไปแล้ว **ตมฺหา มหาชนกายา** จากหมู่แห่งมหาชนนั้น **อหํ** เรา **วิหรามิ** ประทับอยู่ **เยน (ฯาเนน)** ณ ที่ใด **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (ฯาเนน)** ณ ที่นั้น **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **มํ** ซึ่งเรา **อฏฺฐาสิ** ได้ยืนแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **อหํ** เรา **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **ตํ ปุริสํ** กะบุรุษนั้น **ฐิตํ โข** ผู้ยืนอยู่แล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อิติ** ว่าท ท **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **เอโส มหาชนกาโย** หมู่แห่งมหาชนนั้น **สนฺนิปติโต** ชุมนุมกันแล้ว **กึ นุ โข** เพราะอะไรหนอแล' ดังนี้

โส ปุริโส บุรุษนั้น **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทานิ** บัดนี้ **เทเว** เมื่อฝน **วสฺสนฺเต** ตกอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **คหฺคหายนฺเต** คำรามกึกก้องอยู่ **วิชฺชุลฺลตาสุ** เมื่อสายแห่งฟ้าทั้งหลาย **นิจฺฉรนฺตีสุ** แลบออกอยู่ **อสนิยา** เมื่อสายฟ้า **ผลนฺติยา** ผ่าอยู่ **ทฺเว กสฺสกา ภาตโร** ชาวนาทั้งหลายผู้เป็นพี่น้องกันสองคน **จ** ด้วย **จตฺตาโร จ พลิพทฺทา** โคพลิพัททะทั้งหลายสี่ตัวด้วย **หตา** อันถูกฆ่าแล้ว **เอโส มหาชนกาโย** หมู่แห่งมหาชนนี้ **สนฺนิปติโต** ชุมนุมกันแล้ว **เอตฺถ (ฯาเนน)** ในที่นั้น. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **ตฺวํ** พระองค์ **อโหสี** ได้มีแล้ว **กฺว (กึ ฯาเน)** ณ ที่ไหน' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **อโหสึ** ได้มีแล้ว **อิเธว (ฯาเนน) โข** ในที่นี้นั่นเทียวแล' ดังนี้. **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **ตฺวํ** พระองค์ **อทฺทสา** ได้เห็นแล้ว **กึ** หรือ' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า 'อาวุโส ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **น โข อทฺทสํ** ไม่ได้เห็นแล้วแล' ดังนี้. **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **ตฺวํ** พระองค์ **อสฺโสสิ** ได้ยินแล้ว **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **กึ** หรือ' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **น โข อสฺโสสึ** ไม่ได้ยินแล้วแล **สทฺทํ** ซึ่งเสียง' ดังนี้. **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **ตฺวํ** พระองค์ **สุตฺโต อโหสิ** ได้เป็นผู้หลับแล้ว **กึ** หรือ' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อหํ** เรา **น โข สุตฺโต อโหสึ** ได้เป็นผู้หลับแล้วแล' ดังนี้. **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า **'ภนฺเต**

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **ตฺวํ** พระองค์ **สญฺญี อโหสิ** เป็นผู้รู้สึกตัวแล้ว **กึ** หรือ' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **เอวํ** อย่างนั้น' ดังนี้. **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า **'ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โส ตฺวํ** พระองค์นั้น **สญฺญี สมาโน** เป็นผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** ผู้ตื่นอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **วสฺสนฺเต** ตกอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **คฬคฬายนฺเต** คำรามกึกก้องอยู่ **วิชฺชุลฺลตาสุ** เมื่อสายแห่งฟ้าทั้งหลาย **นิจฺฉรนฺตีสุ** แลบออกอยู่ **อสนิยา** เมื่อสายฟ้า **ผลนฺติยา** ผ่าอยู่ **ตฺวํ** พระองค์ **เนว อทฺทส** ไม่ได้เห็นแล้วนั่นเทียว **น อสฺโสสิ** ไม่ได้ยินแล้ว **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **ปน** ด้วย" ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **'อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **เอวํ** อย่างนั้น' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เอตํ (จินฺตนํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **ตสฺส ปุริสสฺส** แก่บุรุษนั้น **อิติ** ว่า **"โภ** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺฉริยํ** ความอัศจรรย์ **(โหติ)** ย่อมมี **วต** หนอ **โภ** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อพฺภุตํ** ความไม่เคยมีปรากฏ **(โหติ)** ย่อม **โภ** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปพฺพชิตา** บรรพชิตทั้งหลาย **วิหรนฺติ** ย่อมอยู่ **วิหาเรน** โดยธรรมเป็นเครื่องอยู่ **สนฺเตน** ความสงบ **(โหติ)** ย่อมมี. **ยตฺร หิ นาม** ชื่อเพราะเหตุใด **(ภควา)** พระผู้มีพระภาค **สญฺญี สมาโน** ผู้รู้สึกตัวอยู่ **ชาคโร** ผู้ตื่นอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **วสฺสนฺเต** ตกอยู่ **เทเว** เมื่อฝน **คฬคฬายนฺเต** คำรามกึกก้องอยู่ **วิชฺชุลฺลตาสุ** เมื่อสายแห่งฟ้าทั้งหลาย **นิจฺฉรนฺตีสุ** แลบออกอยู่ **อสนิยา** เมื่อสายฟ้า **ผลนฺติยา** ผ่าอยู่ **เนว ทกฺขติ** ย่อมไม่เห็นนั่นเทียว **น โสสฺสติ** ย่อมไม่ได้ยิน **สทฺทํ** ซึ่งเสียง **ปน** ด้วย" ดังนี้.

โส ปุริโส บุรุษนั้น **ปเวเทตฺวา** ประกาศแล้ว **ปสาทํ** ซึ่งความเลื่อมใส **อุฬารํ** อันมาก **มยิ** ในเรา **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **มํ** ซึ่งเรา **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณํ** ซึ่งการเวียนขวา **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว" ดังนี้. **วจเน** ครั้นเมื่อพระดำรัส **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** ปุกกุสะมัลลบุตร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** แด่พระผู้มีพระภาค **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอสาหํ** ข้าพระองค์นี้ **โยปสาโท** ความเลื่อมใสใด **อาฬารกาลามเม** ในอาฬารบดกาลามโคตร **เม** ของข้าพระองค์ **(โหติ)** ย่อมมี **อหํ** ข้าพระองค์ **โอผุณามิ** ย่อมปริวไป **ตํ (ปาสาทํ)** ยังความเลื่อมใสนั้น **มหาวาเต** ในมหาลมใหญ่ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **ปวาเหมิ** ย่อมให้ลอยไป **นทิยา** ในแม่น้ำ **สีฆโสตาย** อันมีกระแสเชี่ยว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้ **(ภาสิตา)** พระภาษิต **เต** ของพระองค์ **อภิกฺกนฺตา** ไพเราะยิ่งนัก, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้ **(ภาสิตา)** พระภาษิต **เต** ของพระองค์ **อภิกฺกนฺตา** ไพเราะยิ่งนัก, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปุคฺคโล** บุคคล **อุกฺกุชฺเชยฺย** สามารถหงาย **นิกฺกุชฺชิตา ภาชนา** ซึ่งภาชนะที่คว่ำ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **วิวเรยฺย** สามารถเปิด **ปฏิจฺฉนฺนา ภาชนา** ซึ่งภาชนะอันปิด **อาจิกฺเขยฺย** สามารถบอก **มคฺคํ** ซึ่งหนทาง **มูฬฺหสฺส ปุคฺคลสฺส** แก่บุคคลผู้หลง **วา** หรือ **วา** หรือว่า **ธาเรยฺย** สามารถทรงไว้ **เตลปชฺโชตา** ซึ่งแสงแห่งน้ำมัน **อนฺธกาเร** ในที่มืด **(อากงฺขมาเนน** ด้วยความหวังอยู่) **อิติ** ว่า **'ปุคฺคลา** บุคคลทั้งหลาย **จกฺขุมนฺโต** ผู้มีจักษุ **ทกฺขนฺตี** จักเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย' ดังนี้ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด; **ธมฺโม** พระธรรม **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ปกาสิโต** ทรงประกาศแล้ว **อเนกปริยาเยน** โดยประการต่างๆ **เอวเมวํ** ฉันนั้นนั่นเทียว.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอสาหํ** ข้าพระองค์นั้น **คจฺฉามิ** ย่อมถึง **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ธมฺมญฺจ** ซึ่งพระธรรมด้วย **ภิกฺขุสงฺฆญฺจ** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุด้วย **สรณํ** ว่าเป็นสรณะ **ภควา**

พระผู้มีพระภาค **ธาเรตุ** โปรดทรงไว้ **มं** ซึ่งข้าพระองค์ **อุปาสกं** ว่าเป็นอุบาสก **คตं** ผู้ถึงแล้ว **สรณं** ซึ่งสรณะ **ปาณุเปตं** ตลอดชีวิต **อชฺชตคฺเค** ในวันนี้เป็นต้นไป" ดังนี้

[๑๙๔] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** นายปุกกุสะมัลลบุตร **อามนฺเตสิ** กล่าวแล้ว **อญฺญตรं ปุริสं** กะบุรุษผู้หนึ่ง **อิติ** ว่า "**ภเณ** แน่ะพนาย **อิงฺฆ** เชิญ **ตฺวं** เจ้า **อาหร** จงนำมา **ธารณียं** ซึ่งผ้าคลุม **ยุคมฏฺฐं** อันมีเนื้อละเอียดคู่หนึ่ง **สงฺคิวณฺณं** มีสีดุจสีแห่งทอง **เม** ของเรา" ดังนี้. **โส ปุริโส** บุรุษนั้น **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ปุกฺกุสสฺส มลฺลปุตฺตสฺส** แก่นายปุกกุสะมัลลบุตร **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **เอวं** อย่างนั้น" ดังนี้แล **อาหริ** นำมาแล้ว **ตं ธารณียं** ซึ่งผ้าคลุมนั้น **ยุคมฏฺฐं** อันมีเนื้อละเอียดคู่หนึ่ง **สงฺคิวณฺณं** มีสีดุจสีแห่งทอง. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** นายปุกกุสะมัลลบุตร **อุปนาเมสิ** น้อมเข้าไปถวายแล้ว **ตं ธารณียं** ซึ่งผ้าคลุมนั้น **ยุคมฏฺฐं** อันมีเนื้อละเอียดคู่หนึ่ง **สงฺคิวณฺณं** มีสีดุจสีแห่งทอง **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค (**วจเนน**) ด้วยคำ **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อิทं** (**วตฺถं**) ผ้านี้ **ธารณียं** (**โหติ**) ย่อมเป็นผ้าคลุม **ยุคมฏฺฐं** อันมีเนื้อละเอียดคู่หนึ่ง **สงฺคิวณฺณं** มีสีดุจสีแห่งทอง, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปาทาย** ทรางอาศัยแล้ว **กนุกมฺปं** ซึ่งความอนุเคราะห์ **ปฏิคฺคณฺหาตุ** โปรดทรงรับ **ตं** (**วตฺถं**) ซึ่งผ้านั้น **เม** ของข้าพระองค์" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**ปุกฺกุส** ดูก่อนปุกกุสะ **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น (**ตฺวं**) เธอ **มं** ยังเรา **อจฺฉาเทหิ** จงให้ห่ม **เอเกน** (**วตฺเถน**) ด้วยผ้าผืนหนึ่ง, **อานนฺทं** ยังพระอานนท์ (**อจฺฉาเทหิ**) จงให้ห่ม **เอเกน** (**วตฺเถน**) ด้วยผ้าผืนหนึ่ง" ดังนี้. **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** นายปุกกุสะมัลลบุตร **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวं** อย่างนั้น" ดังนี้แล **ภควนฺตं** ยังพระผู้มีพระภาค **อจฺฉาเทติ** ย่อมให้ห่ม **เอเกน** (**วตฺเถน**) ด้วยผ้าผืนหนึ่ง, **อายสฺมนฺตं อานนฺทं** ยังพระอานนท์ผู้มีอายุ (**อจฺฉาเทติ**) ย่อมให้ห่ม **เอเกน** (**วตฺเถน**) ด้วยผ้าผืนหนึ่ง. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปุกฺกุสं มลฺลปุตฺตं** ยังนายปุกกุสะมัลลบุตร **สนฺทสฺเสสิ** ให้เข้าใจชัดแล้ว **สมาทเปสิ** ให้สมาทานไว้ปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตเชสิ** ให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํเสสิ** ให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยธรรม.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปุกฺกุโส มลฺลปุตฺโต** นายปุกกุสะมัลลบุตร **ภควตา สนฺทสฺสิโต** ผู้อันพระผู้มีพระภาคให้เข้าใจชัดแล้ว **สมาทปิโต** ให้สมาทานไว้ปฏิบัติแล้ว **สมุตฺเตชิโต** ให้อาจหาญแกล้วกล้าแล้ว **สมฺปหํสิโต**ให้ร่าเริงเบิกบานแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยถ้อยคำอันประกอบด้วยธรรม **อุฏฺฐาย** ลุกขึ้นแล้ว **อาสนา** จากอาสนะ **อภิวาเทตฺวา** ถวายอภิวาทแล้ว **ภควนฺตं** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **กตฺวา** กระทำแล้ว **ปทกฺขิณं** ซึ่งการประทักษิณ **ปกฺกามิ** หลีกไปแล้ว.

[๑๙๕] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปุกฺกุเส มลฺลปุตฺเต** เมื่อนายปุกกุสะมัลลบุตร **อจิรปกฺกนฺเต** หลีกไปแล้วยังไม่นาน **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ตं สิงฺคีวณฺณं ยุคมฏฺฐं ธารณียं** ยังผู้คลุมอันมีเนื้อละเอียดคู่หนึ่งมีสีดุจทองนั้น **อุปนาเมสิ** ให้น้อมเข้าไปแล้ว **กายं** สู่พระวรกาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค. **ตं** (**วตฺถं**) ผู้นั้น (**อานนฺเทน**) **อุปนามิตं** อันพระอานนท์น้อมเข้าไปแล้ว **กายं** สู่พระวรกาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ขายติ** ย่อมปรากฏ **หตจฺจิกं วิย** ดุจถ่านไฟอันปราศจากเปลว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตं** (**วจนं**) ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตं** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺฉริยं** น่าอัศจรรย์, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อพฺภูตं** ไม่เคยมีมาก่อน, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ฉวิวณฺโณ** พระฉวีวรรณ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปริสุทฺโธ** บริสุทธิ์ **ปริโยทาโต** ผุดผ่อง **ยาว** เพียงใด, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

อิทำ สิงฺคิวณฺณำ ยุคมฏฺฐำ ธารณียำ ผ้าคลุมอันมีเนื้อละเอียดคู่หนึ่งมีสีดุจสีแห่งทองนี้ **(มยา) อุปนามิตำ** อันข้าพระองค์น้อมเข้าไปแล้ว **กายำ** สู่พระวรกาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ขายติ** ย่อมปรากฏ **หตจฺจิกำ วิย** ดุจถ่านไฟอันปราศจากเปลว" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอตำ (การณำ)** เหตุนั้น **(โหติ)** ย่อมเป็น **เอวำ** อย่างนั้น, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอตำ (การณำ)** เหตุนั้น **(โหติ)** ย่อมเป็น **เอวำ** อย่างนั้น, **กาโย** กาย **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปริสุทฺโธ โหติ** ย่อมเป็นกายอันบริสุทธิ์, **ฉวิวณฺโณ** พระฉวีวรรณ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปริโยทาโต โหติ** ย่อมเป็นฉวีวรรณอันผุดผ่อง **อติวิย** อย่างยิ่ง **ทฺวีสุ กาเลสุ** ในกาลทั้งหลาย ๒ คราว. **กตเมสุ ทฺวีสุ** สองคราวไหน. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ยำ รตฺตึ** ในราตรีใด **ตถาคโต** ตถาคต **อภิสมฺพุชฺฌติ** ย่อมตรัสรู้ยิ่ง **อนุตฺตรำ สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม **จ** ด้วย, **ยำ รตฺตึ** ในราตรีใด **(ตถาคโต)** ตถาคต **ปรินิพฺพายติ** ย่อมปรินิพพาน **นิพฺพานธาตุยา** ด้วยนิพพานธาตุ **อน ปาทิเสสาย** อันไม่มีขันธ์และกิเลสเหลือ **จ** ด้วย. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **กาโย** กาย **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปริสุทฺโธ โหติ** ย่อมเป็นกายอันบริสุทธิ์, **ฉวิวณฺโณ** พระฉวีวรรณ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปริโยทาโต โหติ** ย่อมเป็นฉวีวรรณอันผุดผ่อง **อติวิย** อย่างยิ่ง **ทฺวีสุ กาเลสุ** ในกาลทั้งหลาย ๒ คราว **อิเมสุ โข** เหล่านี้แล. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **ปจฺฉิเม ยาเม** ในปัจฉิมยาม **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺช โข** ในวันนี้แล **ปรินิพฺพานำ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของตถาคต **ภวิสฺสติ** จักมี **อนฺตเรน** ในระหว่าง **ยมกสาลานำ** แห่งไม้สาละคู่ทั้งหลาย **สาลวเน** ณ ป่าไม้สาละ **อุปวตฺตเน** อันเป็นทางเข้า **กุสินารายำ** ในกรุงกุสินารา **มลฺลานำ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(มยำ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมาเถิด, **กกุธา นทึ** แม่น้ำชื่อกกุธา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **(มยำ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จักเข้าไป **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **(วจนำ)** ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนั้น" ดังนี้แล.

(**ธมฺมสงฺคีติกาจริยา** พระธรรมสังคีติกาจารย์ทั้งหลาย **อาหำสุ** ได้กล่าวแล้ว **อิมำ คาถำ** ซึ่งคาถานี้) **อิติ** ว่า

> **ปุกฺกุโส** นายปุกกุสะ **อภิหารยิ** ถวายแล้ว **ยุคมฏฺฐำ** ซึ่งผ้าเนื้อละเอียดคู่หนึ่ง **สิงฺคิวณฺณำ** อันมีสีดุจทอง, **สตฺถา** พระศาสดา **อจฺฉาทิโต** ทรงครองแล้ว **เตน (วตฺเถน)** ด้วยผ้านั้น **เหมวณฺโณ** พระฉวีวรรณดุจทอง **อโสภถ** ได้งดงามแล้ว.

[๑๙๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **กกุธา นที** แม่น้ำชื่อกกุธา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น. **สทฺธึ** กับ **ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุ **มหตา** หมู่ใหญ่ **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **อชฺโฌคาเหตฺวา** เสด็จลงแล้ว **กกุธำ นทึ** สู่แม่น้ำชื่อกกุธา **นฺหตฺวา จ** ทรงสนาน(สรงน้ำ)แล้วด้วย **ปิวิตฺวา จ** ทรงดื่มแล้วด้วย **ปจฺจุตฺตริตฺวา** ทรงเสด็จขึ้นแล้ว. **อมฺพวนำ** สวนอัมพวัน(สวนมะม่วง) **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ จุนฺทกำ** กะพระจุนทะผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"จุนฺทก** ดูก่อนจุนทะ **อิงฺฆ** เชิญ **ตฺวำ** เธอ **ปญฺญเปหิ** จงปู **สงฺฆาฏึ** ซึ่งผ้าสังฆาฏิ **จตุคฺคุณำ** ให้มีสี่ชั้น **เม** แก่เรา, **(อหำ)** เรา **กิลนฺโต อสฺมิ** เป็นผู้เหน็ดเหนื่อยแล้ว **จุนฺทก** ดูก่อนจุนทะ **(อหำ)** เรา **นิปชฺชิสฺสามิ** จักนอน" ดังนี้.

อายสฺมา จุนฺทโก พระจุนทะผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้” ดังนี้แล. **ปณฺณเปสิ** ปูลาดแล้ว **สงฺฆาฏึ** ซึ่งผ้าสังฆาฏิ **จตุคฺคุณํ** ให้มีสี่ชั้น. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **กปฺเปสิ** ทรงสำเร็จแล้ว **สีหเสยฺยํ** ซึ่งการนอนเหมือนการนอนของราชสีห์ **ทกฺขิเณน ปสฺเสน** โดยข้างขวา **ปาทํ** ยังพระบาทข้างหนึ่ง **อจฺจาธาย** ให้ทับซ้อนแล้ว **ปาเท** บนพระบาทอีกข้างหนึ่ง **สโต** ทรงมีสติ **สมฺปชาโน** ทรงมีสัมปชัญญะ **มนสิกริตฺวา** ทรงกระทำไว้ในใจแล้ว **อุฏฺฐานสญฺญํ** ซึ่งความหมายใจว่าจะลุก. **ปน** ส่วน **อายสฺมา จุนฺทโก** พระจุนทะผู้มีอายุ **นิสีทิ** นั่งแล้ว **ปุรโต** เบื้องพระพักต์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ตตฺถ (ฐาเนน) เอว** ในที่นั้นนั่นเทียว.

(**ธมฺมสงฺคีติกาจริยา** พระธรรมสังคีติกาจารย์ทั้งหลาย **อาหํสุ** ได้กล่าวแล้ว **อิมาโย คาถาโย** ซึ่งคาถาทั้งหลายเหล่านี้) **อิติ** ว่า

> **“จ** ก็ **พุทฺโธ** พระพุทธเจ้า **สตฺถา** ทรงเป็นพระศาสดา **ตถาคโต** ผู้เป็นทรงบรรลุถึงความเป็นจริง **อปฺปฏิโม** ผู้ไม่มีใครเปรียบเทียบ **โลเก** ในโลก **คนฺตฺวาน** เสด็จไปแล้ว **กกุธํ นทึ** สู่แม่น้ำชื่อกกุธา **อจฺโฉทกึ** อันมีน้ำใส **สาตุทกึ** มีน้ำจืด **วิปฺปสนฺนึ** สะอาด **โอคาหิ** เสด็จลงสรงแล้ว **อกิลนฺตรูโป** ทรงมีพระกายอันคลายความเมื่อยล้าแล้ว.
>
> **สตฺถา** พระศาสดา **วตฺตา** ผู้ทรงบอก **ปวตฺตา** ผู้ทรงสอน **ภควา** ผู้ทรงจำแนก **ธมฺเม** ซึ่งธรรมทั้งหลาย **อิธ** (**สาสเน**) ในพระศาสนานี้ **มเหสิ** ทรงเป็นผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ **นฺหตฺวา จ** ครั้นสรงน้ำแล้วด้วย **ปิวิตฺวา จ** ทรงดื่มน้ำแล้วด้วย **อุทตาริ** ได้เสด็จขึ้นมาแล้ว, **ปุรกฺขโต** เสด็จมุ่งหน้าไปแล้ว **มชฺเฌ** ในท่ามกลาง **ภิกฺขุคณสฺส** แห่งหมู่แห่งภิกษุ **อุปาคมิ** ได้เสด็จเข้าไปแล้ว **อมฺพวนํ** สู่อัมพวัน.
>
> **อามนฺตยิ** รับสั่งแล้ว **จุนฺทกํ นาม ภิกฺขุ** กะภิกษุชื่อจุนทะ (**อิติ**) ว่า “(**ตฺวํ**) เธอ **สนฺถร** จงปูลาด (**สงฺฆาฏึ**) ซึ่งผ้าสังฆาฏิ **จตุคฺคุณํ** ๔ ชั้น **นิปชฺชึ** ให้เป็นที่นอน **เม** แก่เรา” ดังนี้, **โส จุนฺโท** พระจุนทะนั้น **ภาวิตตฺเตน** ผู้ตนอันฝึกมาแล้ว **โจทิโต** ผู้รับคำสั่งแล้ว **สนฺถริ** ปูลาดแล้ว (**สงฺฆาฏึ**) ซึ่งผ้าสังฆาฏิ **จตุคฺคุณํ** ให้เป็น ๔ ชั้น **ขิปฺปเมว** โดยพลันเทียว.

สตฺถา พระศาสดา **อกิลนฺตรูโป** ทรงมีพระกายอันคลายความเมื่อยล้าแล้ว **นิปชฺชิ** บรรทมแล้ว, **จุนฺโทปิ** แม้พระจุนทะ **นิสีทิ** นั่งเฝ้าแล้ว **ตตฺถ ปมุเข** ในที่ต่อหน้านั้น” ดังนี้.

[๑๙๗] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **สิยา โข** อาจจะมี **โกจิ** ใครสักคนหนึ่ง **วิปฺปฏิสารํ** ยังความเดือดร้อน **อุปฺปาเทยฺย** อาจให้เกิดขึ้น **จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส** แก่นายจุนทะกัมมารบุตร **(วจเนน)** ด้วยคำ **อิติ** ว่า **‘อาวุโส จุนฺท** ดูก่อนจุนทะผู้มีอายุ **ตถาคโต** พระตถาคต **ปริภุญฺชิตฺวา** ได้เสวยแล้ว **ปจฺฉิมํ ปิณฺฑปาตํ** ซึ่งบิณฑบาตมื้อสุดท้าย **ยสฺส เต** ของเธอใด **ปรินิพฺพุโต** การปรินิพพานแล้ว **อลาภา** ความไม่ใช่ลาภ **(โหติ)** ย่อมมี **ตสฺส เต** แก่เธอนั้น **ทุลฺลทฺธํ** การได้ไม่ดี **(โหติ)** ย่อมมี **ตสฺส เต** แก่เธอนั้น’ ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ตยา)** อันเธอ **ปฏิวิเนตพฺโพ**

พึงบรรเทา **วิปฺปฏิสาโร** ความเดือดร้อนใจ **เอวํ** อย่างนี้ **จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส** แก่นายจุนทะกัมมาระบุตร **(วจเนน)** ด้วยคำ **อิติ** ว่า 'อาวุโส **จุนฺท** แน่ะจุนทะผู้มีอายุ **ตถาคโต** พระตถาคต **ปริภุญฺชิตฺวา** เสวยแล้ว **ปจฺฉิมํ ปิณฺฑปาตํ** ซึ่งอาหารบิณฑบาต มื้อสุดท้าย **ยสฺส เต** ของเธอใด **ปรินิพฺพุโต** การปรินิพพานแล้ว **ลาภา** การได้ลาภ **(โหติ)** ย่อมมี **ตสฺส เต** แก่เธอนั้น **สุลทฺธํ** การได้ซึ่งความสุข **(โหติ)** ย่อมมี **ตสฺส เต** แก่เธอนั้น. **อาวุโส จุนฺท** แน่ะจุนทะผู้มีอายุ **เอตํ (อตฺถํ)** เรื่องนี้ **เม** อันเรา **สุตํ** ฟังแล้ว **สมฺมุขา** ต่อพระพักตร์ **ปฏิคฺคหิตํ** รับเอาแล้ว **สมฺมุขา** เฉพาะพระพักตร์ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ปิณฺฑปาตา** อาหารบิณฑบาตทั้งหลาย **ทฺเว อิเม** สองมื้อเหล่านี้ **สมสมผลา** อันมีผลสม่ำเสมอกัน **สมวิปากา** อันมีวิบากเสมอกัน **มหปฺผลตรา จ** อันมีผลมากกว่าด้วย **มหานิสํสตรา จ** อันมีอานิสงส์มากกว่าด้วย **อญฺเญหิ ปิณฺฑปาเตหิ** กว่าบิณฑบาตทั้งหลายเหล่าอื่น **อติวิย** เกินเปรียบ. **เทฺว (บิณฺฑปาตา)** บิณฑบาตทั้งหลายสองมื้อ **กตเม** เหล่าใด **ตถาคโต** พระตถาคต **ปริภุญฺชิตฺวา** เสวยแล้ว **ยํ ปิณฺฑปาตํ** ยังบิณฑบาตใด **อภิสมฺพุชฺฌติ** ย่อมตรัสรู้ **สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งสัมมาสัมโพธิญาน **อนุตฺตรํ** อันยอดเยี่ยม **จ** ด้วย **ตถาคโต** พระตถาคต **ปริภุญฺชิตฺวา** เสวยแล้ว **ยํ ปิณฺฑปาตํ** ยังบิณฑบาตใด **ปรินิพฺพายติ** ย่อมปรินิพพาน **นิพฺพานธาตุยา** ด้วยนิพพานธาตุ **อนุปาทิเสสาย** ไม่มีขันธ์ห้าและกิเลสเหลือ **จ** ด้วย. **อิเม ทฺเว ปิณฺฑปาตา** บิณฑบาตทั้งหลายสองมื้อเหล่านี้ **สมสมผลา** อันมีผลสม่ำเสมอกัน **สมวิปากา** อันมีวิบากเสมอกัน **มหปฺผลตรา จ** อันมีผลมากกว่าด้วย **มหานิสํสตรา จ** อันมีอานิสงส์มากกว่าด้วย **อญฺเญหิ ปิณฺฑปาเตหิ** กว่าบิณฑบาตทั้งหลายเหล่าอื่น **อติวิย** เกินเปรียบ **กมฺมํ** กรรม (การกระทำ) **อายุสํวตฺตนิกํ** อันเป็นไปเพื่อความมีอายุยืน **อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน** อันนายจุนทะกัมมาระบุตรผู้มีอายุ **อุปจิตํ** สั่งสมแล้ว **กมฺมํ** กรรม(การกระทำ) **วณฺณสํวตฺตนิกํ** อันเป็นไปกับด้วยวรรณะ **อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน** อันนายจุนทะกัมมาระบุตรผู้มีอายุ **อุปจิตํ** สั่งสมแล้ว **กมฺมํ** กรรม (การกระทำ) **สุขสํวตฺตนิกํ** อันเป็นไปเพื่อความสุข **อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน** อันนายจุนทะกัมมาระบุตรผู้มีอายุ **อุปจิตํ** สั่งสมแล้ว **กมฺมํ** กรรม(การกระทำ) **ยสสํวตฺตนิกํ** อันเป็นไปเพื่อยศ **อายสฺมตาจุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน** อันนายจุนทะกัมมาระบุตรผู้มีอายุ **อุปจิตํ** สั่งสมแล้ว **กมฺมํ** กรรม (การกระทำ) **สคฺคสํวตฺตนิกํ** อันเป็นไปเพื่อสวรรค์ **อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน** อันนายจุนทะกัมมาระบุตรผู้มีอายุ **อุปจิตํ** สั่งสมแล้ว **กมฺมํ** กรรม(การกระทำ) **อาธิปเตยฺยสํวตฺตนิกํ** อันเป็นไปเพื่อความเป็นใหญ่ **อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปุตฺเตน** อันนายจุนทะ กัมมาระบุตรผู้มีอายุ **อุปจิตํ** สั่งสมแล้ว' ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **วิปฺปฏิสาโร** ความเดือดร้อนใจ **(ตยา)** อันเธอ **ปฏิวิเนตพฺโพ** พึงบรรเทา **จุนฺทสฺส กมฺมารปุตฺตสฺส** แก่นายจุนทกัมมารบุตร **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิทิตฺวา** ทรงทราบแล้ว **เอตมตฺถํ** ซึ่งเนื้อความนั่น **อุทาเนสิ** ทรงเปล่งแล้ว **อิมํ อุทานํ** ซึ่งพระอุทานนี้ **ตายํ เวลายํ** ในเวลานั้น **อิติ** ว่า

> **"ปุญฺญํ** บุญ **ปวฑฺฒติ** ย่อมเจริญ **(ปุคฺคลสฺส)** แก่บุคคล **ททโต** ผู้ให้อยู่. **เวรํ** เวร **(ปุคฺคลสฺส)** อันบุคคล **สยมโต** ผู้สำรวมอยู่ **น จียติ** ย่อมไม่พอกพูน. **(ปุคฺคโล)** บุคคล **กุสโล** ผู้ฉลาด **ชหาติ** ย่อมละ **ปาปกํ** ซึ่งกรรมอันเป็นบาป **จ** ด้วย, **(ปุคฺคโล)** บุคคล **สนิพฺพุโต (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ดับสนิทแล้ว **ราคโทสโมหกฺขยา** เพราะความสิ้นไปแห่งราคะ โทสะ และโมหะ" ดังนี้.

จตุตฺโถ ภาณวาโร

ภาณวาระที่ ๔ จบ

ยมกสาลา

เสด็จสู่ควงต้นสาละคู่

[๑๙๘] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อายาม** จงมา **ปาริมํ ตีรํ** ฝั่งด้านนอก **หิรญฺญวติยา นทิยา** แห่งแม่น้ำชื่อว่าหิรัญญวดี **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด **กุสินารา** กรุงกุสินา **สาลวนํ** ป่าสาละ **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **อุปวตฺตนํ** อันเป็นทางเข้าไป **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อุปสงฺกมิสฺสาม** จะเข้าไป **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น ” ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **ติ โข** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้ ” ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปาริมํ ตีรํ** ฝั่งด้านนอก **นทิยา** ของแม่น้ำ **หิรญฺญวติยา** ชื่อว่าหิรัญญวดี **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **กุสินารา** กรุงกุสินารา **สาลวนํ** ป่าสาละ **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **อุปวตฺตนํ** ย่อมเข้าไป **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อุปสงฺกมิ** เสด็จเข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเสด็จเข้าไปแล้ว **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิงฺฆ** เชิญ **ตฺวํ** เธอ **ปญฺญเปหิ** จงปู **มญฺจกํ** ซึ่งเตียง **อุตฺตรสีสกํ** อันมีศีรษะในทิศเหนือ **อนฺตเรน** ในระหว่าง **ยมกสาลานํ** แห่งคู่แห่งต้นไม้สาละทั้งหลาย **เม** แก่เรา, **(อหํ)** เรา **กิลนฺโตสฺมิ** ย่อมเป็นผู้เหน็ดเหนื่อยเมื่อล้าแล้ว **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(อหํ)** เรา **นิปชฺชิสฺสามิ** จักนอน” ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้ ” ดังนี้แล. **ปญฺญเปสิ** ปูลาดแล้ว **มญฺจกํ** ซึ่งเตียง **อุตฺตรสีสกํ** อันมีศีรษะในทิศเหนือ **อนฺตเรน** ในระหว่าง **ยมกสาลานํ** แห่งคู่แห่งต้นไม้สาละทั้งหลาย.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **สโต** ทรงมีพระสติ **สมฺปชาโน** ทรงมีพระสัมปชัญญะ **ปาทํ** ยังพระบาทข้างหนึ่ง **อจฺจาธาย** ให้ทับซ้อนแล้ว **ปาเท** บนพระบาทอีกข้างหนึ่ง **กปฺเปสิ** ทรงสำเร็จแล้ว **สีหเสยฺยํ** ซึ่งการนอนดุจการนอนของราชสี **ทกฺขิเณน ปสฺเสน** โดยข้างขวา. **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **ยมกสาลา** คู่แห่งไม้สาละทั้งหลาย **อกาลปุปฺผิ** มีดอกอันนอกฤดูกาลทั้งหลาย **สพฺพผาลิผุลฺลา โหนฺติ** ย่อมเป็นไม้สาละอันผลิดอกทั้งปวง.

เต (ผุลฺลา) ดอกไม้อันบานแล้วทั้งหลายเหล่านั้น **โอกิรนฺติ** ย่อมร่วง **อชฺโฌกิรนฺติ** ย่อมหล่น **อภิปฺปกิรนฺติ** ย่อมโปรยปราย **สรีรํ** สู่พระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต **มนฺทารวปุปฺผานิ** ดอกไม้ชื่อมนทารพทั้งหลาย **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **ปปตนฺติ** ย่อมตกมา **อนฺตลิกฺขา** จากท้องฟ้า. **ตานิ (มนฺทารวปุปฺผานิ)** ดอกมนทารพทั้งหลายเหล่านั้น **โอกิรนฺติ** ย่อมร่วงลง **อชฺโฌกิรนฺติ** ย่อมหล่นลง **อภิปฺปกิรนฺติ** ย่อมโปรยปรายลง **สรีรํ** สู่พระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต.

จนฺทนจุณฺณานิ ผงแห่งแก่นจันทั้งหลาย **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **ปปตนฺติ** ย่อมตกมา **อนฺตลิกฺขา** จากท้องฟ้า **ตานิ (จนฺทนจุณฺณานิ)** ผงแห่งแก่นจันทั้งหลาย **โอกิรนฺติ** ย่อมร่วงลง **อชฺโฌกิรนฺติ** ย่อมหล่นลง **อภิปฺปกิรนฺติ** ย่อมโปรยปรายลง **สรีรํ** สู่พระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต.

ตูริยานิ เสียงดุริยางค์ (องค์แห่งดนตรี) **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **วชฺชนฺติ** ย่อมบรรเลง **อนฺตลิกฺเข** บนท้องฟ้า **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต. **สงฺคีตานิ** เสียงเพลงประสานเสียงทั้งหลาย **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **วตฺตนฺติ** ย่อมส่งเสียง **อนฺตลิกฺเข** บนท้องฟ้า **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต.

[๑๙๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ยมกสาลา** คู่แห่งไม้สาละทั้งหลาย **อกาล-ปุปฺผิ** มีดอกอันออกนอกฤดูกาล **สพฺพผาลิผุลฺลา โข** ย่อมเป็นไม้อันผลิดอกทั้งปวงเบ่งบานแล้วแล **เต(ผุลลา)** ดอกไม้ทั้งหลายเหล่านั้น **โอกิรนฺติ** ย่อมร่วงลง(น้อย) **อชฺโฌกิรนฺติ** ย่อมหล่นลง(ปานกลาง) **อภิปฺปกิรนฺติ** ย่อมโปรยปรายลง(มาก) **สรีรํ** สู่พระสรีร **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต. **มนฺทารวปุปฺผานิ** ดอกไม่ชื่อมันทารกทั้งหลาย **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **ปปตนฺติ** ย่อมตกมา **อนฺตลิกฺขา** จากท้องฟ้า. **ตานิ (มนฺทารวปุปฺผานิ)** ดอกไม้มนทารพทั้งหลายเหล่านั้น **โอกิรนฺติ** ย่อมร่วงลง(น้อย) **อชฺโฌกิรนฺติ** ย่อมหล่นลง(ปานกลาง) **อภิปฺปกิรนฺติ** ย่อมโปรยปรายลง(มาก) **สรีรํ** สู่พระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต. **จนฺทนจุณฺณานิ** ผงแห่งแก่นจันทร์ **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **ปปตนฺติ** ย่อมตกมา **อนฺตลิกฺขา** จากท้องฟ้า. **ตานิ (จนฺทนจุณฺณานิ)** ผงแห่งแก่นจันทร์ทั้งหลายเหล่านั้น **โอกิรนฺติ** ย่อมร่วงลง(น้อย) **อชฺโฌกิรนฺติ** ย่อมหล่นลง(ปานกลาง) **อภิปฺปกิรนฺติ** ย่อมโปรยปรายลง(มาก) **สรีรํ** สู่พระสรีร **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต. **ตูริยานิ** กลองดุริยางทั้งหลาย **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **วชฺชนฺติ** ย่อมบรรณเลง **อนฺตลิกฺขา** บนท้องฟ้า **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต. **สงฺคีตานิ** เสียงขับกล่อม **ทิพฺพานิปิ** แม้อันเป็นทิพย์ **วตฺตนฺติ** ย่อมเป็นไป **อนฺตลิกฺขา** บนท้องฟ้า **ปูชาย** เพื่อบูชา **ตถาคตสฺส** แด่พระตถาคต.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตถาคโต** ตถาคต **สกฺกโต วา โหติ** ย่อมเป็นผู้อันใครๆบูชาหรือ **ครุกโต วา(โหติ)** หรือว่าย่อมเป็นผู้อันใครๆกระทำแล้วซึ่งความเคารพ **มานิโต วา(โหติ)** ย่อมเป็นผู้อันใครๆนับถือแล้วหรือ **ปูชิโต วา** หรือว่าเป็นผู้อันใครๆบูชาแล้ว **อปจิโต วา** หรือว่าเป็นผู้อันใครๆนอบน้อมแล้ว **เอตฺตาวตา** โดยประมาณเพียงนั้น **นโข** หามิได้แล.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **โย (ปุคฺคโล) โข** บุคคลใดแล **ภิกฺขุ วา (โหติ)** เป็นภิกษุใดหรือ **ภิกฺขุนี วา** หรือว่าเป็นภิกษุณี **อุปาสโก วา** เป็นอุปาสกหรือ **อุปาสิกา วา** หรือว่าอุปาสิกา **ธมฺมา-นุธมฺมปฺปฏิปนฺโน** ผู้ปฏิบัติซึ่งธรรมตามสมควรแก่ธรรมที่รู้แล้ว **สามีจิปฺปฏิปนฺโน** ปฏิบัติตามสมควรแล้ว **อนุธมฺมจารี** ผู้มีปกติประพฤติคล้อยตามซึ่งธรรม **วิหรติ** ย่อมอยู่. **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **สกฺกโรติ** ย่อมสักการ **ครุกโรติ** ย่อมกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนติ** ย่อมนับถือ **ปูเชติ** ย่อมบูชา **อปจิยติ** ย่อมนอบน้อม **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต **ปูชาย** เพื่อบูชา **ปรมาย** อันประเสริฐ.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **ตสฺมา** เพราะเหตุนั้น **(มยํ)** เราทั้งหลาย **อิห (สาสเน)** ในพระศาสนานี้ **ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติซึ่งธรรมตามสมควรแก่ธรรม **สามีจิปฺปฏิปนฺนา** ผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว **อนุธมฺมจาริโนติ** ผู้ปฏิบัติคล้อยตามธรรม **วิหริสฺสาม** จักอยู่ **อิติ** ด้วยประการฉะนี้, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **หิ** จริงอยู่ **โว** อันเธอทั้งหลาย **สิกฺขิตพฺพ** พึงศึกษา **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้.

อุปวาณตฺเถโร

พระอุปวาณะเถระ

[๒๐๐] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **อายสฺมา อุปวาโณ** พระอุปวาณะผู้มีอายุ **ฐิโต โหติ** ย่อมเป็นผู้ยืนแล้ว **พีชยมาโน (โหติ)** เป็นผู้พัดอยู่ **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ปุรโต** เบื้องหน้า **ภควโต** ของพระผู้พระภาค. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ** ยังพระอุปวาณะผู้มีอายุ **อปสาเรสิ** ให้หลีกไปแล้ว **(วจเนน)** ด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า "**ภิกฺขุ** ดูก่อนภิกษุ **(ตฺวํ)** เธอ **อเปหิ** จงหลีกไป, **(ตฺวํ)** เธอ **มา อฏฺฐาสิ** อย่าได้ยืน **ปุรโต** เบื้องหน้า **เม** ของเรา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เอตํ (จินฺตนํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **อายสฺมโต อานนฺทสฺส** แก่พระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อยํ โข อายสฺมา อุปวาโณ** พระอุปวาณะผู้มีอายุนี้แล **อุปฏฺฐาโก** ผู้อุปัฏฐาก **สนฺติกาวจโร** ผู้ปฏิบัติใกล้ชิด **สมีปจารี** ผู้เฝ้าอยู่ใกล้ชิด **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ทีฆรตฺตํ** ตลอดราตรีอันยาว. **จ ปน** ก็ **อถ (ภาเว)** เมื่อเป็นเช่นนั้น **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ** ยังพระอุปวาณะผู้มีอายุ **อปสาเรติ** ย่อมให้หลีกไป **ปจฺฉิเม กาเล** ในกาลอันมีภายหลัง **(วจเนน)** ด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า **'ภิกฺขุ** ดูก่อนภิกษุ **(ตฺวํ)** เธอ **อเปหิ** จงหลีกไป, **(ตฺวํ)** เธอ **มา อฏฺฐาสิ** อย่าได้ยืน **ปุรโต** เบื้องหน้า **เม** ของเรา' ดังนี้. **โก นุ โข** อะไรหนอแล **เหตุ** เป็นเหตุ, **โก** อะไร **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย, **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ยํ อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ** ยังพระอุปวาณะผู้มีอายุใด **อปสาเรติ** ย่อมทรงให้หลีกไป **(วจเนน)** ด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า **'ภิกฺขุ** ดูก่อนภิกษุ **(ตฺวํ)** เธอ **อเปหิ** จงหลีกไป, **(ตฺวํ)** เธอ **มา อฏฺฐาสิ** อย่าได้ยืน **ปุรโต** เบื้องหน้า **เม** ของเรา' ดังนี้.

อถ โข ครั้นนั้นแล **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **ภนฺเต** ข้าแต่พระผู้มีพระภาค **อยํ อายสฺมา อุปวาโณ** พระอุปวาณะผู้มีอายุนี้ **อุปฏฺฐาโก** ผู้อุปัฏฐาก **สนฺติกาวจโร** ผู้ปฏิบัติใกล้ชิด **สมีปจารี** ผู้เฝ้าอยู่ใกล้ชิด. **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ทีฆรตฺตํ** ตลอดราตรีอันยาว, **จ ปน** ก็ **อถ** เมื่อเป็นเช่นนั้น **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ** ยังพระอุปวาณะผู้มีอายุ **อปสาเรติ** ย่อมให้หลีกไป, **ปจฺฉิเม กาเล** ในกาลอันมีภายหลัง **(วจเนน)** ด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า **'ภิกฺขุ** ดูก่อนภิกษุ **(ตฺวํ)** เธอ **อเปหิ** จงหลีกไป, **(ตฺวํ)** เธอ **อฏฺฐาสิ** อย่าได้ยืน **ปุรโต** เบื้องหน้า **เม** ของเรา' ดังนี้. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **โก นุ โข** อะไรหนอแล **เหตุ** เป็นเหตุ, **โก** อะไร **ปจฺจโย** เป็นปัจจัย **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ยํ อายสฺมนฺตํ อุปวาณํ** ยังพระอุปวาณะผู้มีอายุใด **อปสาเรติ** ย่อมให้หลีกไป **(วจเนน)** ด้วยพระดำรัส **อิติ** ว่า **' ภิกฺขุ** ดูก่อนภิกษุ **(ตฺวํ)** เธอ **อเปหิ** จงหลีกไป, **(ตฺวํ)** เธอ **มา อฏฺฐาสิ** อย่าได้ยืน **ปุรโต** เบื้องหน้า **เม** ของเรา' ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **ทสสุ โลกธาตูสุ** ในโลกธาตุทั้งหลายสิบ **เยภุยฺเยน** โดยมาก **สนฺนิปติตา** ประชุมพร้อมกันแล้ว **ทสฺสนาย** เพื่อการเฝ้า **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **กุสินารา** เมืองกุสินารา **(โหติ)** มีอยู่, **สาลวนํ** ป่าแห่งไม้สาละ **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **อุปวตฺตนํ** อันเป็นทางเข้า **(โหติ)** มีอยู่ **ยาวตา** เพียงใด, **โยชนานิ** โยชน์ทั้งหลาย **ทฺวาทส** สิบสอง **สมนฺตโต** โดยรอบ **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **(ตาวตา)** เพียงนั้น, **โส ปเทโส** ประเทศนั้น **วาลคฺค-โกฏินิตุทนมตฺโตปิ** แม้ประมาณเท่าปลายของขนแห่งเนื้อทรายจรดลง **เทวตาหิ** เป็นสถานที่อันเทวดาทั้งหลาย **มเหสกฺขาหิ** ผู้มีศักใหญ่ **อปฺผุโฏ** เบียดกันไม่ได้แล้ว. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **อุชฺฌายนฺติ** ย่อมเพ่งโทษ **อิติ** ว่า **'(มยํ)** เราทั้งหลาย **อาคตา อมฺห** เป็นผู้มาแล้ว **ทูรา จ วต** จากแดนไกลด้วยหนอ **ทสฺสนาย** เพื่อเข้าเฝ้า **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต **ตถาคตา** พระตถาคตทั้ง

หลาย **อรหนฺโต** ผู้ทรงเป็นพระอรหันต์ **สมฺมาสมฺพุทฺธา** ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง **อุปฺปชฺชนฺติ** ย่อมอุบัติขึ้น **โลเก** ในโลก **กทาจิ** ในกาลไหนๆ **กรหจิ** ในสถานที่ไหนๆ, **อชฺเชว** ในวันนี้นั่นเทียว **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** แก่พระตถาคต **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในยามสุดท้าย **รตฺติยา** แห่งราตรี, **จ** ก็ **อยํ มเหสกฺโข ภิกฺขุ** ภิกษุผู้มีศักดิ์ใหญ่รูปนี้ **ฐิโต โอวาเรนฺโต** ผู้ยืนขวางอยู่ **ปุรโต** เบื้องหน้า **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **มยํ** เราทั้งหลาย **น ลภาม** ย่อมไม่ได้ **ทสฺสนายา** เพื่อการเข้าเฝ้า **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต **ปจฺฉิเม กาเล** ในกาลสุดท้าย' " ดังนี้.

[๒๐๑] **(อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** กราบทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) **"ภนฺเต ภควา** ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ **ปน** ก็ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **มนสิกโรนฺติ** จะกระทำในใจ **กถํ ภูตา** เป็นอย่างไร" ดังนี้. **(ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **ปถวีสญฺญินิโย** ผู้กำหนดว่าเป็นแผ่นดิน **อากาเส** ในอากาศ **สนฺติ** มีอยู่, **(ตา เทวตา)** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **ปกิริย** สยายแล้ว **เกเส** ซึ่งผมทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** ร้องให้อยู่, **(เทวตา)** เทวดาทั้งหลาย **ปคฺคยฺห** ประคองแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** ร้องให้อยู่, **(เทวตา)** เทวดาทั้งหลาย **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาทา วิย** ล้มลงเหมือนผู้มีอวัยวะขาด, **(เทวตา)** เทวดาทั้งหลาย **อาวฏฺฏนฺติ** ย่อมกลิ้งมา **วิวฏฺฏนฺติ** ย่อมกลิ้งไป **กนฺทนฺเตน** ด้วยการคร่ำครวญอยู่ **อิติ** ว่า **'ภควา** พระผู้พระภาค **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** จักษุ **โลเก** ในโลก **อนฺตรธายิสฺสติ** จักอันตรธาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน' ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **ปถวีสญฺญินิโย** ผู้กำหนดว่าเป็นแผ่นดิน **ปถวิยํ** บนแผ่นดิน **สนฺติ** มีอยู่, **(ตา เทวตา)** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **ปกิริย** สยายแล้ว **เกเส** ซึ่งผมทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** ร้องให้อย, **(เทวตา)** เทวดาทั้งหลาย **ปคฺคยฺห** ประคองแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **ก นฺทนฺติ** ร้องให้อยู่, **(เทวตา)** เทวดาทั้งหลาย **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาทา วิย** ล้มลงเหมือนผู้มีอวัยวะขาด, **(เทวตา)** เทวดาทั้งหลาย **อาวฏฺฏนฺติ** ย่อมกลิ้งมา **วิวฏฺฏนฺติ** ย่อมกลิ้งไป **กนฺทนฺเตน** ด้วยการค่ำครวญอยู่ **อิติ** ว่า **'ภควา** พระผู้พระภาค **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** จักษุ **โลเก** ในโลก **อนฺตรธายิสฺสติ** จักอันตรธาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน'ดังนี้. **(ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) "**ปน** ส่วน **ยา ตา เทวตา** เทวดาทั้งหลายเหล่าใด **วีตราคาโหนฺติ** เป็นผู้ปราศจากราคะแล้ว, **ตา (เทวตา)** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **สตา** ผู้มีสติ **สมฺปชานา** ผู้มีสัมปชัญญะ **อธิวาเสนฺติ** ย่อมอดกลั้น **(จินฺตเนน)** ด้วยอันคิด **อิติ** ว่า **'สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **อนิจฺจา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นสิ่งไม่เที่ยง, **ตํ (นิจฺจํ)** ความเที่ยงนั้น **(ปุคฺคเลน)** อันบุคคล **ลพฺภา** พึงได้ **กุโต** แต่ที่ไหน **เอตฺถ (สงฺขาเรสุ)** ในสังขารทั้งหลายเหล่านี้.

จตุสํเวชนียฏฺฐานานิ

สังเวชนียสถานสี่ตำบล

[๒๐๒] **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** ได้กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปุพฺเพ (กาเล)** ในกาลก่อน **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **วุฏฺฐา** ผู้ออก **วสฺสํ** ซึ่งพรรษา **ทิสาสุ** ในทิศทั้งหลาย **อาคจฺฉนฺติ** ย่อมมา **ทสฺสนาย** เพื่อการเห็น **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต. **เต มยํ** ข้าพระองค์ทั้งหลายเหล่านั้น **ลภาม** จะได้ **ทสฺสนาย** เพื่อการเห็น, **มยํ** ข้าพระองค์ทั้งหลาย **ลภาม**

จะได้ **ปยิรุปาสนาย** เพื่อการเข้าไปนั่งใกล้ **ภิกฺขู** ซึ่งภิกษุทั้งหลาย **มโนภาวนีเย** ผู้เป็นที่น่าเจริญใจ" ดังนี้. **(ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฐานานิ** สถานที่ทั้งหลาย **ทสฺสนียานิ** อันควรเห็น **สํเวชนียานิ** อันควรให้ระลึกถึง **สทฺธสฺส กุลปุตฺตสฺส** ของกุลบุตรผู้มีศรัทธา **จตฺตาริ อิมานิ** สี่แห่งเหล่านี้, **กตมานิ จตฺตาริ** สี่แห่งไหนบ้าง. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฐานํ** สถานที่ **ทสฺสนียํ** อันควรเห็น **สํเวชนียํ** อันควรระลึกถึง **สทฺธสฺส กุลปุตฺตสฺส** ของกุลบุตรผู้มีศรัทธา **(อนุสฺสเรน)** ด้วยการระลึกถึง **อิติ** ว่า '**ตถาคโต** พระตถาคต **ชาโต** ประสูตรแล้ว **อิธ (ฐาเนน)** ในที่นี้' ดังนี้, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฐานํ** สถานที่ **ทสฺสนียํ** อันควรเห็น **สํเวชนียํ** อันควรระลึกถึง **สทฺธสฺส กุลปุตฺตสฺส** ของกุลบุตรผู้มีศรัทธา **(อนุสฺสเรน)** ด้วยการระลึกถึง **อิติ** ว่า '**ตถาคโต** พระตถาคต **อภิสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ยิ่งแล้ว **สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งสัมมาสัมโพธิญาน **อิธ (ฐาเนน)** ในที่นี้' ดังนี้, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฐานํ** สถานที่ **ทสฺสนียํ** อันควรเห็น **สํเวชนียํ** อันควรระลึกถึง **สทฺธสฺส กุลปุตฺตสฺส** ของกุลบุตรผู้มีศรัทธา **(อนุสฺสเรน)** ด้วยการระลึกถึง **อิติ** ว่า '**อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ** พระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม **ตถาคเตน** อันพระตถาคต **ปวตฺติตํ** ทรงแสดงให้เป็นไปแล้ว **อิธ (ฐาเนน)** ในที่นี้' ดังนี้, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฐานํ** สถานที่ **ทสฺสนียํ** อันควรเห็น **สํเวชนียํ** อันควรระลึกถึง **สทฺธสฺส กุลปุตฺตสฺส** ของกุลบุตรผู้มีศรัทธา **(อนุสฺสเรน)** ด้วยการระลึกถึง **อิติ** ว่า '**ตถาคโต** พระตถาคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **นิพฺพานธาตุยา** ด้วยนิพพานธาตุ **อนุปาทิเสสาย** อันไม่มีกิเลสและขันธ์ห้าเหลือ' ดังนี้, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฐานานิ** สถานที่ทั้งหลาย **ทสฺสนียานิ** อันควรเห็น **สํเวชนียานิ** อันควรระลึกถึง **สทฺธสฺส กุลปุตฺตสฺส** ของกุลบุตรผู้มีศรัทธา **อิมานิ โข จตฺตาริ** สี่แห่งทั้งหลายเหล่านี้แล, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุนิโย** ภิกษุณีทั้งหลาย **อุปาสกา** อุบาสกทั้งหลาย **อุปาสิกาโย** อุบาสิกาทั้งหลาย **สทฺธา** ผู้มีศรัทธา **อาคมิสฺสนฺติ** จักมา **(อนุสฺสเรน** ด้วยการระลึก) **(อิติปิ** ว่า...) '**ตถาคโต** พระตถาคต **ชาโต** ประสูติแล้ว **อิธ (ฐาเนน)** ในที่นี้' ดังนี้บ้าง, '**ตถาคโต** พระตถาคต **อภิสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ยิ่งแล้ว **สมฺมาสมฺโพธึ** ซึ่งสัมมาสัมโพธิญาณ **อนุตฺตรํ** อันยอดเยี่ยม **อิธ (ฐาเนน)** ในที่นี้ 'ดังนี้บ้าง, '**อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ** พระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม **ตถาคเตน** อันพระตถาคต **ปวตฺติตํ** ทรงแสดงให้เป็นไปแล้ว **อิธ (ฐาเนน)** ในที่นี้' ดังนี้บ้าง . **(อิติปิ** ว่า...) '**ตถาคโต** พระตถาคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **นิพฺพานธาตุยา** ด้วยนิพพานธาตุ **อนุปาทิเสสาย** อันไม่มีกิเลสและขันธ์เหลือ **อิธ ฐาเน** ในที่นี้' ดังนี้บ้าง, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **หิ** ก็ **เย เกจิ (ชนา)** ชนทั้งหลายทั้งปวง **อาหิณฺฑนฺตา** ผู้เที่ยวไปอยู่ **เจติยจาริกํ** สู่ที่จาริกในเจดีย์ **ปสนฺนจิตฺตา** ผู้มีจิตอันเลื่อมใสแล้ว **กริสฺสนฺติ** จักกระทำ **กาลํ** ซึ่งกาละ, **สพฺเพ เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่การตาย **เภทา** เพราะการแตก **กายสฺส** แห่งกาย **อุปปชฺชิสฺสนฺติ** จักเข้าถึง **สุคตึ สคฺคํ โลกํ** ซึ่งสุคติโลกสวรรค์" ดังนี้.

อานนฺทปุจฺฉากถา

คำถามของพระอานนท์

[๒๐๓] (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **มยํ** ข้าพระองค์ทั้งหลาย **ปฏิปชฺชามาม** จะปฏิบัติ **มาตุคาเม** กะมาตุคามทั้งหลาย **กถํ** อย่างไร" ดังนี้. (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อทสฺสนํ** การไม่เห็น (**โหตุ** จงมี)" ดังนี้.

(**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภควา** ข้าแต่พระผู้มีพระ

ภาค **ทสฺสเน** เมื่อการเห็น **สติ** มีอยู่, (**มยา** อันข้าพระองค์) **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** ควรปฏิบัติ **กถํ** อย่างไร" ดังนี้. (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อนาลาโป** การไม่พูดด้วย (**โหตุ** จงมี)" ดังนี้.

(**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ (**มยา** อันข้าพระองค์) **อาลปนฺเตน** ผู้พูดด้วยอยู่ **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** ควรปฏิบัติ **กถํ** อย่างไร" ดังนี้. (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สติ** สติ (**ตยา** อันเธอ) **อุปฏฺเฐาเปตพฺพา** ควรให้เข้าไปตั้งไว้" ดังนี้.

[๒๐๔] (**อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **มยํ** ข้าพระองค์ทั้งหลาย **ปฏิปชฺชามา** จะปฏิบัติ **สรีเร** กะพระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **กถํ** อย่างไร" ดังนี้. (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **อพฺยาวฏา โหถ** จงอย่ามีความกังวล **สรีรปูชาย** เพื่อการบูชาซึ่งสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อิงฺฆ** เอาเถิด **ตุมฺเห** เธอทั้งหลาย **ฆฏถ** จงพยายาม **สารตฺเถ** ในหน้าที่ของตน, **อนุยุญฺชถ** จงขวนขวาย **สารตฺเถ** ในหน้าที่ของตน, **อปฺปมตฺตา** จงอย่าประมาท **อาตาปิโน** จงพวกเพียร **ปหิตตฺตา** จงอุทิศกายและใจ **สารตฺเถ** ในหน้าที่ของตน **วิหรถ** อยู่เถิด, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ขตฺติยปณฺฑิตาปิ** แม้กษัตริย์ผู้เป็นบัณฑิต **พฺราหฺมณปณฺฑิตาปิ** แม้พราหมณ์ผู้เป็นบัณฑิต **คหปติปณฺฑิตาปิ** แม้คหบดีผู้เป็นบัณฑิต **สนฺติ** มีอยู่, **เต** (**ชนา**) ชนทั้งหลายเหล่านั้น **อภิปฺปสนฺนา** ผู้เลื่อมใสยิ่งแล้ว **ตถาคเต** ในตถาคต **กริสฺสนฺติ** จักกระทำ **สรีรปูชํ** ซึ่งการบูชาซึ่งสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต" ดังนี้.

[๒๐๕] **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **(อมฺเหหิ)** อันข้าพระองค์ทั้งหลาย **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** พึงปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **กถํ** อย่างไร"ดังนี้. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **ยถา โข** โดยประการใดแล, **ตุมฺเหหิ** อันเธอทั้งหลาย **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** พึงปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **เอวํ** โดยประการนั้น "ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **กถํ** อย่างไร" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **เวเฐนฺติ** ย่อมห่อ **สรีรํ** ซึ่งสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันยังไม่ตัด **เวเฐตฺวา** ครั้นพันแล้ว **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันยังไม่ตัด **เวเฐนฺติ** ย่อมห่อ **กปฺปาเสน** ด้วยฝ้าย **วิหเตน** อันสะอาด **เวเฐตฺวา** ครั้นห่อแล้ว **กปฺปาเสน** ด้วยฝ้าย **วิหเตน** อันสะอาด **เวเฐนฺติ** ย่อมห่อ **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันยังไม่ตัด **เวเฐตฺวา** พันแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ์ **ยุคสเตหิ** ด้วยร้อยแห่งคู่ทั้งหลาย **ปญฺจหิ** ห้า **เอเตนุปาเยด**้วยอุบายนี้ **ปกฺขิปิตฺวา** ใส่เข้าแล้ว **อายสาย เตลโทณิยา** ในรางเหล็กอันด้วยเต็มน้ำมัน **ปฏิกุชฺชิตฺวา** ครอบแล้ว **อายสาย โทณิยา** ด้วยรางเหล็ก **อญฺญิสฺสา** อื่นอีก **กริตฺวา** กระทำแล้ว **จิตกํ** ซึ่งเชิงตระกอน (จิตกาธาน) **สพฺพคนฺธานํ** ด้วยของหอมทั้งปวง **สรีรํ** ยังพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้า

จักรพรรดิ **ฌาเปนฺติ** ย่อมให้ไหม้, **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ **ถูปํ** ซึ่งสถูป **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **จาตุมหาปเถ** ใกล้ทางใหญ่สี่แพร่ง **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ์ **เอวํ โข** อย่างนี้แล, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ์ **ยถา โข** ฉันใดแล, **(ตุมฺเหหิ)** อันเธอทั้งหลาย **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** พึงปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **เอวํ** ฉันนั้น, **(ตุมฺเหหิ)** อันเธอทั้งหลาย **กาตพฺโพ** พึงกระทำ, **ถูโป** พระสถูป **ตถาคตสฺส** แก่พระตถาคต **จาตุมหาปเถ** ใกล้ทางใหญ่สี่แพร่ง. **เย (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่าใด **อาโรเปสฺสนฺติ** จักโปรย **มาลํ วา** ซึ่งดอกไม้หรือ **คนฺธํ วา** หรือว่าซึ่งของหอม **จุณฺณกํ วา** หรือว่าซึ่งแป้งฝุ่น **ตตฺถ (ถูเป)** ที่พระสถูปนั้น **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อภิวาเทสฺสนฺติ** จักกราบไหว้ **วา** หรือว่า **จิตฺตํ** ยังจิต **ปสาเทสฺสนฺติ** จักให้เลื่อมใส **ตํ (กรณํ)** การกระทำนั้น **ภวิสฺสติ** จักมี **หิตายะ** เพื่อประโยชน์ **สุขายะ** เพื่อความสุข **ทีฆรตฺตํ** ตลอดราตรีอันยาวนาน **เตสํ (ชนานํ)** แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น.

ถูปารหปุคฺคโล

บุคคลผู้ควรแก่สถูป

[๒๐๖] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ (**ปุคฺคลา** บุคคลทั้งหลาย) **ถูปารหา** ผู้ควรแก่สถูป **จตฺตาโร อิเม** สี่จำพวกเหล่านี้ (**โหนฺติ** มีอยู่), (**ปุคฺคลา** บุคคลทั้งหลาย) **จตฺตาโร** สี่จำพวก **กตเม** เหล่าไหน? **จตฺตาโร** (**ปุคฺคลา** บุคคลทั้งหลาย) สี่จำพวก **อิติ** คือ **ตถาคโต** พระตถาคต **อรหํ** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ** พระปัจเจกพุทธเจ้า **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **สาวโก** พระสาวก **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ตถาคโต** พระตถาคต **อรหํ** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** เพราะอาศัย **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **กึ** อะไร.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **พหุชนา** ชนเป็นอันมากทั้งหลาย **จิตฺตํ** ยังจิต **ปสาเทนฺติ** ย่อมให้เลื่อมใส **อิติ** ว่า '**อยํ ถูโป** พระสถูปนี้ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อรหโต** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง **ตสฺส** พระองค์นั้น' ดังนี้ **(จินฺตเนน)** ด้วยอันคิดว่า **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **จิตฺตํ** ครั้นยังจิต **ปสาเทตฺวา** ให้เลื่อมใสแล้ว **ตตฺถ ถูเป** ในพระสถูปนั้น **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **เภทา** เพราะการแตก **กายสฺส** แห่งกาย **อุปปชฺชนฺติ** ย่อมเข้าถึง **สุคตึ สคฺคํ โลกํ** ซึ่งสุคติโลกสวรรค์. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตถาคโต** พระตถาคต **อรหํ** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **อิทํ โข** นี้แล. **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้เองเฉพาะผู้เดียว **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** อาศัยแล้ว **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **กึ** อะไร.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **พหุชนา** ชนเป็นอันมากทั้งหลาย **จิตฺตํ** ยังจิต **ปสาเทนฺติ** ย่อมให้เลื่อมใส **อิติ** ว่า '**อยํ ถูโป** พระสถูปนี้ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ปจฺเจกสมฺพุทฺธสฺส** ผู้ตรัสรู้เองเฉพาะผู้เดียว

ตสฺส พระองค์นั้น **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **จิตฺตํ** ครั้นยังจิต **ปสาเทตฺวา** ให้เลื่อมใสแล้ว **ตตฺถ ถูเป** ในพระสถูปนั้น **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **เภทา** เพราะการแตก **กายสฺส** แห่งกาย **อุปปชฺชนฺติ** ย่อมเข้าถึง **สุคตึ สคฺคํ โลกํ** ซึ่งสุคติโลกสวรรค์. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้เองเฉพาะผู้เดียว **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** อาศัยแล้ว **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **อิทํ โข** นี้แล. **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **สาวโก** พระสาวก **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** อาศัยแล้ว **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **กึ** อะไร.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **พหุชนา** ชนเป็นอันมากทั้งหลาย **จิตฺตํ** ยังจิต **ปสาเทนฺติ** ย่อมให้เลื่อมใส **อิติ** ว่า 'อยํ **ถูโป** พระสถูปนี้ **สาวกสฺส** ของพระสาวก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อรโต** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง **ตสฺส** พระองค์นั้น' ดังนี้ **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **จิตฺตํ** ครั้นยังจิต **ปสาเทตฺวา** ให้เลื่อมใสแล้ว **ตตฺถ ถูเป** ในพระสถูปนั้น **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **เภทา** เพราะการแตก **กายสฺส** แห่งกาย **อุปปชฺชนฺติ** ย่อมเข้าถึง **สุคตึ สคฺคํ โลกํ** ซึ่งสุคติโลกสวรรค์. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สาวโก** พระสาวก **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** อาศัยแล้ว **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **อิทํ โข** นี้แล. **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **จ** ก็ **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** อาศัยแล้ว **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **กึ** อะไร.

อานนฺท ดูก่อนอานนท์ **พหุชนา** ชนเป็นอันมากทั้งหลาย **จิตฺตํ** ยังจิต **ปสาเทนฺติ** ย่อมให้เลื่อมใส **อิติ** ว่า 'อยํ **ถูโป** พระสถูปนี้ **ธมฺมรญฺโญ** ของพระธรรมราชา **ธมฺมิกสฺส** ผู้ประกอบด้วยธรรม **ตสฺส** พระองค์นั้น' ดังนี้. **เต (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่านั้น **จิตฺตํ** ครั้นยังจิต **ปสาเทตฺวา** ให้เลื่อมใสแล้ว **ตตฺถ ถูเป** ในพระสถูปนั้น **ปรํ** เบื้องหน้า **มรณา** แต่ความตาย **เภทา** เพราะการแตก **กายสฺส** แห่งกาย **อุปปชฺชนฺติ** ย่อมเข้าถึง **สุคตึ สคฺคํ โลกํ** ซึ่งสุคติโลกสวรรค์. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ถูปารโห (โหติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **ปฏิจฺจ** อาศัยแล้ว **อตฺถวสํ** ซึ่งอำนาจแห่งประโยชน์ **อิทํ โข** นี้แล. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปุคฺคลา** บุคคลทั้งหลาย **ถูปารหา (โหนฺติ)** ย่อมเป็นผู้ควรสร้างสถูปถวาย **จตฺตาโร** สี่จำพวก **อิเม โข** เหล่านี้แล **โหนฺติ** ย่อมมี" ดังนี้.

อานนฺทอจฺฉริยธมฺโม

ความเป็นอัจฉริยะของพระอานนท์

[๒๐๗] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปวิสิตฺวา** เข้าไปแล้ว **วิหารํ** สู่วิหาร **อาลมฺพิตฺวา** เกาะแล้ว **กปิสีสํ** ซึ่งสลักเพชร **โรทมาโน** ร้องให้อยู่ **อฏฺฐาสิ** ได้ยืนอยู่แล้ว **จินฺตเนน** ด้วยอันคิด (**อิติ**) ว่า **"จ** ก็ **อหํ** เรา **เสโข อมฺหิ** ย่อมเป็นเสขะผู้ยังศึกษา **สกรณีโย** ผู้เป็นไปกับด้วยกิจอันควรกระทำ **วต** หนอ **ปนิพานํ** การปรินิพพาน **ภวิสฺสติ** จักมี **สตฺถุ** แก่พระศาสดา **เม** ของเรา **จ** ด้วย, **โย** (**ปุคฺคโล**) บุคคลใด **อนุกมฺปโก (ภวิสฺสติ)** จักเป็นผู้มีความอนุเคราะห์ **มม** แก่เรา" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **(อิติ)** ว่า **"ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ ผู้มีอายุ **คโต** ไปแล้ว **กหํ (ฐาเนน) นุ โข** ณ ที่ไหนหนอแล" ดังนี้. **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อาหํสุ** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **เอโส** นั้น **ปวิสิตฺวา** เข้าไปแล้ว **วิหารํ** สู่วิหาร

อาลมฺพิตฺวา เกาะแล้ว **กปิสีสํ** ซึ่งสลักเพชร **โรทมาโน จิโต** ยืนร้องให้อยู่แล้ว **(จินฺตเนน)** ด้วยความคิด **อิติ** ว่า **'จ** ก็ **อหํ** เรา **เสโข อมฺหิ** ย่อมเป็นผู้ยังศึกษาอยู่ **สกรณีโย** ผู้เป็นไปกับด้วยกิจอันควรกระทำ **วต** หนอ **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ภวิสฺสติ** จักมี **สตฺถุ** แก่พระศาสดา **เม** ของเรา **จ** ด้วย, **โย (ปุคฺคโล)** บุคคลใด **อนุกมฺปโก ภวิสฺสติ** จะเป็นผู้มีความอนุเคราะห์ **มม** แก่เรา" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขุ** กะภิกษุ **อญฺญตรํ** รูปใดรูปหนึ่ง **อิติ** ว่า **"ภิกฺขุ** ดูก่อนภิกษุ **ตฺวํ** เธอ **เอหิ** จงมา, **อามนฺเตหิ** จงบอก **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ **วจเนน** ตามคำ **มม** ของเรา **อิติ** ว่า **'อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **สตฺถา** พระศาสดา **อามนฺเตติ** ย่อมตรัสเรียก **ตํ** ซึ่งท่าน' " ดังนี้. **โส ภิกฺขุ** ภิกษุนั้น **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **วจนํ** ซึ่งคำ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้" ดังนี้แล, **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **(วสติ)** ย่อมอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น, **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **สตฺถา** พระศาสดา **อามนฺเตติ** ย่อมตรัสเรียก **ตํ** ซึ่งท่าน" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ตสฺส ภิกฺขุโน** แก่ภิกษุนั้น **อิติ โข** ว่า "**อาวุโส** ดูก่อนท่านผู้มีอายุ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ย่อมประทับอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด, **อุปสงฺกมิ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น, **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **อภิวาเทตฺวา** ถวายบังคมแล้ว **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งพระดำรัสนี้ **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **นิสินฺนํ โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อลํ** พอละ **ตวํ** เธอ **มา โสจิ** อย่าได้เศร้าโศก **มา ปริเทวิ** อย่าได้คร่ำครวญ, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เอตํ (วจนํ)** คำนี้ **มยา** อันเรา **อกฺขาตํ** บอกแล้ว **ปฏิกจฺเจว** ตั้งแต่ต้นนั่นเทียว **นนุ** มิใช่หรือ **อิติ** ว่า **"นานาภาโว** ความพลัด **วินาภาโว** ความพราก **อญฺญถาภาโว** ความเป็นโดยประการอื่น **ปิเยหิ** จากของอันเป็นที่รักทั้งหลาย **มนาเปหิ** จากของอันเป็นที่ชอบใจทั้งหลาย **สพฺเพเหว** ทั้งปวงนั่นเทียว, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **(ปุคฺเลน)** อันบุคคล **ลพฺภา** พึงได้ **ตํ (สพฺพํ)** ซึ่งของอันเป็นที่รักที่ชอบใจทั้งปวงนั้น **กุโต** แต่ที่ไหน **เอตฺถ จาเน** ในที่นั้น, **ชาตํ** การเกิด **ภูตํ** ความมีปรากฏ **สงฺขาตํ** ความถูกสังขารปรุงแต่ง **ปโลกธมฺมํ** ความแตกสลายเป็นธรรมดา **ยํ ตํ** ใด, **ตํ สรีรํ** พระสรีระนั้น **ตถาคตสฺสาปิ** แม้ของพระตถาคต **มา ปลุชฺชิ** อย่าได้แตก **วต** หนอ" ดังนี้, **เอตํ ฐานํ** ฐานนั้น **น วิชฺชติ** ย่อมไม่มี, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตถาคโต** พระตถาคต **เต ปจฺจุปฏฺฐิโต** ผู้อันเธอบำรุงแล้ว **กายกมฺเมน** ด้วยกายกรรม **เมตฺเตน** อันประกอบด้วยเมตตา **หิเตน** อันเกื้อกูล **สุเขน** อันความสุข **อทฺวเยน** อันเสมอต้นเสมอปลาย **อปฺปมาเณน** อันไม่มีประมาณ **วจีกมฺเมน** ด้วยวจีกรรม **เมตฺเตน** อันประกอบด้วยเมตตา **หิเตน** อันเกื้อกูล **สุเขน** อันมีความสุข **อทฺวเยน** อันเสมอต้นเสมอปลาย **อปฺปมาเณน** อันไม่มีประมาณ **มโนกมฺเมน** ด้วยมโนกรรม **เมตฺเตน** อันประกอบด้วยเมตตา **หิเตน** อันเกื้อกูล **สุเขน** อันมีความสุข **อทฺวเยน** อันเสมอต้นเสมอปลาย **อปฺปมาเณน** อันไม่มีประมาณ **ทีฆรตฺตํ โข** ตลอดราตรีนานแล, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตวํ** เธอ **กตปุญฺโญสิ** เป็นผู้มีบุญอันกระทำแล้ว **อนุยุญฺช** จงตามประกอบ **ปธานํ** ซึ่งความเพียร, **ตวํ** เธอ **อนาสโว โหหิสิ** จะเป็นผู้ไม่มีอาสวะ **ขิปฺปํ** พลัน" ดังนี้.

[๒๐๘] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้ง

หลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อรหนฺโต** พระอรหันต์ **สมฺมาสมฺพุทฺธา** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เองทั้งหลาย **อตีตํ อทฺธานํ** ในกาลอันเป็นอดีต **เยปิ เต** แม้เหล่าใด **อเหสุ** ได้มีแล้ว **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อุปฏฺฐากา** ผู้เป็นอุปัฏฐาก **ภควนฺตานํ** ของพระผู้มีพระภาคทั้งหลาย **เอตปฺปรมาเยว อเหสุ** ได้เป็นผู้เลิศกว่าอุปัฏฐากนั่นเทียว **เตสมฺปิ** แม้เหล่านั้น **เสยฺยถาปิ** เหมือน **อานนฺโท** พระอานนท์ **(อุปฏฺฐาโก)** เป็นผู้อุปัฏฐาก **มยฺหํ** ของเรา, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อรหนฺโต** พระอรหันต์ **สมฺมาสมฺพุทฺธา** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เองทั้งหลาย **อนาคตมทฺธานํ** ในกาลอันเป็นอนาคต **ภวิสฺสนฺติ** จักมี, **เยปิ เต (ภิกฺขู)** แม้ภิกษุทั้งหลายเหล่าใด **ภควนฺตานํ** ของพระผู้มีพระภาคทั้งหลาย **เอตปฺปรมาเยว อเหสุ** เป็นผู้เลิศกว่าอุปัฏฐากนั่นเทียว **เตสมฺปิ** แม้เหล่านั้น **เสยฺยถาปิ** เหมือน **อานนฺโท** พระอานนท์ **(อุปฏฺฐาโก)** ผู้อุปัฏฐาก **มยฺหํ** ของเรา **ภวิสฺสนฺติ** จักมี, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อานนฺโท** พระอานนท์ **ปณฺฑิโต** ผู้เป็นบัณฑิต, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อานนฺโท** พระอานนท์ **เมธาวี** ผู้มีปัญญา **ชานาติ** ย่อมรู้ **อิติ** ว่า "**อยํ กาโล** เวลานี้ **ภิกฺขูนํ** ของภิกษุทั้งหลาย **ทสฺสนาย** เพื่อเฝ้า **อุปสงฺกมิตุํ** เพื่ออันเข้าหา **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต, **อยํ กาโล** เวลานี้ **ภิกฺขุนีนํ** ของภิกษุณีทั้งหลาย , **อยํ กาโล** เวลานี้ **อุปาสกานํ** ของอุบาสกทั้งหลาย, **อยํ กาโล** เวลานี้ **อุปาสิกานํ** ของอุบาสิกาทั้งหลาย, **อยํ กาโล** เวลานี้ **รญฺโญ** ของพระราชา, **อยํ กาโล** เวลานี้ **ราชมหามตฺตานํ** ของราชมหาอำมาตย์ทั้งหลาย, **อยํ กาโล** เวลานี้ **ติตฺถิยานํ** ของเดียรถีย์ทั้งหลาย, **อยํ กาโล** เวลานี้ **ติตฺถิยสาวกานํ** ของสาวกของเดียรถีย์ทั้งหลาย" ดังนี้.

[๒๐๙] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ธมฺมา** ธรรมทั้งหลาย **อจฺฉริยา** อันน่าอัศจรรย์ **อพฺภุตา** อันไม่เคยมีปรากฏ **จตฺตาโร** สี่อย่าง **อิเม** เหล่านี้ **อานนฺเท** ในพระอานนท์ **โหนฺติ** มีอยู่, **กตเม จตฺตาโร** สี่ประการอะไรบ้าง,

(๑) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **ภิกฺขุปริสา** ภิกษุบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเยี่ยม **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ไซร้, **สา (ภิกฺขุปริสา)** ภิกษุบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเยี่ยม, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **อานนฺโท** พระอานนท์ **ภาสติ** จะกล่าว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรมไซร้, **สา (ภิกฺขุปริสา)** ภิกษุบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการกล่าว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุปริสา** ภิกษุบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว, **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อานนฺโท** พระอานนท์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง.

(๒) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **ภิกฺขุนีปริสา** ภิกษุณีบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเยี่ยม **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ไซร้, **สา (ภิกฺขุนีปริสา)** ภิกษุณีบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเยี่ยม, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **อานนฺโท** พระอานนท์ **ภาสติ** จะกล่าว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรมไซร้, **สา (ภิกฺขุนีปริสา)** ภิกษุณีบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการกล่าว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกฺขุนีปริสา** ภิกษุณีบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว, **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อานนฺโท** พระอานนท์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง,

(๓) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **อุปาสกปริสา** อุบาสกบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเยี่ยม **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ไซร้, **สา (อุปาสกปริสา)** อุบาสกบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเยี่ยม, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **อานนฺโท** พระ

อานนท์ **ภาสติ** จะกล่าว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรมไซร้, **สา (อุปาสกปริสา)** อุบาสกบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการกล่าว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อุปาสกปริสา** อุบาสกบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว, **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อานนฺโท** พระอานนท์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง.

(๔) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **อุปาสิกาปริสา** อุบาสิกาบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเยี่ยม **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ไซร้, **สา (อุปาสกปริสา)** อุบาสิกาบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเยี่ยม, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **อานนฺโท** พระอานนท์ **ภาสติ** จะกล่าว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรมไซร้, **สา (อุปาสิกาปริสา)** อุบาสิกาบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการกล่าว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อุปาสิกาปริสา** อุบาสิกาบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว, **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อานนฺโท** พระอานนท์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ธมฺมา** ธรรมทั้งหลาย **อจฺฉริยา** อันน่าอัศจรรย์ **อพฺภุตา** อันไม่เคยมีปรากฏ **จตฺตาโร** สี่อย่าง **อิเม โข** เหล่านี้แล **อานนฺเท** ในพระอานนท์ **โหนฺติ** มีอยู่. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ธมฺมา** ธรรมทั้งหลาย **อจฺฉริยา** อันน่าอัศจรรย์ **อพฺภุตา** อันไม่เคยมีปรากฏ **จตฺตาโร** สี่อย่าง **อิเม** เหล่านี้ **รญฺเญ จกฺกวตฺติมฺหิ** ในพระเจ้าจักพรรดิ์ **โหนฺติ** มีอยู่. **กตเม จตฺตาโร** สี่ประการ เป็นไฉน

(๑) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **ขตฺติยปริสา** ขัตติยบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเฝ้า **ราชานํ จกฺกวตฺตึ** ซึ่งพระเจ้าจักรพรรดิ์ไซร้, **สา (ขตฺติยปริสา)** ขัตติยบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเฝ้า, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ภาสติ** จะตรัสไซร้, **สา (ขตฺติยปริสา)** ขัตติยบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการตรัส, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ขตฺติยปริสา** ขัตติยบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง.

(๒) **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **พฺราหฺมณปริสา** พราห์มบริษัท ...ฯลฯ...

(๓) **คหปติปริสา** คหบดีบริษัท ...ฯลฯ..

(๔) **สมณปริสา** สมณบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเฝ้า **ราชานํ จกฺกวตฺตึ** ซึ่งพระเจ้าจักรพรรดิ์ไซร้, **สา (สมณปริสา)** สมณบริษัท **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเฝ้า, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ภาสติ** จะตรัสไซร้, **สา (สมณปริสา)** สมณบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการตรัส, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สมณปริสา** สมณบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา จกฺกวตฺตี** พระเจ้าจักรพรรดิ์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง,

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ธมฺมา** ธรรมทั้งหลาย **อจฺฉริยา** อันน่าอัศจรรย์ **อพฺภุตา** อันไม่เคยมีปรากฏ **จตฺตาโร** สี่อย่าง **อิเม โข** เหล่านี้แล **อานนฺเท** ในพระอานนท์ **โหนฺติ** มีอยู่ **เอวเมว** ฉันนั้น นั่นเทียว, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **ภิกฺขุปริสา** ภิกษุบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเยี่ยม **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ไซร้, **สา (ภิกฺขุปริสา)** ภิกษุบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเยี่ยม, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **อานนฺโท** พระ

อานนท์ **ภาสติ** จะกล่าว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรมไซร้, **สา (ภิกฺขุปริสา)** ภิกษุบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการกล่าว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ภิกขุปริสา** ภิกษุบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อานนฺโท** พระอานนท์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **สเจ** ถ้าว่า **ภิกขุนีปริสา** ภิกษุณีบริษัท ...ฯลฯ...

อุปาสกปริสา อุบาสกบริษัท ...ฯลฯ...

อุปาสิกาปริสา อุบาสิกาบริษัท **อุปสงฺกมติ** จะเข้าไป **ทสฺสนาย** เพื่อการเยี่ยม **อานนฺทํ** ซึ่งพระอานนท์ไซร้, **สา (อุปาสกปริสา)** อุบาสิกาบริษัทนั้น **ตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ทสฺสเนน** เพราะการเยี่ยม, **เจ** ถ้าว่า **ตตฺร (กาเล)** ในกาลนั้น **อานนฺโท** พระอานนท์ **ภาสติ** จะกล่าว **ธมฺมํ** ซึ่งธรรมไซร้, **สา (อุปาสิกาปริสา)** อุบาสิกาบริษัทนั้น **อตฺตมนา โหติ** ย่อมเป็นผู้มีใจยินดี **ภาสิเตนปิ** แม้เพราะการกล่าว. **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อุปาสิกาปริสา** อุบาสิกาบริษัท **อติตฺตาว โหติ** ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มเทียว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อานนฺโท** พระอานนท์ **ตุณฺหี โหติ** ย่อมเป็นผู้นิ่ง.

ภิกฺขเว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ธมฺมา** ธรรมทั้งหลาย **อจฺฉริยา** อันน่าอัศจรรย์ **อพฺภุตา** อันไม่เคยมีปรากฏ **จตฺตาโร** สี่อย่าง **อิเม โข** เหล่านี้แล **อานนฺเท** ในพระอานนท์ **โหนฺติ** มีอยู่" ดังนี้.

มหาสุทสฺสนสุตฺตเทสนา

ทรแสดงมหาสุทัสสนสูตร

[๒๑๐] "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **คจฺฉ** จงไป, **ตฺวํ** เธอ **ปวิสิตฺวา** เข้าไปแล้ว **กุสินารึ** สู่เมืองกุสินารา **อาโรเจหิ** จงบอก **โกสินารกานํ มลฺลานํ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้อยู่ในเมืองกุสินารา **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ข้าแต่วาเสฏฐะทั้งหลาย **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในยามสุดท้าย **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺช โข** ในวันนี้แล, **วาเสฏฺฐา** ข้าแต่วาเสฏฐะทั้งหลาย **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **อภิกฺกมถ** จงรีบออกไป, **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **อภิกฺกมถ** จงรีบออกไป. (**ตุมฺเห**) ท่านทั้งหลาย **มา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ** อย่าได้เป็นผู้มีความเดือนร้อนใจ **ปจฺฉา** ในกาลภายหลัง (**จินฺตเนน**) ด้วยการคิดว่า **อิติ** ว่า '**ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **อโหสิ** ได้มีแล้ว **คามกฺเขตฺเต** ในเขตบ้างเมือง **อมฺหากญฺจ โน** ของเราทั้งหลายและของเราทั้งหลาย, **มยํ** เราทั้งหลาย **น ลภิมฺหา** ไม่ได้แล้ว **ทสฺสนาย** เพื่อเข้าเฝ้า **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต **ปจฺฉิเม กาเล** ในวาระสุดท้าย' ดังนี้.

อายสฺมา อานนฺโท ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบกลับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า "**ภนฺเต ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล **นิวาเสตฺวา** นุ่งแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตรและจีวร **อตฺตทุติโย** มีตนเป็นที่สอง (ผู้เดียว) **ปาวิสิ** เข้าไปแล้ว **กุสินารึ** สู่เมืองกุสินารา.

มลฺลานํ วนฺทนา

การถวายอภิวาทของเจ้ามัลละ

[๒๑๑] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้น **มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลาย **โกสินารกา** ผู้อยู่ในเมืองกุสินารา **สนฺนิปติตา โหนฺติ** ย่อมเป็นผู้ประชุมพร้อมกันแล้ว **สนฺถาคาเร** ในสันฐาคาร **เกนจิเทว**

กรณีเยน ด้วยกิจอันควรกระทำบางอย่างนั่นเทียว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **สนฺถาคารํ** สันฐาคาร **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **โกสินารกานํ** ผู้อยู่ในเมืองกุสินารา (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ตาเนน**) ณ ที่ใด, **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปแล้ว **เตน** (**ตาเนน**) ณ ที่นั้น, **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **อาโรเจสิ** แจ้งแล้ว **มลฺลานํ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลาย **โกสินารกานํ** ผู้อยู่ในเมืองกุสินารา **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ข้าแต่วาเสฏฐะทั้งหลาย **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในยามสุดท้าย **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺช โข** ในวันนี้แล. **วาเสฏฺฐา** ข้าแต่วาเสฏฐะทั้งหลาย **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **อภิกฺกมถ** จงรีบออกไป, **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **อภิกฺกมถ** จงรีบออกไป. (**ตุมฺเห**) ท่านทั้งหลาย **มา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ** อย่าได้เป็นผู้มีความเดือนร้อนใจ **ปจฺฉา** ในกาลภายหลัง (**จินฺตเนน**) ด้วยการคิดว่า **อิติ** ว่า '**ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **อโหสิ** ได้มีแล้ว **คามกฺเขตฺเต** ในเขตบ้างเมือง **อมฺหากญฺจ โน** ของเราทั้งหลายและของเราทั้งหลาย, **มยํ** เราทั้งหลาย **น ลภิมฺหา** ไม่ได้แล้ว **ทสฺสนาย** เพื่อเข้าเฝ้า **ตถาคตํ** ซึ่งพระตถาคต **ปจฺฉิเม กาเล** ในวาระสุดท้าย' ดังนี้.

มลฺลา จ เจ้ามัลละทั้งหลายด้วย **มลฺลปุตฺตา จ** โอรสของมัลละทั้งหลายด้วย **มลฺลสุณิสา จ** สุณิสาของมัลละทั้งหลายด้วย **มลฺลปชาปติโย จ** ปชาบดีของมัลละทั้งหลายด้วย **สุตฺวา** ฟังแล้ว **อิทํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมโต อานนฺทสฺส** ของพระอานนท์ผู้มีอายุ **อฆาวิโน** มีความทุกข์(ไม่มีความสุข) **ทุมฺมนา** มีความเสียใจ **เจโตทุกฺขสมปฺปิตา** ผู้เปี่ยมด้วยความโทมนัส **อปฺเปกจฺเจ** บางพวก **ปกิริย** สยายแล้ว **เกเส** ซึ่งเกศาทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่, **อปฺเปกจฺเจ** บางพวก **ปคฺคยฺห** ยกขึ้นแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่, **อปฺเปกจฺเจ** บางพวก **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาทา** เหมือนคนเท้าขาด **อาวฏฺฏนฺติ วิวฏฺฏนฺติ** กลิ้งไปกลิ้งมาอยู่ (**กนฺทเนน**) ด้วยการคร่ำครวญ **อิติ** ว่า "**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพายิสฺสติ** จักปรินิพพาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** ดวงตา **โลเก** ในโลก **อนฺตรธายิสฺสติ** จักอันตรธาน **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน" ดังนี้.

สุภทฺทปริพฺพาชกวตฺถุ

เรื่องสุภัททะปริพาชก

[๒๑๒] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **สุภทฺโทนาม ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **ปฏิวสติ** ย่อมอยู่ **กุสินารายํ** ที่กรุงกุสินารา. **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อสุภัททะ **อสฺโสสิ โข** ได้สดับแล้วแล **อิติ** ว่า **"กิร** ได้ยินว่า **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **สมณสฺส โคตมสฺส** ของพระสมณโคดม **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในปัจฉิมยาม(ยามสุดท้าย) **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺช** ในวันนี้" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **เอตํ (จินฺตนํ)** ความคิดนี่ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **สุภทฺทสฺส ปริพฺพาชกสฺส** แก่ปริพาชกชื่อสุภัททะ **อิติ** ว่า **"โข ปน** ก็ **เอตํ (วจนํ)** คำนั่น **ปริพฺพาชกานํ** ของปริพาชกทั้งหลาย **วุฑฺฒานํ** ผู้แก่ **มหลฺลกานํ** ผู้เฒ่า **อาจริยปาจริยานํ** ผู้เป็นอาจารย์ของอาจารย์ **ภาสมานานํ** ผู้กล่าวอยู่ **เม** อันเรา **สุตํ** ฟังมาแล้ว **อิติ** ว่า '**ตถาคตา** พระตถาคตทั้งหลาย **อรหนฺโต** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺธา** ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง **อุปฺปชฺชนฺติ** ย่อมอุบัติขึ้น **โลเก** ในโลก **กทาจิ** ในกาลไหนๆ **กรหจิ** ในสถานที่ไหนๆ' ดังนี้ **เม** อันข้าพระเจ้า **สุตํ โข** ได้ยินแล้วแล. **ปรินิพฺพานํ** การปรินิพพาน **สมณสฺส โคตมสฺส** ของพระสมณะโคดม **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในยามสุดท้าย **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺเชว** ในวันนี้นั่นเทียว. **อยํ กงฺขาธมฺโม** ธรรมคือความสงสัยนี้ **อตฺถิ** มีอยู่ **เม** แก่

เรา **จ** ด้วย **อหำ** เรา **ปสนฺโน** ผู้มีความเลื่อมใส **อุปฺปนฺโน** อันเกิดขึ้นแล้ว **สมเณ โคตเม** ในพระสมณโคดม **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า **'อหำ** เรา **ปชเหยฺยำ** พึงละ **อิมำ กงฺขาธมฺมำ** ซึ่งธรรมคือความสงสัยนี้ **ยถา** โดยประการใด **สมโณ โคตโม** พระสมณะโคดม **ปโหติ** ย่อมเพียงพอ **เทเสตุ** เพื่ออันแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **เม** แก่เรา **ตถา** โดยประการนั้น"' ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **สาลวนำ** ป่าสาลวัน **มลฺลานำ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **อุปวตฺตนำ** อันเป็นทางเข้า **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **วสติ** ย่อมอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปหาแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น; **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปหาแล้ว **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตำ วจนำ** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"โภ อานนฺท** ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้ **เอตำ วจนำ** คำนี้ **ปริพฺพาชกานำ** ของปริพาชกทั้งหลาย **วุฑฺฒานำ** ผู้แก่ **มหลฺลกานำ** ผู้เฒ่า **อาจริยปาจริยานำ** ผู้เป็นอาจารย์ของอาจารย์ **ภาสมานานำ** ผู้กล่าวอยู่ **อิติ ว่า 'ตถาคตา** พระตถาคตทั้งหลาย **อรหนฺโต** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺธา** ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง **อุปฺปชฺชนฺติ** ย่อมอุบัติขึ้น **โลเก** ในโลก **กทาจิ** ในกาลไหนๆ **กรหจิ** ในสถานที่ไหนๆ' ดังนี้ **เม** อันข้าพระเจ้า **สุตำ** ได้ยินแล้ว. **ปรินิพฺพานำ** การปรินิพพาน **สมณสฺส โคตมสฺส** ของพระสมณะโคดม **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในยามสุดท้าย **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺเชว** ในวันนี้นั่นเทียว. **อยำ กงฺขาธมฺโม** ธรรมคือความสงสัยนี้ **อตฺถิ** มีอยู่ **เม** แก่เรา **จ** ด้วย **อหำ** เรา **ปสนฺโน** ผู้มีความเลื่อมใส **อุปฺปนฺโน** อันเกิดขึ้นแล้ว **สมเณ โคตเม** ในพระสมณโคดม **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า **'อหำ** เรา **ปชเหยฺยำ** พึงละ **อิมำ กงฺขาธมฺมำ** ซึ่งธรรมคือความสงสัยนี้ **ยถา** โดยประการใด **สมโณ โคตโม** พระสมณะโคดม **ปโหติ** ย่อมเพียงพอ **เทเสตุ** เพื่ออันแสดง **ธมฺมำ** ซึ่งธรรม **เม** แก่เรา **ตถา** โดยประการนั้น" ดังนี้.

โภ อานนฺท ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ **สาธุ** ขอโอกาส **อหำ** เรา **ลเภยฺยำ** พึงได้ **ทสฺสนายา** เพื่อเข้าเฝ้า **สมณำ โคตมำ** ซึ่งพระสมณโคดม" ดังนี้. **วจเน** ครั้นเมื่อคำ **สุภทฺเทน ปริพฺพาชเกน** อันปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **วุตฺเต** กล่าวแล้ว **เอวำ** อย่างนี้ **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **สุภทฺทำ ปริพฺพาชกำ** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตำ วจนำ** ซึ่งคำนี้ **สุภทฺทำ ปริพฺพาชกำ** กะปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อิติ** ว่า **"อาวุโส สุภทฺท** ดูก่อนท่านสุภัททะผู้มีอายุ **อลำ** อย่าเลย, **ตฺวำ** ท่าน **ตถาคตำ** ยังพระตถาคต **มา วิเหเฐสิ** อย่าให้ลำบาก **ภควา** พระผู้มีพระภาค **กิลนฺโต** ผู้เหนื่อยล้าอยู่" ดังนี้. **ทุติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สองแล **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ ...ฯเปฯ..., **ตติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สามแล **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อสุภัททะ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตำ วจนำ** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"โภ อานนฺท** ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ **เอตำ วจนำ** คำนี้ **ปริพฺพาชกานำ** ของปริพาชกทั้งหลาย **วุฑฺฒานำ** ผู้แก่ **มหลฺลกานำ** ผู้เฒ่า **อาจริยปาจริยานำ** ผู้เป็นอาจารย์ของอาจารย์ทั้งหลาย **ภาสมานานำ** ผู้กล่าวอยู่ **อิติ** ว่า **'ตถาคตา** พระตถาคตทั้งหลาย **อรหนฺโต** ผู้ห่างไกลจากกิเลส **สมฺมาสมฺพุทฺธา** ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง **อุปฺปชฺชนฺติ** ย่อมอุบัติขึ้น **โลเก** ในโลก **กทาจิ** ในกาลไหนๆ **กรหจิ** ในสถานที่ไหนๆ' ดังนี้ **เม** อันข้าพระเจ้า **สุตำ โข** ได้ยินแล้วแล. **ปรินิพฺพานำ** การปรินิพพาน **สมณสฺส โคตมสฺส** ของพระสมณะโคดม **ภวิสฺสติ** จักมี **ปจฺฉิเม ยาเม** ในยามสุดท้าย **รตฺติยา** แห่งราตรี **อชฺเชว** ในวันนี้นั่นเทียว. **อยำ กงฺขาธมฺโม** ธรรมคือความสงสัยนี้ **อตฺถิ** มีอยู่ **เม** แก่เรา **จ** ด้วย, **อหำ** เรา **ปสนฺโน** ผู้มีความเลื่อมใส **อุปฺปนฺโน** อันเกิดขึ้นแล้ว **สมเณ โคตเม** ในพระสมณโคดม **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า **'อหำ** เรา **ปชเหยฺยำ** พึงละ **อิมำ กงฺขาธมฺมำ** ซึ่งธรรมคือความสงสัยนี้ **ยถา** โดยประการใด **สมโณ โคตโม** พระสมณะโคดม **ปโหติ** ย่อมเพียงพอ

เทเสตุ เพื่ออันแสดง **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **เม** แก่เรา **ตถา** โดยประการนั้น' " ดังนี้.

โภ อานนฺท ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ **สาธุ** ขอโอกาส **อหํ** เรา **ลเภยฺยํ** พึงได้ **ทสฺสนาย** เพื่อเข้าเฝ้า **สมณํ โคตมํ** ซึ่งพระสมณโคดม" ดังนี้. **ตติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สามแล **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้เจริญมีอายุ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **สุภทฺทํ ปริพฺพาชกํ** กะปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อิติ** ว่า **"อาวุโส สุภทฺท** ดูก่อนท่านสุภัททะผู้มีอายุ **อลํ** อย่าเลย **ตฺวํ** ท่าน **ตถาคตํ** ยังพระตถาคต **มา วิเหเฐสิ** อย่าให้ลำบาก **ภควา** พระผู้มีพระภาค **กิลนฺโต** ผู้เหนื่อยล้าอยู่" ดังนี้.

[๒๑๓] **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อสฺโสสิ โข** ได้สดับแล้วแล **อิมํ กถาสลฺลาปํ** ซึ่งการสนทนาปราศัยนี้ **อายสฺมโต อานนฺทสฺส** ของท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **สทฺธึ** กับ **สุภทฺเทน ปริพฺพาชเกน** ด้วยปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **"อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อลํ** อย่าเลย **(ตฺวํ)** เธอ **มา วาเรสิ** อย่าห้าม **สุภทฺทํ** ซึ่งสุภัททะ **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **สุภทฺโท**สุภัททะ **ลภตุ** พึงได้ **ทสฺสนาย** เพื่อเฝ้า **ตถาคตํ** ซึ่งตถาคต. **สุภทฺโท** สุภัททะ **ปุจฺฉิสฺสติ** จักถาม **ยํ กิญฺจิ(ปญฺหํ)** ซึ่งปัญหาทุกอย่าง **มํ** กะเรา **โส สุภทฺโท** สุภัททะนั้น **อญฺญาเปกฺโขว** ผู้มุ่งเพื่อความรู้เท่านั้น **ปุจฺฉิสฺสติ** จักถาม **สพฺพํ ตํ (ปญฺหํ)** ซึ่งปัญหาทั้งปวงนั้น **วิเหสาเปกฺโข** ผู้มุ่งเพื่อเบียดเบียน **โน (ปุจฺฉิสฺสติ)** จักไม่ถาม. **จ** อนึ่ง **อหํ** เรา **ปุฏฺโ** ผู้ถูกถามแล้ว **ยํ ปญฺหํ** ซึ่งปัญหาใด **พฺยากริสฺสามิ** จักพยากรณ์ **ตสฺส สุภทฺทสฺส** แก่สุภัททะนั้น **โส สุภทฺโท** สุภัททะนั้น **อาชานิสฺสติ** จักรู้ทั่วถึง **ตํปญฺหํ** ซึ่งปัญหานั้น **ขิปฺปเมว** โดยพลันนั่นเทียว" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **สุภทฺทํ ปริพฺพาชกํ** กะปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อิติ** ว่า **"อาวุโส สุภทฺท** ดูก่อนท่านสุภัททะผู้มีอายุ **ตฺวํ** ท่าน **คจฺฉ** จงไป **ภควา** พระผู้มีพระภาค **กโรติ** ย่อมกระทำ **โอกาสํ** ซึ่งโอกาส **เต** แก่ท่าน" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** แด่พระผู้มีพระภาค **วิหรติ** ย่อมอยู่ **เยน (จาเนน)** ณ ที่ใด **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปแล้ว **เตน (จาเนน)** ณ ที่นั้น **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **สมฺโมทิ** สนทนาแล้ว **สทฺธึ** กับ **ภควตา** ด้วยพระผู้มีพระภาค **กถํ** ยังถ้อยคำ **สมฺโมทนียํ** อันเป็นเครื่องบรรเทาใจ **สารณียํ** อันให้ระลึกถึงกัน **วีติสาเรตฺวา** ให้ล้วงไปวิเศษแล้ว **นิสีทิ** นั่งแล้ว **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร.

สุภทฺโท ปริพฺพาชโก ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **นิสินฺโน โข** ผู้นั่งแล้วแล **เอกมนฺตํ** ณ ที่สมควร **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"โภ โคตม** ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ **สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **เยเม (เย อิเม)** เหล่าใด **สงฺฆิโน โหติ** ย่อมเป็นเจ้าแห่งหมู่ **คณิโน** เจ้าแห่งคณะ **คณาจริยา** อาจารย์แห่งคณะ **ญาตา** ผู้มีปัญญา **ยสสฺสิโน** ผู้มียศ **ติตฺถกรา** ผู้มีชื่อเสียง **สาธุสมฺมตา** ผู้อันเขายกย่องว่าเป็นคนดี **พหุชนสฺส** ของชนหมู่มาก **เสยฺยถิทํ** ได้แก่ **ปูรโณ กสฺสโป** ท่านปูรณกัสสปะ **มกฺขลิ โคสาโล** มักขลิโคสาละ **อชิโต เกสกมฺพโล** อชิตะเกสกัมพละ **ปกุโธ กจฺจายโน** ปกุธะกัจจายนะ **สญฺจโย เพลฏฺฐปุตฺโต** สัญจยะเพลัฏฐบุตตะ

นิคณฺโฐ นาฏปุตฺโต นิคัณฐะนาฏปุตะ. **สพฺเพเต สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **อพฺภญฺญึสุ** ได้ตรัสรู้แล้ว **สกาย ปฏิญฺญาย** ด้วยคำปฏิญาณของตน **ปน** ก็ **สพฺเพว สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายทั้งปวงนั่นเทียว **น อพฺภญฺญึสุ** ไม่ได้ตรัสรู้แล้ว **อุทาหุ** หรือว่า **สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **เอกจฺเจ** บางพวก **อพฺภญฺญึสุ** ได้ตรัสรู้แล้ว **สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **เอกจฺเจ** บางพวก **น อพฺภญฺญึสุ** ไม่ได้ตรัสรู้แล้ว" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **อลํ** พอละ **เอตํ (ปุจฺฉนํ)** คำถามนี้ **อิติ** ว่า **'สพฺเพเต (สมณพฺราหมฺนา)** สมณและพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง **อพฺภญฺญึสุ** ได้ตรัสรู้แล้ว **สกาย ปฏิญฺญาย** ด้วยคำปฏิญาณของตน **สพฺเพว สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลายทั้งปวงนั่นเทียว **น อพฺภญฺญึสุ** ไม่ได้ตรัสรู้แล้ว **อุทาหุ** หรือว่า **สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **เอกจฺเจ** บางพวก **อพฺภญฺญึสุ** ได้ตรัสรู้แล้ว **สมณพฺราหฺมณา** สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย **เอกจฺเจ** บางพวก **น อพฺภญฺญึสุ** ไม่ได้ตรัสรู้แล้ว" ดังนี้. **ติฏฺฐตุ** จงหยุดไว้. **สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **อหํ** เรา **เทเสสฺสามิ** จักแสดง **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **เต** แก่เธอ, **(ตฺวํ)** เธอ **สุณาหิ** จงฟัง **ตํ ธมฺมํ** ซึ่งธรรมนั้น **กโรหิ** จงกระทำ **มนสิ** ในใจ **สาธุกํ** ให้ดี **อหํ** เรา **ภาสิสฺสามิ** จักกล่าว" ดังนี้. **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนั้น" ดังนี้แล. **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งพระดำรัสนี้.

[๒๑๔] **อิติ** ว่า "**สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค** มรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อันเป็นอริยะ (**เต**) อันเธอ **น อุปลพฺภติ** ย่อมไม่ได้ **ยสฺมึ โข ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยใดแล, **สมโณปิ** แม้สมณะ (**เต**) อันเธอ **น อุปลพฺภติ** ย่อมไม่ได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น. **ทุติโยปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สอง (**เต**) อันเธอ **น อุปลพฺภติ** ย่อมไม่ได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น. **ตติโยปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สาม (**เต**) อันเธอ **น อุปลพฺภติ** ย่อมไม่ได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น. **จตุตฺโถปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สี่ (**เต**) อันเธอ **น อุปลพฺภติ** ย่อมไม่ได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น.

สุภทฺท ดูก่อนสุภัททะ **อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค** มรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อันเป็นอริยะ (**เต**) อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้ **ยสฺมึ โข ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยใดแล, **สมโณปิ** แม้สมณะ (**เต**) อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น. **ทุติโยปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สอง (**เต**) อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น. **ตติโยปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สาม (**เต**) อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น. **จตุตฺโถปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สี่ (**เต**) อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้ **ตตฺถ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนั้น.

สุภทฺท ดูก่อนสุภัททะ **อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค** มรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อันเป็นอริยะ (**เต**) อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้ **อิมสฺมึ โข ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยนี้แล, **สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **สมโณ** สมณะ (**เต** อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้) **อิเธว** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนี้เท่านั้น. **ทุติโย สมโณ** สมณะที่สอง (**เต** อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้) **อิธ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนี้. **ตติโยปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สาม (**เต** อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้) **อิธ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนี้. **จตุตฺโถปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สี่ (**เต** อันเธอ **อุปลพฺภติ** ย่อมได้) **อิธ** (**ธมฺมวินเย**) ในพระธรรมวินัยนี้. **ปรปฺปวาทา** ลัทธิอื่น **สุญฺญา** (**โหนฺติ**) เป็นลัทธิอันว่าง **สมเณภิ อญฺเญหิ** จากสมณะทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึง.

สุภทฺท ดูก่อนสุภัททะ **จ** ก็ **อิเม ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ **สมฺมา วิหเรยฺยุ** พึงอยู่โดยชอบ, **โลโก** โลก **อสุญฺโญ อสฺส** ไม่พึงว่างเปล่า **อรหนฺเตหิ** จากพระอรหันต์ทั้งหลาย" ดังนี้.

(**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อโวจ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งพระดำรัสนี้ **ปุน** อีก **อิติ** ว่า) "**สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **อหํ** เรา **เอกูนตึโส** ผู้มีอายุ ๒๙ **วยสา** โดยวัย **ยํ กิญฺจิ กุสลานุเอสี** ผู้แสวงหาซึ่งสิ่งใดว่าเป็นกุศล **ปพฺพชึ** บวชแล้ว, **สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **ยโต** (**ธมฺมวินยโต**) ในพระธรรมวินัยใด **อหํ** เรา **ปพฺพชิโต** ผู้บวชแล้ว **วสฺสานิ** ตลอดปีทั้งหลาย **ปญฺญาส** ๕๐ **สมาธิกานิ** อันยิ่งเกิน **สมโณปิ** แม้สมณะ **ปเทสวตฺตี** ผู้สามารถแสดง **ธมฺมสฺส** ซึ่งธรรม **ญายสฺส** อันเป็นเครื่องนำออกจากทุกข์ **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **พหิทฺธา** ในภายนอก **อิโต** (**ธมฺมวินยโต**) จากพระธรรมวินัยนี้.

ทุติโยปิ สมโณ สมณะแม้ที่สอง **นตฺถิ** ย่อมไม่มี. **ตติโยปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สาม **นตฺถิ** ย่อมไม่มี. **จตุตฺโถปิ สมโณ** สมณะแม้ที่สี่ **นตฺถิ** ย่อมไม่มี. **ปรปฺปวาทา** ลัทธิอื่น **สุญฺญา** (**โหนฺติ**) เป็นลัทธิอันว่าง **สมเณภิ อญฺเญหิ** จากสมณะทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึง. **สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **จ** ก็ **อิเม ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านี้ **สมฺมา วิหเรยฺยุ** พึงอยู่โดยชอบ, **โลโก** โลก **อสุญฺโญ อสฺส** ไม่พึงว่างเปล่า **อรหนฺเตหิ** จากพระอรหันต์ทั้งหลาย" ดังนี้.

[๒๑๕] **วจเน** เมื่อพระดำรัส **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า **"ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (**ภาสิตํ** พระภาษิต **เต** ของพระองค์) **อภิกฺกนฺตํ** ไพเราะยิ่งนัก, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **(ภาสิตํ** พระภาษิต **เต** ของพระองค์) **อภิกฺกนฺตํ** ไพเราะยิ่งนัก. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปุคฺคโล** บุคคล **อุกฺกุชฺเชยฺย** สามารถหงาย **นิกฺกุชฺชิตํ วา** ซึ่งภาชนะอันคว่ำหรือ, **วิวเรยฺย วา** หรือว่าสามารถเปิด **ปฏิจฺฉนฺนํ (ภาชนํ)** ซึ่งภาชนะอันปิด, **อาจิกฺเขยฺย** สามารถบอก **มคฺคํ** ซึ่งหนทาง **มูฬฺหสฺส วา** แก่บุคคลผู้หลงหรือ, **ธาเรยฺย วา** หรือว่าสามารถตั้งไว้ **เตลปชฺโชตํ** ซึ่งประทีปแห่งน้ำมัน **อนฺธกาเร** ในที่มืด **(อากงฺขมาเนน)** ด้วยความหวัง **อิติ** ว่า **'(ปุคฺคลา)** บุคคลทั้งหลาย **จกฺขุมนฺโต** ผู้มีจักษุดี **ทกฺขนฺตี** จะมองเห็น **รูปานิ** ซึ่งรูปทั้งหลาย' ดังนี้ **เสยฺยถาปิ** แม้ฉันใด. **ธมฺโม** พระธรรม **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **ปกาสิโต** ทรงประกาศแล้ว **อเนกปริยาเยน** โดยประการต่างๆ **เอวเมวํ** ฉันนั้นนั่นเทียว. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอโส อหํ** ข้าพระองค์นี้ **คจฺฉามิ** ย่อมถึง **ภควนฺตํ** ซึ่งพระผู้มีพระภาค **ธมฺมญฺจ** ซึ่งพระธรรมด้วย **ภิกฺขุสงฺฆญฺจ** ซึ่งหมู่แห่งภิกษุสงฆ์ด้วย **สรณํ** ว่าเป็นสรณะ. **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **ลเภยฺยํ** พึงได้ **ปพฺพชฺชํ** ซึ่งการบรรพชา, **อหํ** ข้าพระองค์ **ลเภยฺยํ** พึงได้ **อุปสมฺปทํ** ซึ่งการ **สนฺติเก** ในสำนัก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาคเจ้า **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า **"สุภทฺท** ดูก่อนสุภัททะ **โย โข (ปุคฺคโล)** บุคคลใดแล **อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ** ผู้เคยเป็นอัญญะเดียรถีย์ **อากงฺขติ** ย่อมหวัง **ปพฺพชฺชํ** ซึ่งการบรรพชา **อากงฺขติ** ย่อมหวัง **อุปสมฺปทํ** ซึ่งการอุปสมบท **อิมสฺมึ ธมฺมวินเย** ในธรรมวินัยนี้. **โส (ปุคฺคโล)** บุคคลนั้น **ปริวสติ** ย่อมอยู่ปริวาส **จตฺตาโร มาเส** ตลอดเดือนทั้งหลายสี่. **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **จตุนฺนํ มาสานํ** แห่งเดือนทั้งหลายสี่ **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อารทฺธจิตฺตา** ผู้มีจิตยินดี (**ตฺวํ**) ยังข้าพระองค์ **ปพฺพาเชนฺติ** จะให้บรรพชา **อุปสมฺปาเทนฺติ** จะให้บวช **ภิกฺขุภาวาย** เพื่อความเป็นแห่งภิกษุ. **อปิ จ** อีกอย่างหนึ่ง **ปุคฺคลเวมตฺตตา** ความเป็นผู้แตกต่างกันแห่งบุคคล **เม** อันเรา **วิทิตา** รู้แล้ว **เอตฺถ (ปพฺพชฺชายํ)** ในการบรรพชานี้" ดังนี้.

สุภทฺโท ปริพาชโก ปริพาชกชื่อสุภัททะ **อาห** กราบทูลแล้ว **อิติ** ว่า **“ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **สเจ** ถ้าว่า **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **อญฺญติตฺถิยปุพฺพา** ผู้เคยเป็นอัญญะเดียรถีย์ **อากงฺขนฺตา** ผู้หวังอยู่ **ปพฺพชฺชํ** ซึ่งบรรพชา **อากงฺขนฺตา** ผู้หวังอยู่ **อุปสมฺปทำ** ซึ่งการอุปสมบท **อิมสฺมึ ธมฺมวินเย** ในพระธรรมวินัยนี้ ไซร้, **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปริวสนฺติ** ย่อมอยู่ปริวาส **จตฺตาโร มาเส** ตลอดเดือนทั้งหลาย สี่เดือน **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **จตุนฺนำ มาสานำ** แห่งเดือนทั้งหลายสี่เดือน **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อารทฺธจิตฺตา** ผู้มีจิตยินดี **(ชเน)** ยังชนทั้งหลาย **ปพฺพาเชนฺติ** จะให้บรรพชา **อุปสมฺปาเทนฺติ** จะให้อุปสมบท **ภิกฺขุภาวาย** เพื่อความเป็นแห่งภิกษุ. **อหำ** ข้าพระองค์ **ปริวสิสฺสามิ** จักอยู่ปริวาส **จตฺตาริ วสฺสานิ** ตลอดปีทั้งหลายสี่ปี **อจฺจเยน** ในการล่วงไป **จตุนฺนำ วสฺสานำ** แห่งปีทั้งหลายสี่. **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อารทฺธจิตฺตา** ผู้มีจิตขนขวาย **(มำ)** ยังข้าพระองค์ **ปพฺพาเชนฺตุ** ขอจงให้บรรพชา **อุปสมฺปาเทนฺตุ** ขอจงให้อุปสมบท **ภิกฺขุภาวาย** เพื่อความเป็นแห่งภิกษุ” ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น **(ตฺวำ)** เธอ **สุภทฺทำ** ยังสุภัททะ **ปพฺพาเชหิ** จงให้บวช” ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปจฺจสฺโสสิ** ตอบรับแล้ว **ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาค **อิติ โข** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนั้น” ดังนี้แล.

อถ โข ครั้งนั้นแล **สุภทฺโท ปริพฺพาชโก** ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตำ (วจนำ)** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า **“อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ลาภา** ลาภทั้งหลาย **(โหติ)** ย่อมมี **โว** แก่ท่านทั้งหลาย, **อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **สุลทฺธำ** การได้ดี **(โหติ)** ย่อมมี **โว** แก่ท่านทั้งหลาย, **อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **เย ชนา** ชนทั้งหลายเหล่าใด **อภิสิตฺตา** อภิเษกแล้ว **อนุเตวาสิกาภิเสเกน** โดยการอภิเษกเป็นอันเตวาสิก **สมฺมุขา** ต่อพระพักตร์ **สตฺถุ** ของพระศาสดา **เอตฺถ (ธมฺมวินเย)** ในพระธรรมวินัยนี้” ดังนี้.

สุภทฺโท ปริพฺพาชโก ปริพาชกชื่อว่าสุภัททะ **อลตฺถ โข** ได้แล้วแล **ปพฺพชฺชำ** ซึ่งการบรรพชา **อลตฺถ** ได้แล้ว **อุปสมฺปทำ** ซึ่งการอุปสมบท **สนฺติเก** ในสำนัก **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค. **ปน** ก็ **อายสฺมา สุภทฺโท** พระสุภัททะผู้ทีมีอายุ **อจิรูปสมฺปนฺโน โข** ผู้อุปสมบทแล้วสิ้นกาลไม่นานแล **เอโก** ผู้เดียว **วูปกฏฺโฐ** ผู้หลีกไปแล้ว **อปฺปมตฺโต** ผู้ไม่ประมาทแล้ว **อาตาปี** ผู้มีความเพียร **ปหิตตฺโต** ผู้มีตนอันส่งไปแล้ว **วิหรนฺโต** พำนักอยู่ **นจิรสฺเสว** ต่อการไม่นานนั่นเทียว. **กุลปุตฺตา** กุลบุตรทั้งหลาย **ปพฺพชนฺติ** ย่อมบวช **อนคาริยำ** โดยไม่มีเรือน **อคารสฺมา** จากเรือน **สมฺมเทว** โดยชอบนั่นเทียว **ยสฺสตฺถาย** เพื่อประโยชน์ใด **สจฺฉิกตฺวา** กระทำให้แจ้งแล้ว **พฺรหฺมจริยปริโยสานำ** ซึ่งที่สุดรอบแห่งพรมจรรย์ **ตำ อนุตฺตรำ** อันยอดเยี่ยมนั้น **อภิญฺญา** ด้วยปัญญาอันยิ่ง **สยำ** เอง **ทิฏฺเวว ธมฺเม** ในปัจจุบันนั่นเทียว **อุปสมฺปชฺช** บรรลุแล้ว **วิหาสึ** อยู่แล้ว. **อพฺภญฺญาสึ** ได้รู้ยิ่งแล้ว **อิติ** ว่า **‘ชาติ** ชาติ **ขีณา** สิ้นแล้ว **พฺรหฺมจริยำ** พรหมจรรย์ **(เม)** อันเรา **วุสิตำ** จบแล้ว **กรณียำ** กิจอันควรกระทำ **(เม)** อันเรา **กตำ** กระทำแล้ว **อปรำ (กิจฺจำ)** กิจอื่น **อิตฺถตฺตาย** เพื่อความเป็นอย่างนี้ **น (โหติ)** ย่อมไม่มี’ ดังนี้. **ปน** ก็ **อายสฺมา สุภทฺโท** พระสุภัททะผู้มีอายุ **อรหตำ อโหสิ** ได้เป็นพระอรหันต์แล้ว **อญฺญตโร โข** องค์หนึ่งแล. **โส สุภทฺโท** พระสุภัททะนั้น **สกฺขิสาวโก อโหสิ** ได้เป็นพระสาวกผู้เป็นพยาน **ปจฺฉิโม** รูปสุดท้าย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อิติ** ด้วยประการฉะนี้.

ปญฺจโม ภาณวาโร

ภาณวาระที่ ๕ จบ

ตถาคตปจฺฉิมวาจา

พระปัจฉิมวาจาของพระตถาคต

[๒๑๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **จินฺตนํ** ความคิด **สิยา โข** พึงมีแล **ตุมฺหากํ** แก่เธอทั้งหลาย **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า '**ปาวจนํ** ปาพจน์ **อสฺส อตีตสตฺถุกํ** อันมีพระศาสดาล่วงไปแล้วนั้น, **สตฺถา** พระศาสดา **โน** ของเราทั้งหลาย **นตฺถิ** ย่อมไม่มี' ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน โข** ก็แล **เอตํ (ภูตํ)** ความเป็นอย่างนี่ **ตุมฺเหหิ** อันเธอทั้งหลาย **น ทฏฺฐพฺพํ** ไม่อาจทราบ **เอวํ** อย่างนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ธมฺโม จ** พระธรรมด้วย **วินโย จ** พระวินัยด้วย **โย** ใด **มยา** อันเรา **เทสิโต** แสดงแล้ว **ปญฺญตฺโต** บัญญัติแล้ว **โว** แก่เธอทั้งหลาย ฯ **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **มม** แห่งเร, **โส (ธมฺมวินโย)** พระธรรมวินัยนั้น **สตฺถา ภวิสฺสติ** จักเป็นพระศาสดา **โว** ของเธอทั้งหลาย. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ปน** ก็ **เอตรหิ** ในกาลนี้ **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **สมุทาจรนฺติ** ย่อมเรียก **อญฺญมญฺญํ** ซึ่งกันและกัน **อาวุโสวาเทน** ด้วยวาทะว่าอาวุโส **ยถา โข** โดยประการฉันใดแล. **อจฺจเยน** ในการล่วงไป **มม** แห่งเรา **(ตุมฺเหหิ)** อันเธอทั้งหลาย **น สมุทาจริตพฺพํ** ไม่ควรเรียก **เอวํ โข** โดยประการนั้นแล. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **นวกตโร ภิกฺขุ** ภิกษุผู้ยังใหม่กว่า **เถรตเรน ภิกฺขุนา** อันภิกษุผู้เป็นเถระกว่า **สมุทาจริตพฺโพ** พึงเรียก **นาเมน วา** โดยชื่อหรือ **โคตฺเตน วา** โดยโครตหรือ **อาวุโสวาเทน วา** หรือว่าโดยวาทะว่า 'อาวุโส ผู้มีอายุ', **เถรตโร ภิกฺขุ** ภิกษุผู้เป็นเถระกว่า **นวกตเรน ภิกฺขุนา** อันภิกษุผู้ยังใหม่กว่า **สมุทาจริตพฺโพ** พึงเรียก **อิติ** ว่า '**ภนฺเต** ผู้เจริญ' ดังนี้ **วา** หรือ **วา** หรือว่า **อิติ** ว่า '**อายสฺมา** ผู้มีอายุ' **อิติ** ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **มม** แห่งเรา **สงฺโฆ** สงฆ์ **อากงฺขมาโน** เมื่อหวัง **สมูหนตุ** จงถอน **สิกฺขาปทานิ** ซึ่งสิกขาบททั้งหลาย **ขุทฺทานุขุทฺทกานิ** อันเล็กน้อยและเล็กน้อยกว่า. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **อจฺจเยน** ในกาลล่วงไป **มม** แห่งเรา **พฺรหฺมทณฺโฑ** พรหมทัณฑ์ **(สงฺเฆน)** อันสงฆ์ **ทาตพฺโพ** พึงให้ **ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน** แก่ภิกษุชื่อฉันนะ" ดังนี้.

(**อายสฺมา อานนฺโท** ท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ปุจฺฉิ** ทูลถามแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **พฺรหฺมทณฺโฑ** พรหมทัณฑ์ **กตโม** เป็นอย่างไร" ดังนี้. (**ภควา** พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า) "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ฉนฺโน ภิกฺขุ** ภิกษุชื่อฉันนะ **อิจฺเฉยฺย** พึงปรารถนา **ยํ (วจนํ)** ซึ่งคำพูดใด **วเทยฺย** พึงกล่าว **ตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนั้น. **โส (ฉนฺโน ภิกฺขุ)** ภิกษุชื่อฉันนะนั้น **ภิกฺขูหิ** อันภิกษุทั้งหลาย **เนว วตฺตพฺโพ** ไม่พึงว่ากล่าวนั่นเทียว **น โอวทิตพฺโพ** ไม่พึงตักเตือน **น อนุสาสิตพฺโพ** ไม่พึงแนะนำ(พร่ำสอน)" ดังนี้.

[๒๑๗] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปน** ก็แล **กงฺขา วา** ความสงสัยหรือ **วิมติ วา** หรือว่าความเคลือบแคลง **พุทฺเธ วา** ในพระพุทธหรือ **ธมฺเม วา** หรือว่าในพระธรรม **สงฺเฆ วา** ในพระสงฆ์หรือ **มคฺเค วา** หรือว่าในมรรค **ปฏิปทาย วา** หรือว่าในข้อปฏิบัติ **สิยา โข** พึงมีแล **เอกภิกฺขุสฺสาปิ** แม้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **ปุจฺฉถ** จงถามเถิด, **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **มา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ** อย่าได้เป็นผู้เดือนร้อนใจ **ปจฺฉา** ในภายหลัง **อิติ** ว่า "**สตฺถา** พระศาสดา **สมฺมุขีภูโต** เป็นผู้อยู่ต่อหน้า **โน** ของเราทั้งหลาย **อโหสิ** ได้เป็นแล้ว, **มยํ** เราทั้งหลาย **น สกฺขิมฺหา** ไม่อาจ **ปฏิปุจฺฉิตุ** เพื่อถาม **สมฺมุขา** ต่อหน้าพระพักต์ **ภควนฺตํ** ของพระผู้มีพระภาค' " ดังนี้. **วจเน** ครั้นเมื่อคำ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **เต ภิกฺขู** ภิกษุ

ทั้งหลายเหล่านั้น **ตุณฺหี อเหสุ** ได้เป็นผู้นิ่งแล้ว. **ทุติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สองแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค ... ฯเปฯ... **ตติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สามแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปน** ก็แล **กงฺขา วา** ความสงสัยหรือ **วิมติ วา** หรือว่าความเคลือบแคลง **พุทฺเธ วา** ในพระพุทธหรือ **ธมฺเม วา** หรือว่าในพระธรรม **สงฺเฆ วา** ในพระสงฆ์หรือ **มคฺเค วา** หรือว่าในมรรค **ปฏิปทาย วา** หรือว่าในข้อปฏิบัติ **สิยา โข** พึงมีแล **เอกภิกฺขุสฺสาปิ** แม้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **ปุจฺฉถ** จงถามเถิด, **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **มา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ** อย่าได้เป็นผู้เดือนร้อนใจ **ปจฺฉา** ในภายหลัง **อิติ** ว่า "**สตฺถา** พระศาสดา **สมฺมุขีภูโต** เป็นผู้อยู่ต่อหน้า **โน** ของเราทั้งหลาย **อโหสิ** ได้เป็นแล้ว, **มยํ** เราทั้งหลาย **น สกฺขิมฺหา** ไม่อาจ **ปฏิปุจฺฉิตุ** เพื่อถาม **สมฺมุขา** ต่อหน้าพระพักตร์ **ภควนฺตํ** ของพระผู้มีพระภาค' " ดังนี้. **ตติยมฺปิ โข** แม้ครั้งที่สาม **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ตุณฺหี อเหสุ** ได้เป็นผู้นิ่งแล้ว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปน** ก็ **(กงฺขา)** ความสงสัย **สิยา โข** พึงมีแล, **(ตุมฺเห)** เธอทั้งหลาย **น ปุจฺเฉยฺยาถ** ไม่อาจถาม **สตฺถุคารเวนปิ** แม้เพราะความเคารพในพระศาสดา, **ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **(ภิกฺขุ)** ภิกษุ **สหายโกปิ** แม้ผู้เป็นสหาย **อาโรเจตุ** จงบอกแจ้ง **สหายกสฺส (ภิกฺขุสฺส)** แก่ภิกษุผู้สหาย" ดังนี้. **วจเน** ครั้นเมื่อคำ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวํ** อย่างนี้, **เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **ตุณฺหี อเหสุ** ได้เป็นผู้นิ่งแล้ว.

อถ โข ครั้งนั้น **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **ภควนฺตํ** กะพระผู้มีพระภาค **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อจฺฉริยํ** ความอัศจรรย์ **โหติ** ย่อมมี, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อพฺภุตํ** ความไม่เคยปรากฏ **โหติ** ย่อมมี, **ภนฺเต** ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **อหํ** ข้าพระองค์ **ปสนฺโน** เลื่อมใสแล้ว **อิมสฺมึ ภิกฺขุสงฺเฆ** ในหมู่แห่งภิกษุสงฆ์นี้ **เอวํ** อย่างนี้ **อิติ** ว่า '**กงฺขา วา** ความสงสัยหรือ **วิมติ วา** หรือว่าความเคลือบแคลง **พุทฺเธ วา** ในพระพุทธหรือ **ธมฺเม วา** หรือว่าในพระธรรม **สงฺเฆ วา** ในพระสงฆ์หรือ **มคฺเค วา** หรือว่าในมรรค **ปฏิปทาย วา** หรือว่าในข้อปฏิบัติ **สิยา โข** พึงมีแล **เอกภิกฺขุสฺสาปิ** แม้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง' " ดังนี้.

ภควา พระผู้มีพระภาค **อาห** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **ตฺวํ** เธอ **วเทสิ** ย่อมกล่าว **ปสาทา โข** เพราะความเลื่อมใสแล, **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **หิ** จริงอยู่ **ญาณเมว** ความรู้นั่นเทียว **เอตฺถ (การเณ)** ในเหตุนี้ **โหติ** ย่อมมี **ตถาคตสฺส** แก่ตถาคต. **อิมสฺมึ ภิกฺขุสงฺเฆ** ในภิกษุสงฆ์นี้ **กงฺขา วา** ความสงสัยหรือ **วิมติ วา** หรือว่าความเคลือบแคลง **พุทฺเธ วา** ในพระพุทธหรือ **ธมฺเม วา** หรือว่าในพระธรรม **สงฺเฆ วา** ในพระสงฆ์หรือ **มคฺเค วา** หรือว่าในมรรค **ปฏิปทาย วา** หรือว่าในข้อปฏิบัติ **สิยา โข** พึงมีแล **เอกภิกฺขุสฺสาปิ** แม้แก่ภิกษุรูปหนึ่ง' ดังนี้. **อานนฺท** ดูก่อนอานนท์ **หิ** ก็ **อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ** บรรดาร้อยแห่งภิกษุทั้งหลายมีห้าเป็นประมาณเหล่านี้ **โย ภิกฺขุ** ภิกษุใด **ปจฺฉิโก** ผู้บวชในภายหลังใด, **โส ภิกฺขุ** ภิกษุนั้น **โสตาปนฺโน โหติ** ย่อมเป็นโสดาบัน **อวินิปาตธมฺโม** ผู้มีธรรมอันไม่ตกต่ำ **นิยโต** ผู้มีความแน่นอน **สมฺโพธิปรายโณ** เป็นผู้บรรลุสัมโพธิญาณในวันข้างหน้า" ดังนี้.

[๒๑๘] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **อามนฺเตสิ** ตรัสแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภิกฺขเว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **หนฺท** เอาเถิด **อิทานิ** ในกาลบัดนี้ **(อหํ)** เรา **อามนฺตยามิ** จะเตือน **โว** ซึ่งเธอทั้งหลาย, **สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **วยธมฺมา** มีความเสื่อมเป็นธรรมดา, **(ตุมฺเห)**

เธอทั้งหลาย **(สมณธมฺมํ)** ยังสมณะธรรม **สมฺปาเทถา** จงให้ถึงพร้อม **อปฺปมาเทน** ด้วยความไม่ประมาท" ดังนี้. **อยํ วาจา** พระวาจานี้ **ปจฺฉิมา (โหติ)** ย่อมเป็นพระวาจาสุดท้าย **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต.

ปรินิพฺพุตกถา

เรื่องพุทธปรินิพพาน

[๒๑๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **ปฐมํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่หนึ่ง **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ปฐมชฺฌานา** จากฌานที่หนึ่ง, **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **ทุติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สอง **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ทุติยชฺฌานา** จากฌานที่สอง **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **ตติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สาม **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ตติยชฺฌานา** จากฌานที่สาม, **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **จตุตฺถํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สี่ **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **จตุตฺถชฺฌานา** จากฌานที่สี่. **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **อากาสานญฺจายตนํ** ซึ่งอากาสานัญจายตนสมาบัติ **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **อากาสานญฺจายตนสมาปตฺติยา** จากอากาสานัญจายนนสมาบัติ, **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **วิญฺญาณญฺจายตนํ** ซึ่งวิญญาณัญจายตนสมาบัติ **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **วิญฺญาณญฺจายตนสมาปตฺติยา** จากวิญญาณัญจายตนสมาบัติ, **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **อากิญฺจญฺญายตนํ** ซึ่งอากิญจัญญายตนสมาบัติ **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **อากิญฺจญฺญายตนสมาปตฺติยา** จากอากิญจัญญายตนสมาบัติ, **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ** ซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **เนวสญฺญานาสญฺญายตนสมาปตฺติยา** จากเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ, **สมาปชฺชิ** ทรงเข้าแล้ว **สญฺญาเวทยิตนิโรธํ** ซึ่งสัญญาเวทยิตนิโรธ.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ** กะพระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**ภนฺเต อนุรุทฺธ** ข้าแต่ท่านพระอนุรุทธะผู้เจริญ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้วหรือ" ดังนี้. **(อายสฺมา อนุรุทฺโธ** ท่านอนุรุทธะผู้มีอายุ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านพระอานนท์ผู้มีอายุ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **น ปรินิพฺพุโต** ยังไม่ปรินิพพาน **สมาปนฺโน** ทรงเข้าแล้ว **สญฺญาเวทยิตนิโรธํ** ซึ่งสัญญาเวทยิตนิโรธ" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ภควา** พระผู้มีพระภาค **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **สญฺญาเวทยิตนิโรธสมาปตฺติยา** จากสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติ **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ** ซึ่งเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **เนวสญฺญานาสญฺญายตนสมาปตฺติยา** จากเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **อากิญฺจญฺญายตนํ** ซึ่งอากิญจัญญายตนสมาบัติ, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **อากิญฺจญฺญายตนสมาปตฺติยา** จากอากิญจัญญายตนสมาบัติ **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **วิญฺญาณญฺจายตนํ** ซึ่งวิญญาณัญจายตนสมาบัติ, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **วิญฺญาณญฺจายตนสมาปตฺติยา** จากวิญญาณัญจายตนสมาบัติ **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **อากาสานญฺจายตนํ** ซึ่งอากาสานัญจายตนสมาบัติ, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **อากาสานญฺจายตนสมาปตฺติยา** จากอากาสานัญจายตนสมาบัติ **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **จตุตฺถํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สี่, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **จตุตฺถชฺฌานา** จากฌานที่สี่ **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **ตติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สาม, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ตติยชฺฌานา** จากฌานที่สาม **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **ทุติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สอง, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ทุติยชฺฌานา** จากฌานที่สอง **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **ปฐมํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่หนึ่ง, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ปฐมชฺฌานา** จากฌานที่หนึ่ง **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **ทุติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สอง, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ทุติยชฺฌานา** จากฌานที่

สอง **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **ตติยํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สาม, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **ตติยชฺฌานา** จากฌานที่สาม **สมาปชฺชิ** เข้าแล้ว **จตุตฺถํ ฌานํ** ซึ่งฌานที่สี่, **วุฏฺฐหิตฺวา** ออกแล้ว **จตุตฺถชฺฌานา** จากฌานที่สี่ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพายิ** ปรินิพพานแล้ว **สมนนฺตรา** โดยระหว่าง" ดังนี้.

[๒๒๐] **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **มหาภูมิจาโล** การหวั่นไหวแห่งผืนดินอันใหญ่ **ภีสนโก** อันน่าสะพรึงกลัว **สโลมหฺโส** อันทำให้ขนลุกชูชัน **อโหสิ** ได้มีแล้ว **สห ปรินิพฺพานา** พร้อมด้วยการปรินิพพาน. **เทวทุนฺทุภิโย** กลองอันเป็นทิพย์ **ผลึสุ** ดังกึกก้องแล้ว **จ** ด้วย. **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **พฺรหฺมา สหมฺปติ** ท้าวสหัมบดีพรหม **อภาสิ** ได้เปล่งแล้ว **อิมํ คาถํ** ซึ่งคาถานี้ **สห ปรินิพฺพานา** พร้อมด้วยการปรินิพพาน **อิติ** ว่า

> "**สพฺเพว ภูตา** สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง **นิกฺขิปิสฺสนฺติ** ย่อมทอดทิ้งไว้ **สมุสฺสยํ** ซึ่งร่างกาย **ยตฺถ โลเก** ในโลกใด, **สตฺถา** พระศาสดา **อปฺปฏิปุคฺคโล** ผู้หาบุคคลเปรียบเทียบไม่ได้ **ตถาคโต** ผู้ตรัสรู้ซึ่งความจริง **พลปฺปตฺโต** ผู้บรรลุทศพลญาณ **สมฺพุทฺโธ** ผู้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง **เอตาทิโส** ผู้เช่นนี้ **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว (**อิธ**) **โลเก** ในโลกนี้" ดังนี้.

[๒๒๑] **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **สกฺโก เทวานมินฺโท** ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวดาทั้งหลาย **อภาสิ** ได้เปล่งแล้ว **อิมํ คาถํ** ซึ่งคาถานี้ **สห ปรินิพฺพานา** พร้อมด้วยการปรินิพพาน **อิติ** ว่า

> "**สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **อนิจฺจา วต** อันไม่เที่ยงหนอ **อุปฺปาทวยธมฺมิโน** มีความเกิดขึ้นแล้วดับไปเป็นธรรมดา **อุปฺปชฺชิตฺวา** เกิดขึ้นแล้ว **นิรุชฺฌนฺติ** ย่อมดับไป, **วูปสโม** ความสงบระงับลง **เตสํ** (**สงฺขารานํ**) แห่งสังขารทั้งหลายเหล่านั้น **สุโข** (**โหติ**) ย่อมเป็นความสุข" ดังนี้.

[๒๒๒] **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **อายสฺมา อนุรุทฺโธ** พระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อภาสิ** ได้เปล่งแล้ว **อิมา คาถาโย** ซึ่งคาถาทั้งหลายนี้ **สห ปรินิพฺพานา** พร้อมด้วยการปรินิพพาน **อิติ** ว่า

> "**อสฺสาสปสฺสาโส** ลมหายใจออกและลมหายใจเข้า (**ภควโต**) ของพระผู้มีพระภาค **จิตฺตจิตฺตสฺส** ผู้มีพระทัยมั่นคง **ตาทิโน** ผู้มีพระทัยคงที่ **น อหุ** ไม่ได้มีแล้ว, **มุนิ** พระมุนี **อเนโช** ผู้มีพระทัยไม่หวั่นไหว **อารพฺภ** ผู้มุ่งแล้ว **สนฺตึ** ซึ่งความสงบ **อกรี** ผู้ทรงกระทำแล้ว **ยํ กาลํ** ซึ่งกาละใด.
>
> (**ภควา**) พระผู้มีพระภาค **อชฺฌวาสยิ** ทรงข่มไว้แล้ว **เวทนํ** ซึ่งเวทนา **จิตฺเตน** ด้วยพระทัย **อสลฺลีเนน** อันไม่หดหู่, **วิโมกฺโข อหุ** ได้เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว **เจตโส** ด้วยพระทัย **อิว** เหมือน **นิพฺพานํ** การดับไป **ปชฺโชตสฺส** แห่งดวงประทีปอันเดือดโชติช่วง ฉะนั้น" ดังนี้.

[๒๒๓] **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อภาสิ** ได้เปล่งแล้ว **อิมํ คาถํ** ซึ่งคาถานี้ **สห ปรินิพฺพานา** พร้อมด้วยการปรินิพพาน **อิติ** ว่า

> "**สมฺพุทฺเธ** เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **สพฺพาการวรูเปเต** ผู้ทรงมีพระอาการล้ำเลิศทุกอย่าง **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **ตํ ยํ ภีสนกํ** ความน่าสะพรึงกลัวนั้น **อาสิ** ได้มีแล้ว, **ตํ โลมหํสนํ** ความขนลุกชูชันนั้น **อาสิ** ได้มีแล้ว.

[๒๒๓] **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อภาสิ** ได้กล่าวแล้ว **อิมํ คาถํ** ซึ่งคาถานี้ **สห ปรินิพฺพานา** พร้อมด้วยการปรินิพพาน **อิติ** ว่า

> **"สมฺพุทฺเธ** เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **สพฺพาการวรูเปเต** ผู้มีอาการล้ำเลิศทุกอย่าง **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว, **ยํ ภีสนกํ** ความสพรึงกลัวใด **อทาสิ** ได้ให้แล้ว **ตํ โลมหํสนํ** ซึ่งอาการขนพองสยองเกล้า **อโหสิ** ได้มีแล้ว" ดังนี้.

[๒๒๔] **ภควติ** เมื่อพระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุเต** ปรินิพพานแล้ว **ตตฺถ (ภิกฺขูสุ)** ในบรรดาภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นหนา **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อวีตราคา** ผู้มีราคะยังไม่ไปปราศ **เย เต** เหล่าใด **(โหนฺติ)** มีอยู่, **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **อปฺเปกจฺเจ** แม้บางพวก **ปคฺคยฺห** ยกขึ้นแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่ **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาตํ** ดุจผู้มีเท้าอันขาด **อาวฏฺฏนฺติ** กลิ้งมาอยู่ **วิวฏฺฏนฺติ** กลิ้งไปอยู่ **(กนฺทเนน)** ด้วยความคร่ำครวญ **อิติ** ว่า "**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเกินไป, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** จักษุ **โลเก** ในโลก **อนฺตรหิโต** อันตรธานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเกินไป" ดังนี้. **ปน** ส่วน **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **วีตราคา** ผู้มีราคะไปปราศแล้ว **เย เต** เหล่าใด **(โหนฺติ)** มีอยู่, **เต (ภิกฺขู)** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **สตา** ผู้มีสติ **สมฺปชานา** ผู้มีสัมปชัญญะ **อธิวาเสนฺติ** ย่อมอดกลั้น **อิติ** ว่า "**สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **อนิจฺจา วต** ไม่เที่ยงหนอ **(ปุคฺคเลย)** อันบุคคล **ลพฺภา** พึงได้ **ตํ (นิจฺจํ)** ซึ่งความเที่ยงนั้น **กุโต (ฐานโต)** จากที่ไหน **เอตฺถ (สงฺขาเรสุ)** ในสังขารทั้งหลายเหล่านี้" ดังนี้.

[๒๒๕] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อายสฺมา อนุรุทฺโธ** ท่านพระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อามนฺเตสิ** กล่าวแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**อาวุโส** ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย **อลํ** พอละ, **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **มา โสจิตฺถ** อย่าเศร้าโศก, **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **มา ปริเทวิตฺถ** อย่าคร่ำครวญ. **อาวุโส** ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย **เอตํ (อตฺถ)** เรื่องนี้ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **อกฺขาตํ** บอกแล้ว **ปฏิกจฺเจว** ก่อนนั่นเทียว **นนุ** มิใช่หรือ **อิติ** ว่า '**นานาภาโว** ความพลัด **วินาภาโว** ความพราก **อญฺญถาภาโว** ความเป็นอย่างอื่น **ปิเยหิ** จากของรักทั้งหลาย **มนาเปหิ** จากของชอบใจทั้งหลาย **สพฺเพเหว** ทั้งปวงนั่นเทียว'. **อาวุโส** ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย **(ปุคฺคเลน)** อันบุคคล **ลพฺภา** พึงได้ **ตํ (นิจฺจํ)** ซึ่งความเที่ยงนั้น **กุโต** แต่ที่ไหน **เอตฺถ (สงฺขาเรสุ)** ในสังขารทั้งหลายเหล่านี้. **เอตํ ฐานํ** ฐานะนี้ **อิติ** คือ '**ชาตํ** การเกิด **ภูตํ** ความเป็นอยู่ **สงฺขตํ** อันถูกปัจจัยปรุงแต่ง **ปโลกธมฺมํ** สภาวะแตกสลายเป็นธรรมดา **ยํ ตํ** ใด, **ตํ (ชาตํ) วต** การเกิดนั้นหนอ **มา ปลุชฺชิ** อย่าได้แตกสลาย' ดังนี้ **น วิชฺชติ** ย่อมไม่มี, **อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **อุชฺฌายนฺติ** ย่อมตำหนิ" ดังนี้. **ภิกฺขู** ภิกษุทั้งหลาย **ปุจฺฉิสุ** ถามแล้ว **อิติ** ว่า "**ปน** ก็ **ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อายสฺมา อนุรุทฺโธ** ท่านพระอนุรุทธะผู้มีอายุ **กโรติ** ย่อมกระทำ **มนสิ** ไว้ในใจ **กถํภูตา** เป็นอย่างไร, **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **กโรติ** ย่อมกระทำ **มนสิ** ไว้ในใจ **กถํภูตา** เป็นอย่างไร" ดังนี้.

อายสฺมา อานุรุทฺโธ พระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านอานนท์ผู้มีอายุ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **ปถวีสญฺญิโน** ผู้สำคัญว่าเป็นแผ่นดิน **อากาเส** บนอากาศ **สนฺติ** มีอยู่, **(ตา เทวตา)** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **ปกิริย** สยายแล้ว **เกเส** ซึ่งผมทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่ **ปคฺคยฺห** ประคองแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่ **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาตํ** ล้มลงดุจผู้มีอวัยวะขาด **อาวฏฺฏนฺติ** กลิ้งมาอยู่ **วิวฏฺฏนฺติ** กลิ้งไปอยู่ **(กนฺทเนน)**

ด้วยความคร่ำครวญ **อิติ** ว่า ‘**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน **จกฺขุ** ดวงตา **โลเก** ในโลก **อนฺตรหิโต** อันตรธานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน’ ดังนี้. **อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านอานนท์ผู้มีอายุ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **ปถวีสญฺญินิโย** ผู้สำคัญตนว่าเป็นแผ่นดิน **ปถวิยา** บนแผ่นดิน **สนฺติ** มีอยู่, **(ตา เทวตา)** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **ปกิริย** สยายแล้ว **เกเส** ซึ่งผมทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่ **ปคฺคยฺห** ประคองแล้วแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่ **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาตํ** ดุจผู้มีขาขาด **อาวฏฺฏนฺติ** กลิ้งมาอยู่ **วิวฏฺฏนฺติ** กลิ้งไปอยู่ **(กนฺทเนน)** ด้วยความคร่ำครวญ **อิติ** ว่า ‘ **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** ดวงตา **โลเก** ในโลก **อนฺตรหิโต** อันตรธานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน’ ดังนี้. **ปน** ก็ **เทวตา** เทวดาทั้งหลาย **วีตราคา** ผู้ปราศจากราคาแล้ว **ยา ตา** เหล่าใด **สนฺติ** มีอยู่, **ตา (เทวตา)** เทวดาทั้งหลายเหล่านั้น **สตา** ผู้มีสติ **สมฺปชานา** ผู้มีสัมปชัญญะ **อธิวาเสนฺติ** ย่อมอดกลั้นอยู่ **จินฺตเนน** ด้วยอันคิด **อิติ** ว่า “**สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **อนิจฺจา (โหนฺติ)** ย่อมไม่เที่ยง, **ตํ (นิจฺจํ)** ความเที่ยงนั้น **(ปุคฺคเลน)** อันบุคคล **ลพฺภา** พึงได้ **เอตฺถ (สงฺขาเรสุ)** ในสังขารทั้งหลายเหล่านั้น **กุโต (ฐานโต)** จากที่ไหน” ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อายสฺมา จ อนุรุทฺโธ** พระอนุรุทธะผู้มีอายุด้วย **อายสฺมา จ อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุด้วย **ตํ รตฺตาวเสสํ** ยังราตรีอันเหลือนั้น **วีตินาเมสุ** ให้ผ่านไปแล้ว **ธมฺมิยา กถาย** ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าวอันประกอบด้วยธรรม.

[๒๒๖] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อายสฺมา อนุรุทฺโธ** พระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อามนฺเตสิ** กล่าวแล้ว **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า “**อาวุโส อานนฺท** ดูก่อนท่านะอานนท์ผู้มีอายุ **(ตฺวํ)** ท่าน **คจฺฉ** จงไป **กุสินารํ** สู่เมืองกุสินารา, **(ตฺวํ)** ท่าน **ปวิสิตฺวา** เข้าไปแล้ว **อาโรเจหิ** จงแจ้ง **โกสินารกานํ มลฺลานํ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อิติ** ว่า ‘**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว, **อิทานิ** ในกาลนี้ **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **มญฺญถ** จงรู้ **กาลํ** ซึ่งกาลอันสมควร **ยสฺส (กิจฺจสฺส)** แก่กิจอันควรกระทำใด” ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส** แก่พระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อิติ โข** ว่า “**ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **เอวํ** อย่างนี้” ดังนี้แล **ปุพฺพณฺหสมยํ** ในเวลาเช้า **นิวาเสตฺวา** นุ่งห่มแล้ว **อาทาย** ถือเอาแล้ว **ปตฺตจีวรํ** ซึ่งบาตและจีวร **อตฺตทุติโย** อันมีตนเป็นที่สอง **ปาวิสิ** เข้าไปแล้ว **กุสินารํ** สู่เมืองกุสินารา. **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลาผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **สนฺนิปติตา โหนฺติ** ย่อมเป็นผู้ประชุมกันพร้อมแล้ว **สนฺถาคาเร** ในสัณฐาคาร **เตเนว กรณีเยน** ด้วยกิจอันควรกระทำนั้นนั่นเทียว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **สนฺถาคารํ** สัณฐาคาร **โกสินารกานํ มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฐาเนน)** ณ ที่ใด, **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปแล้ว **เตน (ฐาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **อาโรเจสิ** ได้แจ้งแล้ว **โกสินารกานํ มลฺลานํ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อิติ** ว่า ‘**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว, **อิทานิ** ในกาลนี้ **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **มญฺญถ** จงรู้ **กาลํ** ซึ่งกาลอันสมควร **ยสฺส (กิจฺจสฺส)** แก่กิจอันควรกระทำใด’” ดังนี้. **มลฺลา จ** เจ้ามัลละทั้งหลายด้วย **มลฺลปุตฺตา จ** โอรสของเจ้ามัลละทั้งหลายด้วย **มลฺลสุณิสา จ** สุณิสาของเจ้ามัลละทั้งหลายด้วย **มลฺลปชาปติโย จ** ปชาบดีของเจ้ามัลละทั้งหลายด้วย **สุตฺวา** ฟังแล้ว **อิทํ วจนํ** ซึ่ง

คำนี้ **อายสฺมโต อานนฺทสฺส** ของพระอานนท์ผู้มีอายุ **อฆาวิโน** มีความทุกข์(ไม่มีความสุข) **ทุมฺมนา** มีความเสียใจ **เจโตทุกฺขสมปฺปิตา** ผู้เปรี่ยมด้วยโทมนัสในใจ **อปฺเปกจฺเจ** บางพวก **ปกิริย** สยายแล้ว **เกเส** ซึ่งผมทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่, **(อปฺเปกจฺเจ)** บางพวก **ปคฺคยฺห** ยกขึ้นแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่, **(อปฺเปกจฺเจ)** บางพวก **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาตํ** เหมือนผู้มีเท้าขาด **อาวฏฺฏนฺติ** กลิ้งมาอยู่ **วิวฏฺฏนฺติ** กลิ้งไปอยู่ **(กนฺทเนน)** ด้วยการคร่ำครวญ **อิติ** ว่า '**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** ดวงตา **โลเก** ในโลก **อนฺตรหิโต** อันตรธานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน' ดังนี้.

พุทฺธสรีรปูชา

การบูชาพระพุทธสรีระ

[๒๒๗] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อาณาเปสุ** บังคับแล้ว **ปุริเส** ซึ่งราชบุรุษทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภเณ** แน่ะพนาย **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **คนฺธมาลญฺจ** ยังของหอมและดอกไม้ด้วย **สพฺพญฺจ ตาฬาวจรํ** ซึ่งเครื่องดุริยางค์ทั้งปวงด้วย **สนฺนิปาเตถ** จงให้รวมกัน **กุสินารายํ** ในกรุงกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อาทาย** ถือเอาแล้ว **คนฺธมาลญฺจ** ยังของหอมและดอกไม้ด้วย **สพฺพญฺจ ตาฬาวจรํ** ซึ่งเครื่องดุริยางค์ทั้งปวงด้วย **ทุสฺสยุคสตานิ** ซึ่งร้องแห่งคู่ของผ้าทั้งหลาย **ปญฺจ** ห้า **จ** ด้วย **สาลวนํ** ป่าสาละวัน **อุปวตฺตนํ** อันเป็นทางเข้า **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฉาเนน)** ณ ที่ใด **สรีรํ** พระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **(ติฏฺฐติ)** ย่อมตั้งอยู่ **เยน (ฉาเนน)** ณ ที่ใด **อุปสงฺกมึสุ** เข้าไปเฝ้าแล้ว **เตน (ฉาเนน)** ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว **สกฺกโรนฺตา** ทรงกระทำสักการะแล้ว **กโรนฺตา** กระทำแล้ว **ครุํ** ซึ่งความเคารพ **มาเนนฺตา** นอบน้อมแล้ว **ปูเชนฺตา** บูชาแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนลำทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วยการขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย **มาเลหิ** ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **กโรนฺตา** กระทำอยู่ **เจลวิตานานิ** ซึ่งเพดานอันมุงด้วยผ้า **ปฏิยาเทนฺตา** จัดแจงอยู่ **มณฺฑลมาเฬ** ซึ่งประรำพิธีทั้งหลาย **เอกทิวสํ** ยังหนึ่งวัน **วีตินาเมสุ** ให้ล่วงไปยิ่งแล้ว. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เอตํ (จินฺตนํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **โกสินารกานํ มลฺลานํ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อิติ** ว่า "**อชฺช โข** ในวันนี้แล **อติวิกาโล** เวลาเย็นเกินไป **ฆาเปตุํ** เพื่อการประชุมเพลิง **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เสฺวทานิ** ในวันพรุ่งนี้ **มยํ** เราทั้งหลาย **ฆาเปสฺสาม** จะประชุมเพลิง **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **สกฺกโรนฺตา** ทรงกระทำสักการะ แล้ว **กโรนฺตา** กระทำแล้ว **ครุํ** ซึ่งความเคารพ **มาเนนฺตา** นอบน้อมแล้ว **ปูเชนฺตา** บูชาแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนลำทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วยการขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย มาเลหิ ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **กโรนฺตา** กระทำอยู่ **เจลวิตานานิ** ซึ่งเพดานอันมุงด้วยผ้า **ปฏิยาเทนฺตา** จัดแจงอยู่ **มณฺฑลมาเฬ** ซึ่งประรำพิธีทั้งหลาย **ทุติยมฺปิ ทิวสํ** ยังวันแม้ที่สอง **วีตินาเมสุ** ให้ล่วงไปยิ่งแล้ว **ตติยมฺปิ ทิวสํ** ยังวันแม้ที่สาม **วีตินาเมสุ** ให้ล่วงไปยิ่งแล้ว **จตุตฺถมฺปิ ทิวสํ** ยังวันแม้ที่สี่ **วีตินา**

เมสุ์ ให้ล่วงไปยิ่งแล้ว **ปญฺจมมฺปิ ทิวสํ** ยังวันแม้ที่ห้า **วีตินาเมสุ์** ให้ล่วงไปยิ่งแล้ว **ฉฏฺฐมฺปิ ทิวสํ** ยังวันแม้ที่หก **วีตินาเมสุ์** ให้ล่วงไปยิ่งแล้ว.

อถ โข ครั้งนั้นแล **สตฺตมํ ทิวสํ** ในวันที่เจ็ด **เอตํ (จินฺตนํ)** ความคิดนี้ **อโหสิ** ได้มีแล้ว **โกสินารกานํ มลฺลานํ** กะมัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อิติ** ว่า "**มยํ** เราทั้งหลาย **สกฺกโรนฺตา** ทรงกระทำสักการแล้ว **กโรนฺตา** กระทำแล้ว **ครุ์** ซึ่งความเคารพ **มาเนนฺตา** นอบน้อมแล้ว **ปูเชนฺตา** บูชาแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนลำทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วยการขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย **มาเลหิ** ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **หริตฺวา** นำไปแล้ว **ทกฺขิณํ** สู่ทิศใต้ **ทกฺขิเณน** โดยทิศใต้ **นครสฺส** แห่งพระนคร **(มยํ)** เราทั้งหลาย **ฌาเปสฺสาม** จักประชุมเพลิง **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **พาหิรํ** ในภายนอก **พาหิเรน** โดยภายนอก **ทกฺขิณโต** ด้านทิศใต้ **นครสฺส** แห่งพระนคร" ดังนี้.

[๒๒๘] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **มลฺลปาโมกฺขา** ประมุขแห่งเจ้ามัลละทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปดพระองค์ **สีสนฺหาตา** ผู้สนานพระเศียรแล้ว **นิวตฺถา** ทรงนุ่งแล้ว **วตฺถานิ** ด้วยผ้าทั้งหลาย **อหตานิ** อันใหม่ **จินฺตเนน** ด้วยความคิด **อิติ** ว่า "**มยํ** เราทั้งหลาย **อุจฺจาเรสฺสาม** จักให้ยกขึ้น **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้ **น สกฺโกนฺติ** ย่อมไม่อาจ **อุจฺจาเรตุ์** เพื่ออันยกขึ้น. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุง กุสินารา **อโวจุ์** กราบทูลแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ** กะพระอนุรุทธะ ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**ภนฺเต อนุรุทฺธ** ข้าแต่ท่านพระอนุรุทธะ ผู้เจริญ **โก นุ โข เหตุ** อะไรเป็นเหตุแล **โก ปจฺจโย** อะไรเป็นปัจจัย **เยน (เหตุนา)** เพราเหตุใด **อฏฺฐ** แปดพระองค์ **อิเม** เหล่านี้ **มลฺลปาโมกฺขา** ประมุขแห่งเจ้ามัลละทั้งหลาย **อฏฺฐ** แปดพระองค์ **อิเม** เหล่านี้ **สีสนฺหาตา** ผู้สนานพระเศียรแล้ว **นิวตฺถา** ทรงนุ่งแล้ว **วตฺถานิ** ด้วยผ้าทั้งหลาย **อหตานิ** อันใหม่ (**จินฺตเนน** ด้วยความคิด **อิติ** ว่า) '**มยํ** เราทั้งหลาย **อุจฺจาเรสฺสาม** จักให้ยกขึ้น **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **น สกฺโกนฺติ** ย่อมไม่อาจ **อุจฺจาเรตุ์** เพื่ออันยกขึ้น" ดังนี้. **อายสฺมา อนุรุทฺโธ** พระอนุรุทธผู้มีอายุ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **ตุมฺหากํ** ของท่านทั้งหลาย **(โหติ)** ย่อมมี **อญฺญถา โข** โดยประการอื่นแล **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ** ของเทวดาทั้งหลาย **(โหติ)** ย่อมมี **อญฺญถา** โดยประการอื่น" ดังนี้. **มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลาย **ปจฺฉิ** ถามแล้ว **อิติ** ว่า "**ปน** ก็ **ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อธิปฺปโย** ความประสงค์ **เทวตานํ** ของเทวดาทั้งหลาย **กถํ** เป็นอย่างไร" ดังนี้. **อนุรุทฺโธ** พระอนุรุทธะ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **ตุมฺหากํ โข** ของท่านทั้งหลายแล **มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลาย **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า '**มยํ** เราทั้งหลาย **สกฺกโรนฺตา** ทรงกระทำสักการอยู่ **ครุ์ กโรนฺตา** กระทำแล้วซึ่งความเคารพอยู่ **มาเนนฺตา** นอบน้อมอยู่ **ปูเชนฺตา** บูชาอยู่ **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วยการขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย **มาเลหิ** ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ทกฺขิณํ** ทางทิศใต้ **ทกฺขิเณน** โดยทิศใต้ **นครสฺส** แห่งนคร **หริตฺวา** นำไปแล้ว **พาหิรํ** สู่ภายนอก **พาหิเรน** โดยภายนอก **ทกฺขิณโต** ทิศใต้แล้ว **นครสฺส** แห่งนคร **(มยํ)** เราทั้งหลาย **ฌาเปสฺสาม** จะให้ไหม **สรีรํ** ซึ่งพระสรีร **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค' ดังนี้ **วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ โข** ของเทวดาทั้งหลายแล '**มยํ** เราทั้งหลาย **สกฺกโรนฺตา** สักการะอยู่ **ครุ์ กโรนฺตา** กระทำอยู่ซึ่งความเคารพ **มาเนนฺตา** นอบน้อมอยู่ **ปูเชนฺตา** บูชาอยู่ **ทิพฺเพหิ** ด้วยอันเป็นทิพย์ **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วย

การขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **สรีรํ** พระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **หริตฺวา** นำไปแล้ว **อุตฺตรํ** สู่ทิศเหนือ **อุตฺตเรน** โดยทิศเหนือ **นครสฺส** แห่งพระนคร **ปเวเสตฺวา** ให้เข้าไปแล้ว **นครํ** สู่นคร **ทฺวาเรน** ทางประตู **อุตฺตเรน** ด้านทิศเหนือ **หริตฺวา** นำไปแล้ว **มชฺฌ** ท่ามกลาง **มชฺเฌน** ด้วยกลาง **นครสฺส** แห่งนคร **นิกฺขมิตฺวา** ออกไปแล้ว **ทฺวาเรน** ทางประตู **ปุรตฺถิเมน** ด้านทิศตะวันออก **ปุรตฺถิมโต** ทิศตะวันออกแล้ว **นครสฺส** ของนคร **เจติยํ** เจดีย์ **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **มกุฏพนฺธนํ นาม** ชื่อมกุฏพันธน **(มยํ)** เราทั้งหลาย **ฌาเปสฺสาม** จะประชุมเพลิง **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เอตฺถ (มกุฏพนฺธนเจติเย)** ที่เจดีย์ชื่อมกุฏพันธน นี้ ' ดังนี้. (**มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลาย **อาห** กล่างแล้ว **อิติ** ว่า) "**ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ** ของเทวดาทั้งหลาย **ยถา** โดยประการใด **(กรณีย) โหตุ** จงเป็นการกระทำ **ตถา** โดยประการนั้น" ดังนี้.

[๒๒๙] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **กุสินารา** เมืองกุสินารา **สนฺถตา โหติ** ย่อมเป็นเมืองอันเนืองแน่น **มนฺทารวปุปฺเผหิ** ด้วยดอกมณฑารพทั้งหลาย **ยาว สนฺธิสมลสีกฏฺฐิรา** เพียงใดแต่ตรอกซอกซอยทั้งหลาย **ชณฺณุมตฺเตน โอธินา** โดยความลึกมีเข้าเป็นประมาณ. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เทวตา จ** เทวดาทั้งหลายด้วย **โกสินารกา มลฺลา จ** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินาราด้วย **สกฺกโรนฺตา** ทรงกระทำสักการะแล้ว **กโรนฺตา** กระทำแล้ว **ครุ** ซึ่งความเคารพ **มาเนนฺตา** นอบน้อมแล้ว **ปูเชนฺตา** บูชาแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนลำทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วยการขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย **มาเลหิ** ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **หริตฺวา** นำไปแล้ว **อุตฺตรํ** สู่ทิศเหนือ **อุตฺตเรน** โดยทิศเหนือ **นครสฺส** แห่งพระนคร **ปเวเสตฺวา** ให้เข้าไปแล้ว **นครํ** สู่นคร **ทฺวาเรน** ทางประตู **อุตฺตเรน** ด้านทิศเหนือ **หริตฺวา** นำไปแล้ว **มชฺฌ** ท่ามกลาง **มชฺเฌน** ด้วยกลาง **นครสฺส** แห่งนคร **นิกฺขมิตฺวา** ออกไปแล้ว **ทฺวาเรน** ทางประตู **ปุรตฺถิเมน** ด้านทิศตะวันออก **ปุรตฺถิมโต** ทิศตะวันออกแล้ว **นครสฺส** ของนคร **เจติยํ** เจดีย์ **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **มกุฏพนฺธนํ นาม** ชื่อมกุฏพันธน **(มยํ)** เราทั้งหลาย **นิกฺขิปึสุ** ปลงลงแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เอตฺถ (มกุฏพนฺธนเจติเย) จ** ที่เจดีย์ชื่อมกุฏพันธนะนี้ด้วย

[๒๓๐] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อโวจุ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ (วจนํ)** ซึ่งคำนี่ **อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ** กะพระอานนท์ผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**อานนฺท ภนฺเต** ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ **มยํ** เราทั้งหลาย **ปฏิปชฺชาม** จะปฏิบัติ **สรีเร** ในสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **กถํ** อย่างไร" ดังนี้ **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **ชนา** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **ยถา โข** โดยประการใดแล **(ตมฺเหหิ)** อันท่านทั้งหลาย **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** พึงปฏิบัติ **สรีเร** ในสรีระ **ตถาคตสฺส** ของตถาคต **เอวํ** โดยประการนั้น" ดังนี้. **มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลาย **ปุจฺฉึสุ** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า "**อานนฺท ภนฺเต** ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ **ปน** ก็ **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **กถํ** อย่างไร" ดังนี้. **อายสฺมา อานนฺโท** พระอานนท์ผู้มีอายุ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **ชนา** ชนทั้งหลาย **เวเฐนฺติ** ย่อมพัน **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันใหม่ **เวเฐตฺวา** ครั้นพันแล้ว **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันยังไม่ตัด **เวเฐนฺติ** ย่อมพัน **วิหเตน กปฺปาเสน** ด้วยฝ้ายอันสะอาด **เวเฐตฺวา** ครั้น

พันแล้ว **วิหเตน กปฺปาเสน** ด้วยฝ้ายอันสะอาด **เวเจนฺติ** ย่อมพัน **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันใหม่. **เวเจตฺวา** ครั้นพันแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ์ **ยุคสเตหิ** ด้วยร้อยแห่งคู่ทั้งหลาย **ปญฺจหิ** ห้า **เอเตน อุปาเยน** ด้วยอุบายนี่ **ปกฺขิปิตฺวา** ใส่เข้าแล้ว **เตลโทณิยา** ในรางอันชุ่มด้วยน้ำมัน **อายสาย** อันทำด้วยเหล็ก **ปฏิกุชฺชิตฺวา** ครอบแล้ว **โทณิยา** ด้วยราง **อายสาย** อันทำด้วยเหล็ก **อญฺญิสฺสา** อื่น **กริตฺวา** กระทำแล้ว **จิตกํ** ซึ่งจิตกาธาน **สพฺพคนฺธานํ** ด้วยของหอมทั้งปวง **ฌาเปนฺติ** ย่อมประชุมเพลิง **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ. **กโรนฺติ** ย่อมกระทำ **ถูปึ** ซึ่งสถูป **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** แก่พระเจ้าจักรพรรดิ **จาตุมหาปเถ** ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง **วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **เอวํ โข** อย่างนี้แล. **วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **(ชนา)** ชนทั้งหลาย **ปฏิปชฺชนฺติ** ย่อมปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **รญฺโญ จกฺกวตฺติสฺส** ของพระเจ้าจักรพรรดิ **ยถา โข** โดยประการใดแล **(ตุมฺเหหิ)** อันท่านทั้งหลาย **ปฏิปชฺชิตพฺพํ** พึงปฏิบัติ **สรีเร** ในพระสรีระ **ตถาคตสฺส** ของพระตถาคต **เอวํ** อย่างนี้ **ถูโป** พระสถูป **(ตุมฺเหหิ)** อันท่านทั้งหลาย **กาตพฺโพ** พึงกระทำ **ตถาคตสฺส** แก่พระตถาคต **จาตุมหาปเถ** ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง **เย (ชนา)** ชนทั้งหลายเหล่าใด **อาโรเปสฺสนฺติ** จักโปรย **มาลํ วา** ซึ่งดอกไม้หรือ **คนฺธํ วา** ซึ่งของหอมหรือ **จุณฺณกํ วา** หรือว่าซึ่งจุณ(ซึ่งแป้งฝุ่น) **อภิวาเทสฺสนฺติ วา** จักอภิวาทหรือ **จิตฺตึ วา** ยังจิตหรือ **ปสาเทสฺสนฺติ วา** หรือว่าจักให้เลื่อมใส **ตตฺถ (ถูเป)** ในสถูปนั้น **ตํ (กรณํ)** การกระทำนั้น **ภวิสฺสติ** จักมี **สุขายา** เพื่อความสุข **หิตาย** เพื่อเกื้อกูล **ทีฆรตฺตึ** ตลอดกาลอันยาวนาน **เตสํ (ชนานํ)** แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น "ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อาณาเปสุ** ตรัสสั่งแล้ว **ปุริเส** ซึ่งบุรุษทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**ภเณ** แน่ะพนาย **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น **(ตุมฺเห)** ท่านทั้งหลาย **วิหตํ กปฺปาสํ** ยังฝ้ายอันสะอาด **มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย **สนฺนิปาเตถ** จงให้รวมกัน" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **เวเจตฺวา** พันแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันใหม่ **เวเจสุ** พันแล้ว **วิหเตน กปฺปาเสน** ด้วยฝ้ายอันสะอาด, **เวเจตฺวา** ครั้นพันแล้ว **วิหเตน กปฺปาเสน** ด้วยฝ้ายอันสะอาด **เวเจสุ** พันแล้ว **อหเตน วตฺเถน** ด้วยผ้าอันยังไม่ตัด. **เวเจตฺวา** ครั้นพันแล้ว **สรีรํ** ซึ่งพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ยุคสเตหิ** ด้วยร้อยแห่งคู่ทั้งหลาย **ปญฺจหิ** ห้า **เอเตน อุปาเยน** ด้วยอุบายนี้ **ปกฺขิปิตฺวา** ใส่แล้ว **เตลโทณิยา** ในรางอันชุ่มด้วยน้ำมัน **อายสาย** อันทำด้วยเหล็ก **ปฏิกุชฺชิตฺวา** ครอบแล้ว **โทณิยา** ด้วยราง **อายสาย** อันทำด้วยเหล็ก **อญฺญิสฺสา** อื่น **กริตฺวา** กระทำแล้ว **จิตกํ** ซึ่งจิตกาธาน **สพฺพคนฺธานํ** ด้วยของหอมทั้งปวง **อาโรเปสุ** ให้ยกขึ้นแล้ว **สรีรํ** ซึ่งสรีร **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **จิตกํ** สู่จิตคาธาน.

มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ

เรื่องพระมหากัสสปะเถระ

[๒๓๑] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้น **อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุ **อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺปนฺโน โหติ** ย่อมเป็นผู้ดำเนินไปแล้วสู่หนทางอันไกล **ปาวายา** จากกรุงปาวา **กุสินารํ** สู่กรุงกุสินารา **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยหมู่แห่งภิกษุหมู่ใหญ่ **ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ** มี

ร้อยแห่งภิกษุทั้งหลาย ๕ เป็นประมาณ. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุ **โอกฺกมฺม** ก้าวลงแล้ว **มคฺคา** จากหนทาง **นิสีทิ** นั่งแล้ว **อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล** ณ ควงแห่งต้นไม้ต้นหนึ่ง. **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้น **อญฺญตโร อาชีวโก** อาชีวกคนหนึ่ง **คเหตฺวา** ถือเอาแล้ว **มนฺทารวปุปฺผํ** ซึ่งดอกไม้ชื่อมนทารพ **กุสินารายา** จากกรุงกุสินารา **อทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโน โหติ** ย่อมเป็นผู้ดำเนินไปแล้วสู่หนทางอันไกล **ปาวํ** สู่กรุงปาวา. **อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุ **อทฺทสา โข** ได้เห็นแล้วแล **ตं อาชีวกํ** ซึ่งอาชีวกนั้น **อาคจฺฉนฺตํ** ผู้มีอยู่ **ทูรโตว** แต่ที่ไกลนั่นเทียว. **ทิสฺวา** ครั้นเห็นแล้ว **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี่ **ตं อาชีวกํ** กะอาชีวกนั้น **อิติ** ว่า "**อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ (**ตฺวํ**) ท่าน **ชานาสิ** ย่อมรู้จัก **สตฺถารํ** ซึ่งพระศาสดา **อปิ** บ้างหรือไม่" ดังนี้. (**โส อาชีวโก** อาชีวกนั้น **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า) "**อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุ **อาม** ใช่, (**อหํ**) เรา **ชานามิ** ย่อมรู้จัก, **อชฺช** ในวันนี้ **สมโณ โคตโม** พระสมณผู้โคดม **สตฺตาหปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว ๗ วัน, **อิทํ มนฺทารวปุปฺผํ** ดอกไม้ชื่อมนทารพนี้ **เม** อันข้าพเจ้า **คหิตํ** เอามาแล้ว **ตโต** (**ฐานโต**) จากที่นั้น" ดังนี้.

ตตฺถ (**ภิกฺขูสุ**) บรรดาภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นหนา **เย เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้หลายเหล่าใด **อวีตราคา** ผู้ยังไม่ปราศจากราคะ (**สนฺติ**) มีอยู่, **อปฺเปกจฺเจ** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้หลายบางพวก **ปคฺคยฺห** ยกขึ้นแล้ว **พาหา** ซึ่งแขนทั้งหลาย **กนฺทนฺติ** คร่ำครวญอยู่, **ปปตนฺติ** ล้มลงอยู่ **ฉินฺนปาตํ** ล้มลงดุจมีอวัยวะขาดแล้ว **อาวฏฺฏนฺติ** กลิ้งมาอยู่ **วิวฏฺฏนฺติ** กลิ้งไปอยู่ (**กนฺทเนน**) โดยคร่ำครวญ **อิติ** ว่า "**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **สุคโต** พระสุคต **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน, **จกฺขุ** ดวงตา **โลเก** ในโลก **อนฺตรหิโต** อันตรธานไปแล้ว **อติขิปฺปํ** เร็วเหลือเกิน" ดังนี้. **เย เต ภิกฺขู** ภิกษุทั้หลายเหล่าใด **วีตราคา** ผู้ปราศจากราคะแล้ว (**สนฺติ**) มีอยู่, **เต** (**ภิกฺขู**) ภิกษุทั้หลายเหล่านั้น **สตา** ผู้มีสติ **สมฺปชานา** ผู้มีสัมปชัญญะ **อธิวาเสนฺติ** ปลงอยู่ **อิติ** ว่า "**สงฺขารา** สังขารทั้งหลาย **อนิจฺจา** (**โหนฺติ**) ย่อมเป็นสิ่งไม่เที่ยง, (**อมฺเหหิ**) อันเราทั้งหลาย **ลพฺภา** พึงได้ **ตํ** (**นิจฺจํ**) ซึ่งความเที่ยงนั้น **เอตฺถ** (**สงฺขาเรสุ**) ในสังขารเหล่านั้น **กุโต** (**ฐานโต**) จากที่ไหนเล่า" ดังนี้.

[๒๓๒] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **วุทฺธปพฺพชิโต** บรรชิตผู้บวชตอนแก่ **สุภทฺโท นาม** ชื่อว่าสุภัททะ **นิสินฺโน โหติ** ย่อมเป็นผู้นั่ง **ตสฺสํ ปริสายํ** ในบริษัทนั้น. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **สุภทฺโท วุทฺธปพฺพชิโต** สุภัททะ ผู้บวชตอนแก่ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตํ** (**วจนํ**) ซึ่งคำนี่ **เต ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น **อิติ** ว่า "**อลํ** พอแล้ว, **อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย (**ตุมฺเห**) ท่านทั้งหลาย **มา โสจิตฺถ** อย่าได้เศร้าโศก **มา ปริเทวิตฺถ** อย่าได้คร่ำครวญ **มยํ** เราทั้งหลาย **สุมุตฺตา** หลุดพ้นดีแล้ว **เตน มหาสมเณน** จากพระมหาสมณะนั้น. **จ** อนึ่ง **อุปทฺทุตา โหม** ย่อมเป็นผู้อันพระมหาสมณะนั้นให้เดือดร้อนแล้ว **วจเนน** ด้วยคำ **อิติ** ว่า 'อิทำ นี้ **กปฺปติ** ย่อมสมควร **โว** แก่เธอทั้งหลาย, **อิทำ** นี้ **น กปฺปติ** ย่อมไม่สมควร **โว** แก่ท่านทั้งหลาย' ดังนี้. **ปน** ก็ **อิทานิ** ในกาลนี้ **มยํ** เราทั้งหลาย **อิจฺฉิสฺสาม** ย่อมปรารถนา **ยํ** (**กิจฺจํ**) ซึ่งกิจใด, (**มยํ**) เราทั้งหลาย **กริสฺสาม** จักกระทำ **ตํ** (**กิจฺจํ**) ซึ่งกิจนั้น, (**มยํ**) เราทั้งหลาย **น อิจฺฉิสฺสาม** ย่อมไม่ปรารถนา **ยํ** (**กิจฺจํ**) ซึ่งกิจใด, (**มยํ**) เราทั้งหลาย **น กริสฺสาม** จักไม่กระทำ **ตํ** (**กิจฺจํ**) ซึ่งกิจนั้น" ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุ **อามนฺเตสิ** บอกแล้ว **ภิกฺขู** กะภิกษุทั้งหลาย **อิติ** ว่า "**อาวุโส** ดูก่อนผู้มีทั้งหลาย **อลํ** พอแล้ว, (**ตุมฺเห**) ท่านทั้งหลาย **มา โสจิตฺถ** อย่าเศร้าโศรก **มา ปริเทวิตฺถ** อย่าคร่ำครวญ. **อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย **เอตํ** (**วจนํ**) คำนี่ **ภควตา** อันพระผู้มีพระภาค **อกฺขาตํ** ตรัสบอกแล้ว **ปฏิกจฺเจว** แต่ต้นนั่นเทียว **นนุ** มิใช่หรือ **อิติ** ว่า

'**นานาภาโว** ความพลัด **วินาภาโว** ความพราก **อญฺญถาภาโว** ความเป็นโดยประการอื่น **ปิเยหิ** จากของอันเป็นที่รักทั้งหลาย **มนาเปหิ** จากของอันเป็นที่ชอบใจทั้งหลาย **สพฺเพเหว** ทั้งปวงนั่นเทียว'. **อาวุโส** ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย (**ตุมฺเห**) ท่านทั้งหลาย **ลพฺภา** พึงได้ (**ปิยํ**) ซึ่งของอันเป็นที่รัก (**มนาปํ**) ซึ่งของอันเป็นที่ชอบใจ **ตํ** นั้น **เอตฺถ** (**สงฺขาเรสุ**) ในสังขารทั้งหลายนั่น **กุโต** (**ฐานโต**) จากที่ไหน, **เอตํ ฐานํ** ฐานะนั่น **อิติ** ว่า '**ชาตํ** การเกิด **ภูตํ** ความเป็นอยู่ **สงฺขตํ** อันถูกปัจจัยปรุงแต่ง **ปโลกธมฺมํ** มีสภาวะแตกสลายเป็นธรรมดา **ยํ ตํ** ใด, **ตํ สรีรํ** พระสรีระนั้น **ตถาคตสฺสาปิ** แม้ของพระตถาคต **มา ปลุชฺชี** อย่าได้แตก' ดังนี้ **น วิชฺชติ** ย่อมไม่มี" ดังนี้.

[๒๓๓] **ปน** ก็ **เตน โข สมเยน** ในสมัยนั้นแล **มลฺลปาโมกฺขา** ประมุขแห่งเจ้ามัลละทั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่พระองค์ **สีสนฺหาตา** สรงสนานซึ่งพระเศียรแล้ว **นิวตฺถา** ทรงนุ่งแล้ว **อหตานิ วตฺถานิ** ซึ่งผ้าทั้งหลายผืนใหม่ **จินฺเตฺวา** คิดแล้ว **อิติ** ว่า "**มยํ** เราทั้งหลาย **จิตกํ** ยังจิตตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อาหิมฺเปสฺสาม** จะให้ไหม้" ดังนี้ **น สกฺโกนฺติ** ย่อมไม่อาจ **อาหิมฺเปตุ** เพื่อให้ไหม้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อโวจุ** ได้ตรัสแล้ว **เอตํ วจนํ** ซึ่งคำนี้ **อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ** กะท่านพระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อิติ** ว่า "**ภนฺเต อนุรุทฺธ** ข้าแต่ท่านอนุรุทธะผู้เจริญ **โก เหตุ** อะไรเป็นเหตุ **โก ปจฺจโย** อะไรเป็นปัจจัย **นุ โข** หนอแล, **เยน เหตุนา** เพราะเหตุใด **มลฺลปาโมกฺขา** ประมุขแห่งเจ้ามัลละทั้งหลาย **จตฺตาโร** สี่พระองค์ **อิเม** เหล่านี้ **สีสนฺหาตา** สรงสนานซึ่งพระเศียรแล้ว **นิวตฺถา** ทรงนุ่งแล้ว **อหตานิ วตฺถานิ** ซึ่งผ้าทั้งหลายผืนใหม่ **จินฺเตฺวา** คิดแล้ว **อิติ** ว่า "**มยํ** เราทั้งหลาย **จิตกํ** ยังจิตตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **าหิมฺเปสฺสาม** จะให้ไหม้" ดังนี้ **น สกฺโกนฺติ** ย่อมไม่อาจ **อาหิมฺเปตุ** เพื่อให้ไหม้.

อายสฺมา อนุรุทฺโธ ท่านพระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อาห** ทูลแล้ว **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ** ของเทวดาทั้งหลาย **โหติ** ย่อมมี **อญฺญถา โข** โดยประการอื่น" ดังนี้.

มลฺลปาโมกฺขา ประมุขแห่งเจ้ามัลละทั้งหลาย **ปุจฺฉิสุ** ตรัสถามแล้ว **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ปน** ก็ **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ** ของเทวดาทั้งหลาย **โหติ** ย่อมเป็น **กถํ** อย่างไร" ดังนี้.

อายสฺมา อนุรุทฺโธ ท่านพระอนุรุทธะผู้มีอายุ **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า "**วาเสฏฺฐา** ดูก่อนวาเสฏฐะทั้งหลาย **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ โข** ของเทวดาทั้งหลายแล **โหติ** มีอยู่ **อิติ** ว่า **อยํ อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุนี้ **อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺปนฺโน โหติ** ย่อมเป็นผู้ดำเนินไปแล้วสู่หนทางอันไกล **ปาวายา** จากกรุงปาวา **กุสินารํ** สู่กรุงกุสินารา **สทฺธึ** กับ **มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน** ด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ **ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ** มีร้อยแห่งภิกษุทั้งหลายห้าเป็นประมาณ, **อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุ **น วนฺทิสฺสติ** จะยังไม่ถวายบังคม **ปาเท** ที่พระบาท **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **สิรสา** ด้วยเศียรเกล้า **ยาว** เพียงใด, **จิตโก** จิตตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **น ปชฺชลิสฺสติ** จักไม่ลุกโชน **ตาว** เพียงนั้น' " ดังนี้.

มลฺลปาโมกฺขา ประมุขแห่งเจ้ามัลละทั้งหลาย **อาหสุ** ตรัสแล้ว **อิติ** ว่า "**ภนฺเต** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อธิปฺปาโย** ความประสงค์ **เทวตานํ** ของเทวดาทั้งหลาย **ยถา** ฉันใด, **โหตุ** จงเป็น **ตถา** ฉันนั้น" ดังนี้.

[๒๓๔] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **กุสินารา** กรุงกุสินารา (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **เจติยํ** เจดีย์ **มกุฏพนฺธนานํ มลฺลานํ** ของเจ้ามัลละทั้งหลาย (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **จิตโก** จิตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**ติฏฺฐติ**) ย่อมตั้งอยู่ **เยน** (**ฐาเนน**) ณ ที่ใด, **อายสฺมา มหากสฺสโป** พระมหากัสสปะผู้มีอายุ **อุปสงฺกมิ** เข้าไปแล้ว **เตน** (**ฐาเนน**) ณ ที่นั้น. **อุปสงฺกมิตฺวา** ครั้นเข้าไปแล้ว **กตฺวา** กระทำแล้ว **จีวรํ** ซึ่งจีวร **เอกํสํ** ให้เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง **ปณาเมตฺวา** ประนมแล้ว **อญฺชลึ** ซึ่งอัญชลี **ปทกฺขิณํ กตฺวา** กระทำการประทักษิณ **จิตกํ** ซึ่งจิตกาธาน **ติกฺขตฺตุํ** สามรอบ **วนฺทิ** ถวายบังคมแล้ว **ปาเท** ที่พระบาท **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **สิรสา** ด้วยเศียรเกล้า. **ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ** ร้อยแห่งภิกษุทั้งหลายห้า **ตานิปิ โข** แม้เหล่านั้นแล **กตฺวา** กระทำแล้ว **จีวรํ** ซึ่งจีวร **เอกํสํ** ให้เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง **ปณาเมตฺวา** ประนมแล้ว **อญฺชลึ** ซึ่งอัญชลี **ปทกฺขิณํ กตฺวา** กระทำการประทักษิณ **จิตกํ** ซึ่งจิตกาธาน **ติกฺขตฺตุํ** สามรอบ **วนฺทิ** ถวายบังคมแล้ว **ปาเท** ที่พระบาท **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **สิรสา** ด้วยเศียรเกล้า.

ปน ก็ (**ปาเท**) เมื่อพระบาท **อายสฺมตา มหากสฺสเปน จ** อันพระมหากัสสปะผู้มีอายุด้วย **เตหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ จ** อันร้อยแห่งภิกษุทั้งหลายห้าเหล่านั้นด้วย **วนฺทิเต** ถวายบังคมแล้ว **จิตโก** จิตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ปชฺชลิ** ลุกโชนขึ้นแล้ว

[๒๓๕] **ปน** ก็ **สรีรสฺส** เมื่อพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อคฺคินา ฌายมานสฺส โข** อัน อันไฟไหม้อยู่แล **ยํ** (**อวยวํ**) อวัยวะส่วนใด **ฉวิ อิติ วา** คือผิวพรรณหรือ **จมฺมํ อิติ วา** หรือว่าคือผิวหนัง **มํสนฺติ อิติ วา** คือเนื้อหรือ **นฺหารู อิติ วา** หรือว่าคือเส้นเอ็น **ลสิกา อิติ วา** หรือว่าคือน้ำมันไขข้อ **อโหสิ** ได้มีอยู่แล้ว, **ฉาริกา** ขี้เถ้า **ตสฺส** (**สรีรสฺส**) แห่งสรีระส่วนนั้น **เนว ปญฺญายิตฺถ** ไม่ปรากฏแล้วนั่นเทียว, **มสิ** เขม่าควัน **น** (**ปญฺญายิตฺถ**) ไม่ปรากฏแล้ว; **สรีรานิ เอว** พระสรีรธาตุทั้งหลายนั่นเทียว **อวสิสฺสึสุ** เหลืออยู่แล้ว.

สปฺปิสฺส วา เมื่อเนยใสหรือ **เตลสฺส วา** หรือว่าเมื่อน้ำมัน (**อคฺคินา**) **ฌายมานสฺส** อัน อันไฟไหม้อยู่ **ฉาริกา** ขี้เถ้า **เนว ปญฺญายติ** ย่อมไม่ปรากฏนั่นเทียว, **มสิ** เขม่าควัน **น** (**ปญฺญายติ**) ย่อมไม่ปรากฏ **เสยฺยถาปิ นาม** ฉันใด, **สรีรสฺส** เมื่อพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค (**อคฺคินา**) **ฌายมานสฺส** อัน อันไฟไหม้อยู่ **ยํ** (**อวยวํ**) อวัยวะส่วนใด **ฉวิ อิติ วา** คือผิวพรรณหรือ **จมฺมํ อิติ วา** หรือว่าคือผิวหนัง **มํสนฺติ อิติ วา** คือเนื้อหรือ **นฺหารู อิติ วา** หรือว่าคือเส้นเอ็น **ลสิกา อิติ วา** หรือว่าคือน้ำมันไขข้อ **อโหสิ** ได้มีอยู่แล้ว **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว. **ฉาริกา** ขี้เถ้า **ตสฺส** (**สรีรสฺส**) แห่งสรีระนั้น **เนว ปญฺญายิตฺถ** ไม่ปรากฏแล้วนั้นเทียว, **มสิ** เขม่าควัน **น ปญฺญายิตฺถ** ไม่ปรากฏแล้ว, **สรีรานิ เอว** พระสรีรธาตุทั้งหลายนั่นเทียว **อวสิสฺสึสุ** เหลืออยู่แล้ว **เอวเมว** ฉันนั้นนั่นเทียว.

ก็ ทุสฺสยุคสตานํ บรรดาร้อยแห่งคู่แห่งผ้าทั้งหลาย **ปญฺจนฺนํ** ห้า **เตสํ** เหล่านั้น **เทฺวว ทุสฺสานิ** ผ้าทั้งหลายสองผืนนั่นเทียว **อคฺคินา** อันไฟ **น ฑยฺหึสุ** ไม่ไหม้แล้ว, **ยํ ทุสฺสํ** ผ้าผืนใด **สพฺพอพฺภนฺตริมํ** อันมีในภายในแห่งผ้าทั้งปวง **จ** ด้วย **ยํ ทุสฺสํ** ผ้าผืนใด **พาหิรํ** อันมีในภายนอก **จ** ด้วย. **เทฺวว ทุสฺสานิ** ผ้าทั้งหลายสองผืนนั่นเทียว **อคฺคินา** อันไฟ **น ฑยฺหึสุ** ไม่ไหม้แล้ว,

จ โข ปน ก็แล **สรีเร** เมื่อพระสรีระ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อคฺคินา** อันไฟ **ทฑฺเฒ** ไหม้แล้ว **อุทกธารา** สายธารแห่งน้ำ **ปาตุภวิตฺวา** ปรากฏขึ้นแล้ว **อนฺตลิกฺขา** จากท้องฟ้า **จิตกํ** ยังจิตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นิพฺพาเปสิ** ให้ดับแล้ว. **อุทกํ** น้ำ **อพฺภุนฺนมิตฺวา** พวยพุ่งขึ้นแล้ว **สาลโตปิ** แม้จากป่าไม้สาละ **จิตกํ** จิตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นิพฺพาเปสิ** ให้ดับแล้ว.

โกสินารกาปิ มลฺลา แม้เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **จิตกำ** ยังจิตกาธาน **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นิพฺพาเปสุ** ให้ดับแล้ว **สพฺพคนฺโธทเกน** ด้วยน้ำอันมีกลิ่นหอมทั้งปวง.

อถ โข ครั้งนั้นแล **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **กริตฺวา** กระทำไว้แล้ว **ส ตฺติปญฺชรำ** ซึ่งพลหอก **สนฺธาคาเร** ที่สันธาคาร **ปริกฺขิปาเปตฺวา** ให้ล้อมแล้ว **ธนุปาการำ** ซึ่งกำแพงคนธนู **สกฺกรึสุ** ทรงสักการะแล้ว **ครุ กรึสุ** ทรงกระทำซึ่งความเคารพ **มาเนสุ** นอบน้อมแล้ว **ปูเชสุ** บูชาแล้ว **สรีรานิ** ซึ่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นจฺเจหิ** ด้วยการฟ้อนรำทั้งหลาย **คีเตหิ** ด้วยการขับร้องทั้งหลาย **วาทิเตหิ** ด้วยการประโคมดนตรีทั้งหลาย **มาเลหิ** ด้วยดอกไม้ทั้งหลาย **คนฺเธหิ** ด้วยของหอมทั้งหลาย **สตฺตาหำ** ตลอดเจ็ดวัน .

สรีรธาตุวิภาชนกถา

แจกพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

[๒๓๖] (๑) **ราชา มาคโธ** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต** พระนามว่าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร **อสฺโสสิ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา มาคโธ** พระราชาผู้เป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต** พระนามว่าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร **ปาเหสิ** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัส **อิติ** ว่า "**ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **อหมฺปิ** แม้เรา **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **อหมฺปิ** แม้เรา **อรหามิ** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **อหมฺปิ** แม้เรา **กริสฺสามิ** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

(๒) **เวสาลิกา ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในเมืองเวสาลี **อสฺโสสุ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เวสาลิกา ลิจฺฉวี** เจ้าลิจฉวีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงเวสาลี **ปาเหสุ** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า "**ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **ขตฺติยา** (**โหม**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **อรหาม** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **กริสฺสาม** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

(๓) **กปิลวตฺถุวาสี สกฺยา** เจ้าศากยะผู้อยู่ในเมืองกบิลพัสดุ์ **อสฺโสสุ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **กปิลวตฺถุวาสี สกฺยา** เจ้าศากยะผู้อยู่ในเมืองกบิลพัสดุ์ **ปาเหสุ** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า "**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ญาติเสฏฺโ** (**โหติ**) ย่อมเป็นญาติผู้ประเสริฐที่สุด **อมฺหากำ** ของเราทั้งหลาย, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **อรหาม** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต**

ของพระผู้มีพระภาค, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **กริสฺสาม** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

(๔) **อลฺลกปฺปกา ถูลโย** เจ้าถูลีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในแคว้นอัลลกัปปะ **อสฺโสสุ๎ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **อลฺลกปฺปกา ถูลโย** เจ้าถูลีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในแคว้นอัลลกัปปะ **ปาเหสุ๎** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า "**ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **ขตฺติยา** (**โหม**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **อรหาม** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **กริสฺสาม** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

(๕) **รามคามกา โกฬิยา** เจ้าโกฬิยะทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงรามคาม **อสฺโสสุ๎ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **รามคามกา โกฬิยา** เจ้าโกฬิยะทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงรามคาม **ปาเหสุ๎** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า "**ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **ขตฺติยา** (**โหม**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **อรหาม** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **กริสฺสาม** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

(๖) **เวฏฺฐทีปโก พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ผู้ปกครองแคว้นเวฏฐทีปกะ **อสฺโสสิ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **เวฏฺฐทีปโก พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ผู้ปกครองแคว้นเวฏฐทีปกะ **ปาเหสิ** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า "**ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **อหมฺปิ** แม้เรา **พฺราหฺมโณ** (**อสฺมิ**) ย่อมเป็นพราหมณ์, **อหมฺปิ** แม้เรา **อรหามิ** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **อหมฺปิ** แม้เรา **กริสฺสามิ** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

(๗) **ปาเวยฺยกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงปาวา **อสฺโสสุ๎ โข** ได้สดับแล้วแล (**อิติ**) ว่า "**กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพานแล้ว **กุสินารายำ** ในเมืองกุสินารา" ดังนี้. **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ปาเวยฺยกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงปาวา **ปาเหสุ๎** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า "**ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย** (**โหติ**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **ขตฺติยา** (**โหม**) ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **อรหาม** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **กริสฺสาม**

จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

วจเน ครั้นเมื่อดำรัส **คเณหิ** อันหมู่คณะทูตทั้งหลาย **วุตฺเต** กราบทูลแล้ว **เอวำ** อย่างนี้ **โกสินารกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อโวจุ** ตรัสแล้ว **เอตำ วจนำ** ซึ่งคำนี่ **เต สงฺเฆ คเณ** กะคณะทูตทั้งหลายเหล่านั้น **อิติ** ว่า "**ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **คามกฺเขตฺเต** ในเขตแห่งบ้านเมือง **อมฺหากำ** ของเราทั้งหลาย, **มยำ** เราทั้งหลาย **น ทสฺสาม** จักไม่ให้ **ภาคำ** ส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสรีรธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้.

[๒๓๗] (**วจเน**) ครั้นเมื่อพระดำรัส (**โกสินาเรกา มลฺลาหิ**) อันเจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **วุตฺเต** ตรัสแล้ว **เอวำ** อย่างนี้, **โทโณ พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ชื่อโทณะ **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตำ** (**วจนำ**) ซึ่งคำนี่ **เต สงฺเฆ คเณ** กะคณะทูตทั้งหลายเหล่านั้น (**อิติ**) ว่า "**โภนฺโต** ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **สุณนฺตุ** จงฟัง **เอกวาจำ** ซึ่งคำพูดซักหนึ่งคำ **มม** ของเรา. **พุทฺโธ** พระพุทธเจ้า **อมฺหากำ** ของเราทั้งหลาย **ขนฺติวาโท อหุ** ทรงเป็นผู้สอนซึ่งความอดทนแล้ว. **สาธุ** ขอโอกาส, **หิ** จริงอยู่ **สมฺปหาโร** การเข่นฆ่ากัน **สรีรภาเค** เพราะส่วนแบ่งแห่งพระสรีรธาตุ **ยำอุตฺตมปุคฺคลสฺส** ของบุคคลผู้ประเสริฐที่สุดใด **น สิยา** ไม่พึงมี, **โภนฺโต** ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **สพฺเพว** ทั้งปวงนั่นเทียว **สหิตา** (**โหนฺตุ**) จงเป็นผู้ปองดองกัน **สมคฺคา** เป็นผู้พร้อมเพียงกัน **สมฺโมทมานา** เป็นผู้มีใจยินดีต่อกัน, **อหำ** เรา **กโรมิ** จะกระทำ **อฏฺฐภาเค** ซึ่งส่วนแบ่งแปดส่วนทั้งหลาย. **ถูปา** พระสถูปทั้งหลาย **วิตฺถาริกา โหนฺตุ** จงเป็นพระสถูปอันแพร่ขยายไป **ทิสาสุ** ในทิศทั้งหลาย, **พหู ชนา** ชนทั้งหลายจำนวนมาก **ปสนฺนา** (**โหนฺตุ**) จงเป็นผู้เลื่อมใส **จกฺขุมโต** (**ภควโต**) ต่อพระผู้มีพระภาคผู้มีปัญญาจักษุเถิด" ดังนี้.

[๒๓๘] (**สงฺฆา คณา** หมู่คณะแห่งทูตทั้งหลาย **อาหำสุ** กล่าวแล้ว) **อิติ** ว่า "**พฺราหฺมณ** ดูก่อนพราหมณ์ **เตนหิ** ถ้าอย่างนั้น **ตฺวญฺเญว** ท่านนั่นเทียว **วิภชาหิ** จงแบ่ง **สมำ สวิภตฺตำ** อันเป็นไปกับด้วยการแบ่งอันเสมอกัน **สรีรานิ** ซึ่งพระสรังคารธาตุ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อฏฺฐธา** โดยเป็น ๘ ส่วน" ดังนี้. **โทโณ พฺราหฺมโณ** พราหมณ์ชื่อโทณะ **ปฏิสฺสุตฺวา** ตอบรับแล้ว **เตสำ สงฺฆานำ คณานำ** แก่หมู่คณะแห่งทูตทั้งหลาเหล่านั้น **อิติ โข** ว่า "**โภ** ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **เอวำ** อย่างนั้น" ดังนี้แล **วิภชิตฺวา** แบ่งแล้ว **สมำ สวิภตฺตำ** อันเป็นไปกับด้วยการแบ่งอันเสมอกัน **สรีรานิ** ซึ่งพระสรังคารธาตุ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อฏฺฐธา** โดยเป็น ๘ ส่วน **อโวจ** ได้กล่าวแล้ว **เอตำ** (**วจนำ**) ซึ่งคำนี่ **เต สงฺเฆ คเณ** กะหมู่คณะแห่งทูตทั้งหลายเหล่านั้น **อิติ** ว่า "**โภนฺโต** ท่านผู้เจริญทั้งหลาย **ททนฺตุ** จงให้ **อิมำ ตุมฺพำ** ซึ่งตุมพะนี้ **เม** แก่ข้าพเจ้า, **อหมฺปิ** แม้ข้าพเจ้า **กริสฺสามิ** จักกระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการบูชาด้วย **ตุมฺพสฺส** แก่ตุมพะ" ดังนี้. **เต** (**สงฺฆา คณา**) หมู่คณะแห่งทูตทั้งหลายเหล่านั้น **อทำสุ** ได้ให้แล้ว **ตุมฺพำ** ซึ่งตุมพะ **โทณสฺส พฺราหฺมณสฺส** แก่พราหมณ์ชื่อโทณะ. **ปิปฺปลิวนิยา โมริย** เจ้าโมริยะทั้งหลายผู้อยู่ในเมืองปิปผลิวัน **อสฺโสสุำ โข** ได้สดับแล้วแล **อิติ** ว่า **"กิร** ได้ยินว่า **ภควา** พระผู้มีพระภาค **ปรินิพฺพุโต** ปรินิพพานแล้ว **กุสินารายำ** ในกรุงกุสินารา " ดังนี้.

อถ โข ครั้งนั้นแล **ปาเวยฺยกา มลฺลา** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงปาวา **ปาเหสุำ** ได้ส่งไปแล้ว **ทูตำ** ซึ่งทูต **โกสินารกานำ มลฺลานำ** แก่เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา (**อิติ วจเนน**) ด้วยดำรัสว่า **"ภควาปิ** แม้พระผู้มีพระภาค **ขตฺติโย (โหติ)** ย่อมเป็นกษัตริย์ **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **ขตฺติยา (โหม)** ย่อมเป็นกษัตริย์, **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **อรหาม** ย่อมสมควร **ภาคำ** กะส่วนแบ่ง **สรีรานำ** แห่งพระสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **มยมฺปิ** แม้เราทั้งหลาย **กริสฺสาม** จะ

กระทำ **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระสารีริกะธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค" ดังนี้. **โกสินารกานำ มลฺลานำ** เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อาห** กล่าวแล้ว **อิติ** ว่า **"ภาโค** ส่วนแบ่ง **สรีรานำ** พระสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **นตฺถิ** ย่อมไม่มี **สรีรานิ** พระสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **พฺราหมเณน** อันพราหมณ์ **วิภตฺตานิ** แบ่งหมดแล้ว. **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **หรถ** จงนำไป **องฺคารำ** ซึ่งเถ่าอังคาร **อิโต ฐานโต** แต่ที่นี้ " ดังนี้. **เต โมริยา** เจ้าโมริยะทั้งหลายเหล่านั้น **หรึสุ** ได้นำไปแล้ว **องฺคารำ** ซึ่งเถ่าอังคาร **ตโต กุสินารมารโต** จากเมืองกุสินารานั้น.

ธาตุถูปปูชา

การบูชาพระบรมสารีริกธาตุและสร้างสถูป

[๒๓๙] **อถ โข** ครั้งนั้นแล **ราชา มาคโธ** ราชาผู้เป็นใหญ่แห่งแคว้นมคธ **อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต** พระนามว่าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร **อกาสิ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาคต **ราชคเห** ในกรุงราชคฤห์. **เวสาลิกาปิ ลิจฺฉวี** แม้เจ้าลิจฉวีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงเวสารี **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เวสาลิยำ** ในกรุงเวสาลี. **กปิลวตฺถุวาสีปิ สกฺยา** แม้เจ้าศากยะทั้งหลายผู้ประ ทับอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **กปิลวตฺถุสฺมึ** ในกรุงกบิลพัสดุ์ **อลฺลกปฺปกาปิ ถูลโย** แม้เจ้าถูลีทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในแคว้นอัลลกัปปะ. **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **อลฺลกปฺเป** ในแคว้นอัลลกัปปะ. **รามคามกาปิ โกฬิยา** แม้เจ้าโกฬิยะทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงรามคาม **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **รามคาเม** ในกรุงรามคาม **เวฏฺฐทีปโกปิ พฺราหฺมโณ** แม้พราหมณ์ผู้ปกครองแคว้นเวฏฐทีปกะ **อกาสิ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **เวฏฺฐทีเป** ในแคว้นเวฏฐะทีปกะ **ปาเวยฺยกาปิ มลฺลา** แม้เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงปาวา **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **ปาวายำ** ในกรุงปาวา **โกสินารกาปิ มลฺลา** แม้เจ้ามัลละทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงกุสินารา **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **สรีรานำ** แด่พระบรมสารีริกธาตุทั้งหลาย **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **กุสินารายำ** ในกรุงกุสินารา **โทโณปิ พฺราหฺมโณ** แม้พราหมณ์ชื่อโทณ **อกาสิ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **ตุมฺพสฺส** แด่หม้อตวง. **ปิปฺปลิวนิยาปิ โมริยา** แม้เจ้าโมริยะทั้งหลายผู้เป็นใหญ่ในกรุงปิปผลิวัน **อกำสุ** ได้กระทำแล้ว **ถูปญฺจ** ซึ่งพระสถูปด้วย **มหญฺจ** ซึ่งการฉลองด้วย **องฺคารานำ** แด่พระอังคารทั้งหลาย **ปิปฺปลิวเน** ในกรุงปิปผลิวัน. **สรีรถูปา** สถูปประดิษฐานพระสารีริกธาตุ **อฏฺฐ** แปดองค์ **ตุมฺพถูโป** พระสถูปประดิษฐานตุมพะ **นวโม** เป็นองค์ที่เก้า **องฺคารถูโป** พระสถูปประดิษฐานพระอังคาร **ทสโม** เป็นองค์ที่สิบ **เอตำ (ธาตุวิภาชนำ)** ซึ่งการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุนี่ **ภูตปุพฺพำ** เคยมีมาแล้วในกาลก่อน **เอวำ** อย่างนี้ **อิติ** ด้วยประการฉะนี้.

[๒๔๐] **สรีรํ** พระสารีริกธาตุ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **จกฺขุมโต** ผู้ทรงมีพระจักษุ **ปุริสวรุตฺตมสฺส** ผู้ประเสริฐสุดกว่าบุรุษทั้งหลาย **อฏฺฐโทณํ** มีแปดทนาน. **ขตฺติยา** กษัตริย์ทั้งหลาย **มเหนฺติ** ทรงบูชาอยู่ **สตฺตโทณํ** ซึ่งพระสารีริกธาตุเจ็ดทนาน **ทีเป** ในชมพูทวีป. **นาคราชา** นาคราช **มเหติ** ทรงบูชาอยู่ **เอกํ โทณํ** ซึ่งพระสารีริกธาตุทนานหนึ่ง **จ** ด้วย **รามคาเม** ในรามคาม **หิ** ก็ **เอกา ทาฐา** พระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง **ติทิเวหิ** อันเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงทั้งหลาย **ปูชิตา** บูชาแล้ว, **ปน** ส่วน **เอกา ทาฐา** พระเขี้ยวแก้วส่วนหนึ่ง **นคเรหิ** อันชาวเมืองทั้งหลาย **มหียติ** บูชาอยู่ **คนฺธารปุเร** ในแคว้นคันธาร **นครา** ชาวเมืองทั้งหลาย **มเหนฺติ** บูชาอยู่ **เอกํ ทาฐํ** ซึ่งพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง **ปุน** อีก **วิชิเต** ในแว่นแคว้น **กาลิงฺครญฺโญ** ของพระเจ้ากาลิงค. **ปน** ส่วน **นาคราชา** นาคราช **มเหติ** บูชาอยู่ **เอกํ ทาฐํ** ซึ่งพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง.

วสุนฺธรา แผ่นดิน **มหี** อันกว้างใหญ่ **อยํ** นี้ **อลงฺกตา** อันประดับแล้ว **อายาค-เสฏฺเฐหิ** ด้วยฤๅษีผู้ประเสริฐทั้งหลาย **เตเชน** ด้วยเดช **ตสฺส สรีรสฺส** แห่งพระสารีริกธาตุนั้น **เอว** นั่นเทียว. **อิมํ สรีรํ** พระสารีริกธาตุนี้ **ภควโต** ของพระผู้มีพระภาค **จกฺขุมโต** ผู้ทรงมีพระจักษุ **สกฺกตสกฺก** ผู้ทำการสักการะแล้วสักการะอีก **เตหิ ชเนหิ** อันชนทั้งหลาย **สุสกฺกตํ** สักการะดีแล้ว **เอวํ** อย่างนี้ **พุทฺโธ หเว** พระพุทธเจ้าแล **ทุลฺลโภ โหติ** ย่อมเป็นผู้อันใครๆได้โดยยาก **กปฺปสเตหิ** ด้วยร้อยแห่งกัปทั้งหลาย **เทวินฺทนาคินฺทน-รินฺทปูชิโต** ผู้อันจอมแห่งเทพ จอมแห่งนาค และจอมแห่งมนุษย์บูชาแล้ว **มนุสฺสินฺท-เสฏฺเฐหิ** ผู้อันจอมแห่งมนุษย์ผู้ประเสริฐทั้งหลาย **ปูชิโต** บูชาแล้ว **ตเถว** เหมือนอย่างนั้นนั่นเทียว, **ตุมฺเห** ท่านทั้งหลาย **ปญฺชลิกา** ผู้ประนมซึ่งอัญชลี **ลภิตฺวา** ได้แล้ว **ตํ สารีริกํ** ซึ่งพระสารีริกธาตุนั้น **วนฺทถ** จงกราบไหว้เถิด, **ทนฺตา** พระทันตธาตุทั้งหลาย **จตฺตาลีส โหนฺติ** ย่อมมีสี่สิบองค์ **สมา** ครบถ้วน, **เกสา จ** พระเกสาธาตุทั้งหลายด้วย **โลมา จ** พระโลมาธาตุทั้งหลายด้วย **โหนฺติ** มีอยู่ **สพฺพโส** โดยประการทั้งปวง. **เทวา** เทพทั้งหลาย **หรึสุ** นำไปแล้ว **เอกเอกํ สรีรํ** ซึ่งพระสารีริกธาตุองค์หนึ่งๆ **จกฺกวาฬ-ปรมฺปรา** ในจักรวาลต่อไปๆ ดังนี้.

ตติยํ มหาปรินิพฺพานสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ.

มหาปรินิพพานสูตร ที่ ๓ จบแล้ว.
